

4e Federaal milieurapport

2019 – 2023

NEDERLANDSE VERSIE

Volksgezondheid
Veiligheid van de Voedselketen
Leefmilieu

VERANTWOORDELIJKE UITGEVER

Dirk Ramaekers, voorzitter van het Directiecomité
Galileelaan 5/2, 1210 Brussel, België.
ISBN: D/2024/2196/37
E-mail: rfe_fmr@health.fgov.be

Omslag: © *Freepik*

Dit document vormt deel 2 van het federaal milieurapport, gewijd aan het federale milieubeleid. Deel 1, gericht op het mariene milieu, is in een afzonderlijk document opgenomen.

OPMAAK

Arctik - communication for Sustainability

© Danielle Suijkerbuijk – Unsplash

Inhoudstafel

Inleiding 11

HOOFDSTUK 1
Klimaat en ozon 17

1.1 Klimaat 18
1.2 Adaptatie aan de klimaatverandering 28
1.3 Internationaal beleid en internationale samewerking 30
1.4 Communicatie en sensibilisering 32
1.5 Stratosferisch ozon en gefluoreerde broeikasgassen 34

HOOFDSTUK 2
Biodiversiteit 39

2.1 Toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen die voortvloeien uit hun gebruik 41
2.2 Belgian Biodiversity Alliance (Belgische Biodiversiteitsalliantie) 42
2.3 Federale communicatiestrategie over biodiversiteit: Bebiodiversity 43
2.4 Online platform om biodiversiteitsacties aan te moedigen: BiodiversiTree 45
2.5 Federaal plan voor de integratie van biodiversiteit: BiodiversiScape 46
2.6 Bestuivers 48
2.7 CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - Conventie over de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten) 50
2.8 Invasieve uitheemse soorten 52
2.9 Internationaal beleid en samenwerking 54

HOOFDSTUK 3
Duurzame productie- en consumptiepatronen 57

3.1 Circulaire economie en efficiënt gebruik van hulpbronnen 58
3.2 EU Ecolabel 65
3.3 Niet voor de weg bestemde mobiele machines 67
3.4 REACH en Classification, Labelling and Packaging 69
3.5 Uitvoer en invoer van gevaarlijke chemische stoffen 71
3.6 Biociden 73
3.7 Gewasbeschermingsmiddelen 76
3.8 Bouwmaterialen 80
3.9 Hout 84
3.10 Investeringsproject Belgium Builds Back Circular 86

HOOFDSTUK 4
Mobiliteit en vervoer 89

4.1 Wegvervoer 90
4.2 Spoorwegmobiliteit 95
4.3 Scheepvaart 98
4.4 Luchtvaart 104
4.5 Mobiliteit als dienstverlening 107
4.6 Fietsen en actieve mobiliteit 109

HOOFDSTUK 5
Energie 111

5.1 De energie-efficiëntie van producten 113
5.2 Hernieuwbare energie en biobrandstoffen 115
5.3 Brandstoffen en uitstoot van schadelijke stoffen 118
5.4 Windenergie op zee 120

HOOFDSTUK 6
Kernenergie 123

6.1 Nucleaire installaties 125
6.2 Beheer van het radioactieve afval 126

HOOFDSTUK 7
Milieu-Gezondheid 133

7.1 Hormoonverstoorders 135
7.2 Humane biomonitoring 136
7.3 Kwaliteit van de binnenlucht 137
7.4 Ioniserende straling 138
7.5 Blootstelling aan asbest 140

HOOFDSTUK 8
Inspecties, controles en rechterlijke beslissingen 143

8.1 Gevaarlijke stoffen en bereidingen, en biociden 145
8.2 CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) 148
8.3 Hout 151
8.4 Voedselketen en milieu 152
8.5 Milieubescherming en regulering van activiteiten onder Belgische jurisdictie in Antarctica 155
8.6 Statistieken betreffende de strafvervolgingen 157
8.7 Energie-efficiëntie van de producten 161
8.8 Car-Pass-reglementering 162

HOOFDSTUK 9

Openbaar beheer 165

9.1 Milieurechten voor een beter milieubeheer 167
9.2 Strategische milieueffectenbeoordeling 176
9.3 Milieueffectenbeoordeling van projecten (EIA) 178
9.4 DNSH 180
9.5 Het BRAIN-be programma 182
9.6 Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling (FPDO) 184
9.7 Milieufiscaliteit 188
9.8 Groene lineaire obligaties 191

Synthese van de belangrijkste onderwerpen 195

Conclusie 205

Afkortingen 219

Met dank aan 227

© Danielle Suijkerbuijk - Unsplash

De federale milieubeleidsdomeinen

© Gabrielle Henderson – Unsplash

Inleiding

© Daniil Yakovchik – Unsplash

Oorsprong van het federaal milieurapport (FMR)

Dit 4e rapport bestrijkt de periode 2019-2023 en hierin worden de effectiviteit, relevantie en impact van het milieubeleid van de Belgische federale instanties beoordeeld.

Vorige rapporten werden gepubliceerd in:

- 2010: het 1e Federaal Milieurapport 2004-2008 (FMR)
- 2013: een nota over de milieu-indicatoren (2009-2012)
- 2015: het 2e FMR 2009-2013 (Deel 1 Mariene Milieu – Deel 2 Overige beleidsdomeinen)
- 2020: het 3e FMR 2014-2018 (Deel 1 Mariene Milieu en Deel 2 Overige beleidsdomeinen)

Het wettelijke en regelgevende kader van deze publicaties is gebaseerd op Richtlijn 2003/4/EG inzake de toegang van het publiek tot milieu-informatie, die voortvloeit uit het Verdrag van Aarhus van 1998 en die werd omgezet in de wet van 5 augustus 2006. Deze richtlijn bepaalt dat de lidstaten met regelmatige tussenpozen van maximaal vier jaar nationale rapporten moeten publiceren over de toestand van het milieu. Artikel 17, § 1 van de Belgische wet bepaalt dat de definitieve goedkeuring van het rapport onder de bevoegdheid valt van de minister van Leefmilieu, die het ter informatie voorlegt aan de wetgevende kamers.

De regels voor het opstellen van het rapport werden vastgelegd in het koninklijk besluit van 28 september 2007, dat bepaalt (art. 2. § 1) dat *het federale milieurapport de* ***resultaten van een rapporteringsprocedure*** *bevat.*

Het federale rapport is in de eerste plaats bedoeld voor de wetgevende kamers en in de tweede plaats voor het grote publiek of iedereen die ernaar vraagt. Het bevat een overzicht van het mariene milieu onder Belgische jurisdictie en een beschrijving van de doeltreffendheid van het federale milieubeleid, waaronder klimaatverandering. Het is een administratief document dat is geschreven en wordt gecoördineerd door de verschillende betrokken partijen in het federale milieubeleid.

© Maximilian Bungart – Unsplash

Federale milieubevoegdheden

De gewesten hebben een groot deel van de Belgische milieubevoegdheden in handen. De federale bevoegdheden hebben betrekking op specifieke domeinen zoals de bescherming van de Noordzee, het beheer van (chemische) producten, gevaarlijke stoffen en radioactief afval, maar ook de reglementering van stoffen die de ozonlaag kunnen aantasten.

Federale en gewestelijke milieubevoegdheden

Gewesten	Federaal
› Ruimtelijke ordening › Natuurbescherming/-behoud › Bescherming van bodem, water en lucht › Watervoorziening › Strijd tegen geluidshinder › Beleid inzake afvalstoffen, doorvoer van afvalstoffen › Controle op industriële activiteiten › Dierenwelzijn	› Productnormen › Bescherming tegen ioniserende straling › Invoer/uitvoer van dier- en plantensoorten › Bescherming van het mariene milieu › Coördinatie van internationaal milieubeleid

Het wettelijke kader inzake milieu wordt voornamelijk gestuurd door internationale en Europese akkoorden.

Om de samenwerking tussen het federale niveau en de gewesten te garanderen, komen alle bevoegde ministers samen in een Interministeriële Conferentie Leefmilieu (ICL). Zij overleggen over maatregelen waarvoor overeenstemming vereist is binnen België. Zo stelt de ICL samenwerkingsakkoorden op voor een gestructureerde samenwerking over specifieke onderwerpen.

Het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM) is een permanent comité van de ICL dat eveneens een cruciale rol speelt, want het coördineert het Belgische standpunt in onderhandelingen over het milieubeleid op Europees en internationaal niveau.

Structuur van het rapport

Het rapport is opgedeeld in twee grote delen:

- de studie van het mariene milieu,
- de overige federale milieubeleidsdomeinen.

Deel 1, over het mariene milieu, en deel 2, getiteld "de federale milieubeleidsdomeinen", worden afzonderlijk gepubliceerd, met voor deze editie een verschillende planning. **Dit deel van het rapport spitst zich uitsluitend toe op deel 2.**

Er worden **9 thema's** behandeld: klimaat en ozon, biodiversiteit, duurzame productie en consumptie, mobiliteit en vervoer, energie, kernenergie, leefmilieu en gezondheid, inspecties, controles en rechterlijke beslissingen, openbaar beheer. Elk thema behandelt **verschillende milieuonderwerpen**, die elk een transversale en duidelijke analyse bevatten van het federale milieubeleid, waardoor het voor de beleidsverantwoordelijken gemakkelijker wordt om informatie te communiceren naar het publiek en besluiten te nemen.

Elk milieuonderwerp is voor zover mogelijk gestructureerd in **vier secties**, waarvan drie vereist door het koninklijk besluit van 28/09/2007:

1. ***het federale milieubeleid*** *dat gedurende de rapporteringscyclus 2019-2023 werd gevoerd, de* ***doelstellingen*** *en de* ***uitvoering*** *ervan;*
2. *de* ***milieu-informatie****, waaronder beschikbare milieu-indicatoren en -gegevens, die een evolutie in de tijd laten zien tot 2023;*
3. *het meten van de* ***doeltreffendheid*** *van het federale milieubeleid, door middel van indicatoren;*
4. de **vooruitzichten**, die de beleidsmaatregelen waarover werd onderhandeld tussen 2019 en 2023 en de toekomstige uitvoering ervan bespreken.

Achtergrond

Tussen 2019 en 2023 kende België belangrijke sociaaleconomische ontwikkelingen die zijn milieubeleid beïnvloedden. Hier volgt een overzicht van de belangrijkste factoren:

1. **COVID-19 pandemie (2020-2021) en de overstromingen in 2021**

- Economische ontwrichting: De pandemie en de overstromingen van juli 2021 lieten de kwetsbaarheid en onderlinge verbondenheid van onze economische en sociale systemen en infrastructuur zien. De pandemie had gemengde effecten op het milieubeleid. Enerzijds verlegde de economische kwetsbaarheid de aandacht naar onmiddellijk economisch herstel en veerkracht. Anderzijds leidde de tijdelijke vermindering van de industriële activiteit en transport tijdens de lockdowns tot een betere luchtkwaliteit en minder CO_2-uitstoot.
- Herstelplannen: Het herstelplan *Next Generation EU* en het nationale herstelplan van België bevatten belangrijke groene investeringscomponenten. De pandemie heeft de discussie over de integratie van milieuduurzaamheid in economische herstelstrategieën versneld. Bovendien mogen de maatregelen van het herstelplan, in overeenstemming met het DNSH-beginsel (*Do No Significant Harm*), geen negatieve impact hebben op het milieu, een belangrijke voorwaarde om toegang te krijgen tot financiering.

2. **Energiecrisis (2021-2023)**

- Energieprijzen: De energiecrisis, aangewakkerd door geopolitieke spanningen zoals het conflict tussen Rusland en Oekraïne, leidde tot sterk stijgende energieprijzen. Deze crisis versterkte de focus van België op energiezekerheid, het geostrategische belang van een snelle energietransitie en de nood aan diversificatie van energiebronnen.
- Hernieuwbare energie: Als reactie hierop verhoogde België de investeringen in hernieuwbare energiebronnen en energie-efficientiemaatregelen. De crisis onderstreepte de noodzaak van een shift van fossiele brandstoffen naar groene energie.

3. **Europees milieubeleid**

- *EU Green Deal*: de klimaatdoelstelling van de EU om de uitstoot van broeikasgassen met 55 % te verminderen tegen 2030 en een klimaatneutrale samenleving te bereiken tegen 2050, is het algemene kader voor het verbeteren en versterken van klimaatmaatregelen in België.
- Circulaire Economie: Een verscheidenheid aan wetgeving inzake circulaire economie werd ingevoerd, met de nadruk op hergebruik, recyclage en duurzaam beheer van hulpbronnen.

4. **Sociale en politieke verschuivingen**

- Publieke bewustwording: Belanghebbenden worden vanaf het begin op verschillende niveaus betrokken bij het besluitvormingsproces, terwijl er verschillende inspanningen worden gedaan om het publieke bewustzijn te vergroten, onder andere via de participatie van jongeren.
- Politiek landschap: De politieke scène in België zag de opkomst van groene partijen en een sterkere focus op milieukwesties binnen coalitieregeringen. Deze politieke verschuiving maakte een ambitieuzer milieubeleid mogelijk.

5. **Economische trends**

Groene beleggingen: De trend naar groen beleggen en duurzame bedrijfspraktijken groeide. Bedrijven en financiële instellingen namen steeds vaker criteria op het gebied van milieu, maatschappij en goed bestuur (ESG) op in hun activiteiten en beïnvloedden daarmee beleids- en regelgevingskaders.

Opmerkingen

- Deze rapportering beperkt zich soms tot het geven van een eenvoudige stand van zaken in plaats van een echte beoordeling van het federale milieubeleid. Bovendien belet het ontbreken van robuuste indicatoren een grondige analyse van de doeltreffendheid van het beleid, wat de mogelijkheden beperkt om de strategieën aan te passen op basis van de verkregen resultaten. In deze context is het moeilijk het **koninklijk besluit van 28 september 2007** naar de letter toe te passen. Daarom lijkt het nuttig dit besluit te herzien, of het strikter na te leven, om beter tegemoet te komen aan de huidige milieu-uitdagingen.
- Het is zeer **moeilijk een oorzakelijk verband aan te tonen** tussen een beleidsmaatregel en de effecten ervan op de samenleving, aangezien het onmogelijk is de impact van het beleid te isoleren van andere maatschappelijke factoren die van invloed kunnen zijn op de waargenomen effecten[1].
- De huidige **frequentie** (om de 4 jaar) stemt niet overeen met een federale legislatuur.
- De federale structuur van het land, met bevoegdheden die verdeeld zijn tussen het federale, gewest- en gemeenschapsniveau, **bemoeilijkt de uitvoering** van de federale beleidsmaatregelen.
- Het is moeilijk **beknopt** te zijn zonder informatie te verliezen. Voor meer informatie kan de lezer de brondocumenten raadplegen via de opgegeven links of contact opnemen met de federale diensten die bevoegd zijn voor deze materies.
- Gezien het specifieke karakter van sommige onderwerpen, werd de opgegeven structuur in 4 secties niet altijd gevolgd.

1. Federaal Planbureau (2009), Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2009, pagina 69, www.plan.be.

© Chris LeBoutillier – Unsplash

HOOFDSTUK 1

Klimaat en ozon

1.1 Klimaat

Milieubeleid

A. Internationale en Europese doelstellingen

De belangrijkste doelstelling van de Overeenkomst van Parijs is de stijging van de wereldwijde gemiddelde temperatuur ruim onder 2°C te houden ten opzichte van het pre-industriële niveau, en ernaar te streven de stijging te beperken tot 1,5°C. In het zesde evaluatierapport van de Intergouvernementele Werkgroep inzake klimaatverandering (IPCC) van 19 maart 2023 werd geconcludeerd dat een wereldwijde temperatuurstijging van 1,1°C al werd bereikt in de periode 2011-2020.

In juli 2021 trad de Europese klimaatwet in werking, waarmee de doelstelling om de netto-uitstoot van broeikasgassen (BKG) tegen 2030 te verlagen met ten minste 55 % ten opzichte van 1990 en klimaatneutraal te zijn tegen 2050 juridisch bindend werd.

Om de Europese regelgeving in overeenstemming te brengen met deze nieuwe doelstelling, heeft de Europese Commissie een pakket wetgevingsvoorstellen voor 2030 gepubliceerd onder de naam '*Fit for 55*'.

Het federale klimaatbeleid is afgestemd op de beginselen en doelstellingen van de Overeenkomst van Parijs en de Europese *Green Deal*[2].

Sindsdien is op Europees niveau een groot deel van de wetgevingsvoorstellen van het *'Fit for 55'*-pakket aangenomen, zoals:

1. De herziening van de verordening inzake de verdeling van de inspanningen (*Effort Sharing Regulation* - ESR) tussen de lidstaten, door de nationale emissiereductiedoelstellingen in de sectoren die niet onder het systeem voor emissiehandel vallen (wegvervoer en binnenvaart, gebouwen, landbouw, afvalverwerking, kleinschalige industrie) tegen 2030 te verhogen ten opzichte van 2005.
2. De herziening van de verordening inzake de opname van broeikasgasemissies en -verwijderingen door landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw in het klimaat- en energiekader 2030, door de doelstelling te verhogen tot minimaal 310 miljoen ton CO_2-equivalent tegen 2030.
3. De herziening van de richtlijn inzake het systeem voor de handel in emissierechten (ETS)[3], voornamelijk door verscherping van de bepalingen met betrekking tot de luchtvaart, toevoeging van de maritieme sector en de invoering van een nieuw systeem voor emissiehandel voor gebouwen, het wegvervoer en andere sectoren.
4. De oprichting van een Sociaal Klimaatfonds.
5. Een herziening van de EU-richtlijn inzake hernieuwbare energie, door het aandeel van hernieuwbare energie in de energiemix op Europees niveau te verhogen van 32 % naar 42,5 % tegen 2030.
6. De invoering van een mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (*Carbon Border Adjustment Mechanism* - CBAM).
7. Een herziening van de Europese richtlijn betreffende energie-efficiëntie, die de lidstaten verplicht hun inspanningen om energie te besparen en hun energieverbruik in openbare gebouwen te verminderen op te voeren, om tegen 2030 het eindenergieverbruik in de EU met 11,7 % te verlagen.
8. Nieuwe emissienormen voor auto's en bestelwagens, met progressieve doelstellingen voor uitstootvermindering op EU-schaal tegen 2030 en een reductie van 100 % voor nieuwe auto's en bestelwagens vanaf 2035.
9. Een herziening van de energiebelastingrichtlijn om de belasting van energieproducten in overeenstemming te brengen met het Europese energie- en klimaatbeleid (dit is de enige voorgestelde herziening waarover nog geen overeenstemming is bereikt).

2. De Green Deal is een initiatief van de Europese Commissie dat van Europa het eerste klimaatneutrale continent wil maken tegen 2050. Het ging van start in december 2019 en heeft tot doel de Europese economie te transformeren tot een moderne, hulpbronnenefficiënte en concurrerende economie, en tegelijk de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, te investeren in groene technologieën en de biodiversiteit in stand te houden. Een van de pijlers betreft de transitie naar duurzame productie- en consumptiepatronen om te evolueren naar een meer circulaire economie.
3. Sinds 1 januari 2005 beschikt de Europese Unie over een systeem voor emissiehandel (*EU ETS - European Emissions Trading System*) voor industriële installaties. Dit systeem is van toepassing op grote installaties (met een thermisch vermogen van meer dan 20 MW), waaronder die in de industrie, de elektriciteitsproductie en de luchtvaart.

B. Doelstellingen en federale bijdrage aan het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP)

Het federale klimaatbeleid is afgestemd op de doelstellingen en beginselen van de Overeenkomst van Parijs en de Europese Green Deal. In 2020 onderschreef de federale regering namelijk de Europese klimaatambitie om de uitstoot van BKG tegen 2030 met minstens 55 % te verminderen ten opzichte van 1990 en om tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken. België moet dus voldoen aan een doelstelling om tegen 2030, in de zogenaamde 'niet-ETS'-sectoren (vervoer, gebouwen, landbouw, afval), zijn uitstoot met 47 % te verminderen in vergelijking met 2005, overeenkomstig de herziene verordening inzake de verdeling van de inspanningen (EU) 2023/857 (*Effort Sharing Regulation* - ESR).

Tabel *- Overzicht van de energie- en klimaatdoelstellingen van de EU voor 2030*

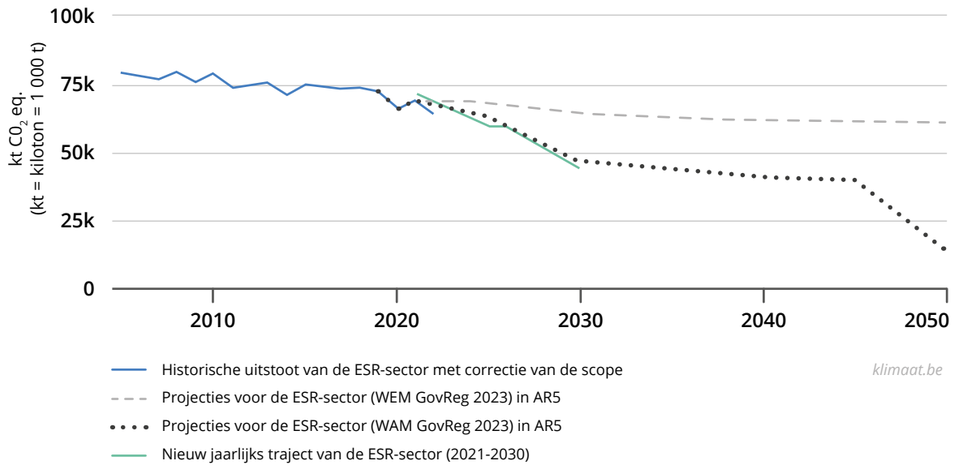
Dimensie	Europees	Belgisch	Federaal
BKG	Alle sectoren: -55 % t.o.v. 1990 ESR: - 40 % t.o.v. 2005 ETS: -62 % t.o.v. 2005	Alle sectoren: geen doelstelling ESR: -47 % t.o.v. 2005 ETS: geen nationale doelstelling	Alle sectoren: in lijn met de EU-doelstelling van -55 % in 2030 (in vergelijking met 1990): ESR: -25 Mton CO_2-eq. (periode 2022-2030) via federaal beleid en federale maatregelen ETS: uitwerken van aanvullende maatregelen ter bevordering van verminderingen in de ETS-sector (Offshore / afschaffing van subsidies voor fossiele energie)
Hernieuwbare energie**	+42,5 % van de energieproductie, met als doel 45 % te bereiken	NEKP: +21,7 %* van de energieproductie, BE doelstelling volgens bijlage II bij verordening**: +34 %	Studie naar 8 GW offshore energiecapaciteit na 2030 + bijdrage in transportsector
Energie-efficiëntie (eindenergieverbruik)	-11,7 % t.o.v. REF-scenario 2020	NEKP: -9,5 %; BE doelstelling volgens bijlage I bij EE-richtlijn -13 %**	Bijdrage via beleid en maatregelen
Energie-efficiëntie (primair energieverbruik)	-11,7 % t.o.v. REF-scenario 2020	NEKP: -4,7 %; BE doelstelling volgens bijlage I bij EE-richtlijn -11,9 %**	Bijdrage via beleid en maatregelen

* De Belgische bijdrage aan de bindende Europese doelstelling zal bestaan uit de som van de bijdragen van de verschillende gewesten en de federale staat.

** De uitvoering van het Europees beleid op het gebied van energie-efficiëntie en hernieuwbare energie is belangrijk om de klimaatdoelstellingen te halen. Dit wordt in detail besproken in het deel over energie in hoofdstuk 5.

Deze verordening inzake de verdeling van de inspanningen werd vervolgens voor elke lidstaat omgezet in een emissiereductietraject (AEA of *annual emission allocations* - jaarlijkse emissieruimte-eenheden) voor de betreffende periode. De AEA's voor de jaren 2026 en opvolgend worden pas definitief vastgesteld in 2025, na een grondig onderzoek van de inventarissen die werden ingediend tussen 2023 en 2025.

Dit zijn de historische emissies en het emissietraject voor de ESR-sectoren (transport, gebouwen, landbouw, afval):

Grafiek *- Emissies van de niet-ETS-sector in België (bron: www.klimaat.be)*
Legenda: WEM = *with existing measures* = scenario met bestaande maatregelen;
WAM = *with additional measures* = scenario met aanvullende maatregelen.

In dit kader verbindt de federale regering zich ertoe alle nodige maatregelen te nemen (WAM) die zijn opgenomen in het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP 2021-2030) en waaraan de regering bijdraagt via een reeks beleidslijnen en -maatregelen die worden uitgevoerd in verschillende domeinen, zoals fiscaliteit en financiën, energie, transport en mobiliteit, openbare gebouwen, de circulaire economie, adaptatie, internationale financiering enz.

Op 27 oktober 2023 heeft de federale regering kennis genomen van het geactualiseerde Federaal Energie- en Klimaatplan (FEKP), dat de federale bijdrage aan het NEKP 2021-2030 weergeeft. Dit federale plan waarover de verschillende regeringen in België een akkoord hebben bereikt tijdens het Overlegcomité van 22 november 2023 werd opgenomen in het ontwerp NEKP 2023. Tegen 30 juni 2024 dienden alle EU-lidstaten hun finale geactualiseerde plannen te notificeren aan de Europese Commissie (EC) maar dit is voor BE nog niet gelukt ten gevolge van de regeringen in lopende zaken en het feit dat niet alle entiteiten hun plannen al hadden gefinaliseerd. Van de nieuwe regeringen wordt verwacht dat zij alsnog dit finale plan inclusief de finale doelstellingen afronden op intra-Belgisch niveau. De federale regering heeft op 17 mei 2024 akte genomen van de laatste versie van het Federaal Energie- en Klimaatplan, als federale bijdrage aan het finale geactualiseerde Nationaal Energie- en Klimaatplan, dat op 30 juni 2024 bij de Europese Commissie moest worden ingediend.

C. Verdeling van de energie- en klimaatdoelstellingen van de EU tussen de gewesten en het federale niveau en de gevolgen voor het NEKP

De klimaat- en energiedoelstellingen die de Europese Unie aan België oplegt, worden verdeeld tussen de federale overheid en de 3 gewesten in de vorm van een nationale lastenverdeling. Het betreft hier de verdeling van de energie- en klimaatdoelstellingen, de verdeling van de inkomsten uit de veiling van emissierechten en de bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering.

- *Deelakkoord over 'burden sharing'* of de nationale lastenverdeling tussen de federale staat en de gewesten *(2021-2022) en afschaffing van het responsabiliseringsmechanisme*

Voor 2021-2022 werd een deelakkoord bereikt en werd het bonus/malus-mechanisme voor klimaatresponsabilisering, ten gunste van de gewesten dat gefinancierd werd door de federale ETS-inkomsten, afgeschaft.

- *NEKP en het resterende deel van de nationale lastenverdeling 'burden sharing' (2023-2030)*

Door het ontbreken van een akkoord over de nationale lastenverdeling voor de resterende periode van 2023 tot 2030 blijven de inkomsten van meer dan 6 miljard euro uit de veiling van EU ETS-emissierechten geblokkeerd.

In november 2023 werd na een akkoord van het Overlegcomité een herzien ontwerp van NEKP ingediend bij de Europese Commissie. De federale regering en gewestregeringen hebben in het akkoord van het Overlegcomité vastgesteld dat ze alleen samen de doelstelling van 47 % emissiereductie in de ESR-sectoren tegen 2030 kunnen bereiken, en dat ze hier samen verantwoordelijk voor zijn.

Ze hebben met name besloten dat de inkomsten van het nieuwe EU-emissiehandelssysteem (ETS2) zouden worden toegewezen aan huishoudens en kmo's (kleine en middelgrote ondernemingen), met bijzondere aandacht voor de meest kwetsbaren (zie deel ii. sociaal klimaatplan van de sectie 'vooruitzichten').

Op basis van de bijdragen van de verschillende entiteiten in het NEKP 2023 zelf, zal België met de in dit plan voorgestelde maatregelen in 2030 een vermindering van de uitstoot van de ESR-sectoren bereiken van 42,6 % in vergelijking met 2005. Dit betekent in 2030 een deficit van 4 miljoen ton CO_2-eq ten opzichte van de reductiedoelstelling die voor België geldt volgens de verordening inzake de verdeling van de inspanningen.

België verbindt zich ertoe het Belgische tekort aan emissierechten te verminderen door de nodige maatregelen te nemen en dit tekort te compenseren door flexibiliteit, door middel van aanvullende akkoorden tijdens de onderhandelingen over de lastenverdeling.

D. Uitvoering

Een ambitieus klimaatbeleid is per definitie transversaal, doordat het een groot aantal actoren mobiliseert binnen de federale departementen en instellingen die nauw en gecoördineerd samenwerken in de verschillende beleidsdomeinen. Om de uitvoering van de federale klimaatbeleidslijnen en -maatregelen beter op te volgen, heeft de regering in 2021 een robuust governancesysteem ingevoerd, ook om de betrokken ministers en administraties te responsabiliseren.

Via routekaarten wordt een jaarlijkse opvolging verzekerd in 10 beleidsdomeinen. Deze bevatten maatregelen waarvan sommige een directe impact hebben op de broeikasgasemissies, het energieverbruik en het aandeel van hernieuwbare energie, terwijl andere een indirecte impact hebben. Jaarlijks worden de vorderingen verzameld en geanalyseerd in een syntheserapport.

© Rol Estrell – Pexels

***Grafiek** - Overzicht van de beleidslijnen en -maatregelen in de 10 beleidsdomeinen:*

1. **Fiscaliteit en financiën:** hervorming van de milieufiscaliteit (fiscale hefbomen zoals de verschuiving van accijnzen, verlaagde btw voor afbraak en heropbouw, voor de installatie van (fotovoltaïsche, thermische) zonnepanelen, zonneboilers en warmtepompen, aftrek voor milieu-investeringen, hervorming van het fiscaal en sociaal stelsel voor bedrijfswagens, koolstoftarifering, vergroening van de mobiliteit (geleidelijke vermindering van de terugbetalingsregeling voor professionele diesel enz.), de klimaatbonus, het fonds voor de ecologische transitie, de federale strategie voor duurzame financiën, enz...
2. **Energie:** uitbreiding van de offshorecapaciteit in de Noordzee, waterstof en koolstofneutrale brandstoffen (biobrandstoffen, e-fuels enz.), Energietransitiefonds, aanpassing van de transportnetinfrastructuur aan de energietransitie enz.
3. **Transport en mobiliteit:** optimalisering van het spoorvervoer (goederen en passagiers, vermindering van het tractie-energieverbruik en de bijbehorende CO_2-uitstoot, luchtvaart en maritiem vervoer (netto-nuluitstoot tegen 2050), emissievrije voertuigen, modal shift, de fiets promoten, hervorming van de wegcode).
4. **Economie:** circulaire economie en versterking van het productbeleid.
5. **Openbare gebouwen:** energierenovatie (Regie der Gebouwen, Defensie enz.) en financiering.
6. **Werking van overheidsbedrijven:** duurzame overheidsopdrachten en vergroening van het wagenpark van de overheidsinstanties.
7. **Internationale samenwerking:** kwantitatieve en kwalitatieve bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering.
8. **Klimaatgovernance:** opvolging van de uitvoering van de beleidslijnen en maatregelen afstemmen op de ambities, wettelijke verankering en participatie.
9. **Adaptatie:** implementatie van een coherent pakket adaptatiemaatregelen op federaal niveau.
10. **Onderzoek:** het klimaatonderzoek en de structurele samenwerking versterken door het Belgisch Klimaatcentrum.

Het eerste syntheserapport van 2022 "Opvolging van de uitvoering van het federale klimaatbeleid 2021-2030" diende als basisdocument voor de dialoog met de stakeholders, de experts, de academische wereld en de gewesten tijdens de klimaattafels die in 2022 werden georganiseerd in samenwerking met AD Energie (FOD Economie) om de herziening van de federale bijdrage aan het NEKP voor te bereiden. Het laatste syntheserapport van 2023 droeg bij aan de werkzaamheden in het kader van de herziening van het Federaal Energie- en Klimaatplan.

In 2023 besliste de federale regering dit systeem voor de opvolging van de uitvoering van de federale klimaatbeleidslijnen en -maatregelen wettelijk te verankeren en zette zij een opvolgings- en rapporteringsmechanisme op voor het gebruik van het federale aandeel van de inkomsten uit de veiling van emissierechten. Bij de wet van 15 januari 2024 inzake de klimaatgovernance werd een administratief orgaan ingesteld - een 'Taskforce Energie en Klimaat' - dat verantwoordelijk is voor de voorbereiding en herziening van de federale bijdrage aan het NEKP en voor de opvolging van de uitvoering van de federale beleidslijnen en -maatregelen. Daarnaast werd een onafhankelijke wetenschappelijke klimaatraad opgericht die als taak heeft advies te geven over de voortgang van het federale klimaatbeleid en over de financiering van het beleid uit federale ETS-inkomsten.

In het deel hieronder vindt u meer details over de uitvoering van bepaalde federale beleidslijnen en -maatregelen. Een volledig overzicht is te vinden in de syntheserapporten 2022 en 2023. De syntheserapporten bieden een transversaal beeld van de stand van zaken van het federale klimaatbeleid in de verschillende beleidsdomeinen, op basis van de ontvangen voortgangsrapporten van de federale departementen en instellingen .

a. Fiscale hefbomen

Vergroening van de mobiliteit

Deze hervorming omvat een geleidelijke vergroening van de huidige fiscale en sociale regeling voor bedrijfswagens. Concreet werd beslist om vanaf 2026 de fiscale aftrekbaarheid van beroepskosten verbonden aan de ingebruikname van nieuwe bedrijfswagens, uitsluitend te behouden voor voertuigen zonder CO_2-uitstoot. Voertuigen met CO_2-uitstoot die vanaf 1 januari 2026 worden gekocht, geleased of gehuurd zullen dus geen beroep meer kunnen doen op fiscale aftrekbaarheid. Voor de benzine- en dieselkosten van hybride auto's vindt vanaf 2025 een geleidelijke afschaffing plaats. De solidariteitsbijdrage voor niet-uitstootvrije voertuigen zal geleidelijk worden verhoogd. Voor uitstootvrije voertuigen wordt de fiscale aftrekbaarheid van de beroepskosten geleidelijk verminderd tot 67,5 % in 2031. Meer gedetailleerde informatie is beschikbaar in Omzendbrief 2021/C/115 over fiscale vergroening van de mobiliteit.

Verlaging van het belastingvoordeel van professionele diesel

Professionele gebruikers (voornamelijk het goederenvervoer en taxi's) krijgen een deel van de accijnzen op diesel terugbetaald. In 2022 bedroeg deze terugbetaling nog 226,97/1000 liter. De federale regering heeft beslist deze terugbetaling geleidelijk af te bouwen in twee fasen vanaf 2021: een eerste geleidelijke vermindering tot € 202,07/1000 liter in 2026 met de wet houdende fiscale en sociale vergroening van de mobiliteit van 25 november 2021 en een verdere vermindering met € 10/1000 liter vanaf 2024, geïmplementeerd door de programmawet van 22 december 2023. Voor de jaren 2021 tot 2026 hadden deze twee beslissingen tot gevolg dat de terugbetalingsbedragen daalden van respectievelijk -248, -227, -205, -193,5, -192,4 tot -191,3 euro/1000 liter. Om het risico op fraude te verkleinen en de controlemogelijkheden te vergroten, kunnen de terugbetalingsaanvragen voor professionele diesel alleen elektronisch worden ingediend.

Gedeeltelijke verschuiving van de accijnzen op elektriciteit naar gas

In oktober 2023 besliste de regering een gedeeltelijke verschuiving door te voeren van de accijnzen op elektriciteit naar aardgas, die zal worden toegepast tussen 2028 en 2032. Bovendien wordt er voor de accijnzen op energieproducten een uitzondering gemaakt op het 'non bis in idem'-beginsel. Deze uitzondering biedt de gewesten de mogelijkheid de historische lasten van de elektriciteitsfactuur te verschuiven naar fossiele brandstoffen. In de praktijk betekent dit dat de gewesten hiervoor dus op basis van een samenwerkingsakkoord een belasting kunnen heffen op energieproducten. Zodra deze lasten zijn betaald, vervalt ook de heffing op andere brandstoffen.

Meer informatie over mobiliteit vindt u in het hoofdstuk mobiliteit.

b. Koolstoftarifering (ETS1, ETS2 en CBAM)

In het kader van het Europese '*Fit for 55*'-pakket werd het Europese systeem voor emissiehandel (ETS) versterkt om tegen 2030 de uitstoot in de sectoren die onder het ETS vallen met 62 % te verminderen. Bovendien is vanaf 2024 ook de scheepvaart opgenomen in het ETS.

Vanaf 2027 zal er een nieuw systeem voor emissiehandel (ETS2) - vergelijkbaar met het ETS - worden ingevoerd voor gebouwen, wegvervoer en aanvullende sectoren. Dit zal worden gekoppeld aan de oprichting van een Sociaal Klimaatfonds om de sociale en economische gevolgen te verzachten.

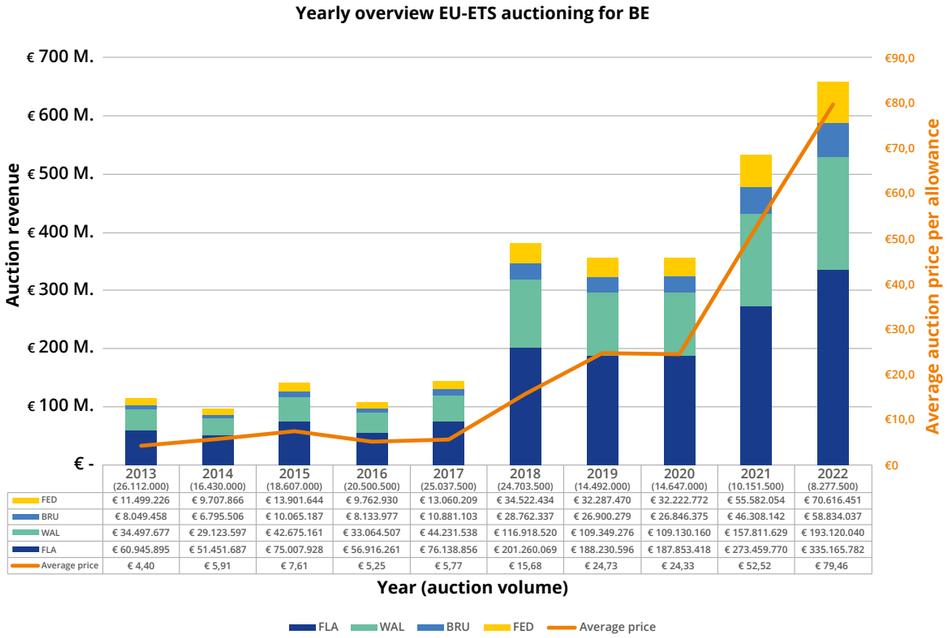
Sinds oktober 2023 is er een mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (CBAM) ingevoerd om bedrijven in de EU te beschermen tegen het risico van koolstoflekkage. Het CBAM richt zich op de invoer in koolstofintensieve sectoren.

In België is de FOD Volksgezondheid - DG Leefmilieu de bevoegde instantie voor het CBAM.

c. Inkomsten uit de veiling van emissierechten van de EU

Sinds 2013 veilen de EU-lidstaten ongeveer de helft van het totale aantal beschikbare emissierechten in het ETS1, die volgens een vaste verdeelsleutel onder de lidstaten worden verdeeld. Concreet betekent dit dat België 2,57 % van de inkomsten uit de Europese veilingen ontvangt. Vanaf 5 juni 2023 moeten deze inkomsten volledig voor klimaatdoeleinden worden gebruikt.

Tussen 2013 en 2022 haalde België 2,9 miljard euro uit de veiling van emissierechten via het veilingplatform van de *European Energy Exchange* (EEX). Deze inkomsten werden in overeenstemming met de nationale lastenverdeling (vastgelegd in het *burden sharing*-akkoord) doorgestort naar de federale administratie en de gewesten.

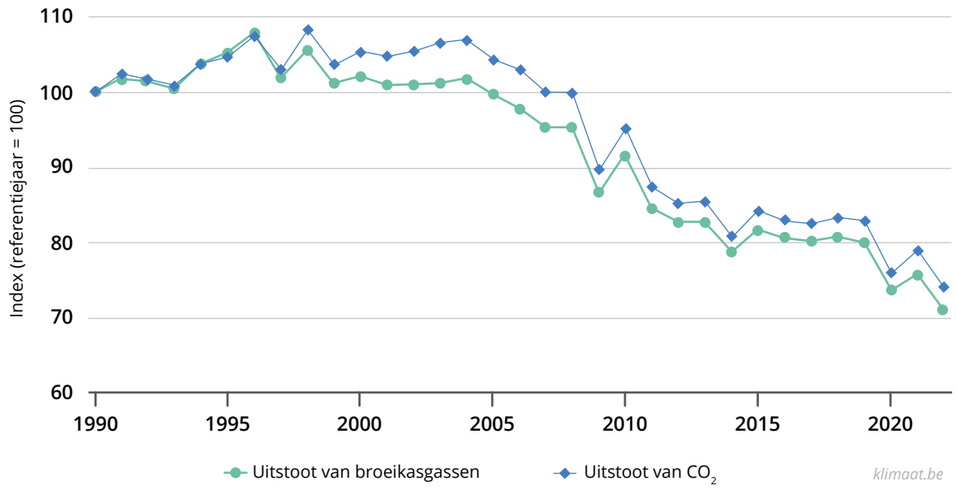

Grafiek *- Jaarlijks overzicht van de veiling van emissierechten voor België*

Voor de inkomsten uit het systeem voor emissiehandel (*emission trading system* - ETS) vanaf 2023 (753,5 miljoen euro in 2023) is er nog geen verdeelsleutel vastgesteld, wat betekent dat deze inkomsten voorlopig geblokkeerd blijven op een wachtrekening.

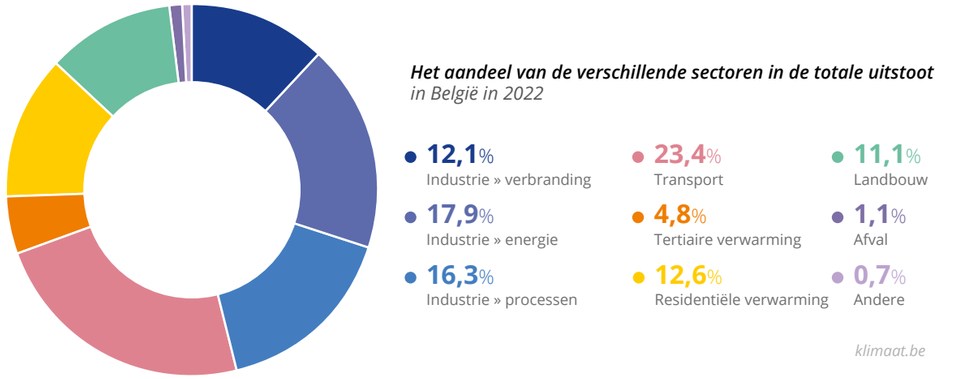
Milieu-informatie

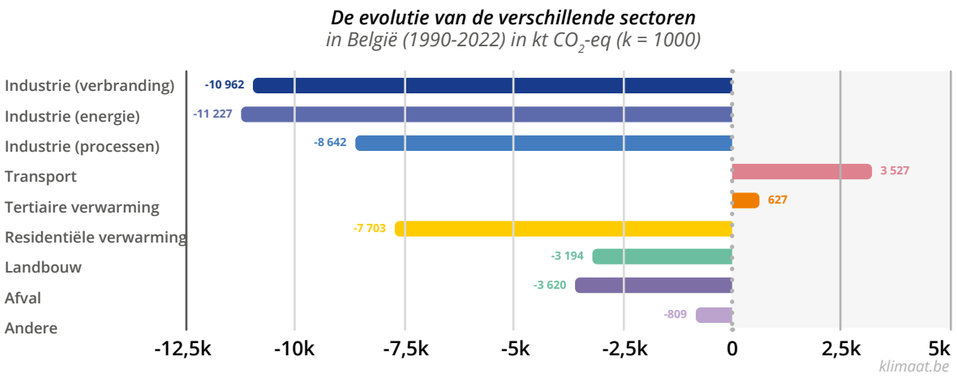
De totale uitstoot van broeikasgassen (BKG) (exclusief landgebruik en bosbouw) in België is in 2022 met 29 % gedaald in vergelijking met 1990. In de periode 2014-2019 werd een plateau bereikt, waardoor de daling van de uitstoot vertraagde, alvorens er in 2021 een nieuwe daling inzette, maar deze wordt deels toegeschreven aan de gevolgen van de COVID-19-crisis en de economische crisis door de oorlog in Oekraïne. Wanneer deze crises voorbij zijn, zal dus nog moeten worden bepaald welk aandeel van deze vermindering structureel is geworden in plaats van conjunctureel.

Grafiek *- Uitstoot van broeikasgassen in België tussen 1990 en 2022 (bron: Belgische inventaris van broeikasgasemissies 2024)*

Per sector

© Robin Erina– Pexels

Evaluatie van de doeltreffendheid

Om de energie- en klimaatdoelstellingen van de EU te halen en de internationale klimaatfinanciering te garanderen, moeten de federale regering en de gewesten het eens worden over de verdeling van de ESR-doelstelling van 47 % tegen 2030 (ten opzichte van 2005). Op basis van de beschikbare cijfers in het NEKP, dat momenteel nog wordt afgewerkt, en door het gebrek aan ambitie in de Vlaamse bijdrage met een ESR-doelstelling van slechts 40 % in 2030, wordt ingeschat dat België zijn broeikasgasemissies slechts met 42,6 % (in plaats van 47 %) zal verminderen in 2030[4]. Hoewel dit onevenwicht gevolgen heeft voor de discussie over de verdeling van de inspanningen en de ETS-inkomsten, zijn er ook aanzienlijke bijkomende inspanningen nodig met het oog op de Europese klimaatdoelstelling voor 2040.

Wat de opvolging van de uitvoering van het federale klimaatbeleid betreft, besliste de federale regering op 8 oktober 2021 dat de verscherpte en nieuwe federale beleidslijnen en -maatregelen zullen worden onderworpen aan een jaarlijkse impactanalyse, volgens methodologieën die werden ontwikkeld in samenwerking met het Federaal Planbureau.

In het voorjaar van 2023 werd het Federaal Planbureau in het kader van de voorbereiding van het ontwerp van Federaal Energie- en Klimaatplan (FEKP) gevraagd de impact van deze verscherpte en nieuwe federale beleidslijnen en -maatregelen te kwantificeren. Volgens een voorlopige impactanalyse zal het met de maatregelen die momenteel worden uitgevoerd niet mogelijk zijn de federale belofte waar te maken om in de periode 2022-2030 de uitstoot met minstens 25 miljoen ton CO_2-eq. te verminderen in de niet-ETS-sectoren. Het is noodzakelijk de bestaande federale beleidslijnen en -maatregelen te verscherpen en nieuwe maatregelen te ontwikkelen, maar tegelijk te beseffen dat ook de impactanalyse moet worden verfijnd en vervolledigd, met behulp van de juiste modellen, met name om de vermindering van de BKG-uitstoot in te schatten, die beter moet zijn afgestemd op die van de gewesten.

De bovengenoemde syntheserapporten bieden een transversaal beeld van de stand van zaken van het federale klimaatbeleid. Wat het effect van dit beleid op de uitstoot betreft, geeft het synthese-rapport van 2024 een overzicht van de ramingen van de emissiereductie die beschikbaar waren bij het opstellen van het rapport. Ondanks de verhoogde inspanningen is het duidelijk geworden dat de opvolgings- en evaluatiecapaciteit van de betrokken overheidsinstellingen moet worden versterkt om de impact van de maatregelen op de vermindering van de uitstoot beter te kunnen beoordelen.

4. Op 30 november 2023 zijn de federale, Vlaamse en Brusselse regeringen door het Hof van Beroep veroordeeld voor schending van de mensenrechten wegens een nalatig klimaatbeleid. Het Hof oordeelde dat ons land meer inspanningen moet leveren om bij te dragen aan de beperking van de opwarming van de aarde tot 1,5°C. In beroep legde het Hof de drie regeringen een corrigerende maatregel op om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met 55 % te verminderen, zowel in de ETS-sector als in de ESR-sector. Voor de ESR-sectoren betekent dit een verhoging van de reductiedoelstelling van 47 % ten opzichte van 2005 die Europa aan België heeft opgelegd. De federale overheid heeft nota genomen van het arrest. Ze onderzoekt de impact van de doelstelling op de beleidsplanning.

Vooruitzichten

A. Voortzetting van de inspanningen en opvolging van het NEKP

In haar aanbevelingen van 23 februari 2024 wees de Europese Commissie op aanzienlijke tekortkomingen in het ontwerp van Nationaal Energie- en Klimaatplan, zoals een gebrek aan coördinatie tussen de autoriteiten, het ontbreken van een gedetailleerde analyse van de financiële behoeften en financieringsbronnen, en het ontbreken van een significante vermindering van de subsidies voor fossiele brandstoffen tegen 2030.

Het definitieve NEKP kon niet worden ingediend binnen de door de Europese Commissie opgelegde termijn, ondanks het feit dat de federale regering en twee gewesten (het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest) inspanningen hebben geleverd om hun geactualiseerde plannen tijdig in te dienen. De federale overheid heeft nota genomen van het finaal geactualiseerd Federaal Energie- en Klimaatplan op 17 mei 2024. De planning voor de voltooiing van het NEKP is nog niet erg duidelijk of volledig, aangezien deze afhangt van de beslissingen in de politieke formatieprocessen van de nieuwe coalities die in de verschillende entiteiten moeten worden gevormd. België heeft de Europese Commissie om een verlenging gevraagd van de uiterste termijn van 27 september 2024 voor het indienen van het finaal geactualiseerd NEKP.

Daarnaast zal een studie die momenteel wordt uitgevoerd de sociaal-economische impact van de klimaattransitie binnen sectoren analyseren, waarbij gekeken wordt naar de activiteiten, werkgelegenheid en opleiding in tien prioritaire subsectoren. Deze studie is bedoeld om het beleid, de maatregelen en de acties van de verschillende actoren beter te beheren en om de spelers op het terrein beter te informeren over de impact van de transitie, door hier uitgebreid met hen over te spreken. Ze zal ook bijdragen aan de ontwikkeling van subsectorale strategieën die de effecten van de transitie op de werkgelegenheid en de competenties in kaart brengen.

B. Sociaal Klimaatplan

België moet voor 30 juni 2025 een Sociaal Klimaatplan (SKP) indienen bij de Europese Commissie om te kunnen genieten van de middelen van het Sociaal Klimaatfonds van de EU. Na onderzoek van het ontwerpplan zou België voor de periode 2026-2032 1,66 miljard euro kunnen krijgen ter ondersteuning van de maatregelen en investeringen die erop gericht zijn de uitstoot te verminderen in de sectoren wegtransport en bouw, door de kosten te verlagen voor kwetsbare gezinnen, micro-ondernemingen en gebruikers van vervoersmiddelen die zwaar getroffen worden door de prijsstijgingen in deze sectoren. België heeft steun gekregen van de Commissie voor de voorbereiding van het Belgische SKP en de uitvoering van het ETS2.

C. Belastinghervorming en verschuiving van accijnzen

In december 2023 werd een rapport gepubliceerd over de federale belastingen op koolstof en energie, met een overzicht van de prijzen en belastingen in verband met uitstoot en energieverbruik in verschillende sectoren. Dit rapport beoogt mogelijke hervormingen te identificeren om doeltreffender gebruik te maken van de prijsinstrumenten om de Belgische klimaatdoelstellingen te halen. In de analyses wordt gewezen op het belang van het belastingsysteem voor het klimaatbeleid in België en wordt er aangevoerd dat er grondige hervormingen van de fiscaliteit noodzakelijk zijn, met name de energiebelasting.

In 2023 werd in de bouwsector een verschuiving van de accijnzen van elektriciteit naar fossiele brandstoffen voorgesteld, om warmtepompen rendabeler te maken dan alternatieven op basis van fossiele brandstoffen.

Een tweede editie van dit rapport wordt verwacht in het najaar van 2024.

D. Federale strategie voor duurzame financiën

Op basis van de geïdentificeerde beleidsopties werd een ontwerp van een federale strategie voor duurzame financiën opgesteld. Het voornaamste doel van dit ontwerp bestaat erin de transitie naar een duurzame economie te bevorderen door de private en publieke financiële stromen af te stemmen op de duurzaamheidsdoelen en ervoor te zorgen dat ze bestand zijn tegen de duurzaamheidsrisico's. De regering slaagde er voor het einde van de legislatuur niet in het eens te worden over de vaststelling van deze strategie, waardoor het aan de volgende regering is om zich uit te spreken over dit dossier.

E. Nationale langetermijnstrategie

In het kader van het nationale voortgangsrapport inzake energie en klimaat, goedgekeurd op 18 juli 2023, is België eventueel van plan tegen 1 januari 2025 zijn nationale langetermijnstrategie te actualiseren om deze aan te passen aan de ontwikkelingen op Europees niveau en klimaatneutraliteit te bereiken. Het is belangrijk ermee rekening te houden dat de verordening inzake de governance van de energie-unie en van de klimaatactie, via het NEKP, aandringt op consistentie met de langetermijnstrategie. Als de langetermijnstrategie niet wordt geactualiseerd voor 2025, moet in ieder geval uiterlijk op 1 januari 2029 een nieuwe langetermijnstrategie worden opgesteld met een tijdshorizon van ten minste 30 jaar.

1.2 Adaptatie aan de klimaatverandering

Milieubeleid

Het beleid voor adaptatie aan de klimaatverandering wordt gestuurd door de Europese adaptatiestrategie van 2021. Deze strategie is gericht op het versterken van de klimaatbestendigheid van de Europese Unie tegen 2050, door de nadruk te leggen op slimme, snelle, systematische, op de natuur gebaseerde en innovatieve oplossingen. In de strategie worden rapportage- en evaluatieverplichtingen vastgesteld voor de lidstaten met betrekking tot hun adaptatiestrategieën en -plannen.

In België werden het Nationaal Adaptatieplan (NAP) 2017-2020 en de federale bijdrage aan het NAP geëvalueerd in 2019 en 2021.

Op federaal niveau werden in maart 2023 nieuwe adaptatiemaatregelen "Naar een klimaatbestendige samenleving in 2050" goedgekeurd voor de periode 2023-2026. Dit pakket omvat 28 maatregelen in 8 federale actiedomeinen om gecoördineerd actie te ondernemen: onderzoek, biodiversiteit, (federale) infrastructuur, natuurlijke hulpbronnen, volksgezondheid, risico- en crisisbeheer, internationale samenwerking en bewustmaking. Klimaatadaptatie wordt geïntegreerd in de bestaande beleidsdomeinen en wetgeving en aanvullende initiatieven worden vastgesteld. Waar nodig wordt het uitwerken van maatregelen of de uitvoering ervan gecoördineerd met de gewesten en andere stakeholders.

Op nationaal niveau moet het NAP 2021-2030 ter goedkeuring worden voorgelegd aan de Nationale Klimaatcommissie (NKC) voordat een openbare raadpleging kan worden gestart. Het NAP zou met name de mondiale doelstellingen van de COP28 moeten integreren, zoals de risicoanalyse en bijzondere aandacht voor kwetsbare groepen, en gericht moeten zijn op het aanvullen en versterken van de gewestelijke en federale adaptatieplannen.

Met een intersectorale aanpak in het hele NAP, ligt de nadruk op crisisbeheer, gezondheid, energie, onderzoek, biodiversiteit en internationale samenwerking. Voor zover mogelijk zullen op de natuur gebaseerde oplossingen worden gebruikt. Dit geldt ook voor de mariene biodiversiteit en de kustbescherming.

Daarnaast wordt rekening gehouden met de sociale dimensie op basis van *ex ante* impactanalyses over armoede en sociale uitsluiting die werden uitgevoerd door het Interfederaal centrum voor armoedebestrijding, in samenwerking met de verschillende betrokken overheidsinstellingen.

In deze context heeft de federale overheid op 16 oktober 2023 een workshop georganiseerd over de hiaten in de dekking van klimaatschade door verzekeringen in België (Closing the climate insurance protection gap in Belgium), met als doel de belangrijkste stakeholders samen te brengen om concrete voorstellen voor het volgende NAP uit te werken.

In het kader van het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU in 2024 (januari-juni) heeft België adaptatie naar voren geschoven als een van zijn prioritaire thema's.

Bovendien heeft de Ministerraad na de zwaarste overstromingen in de geschiedenis van België in juli 2021 beslist om vanaf oktober 2021 een onafhankelijk centrum op te richten, namelijk het Centrum voor Risicoanalyse van Klimaatverandering (Cerac). Dit centrum ging officieel van start in april 2024. Het houdt zich bezig met de analyse van klimaatrisico's op middellange en lange termijn. De klemtoon ligt op de nationale veiligheid en weerbaarheid van België.

Het Centrum voert onafhankelijke risicoanalyses uit en geeft informatie en aanbevelingen. Het brengt verslag uit aan de Nationale Veiligheidsraad, waarbij de nadruk wordt gelegd op risico's voor de nationale veiligheid en weerbaarheid, en aan de federale regering.

Noodmaatregelen

Sinds de rampzalige overstromingen van juli 2021 hebben de verschillende regeringen en openbare instellingen in ons land, net als in de andere Benelux-landen, noodmaatregelen genomen, zoals financiële hulp aan de getroffenen, opnieuw huisvesten van mensen die hun woning hadden verloren en het heropbouwen van beschadigde eerstelijnsinfrastructuur.

Milieu-informatie

Milieu-informatie over de adaptatie aan de klimaatveranderingen omvat gegevens over de gevolgen van extreme weersomstandigheden, inschattingen van klimaatrisico's en de vorderingen bij de uitvoering van de adaptatiemaatregelen.

Elke maatregel wordt beschreven met een context en duidelijk geformuleerde doelstellingen, maar ook met opvolgingsindicatoren. Deze indicatoren zijn specifiek voor elke maatregel.

Evaluatie van de doeltreffendheid

In 2019 en 2021 werden tussentijdse en eindevaluaties van het NAP 2017-2020 en de federale bijdrage uitgevoerd. Aan de hand van deze evaluaties was het mogelijk de sterke en zwakke punten van het adaptatiebeleid te identificeren en aanbevelingen te doen voor toekomstige verbeteringen.

© Alex Dukhanov – Unsplash

Vooruitzichten

Het NAP 2021-2030 zou tegen 2027 moeten worden goedgekeurd. Dit plan omvat een reeks transversale maatregelen om de klimaatbestendigheid in verschillende sectoren te versterken (bv. biodiversiteit, crisisbeheer, met onder andere schadevergoeding voor slachtoffers door een verzekering tegen klimaatrampen, gezondheid, onderzoek en internationale samenwerking).

Een kwetsbaarheids- en risicoanalyse uitgevoerd door Cerac (Centrum voor Risicoanalyse van Klimaatverandering) zal duidelijk maken in welke mate elke sector is blootgesteld aan klimaatrisico's en wat hun kwetsbaarheden zijn. Het NAP stimuleert samenwerking en coördinatie tussen de sectoren om gewapend te zijn tegen de onderlinge wisselwerkingen en de mogelijke klimaateffecten van de ene sector op andere sectoren (*cascade-effecten*).

In het geval van een klimaatramp is het de bedoeling dat alle informatiestromen (telefoon, e-mail, video) van de communicatie worden verwerkt via het Paragon-systeem (een beheersplatform voor noodplanning), dat momenteel wordt getest. De ambitie is dat de nationale informatie in de toekomst wordt aangevuld met een internationale component.

Met het oog op COP29 en COP30 zal België een actieve rol blijven spelen in de internationale onderhandelingen en een systematische aanpak promoten om het deficit in de wereldwijde klimaatfinanciering aan te vullen. Een aangepast budget moet het mogelijk maken de adaptatiemaatregelen op federaal en interfederaal niveau te financieren, en dit budget moet structureel worden verhoogd.

1.3 Internationaal beleid en internationale samewerking

Internationaal kader en Belgische verbintenissen

België neemt deel aan de internationale klimaatonderhandelingen van de VN, met een onderhandelingsteam dat bestaat uit experts van de Dienst Klimaatverandering, en federale en gewestelijke vertegenwoordigers. Vertegenwoordigers van het maatschappelijke middenveld worden ook opgenomen in de Belgische delegatielijst, maar vertegenwoordigen België niet in de technische onderhandelingen. De Belgische standpunten worden uitgewerkt door de Coördinatiegroep Broeikasgassen van het Coördinatiecomité Internationaal Milieubeleid (CCIM), gecoördineerd door de Dienst Klimaatverandering.

Tijdens de recente Conferenties van de Partijen (COP's - *Conference of the Parties*) werden er cruciale resoluties aangenomen, zoals de oproep om de nationaal vastgestelde bijdragen (NDC's - *Nationally Determined Contributions*) af te stemmen op een beperking van de temperatuurstijging tot 1,5°C, de oproep om het financieringsniveau voor adaptatie te verdubbelen tegen 2025 (COP26 in 2021), de oprichting van een fonds voor verlies en schade (COP27 in 2022), de goedkeuring van het raamwerk van de Verenigde Arabische Emiraten voor wereldwijde klimaatbestendigheid en de voltooiing van de "global stocktake" (COP28 in 2023), met meer bepaald verschillende wereldwijde doelstellingen voor de energietransitie. Op COP28 ondertekende België de Verklaring over klimaat en gezondheid, waarin de impact van de klimaatverandering op de gezondheid werd uiteengezet.

België neemt ook deel aan de uitwerking van de Europese standpunten en brengt daarbij steeds een aantal essentiële punten naar voren, zoals het belang van multilateralisme, milieu-integriteit, duurzame ontwikkeling, armoedebestrijding en respect voor de mensenrechten, flexibiliteit voor kwetsbare ontwikkelingslanden, prioriteit voor de financiering van adaptatie, en het afstemmen van de financiële stromen op een klimaatbestendig en emissiearm ontwikkelingstraject.

Internationale samenwerking en partnerschappen

België is lid van talloze multinationale coalities en partnerschappen (zoals de *Powering Past Coalition*, de *Carbon Pricing Leadership Coalition*, de *Climate and Clean Air Coalition* enz.). Daarnaast werden er tijdens COP26 in Glasgow tal van nieuwe multinationale initiatieven opgezet, vaak gericht op het nemen van concrete maatregelen op het terrein, zoals de *Glasgow Breakthrough Agenda*, de *Global Methane Pledge*, de *Declaration on Climate and Health* en de *Statement on International Public Support for the Clean Energy Transition*. Dit laatste initiatief had onder andere tot gevolg dat Credendo, het Belgische agentschap voor exportkredieten, besloten heeft de steun voor projecten met fossiele brandstoffen te beperken, ten voordele van investeringen in hernieuwbare energiebronnen.

De Belgische Dienst Klimaatverandering ondersteunt ook projecten voor capaciteitsversterking in ontwikkelingslanden, in het bijzonder via het *Nationally Determined Contributions* (NDC) Partnership (partnerschap rond nationaal vastgestelde bijdragen) en het project "*Enhancing Climate Transparency*" van het UNDP (U*nited Nations Development Programme* - Ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties).

Sinds 2022 heeft de federale regering zich ertoe verbonden om minstens 100 miljoen euro per jaar bij te dragen aan de internationale klimaatfinanciering, met een totale Belgische bijdrage van minimaal 135 miljoen euro als de bijdragen van de gewesten worden meegerekend.

In samenwerking met het Directoraat-Generaal Ontwikkelingssamenwerking en Humanitaire Hulp (DGD) en in overleg met de relevante stakeholders werd een gezamenlijke federale klimaatfinancieringsstrategie opgesteld. Deze strategie is meer bepaald gebaseerd op 3 strategische doelstellingen:

- gerichte klimaatacties door internationale samenwerking, bedoeld om de veerkracht van kwetsbare gemeenschappen te vergroten en de wereldwijde koolstofuitstoot te verminderen;
- het bevorderen van een coherent beleid voor duurzame ontwikkeling om klimaat en milieu te integreren in alle aspecten van onze internationale samenwerking en ons in te zetten voor veranderingen op weg naar een klimaatbestendige en koolstofneutrale wereld;
- de 'vergroening' van de Belgische diplomatie en onze internationale samenwerking, om rekening te houden met de impact van onze eigen activiteiten.

Tot de geplande acties behoren onder andere bijzondere aandacht voor de adaptatie aan de klimaatverandering, het versterken van ambitieuze klimaatbeleidslijnen, het uitbreiden van de mitigatie-inspanningen, het vrijmaken van middelen voor verlies en schade, het versterken van belangrijke stemmen en aandacht voor de meest kwetsbare gemeenschappen, maar ook een verhoging van de klimaatfinanciering. De publicatie en validatie van de strategie staat gepland voor eind 2024.

Internationale partnerschappen van België

1. Belgisch initiatief ter ondersteuning van het NDC Partnership: http://www.climat.be/NDCsupport
2. Partnership on Transparency in the Paris Agreement: www.transparency-partnership.net
3. Powering Past Coal Alliance: https://powering-pastcoal.org/
4. Net-Zero Government Initiative: https://www.sustainability.gov/federalsustainabilityplan/net-zero-initiative.html
5. COP28 Coalition for High Ambition Multilevel Partnerships (CHAMP) for Climate Action: https://www.cop28.com/en/cop28-uae-coalition-for-high-ambition-multilevel-partnerships-for-climate-action
6. Coalition of Finance Ministers for Climate Change: https://www.financeministersforclimate.org/
7. Global Green Hydrogen Producers Forum: https://www.premier.be/en/global-green-hydrogen-forum
8. Gender-Responsive Just Transitions and Climate Action Declaration: https://www.cop28.com/en/cop28-gender-responsive-just-transitions-and-climate-action-partnership
9. Global Methane Pledge: https://www.ccacoalition.org/en/resources/global-methane-pledge
10. International Drought Resilience Alliance: https://www.unccd.int/international-drought-resilience-alliance
11. Joint Statement on Fossil Fuel Subsidies: https://www.government.nl/documents/publications/2023/12/09/joint-statement-on-fossil-fuel-subsidies
12. Statement on International Public Support for the Clean Energy Transition: https://ukcop26.org/statement-on-international-public-support-for-the-clean-energy-transition/
13. Declaration on Children, Youth and Climate Action: https://www.unicef.org/environment-and-climate-change/climate-declaration
14. Climate Club: https://climate-club.org/
15. Declaration on accelerating the transition to 100 % zero emission cars and vans: https://ukcop26.org/cop26-declaration-on-accelerating-the-transition-to-100-zero-emission-cars-and-vans/
16. ENACT Initiative for Nature-based Solutions: https://iucn.org/our-work/topic/nature-based-solutions-climate/our-work/enact-enhancing-nature-based-solutions
17. Declaration on Climate and Health: https://www.cop28.com/en/cop28-uae-declaration-on-climate-and-health
18. Clydebank Declaration for Green Shipping Corridors: https://ukcop26.org/cop-26-clydebank-declaration-for-green-shipping-corridors/
19. UAE Declaration on Resilient Food Systems, Sustainable Agriculture and Climate Action: https://www.cop28.com/en/food-and-agriculture
20. Joint Declaration on Climate Relief, Recovery and Peace: https://www.cop28.com/en/cop28-declaration-on-climate-relief-recovery-and-peace
21. Blue Leaders Declaration: https://www.theblueleaders.org/
22. COP28 Global Renewables and Energy Efficiency Pledge: https://www.cop28.com/en/global-renewables-and-energy-efficiency-pledge
23. Joint Statement on Voluntary Carbon Market: https://www.government.nl/documents/publications/2023/12/10/joint-statement-on-voluntary-carbon-market

Vooruitzichten - Toekomstig beleid en internationale verbintenissen

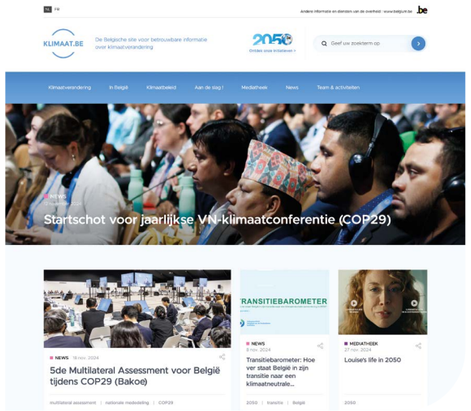
De vooruitzichten vanaf 2024 omvatten de invoering van de nieuwe collectieve gekwantificeerde doelstelling inzake klimaatfinanciering (*New Collective Quantified Goal* - NCQG) tijdens COP29, die erop gericht is tegen 2025 de doelstelling van 100 miljard USD per jaar te vervangen. COP30 zal zich toespitsen op de nieuwe nationaal vastgestelde bijdragen (NDCs). De voorzitterschappen van COP28, COP29 en COP30, respectievelijk de Verenigde Arabische Emiraten, Azerbeidzjan en Brazilië, hebben besloten samen te werken als een 'trojka' om de coherentie van de klimaatconferenties te versterken. Er is een meer systemische aanpak nodig om het deficit in de wereldwijde klimaatfinanciering aan te vullen, wat betekent dat de internationale financiële architectuur en de economische *governance* moeten worden herzien.

1.4 Communicatie en sensibilisering

Milieubeleid

Er worden communicatiemiddelen ontwikkeld om het grote publiek, en vooral jongeren, te sensibiliseren rond de klimaatverandering en de transitie naar een klimaatneutrale samenleving. Hier volgt een overzicht.

De **website** klimaat.be en haar sociale netwerk (LinkedIn) bieden uitgebreide informatie over de oorzaken en gevolgen van de klimaatverandering, samenvattingen van de IPCC-rapporten, een overzicht van het internationale, Europese en Belgische klimaatbeleid, maar ook nieuws over rapporten, evenementen enz. In 2023 werd deze website door de *Library of Congress* in de Verenigde Staten geprezen voor haar kwaliteit.

klimaat.be

© Dienst Klimaatverandering
Een sessie met een klimaatcoach

In nauwe samenwerking met gespecialiseerde partners zoals het WWF, Studio Globo, GoodPlanet, ULiège of UAntwerpen, is er een aanbod voor jongeren uitgewerkt met een **uitgebreid programma om het bewustzijn over klimaatverandering te vergroten**. Dit programma omvat een online platform, mini-klimaatconferenties (mini-COPs), wetenschappelijke workshops, een online tool, My2050.be, waarmee scenario's kunnen worden uitgetekend voor een klimaatneutraal België tegen 2050, hulp van 'klimaatcoaches' om discussies over de klimaattransitie te leiden, en opleidingsmodules voor toekomstige leerkrachten.

De website energywatchers.be is gericht op sensibilisering rond het beperken van de CO_2-uitstoot en geeft tips om de energiefactuur te verlagen. De website biedt tal van praktisch adviezen in verschillende domeinen, zoals huisvesting, groene energie, mobiliteit, huishoudelijke apparaten, consumptie, voeding (en binnenkort ook kleding). Bovendien kunnen consumenten de CO_2-uitstoot van nieuwe voertuigen vergelijken, zodat ze gemakkelijker een meer ecologische keuze kunnen maken. De website is erkend door het Internationaal Energieagentschap.

energywatchers.be

Daarnaast werden er tal van raadplegingen georganiseerd met de stakeholders, experts en academici, over allerhande aspecten van het klimaatbeleid op verschillende niveaus. Deze raadplegingen vond systematisch plaats vóór elke COP en over Europese dossiers in voorbereiding, en tijdens het Belgische voorzitterschap van de Raad van de EU. Er werden ook debatten, seminaries, workshops en conferenties georganiseerd in samenwerking met de stakeholders, de Europese instellingen en de academische wereld, met name over:

- de koolstoftarifering,
- de uitvoering en herziening van het klimaatbeleid in het kader van de actualisering van het Nationaal Energie- en Klimaatplan,
- de klimaatgovernance,
- de voorbereiding ter bepaling van de klimaatdoelstellingen voor 2040 op Europees niveau,
- het nationaal adaptatieplan en de hiaten in de dekking van klimaatschade door verzekeringen.

Om de 4 jaar worden er **nationale** klimaatenquêtes uitgevoerd. Deze vormen een waardevol instrument om de percepties en houding van de Belgen tegenover de klimaatverandering te begrijpen en om de beslissingen en acties in verband met het klimaat te sturen. In 2021 bleek uit de vijfde klimaatenquête dat een groeiend besef heerst van de noodtoestand van het klimaat: 80 % van de ondervraagden zag het klimaat als een dringend probleem dat een oplossing vereist. Bovendien ondersteunen zes op tien Belgen de Europese doelstelling om de uitstoot van broeikasgassen tegen 2030 met 55 % te verminderen en tegen 2050 klimaatneutraal te zijn. De Belgen riepen ook op tot betere samenwerking tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus en tot goedkeuring van een klimaatwet.

Milieu-informatie

In 2023 registreerde de website klimaat.be 401.652 bezoekers en 871.945 bezochte pagina's.

Het platform klimaatopschool.be brengt een aanbod dat is afgestemd op jongeren: klimaatbrigade.be voor 10-14-jarigen en climatechallenge.be voor 15-18-jarigen. Sinds 2019 hebben zich elk jaar gemiddeld 580 leerkrachten ingeschreven, wat het totaal tot nu toe (september 2024) op ongeveer 3.500 brengt.

Sinds 2018 hebben meer dan 180 klassen, of ongeveer 3.600 leerlingen, deelgenomen aan de klimaatworkshops.

Sinds 2015 werden er 170 mini-COP's georganiseerd, waarmee ongeveer 8.500 leerlingen werden bereikt.

Sinds 2017 zijn ruim 28.000 leerlingen gesensibiliseerd voor de klimaattransitie via meer dan 1.400 sessies die door klimaatcoaches werden gegeven met de tool My2050.

Evaluatie van de doeltreffendheid

De communicatiecampagnes zijn gebaseerd op een gediversifieerde strategie voor verschillende doelgroepen. De hoeksteen van deze strategie is de website klimaat.be, het referentiepunt voor klimaatverandering in België. Deze biedt betrouwbare en gedetailleerde informatie over zowel algemene als technische onderwerpen en bereikt een breed publiek, van de algemene bevolking tot beleidsmakers en gespecialiseerde stakeholders.

Daarnaast geven initiatieven zoals de Stakeholder Workshops vóór de COP's en de informatieve seminaries over het mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (CBAM) blijk van een sterk engagement om alle stakeholders te informeren en te sensibiliseren.

Bijzondere aandacht wordt ook besteed aan de sensibilisering van verschillende leeftijdsgroepen, vooral jongeren. Er worden educatieve en interactieve hulpmiddelen ingezet om de discussies en reflectie over klimaatvraagstukken op scholen te stimuleren.

Vooruitzichten

In de toekomst zullen de communicatie-initiatieven zich blijven richten op het verstrekken van volledige en betrouwbare informatie aan alle doelgroepen, met specifieke nadruk op de volgende punten:

- Bijwerken van de bestaande pagina's van klimaat.be, met name die over het klimaatbeleid en de IPCC-rapporten, en toevoegen van nieuwe rubrieken zoals gefluoreerde gassen.
- Uitwerken van nieuwe specifieke subsites over het mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (CBAM) en de indicatoren voor de klimaattransitie (transitiebarometer).
- Uitbreiding van EnergyWatchers.be met praktisch tips over kleding.
- Uitbreiding van de opleiding van toekomstige leerkrachten om ervoor te zorgen dat de nieuwste inzichten over het klimaat worden doorgegeven aan leerlingen, en zo een sneeuwbaleffect te bewerkstelligen.
- Volledige herziening van het educatieve platform klimaatopschool.be om de recentste wetenschappelijke informatie hierin op te nemen.

1.5 Stratosferisch ozon en gefluoreerde broeikasgassen

In de jaren 1970 stelden wetenschappers boven de Noordpool een sterke afname vast van de stratosferische ozonlaag, die de levensbelangrijke eigenschap heeft dat ze schadelijke ultraviolette straling van de zon tegenhoudt. De gevolgen van dit fenomeen zijn een verhoogd risico op huidkanker, cataract, verminderde opbrengst van gewassen, schade aan ecosystemen, inclusief mariene ecosystemen, maar ook schade aan infrastructuren.

Bepaalde gefluoreerde gassen, ook bekend als ODS (*Ozone Depleting Substances*), voornamelijk CFK's, HCFK's[5] en halonen, werden aangeduid als oorzaak van de tanende ozonlaag. Deze stoffen worden voornamelijk gebruikt als koelmiddelen, zwelmiddelen in isolatieschuim, drijfgassen in spuitbussen, oplosmiddelen en in andere industriële toepassingen.

Bovendien is aangetoond dat alle F-gassen, waaronder ODS en hun alternatieve oplossingen HFK's (fluorkoolstoffen) en PFK's (perfluorkoolstoffen), krachtige broeikasgassen zijn.

Gezien de gevolgen van deze gassen voor de ozonlaag en de opwarming van de aarde, is het noodzakelijk ze onder controle te houden om zoveel mogelijk te vermijden dat al deze gassen van industriële oorsprong in de atmosfeer terechtkomen.

5. Chloorfluorkoolstoffen en chloorfluorkoolwaterstoffen.

© EyeEM – Freepik

Milieubeleid

Sinds 1987 heeft het Protocol van Montreal tot doel de stratosferische ozonlaag te beschermen. In 2016 werd hierin het amendement van Kigali opgenomen, waardoor de maatregelen werden uitgebreid naar andere gefluoreerde broeikasgassen.

De Europese Unie heeft al heel vroeg een regelgevend kader opgesteld - de ozonverordening betreffende de bescherming van de stratosferische ozonlaag en de F-gassenverordening inzake gefluoreerde broeikasgassen - dat verder wil gaan dan de internationale normen, waarmee ze haar ambitie bevestigt om de ozonlaag te beschermen en alternatieve technologieën toe te passen.

In België berust de uitvoering van deze twee Europese verordeningen op verbodsbepalingen, beperking van verkoop, het voorkomen van emissies uit bestaande installaties en controle op de handel.

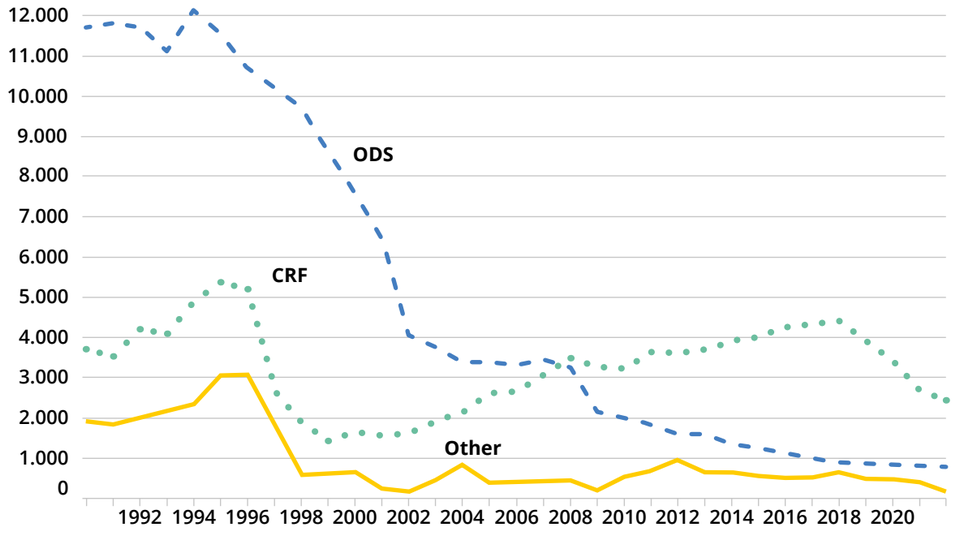
Milieu-informatie

Elk jaar worden de emissies beoordeeld per gewest, per bron, per type (productie, gebruiksverliezen, verwijdering) en per afzonderlijke stof.

In de onderstaande grafiek en tabel worden de emissies van de vier categorieën gefluoreerde broeikasgassen (HFK's, PFK's, SF6[6] en NF3), uitgedrukt in kt CO_2-eq, weergegeven per gas en per categorie.

Het GWP (*Global Warming Potential* - aardopwarmingsvermogen) is een maat die wordt gebruikt om het aardopwarmingsvermogen van een gas te kwantificeren ten opzichte van koolstofdioxide (CO_2), dat als referentie wordt gebruikt met een GWP van 1. Sommige van deze gassen moeten volgens het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering (UNFCCC) worden gerapporteerd via het systeem van het *Common Reporting Format* (CRF), maar er worden ook vele andere gassen gebruikt. De gegevens hieronder hebben alleen betrekking op de gassen waarvan de gegevens worden gerapporteerd in het CRF-systeem.

ODS (*Ozone-Depleting Substances* of ozonlaagafbrekende stoffen) zijn chemische stoffen die wanneer ze vrijkomen in de atmosfeer, reageren met de stratosferische ozonlaag en zo bijdragen aan de afbraak ervan. ODS zijn chemische verbindingen zoals chloorfluorkoolstoffen (CFK's), chloorfluorkoolwaterstoffen (HCFK's), halonen, methylbromiden en tetrachloormethanen.

***Grafiek** - Emissies van F-gassen in het CRF per gascategorie in België (in kt CO_2-eq)*

Bron: VITO, Econotec (eigen berekeningen, 2023).

6. Zwavelhexafluoride, met een GWP van 24.300 CO_2-eq, en stikstoftrifluoride, met een GWP van 16.800 CO2-eq.

***Grafiek** - Evolutie van de emissies van F-gassen in het CRF per bron (in kt CO_2-eq)*
BRON: VITO, ECONOTEC (EIGEN BEREKENINGEN, 2023).

		2005	2020	2021	2022
2.B.9.	Fluorchemische productie	769,2	840,2	274,7	149,8
2.E.1.	Geïntegreerde schakeling of halfgeleider	16,3	51,5	42,3	43,8
2.E.4.	Warmteoverdrachtsvloeistoffen	0,0	0,1	0,1	0,0
2.F.1.a	Commerciële koeling	1.183,5	1.436,4	1.293,5	1.126,0
2.F.1.b	Huishoudelijke koeling	0,5	1,1	1,4	0,8
2.F.1.d	Transportkoeling	26,3	22,3	17,9	17,1
2.F.1.e	Mobiele airconditioning	219,9	343,7	307,7	273,4
2.F.1.f	Stationaire airconditioning	97,4	519,2	552,4	607,2
2.F.2.a	Schuim met gesloten celstructuur	115,7	44,1	46,0	68,6
2.F.3.	Brandbeveiliging	12,8	10,7	9,6	10,1
2.F.4.a	Dosisinhalators	36,2	43,8	43,9	44,1
2.F.4.b	Andere aerosolen (technische aerosolen)	45,8	0,7	1,6	1,6
2.G.1.	Elektrische apparatuur	11,5	11,3	8,2	10,9
2.G.2.b	Deeltjesversnellers	0,0	5,0	6,2	3,7
2.G.2.c	Geluiddichte ramen	72,0	73,9	71,3	72,2
2.G.2.d	Adiabatische eigenschappen: schoenen en banden	8,2	0,0	0,0	0,0
2.G.2.e	SF6 en PFK's uit ander productgebruik	0,0	0,0	0,0	0,0
Totaal		**2.615,3**	**3.404,0**	**2.676,8**	**2.429,5**

Evaluatie van de doeltreffendheid

In België zijn tussen 1990 en 2022 de volgende dalingen waargenomen:

- voor F-gassen: -34,4 %
- voor gassen die de ozonlaag aantasten: -93,4 %.

Wereldwijd zien we een daling van de uitstoot van schadelijke gassen met 99 % ten opzichte van 1990, met bemoedigende tekenen van een natuurlijk herstel van de ozonlaag, maar de cijfers moeten nog op langere termijn worden bevestigd. Bovendien wordt ingeschat dat de inspanningen van het Protocol van Montreal alleen al een opwarming met 0,5°C hebben voorkomen.

© Tuğba – Pexels

Vooruitzichten - Komende uitdagingen

De 'ozon'- en 'F-gassen'-verordeningen werden in 2024 herzien. Deze herzieningen zijn erop gericht de doelstellingen af te stemmen op de geplande maatregelen in de Europese Green Deal, door de controles, de monitoring en de sancties uit te breiden om illegale activiteiten te voorkomen. De nieuwe ozonverordening beoogt vooral de toepassing ervan te vereenvoudigen, te rationaliseren en toe te spitsen op gefluoreerde gassen, zodat ze gemakkelijker te lezen en uit te voeren is. De reikwijdte ervan is echter beperkt, omdat de stoffen die ze beoogt te controleren nog maar heel weinig worden gebruikt in Europa. Anderzijds voorziet de herziening van de F-gassenverordening in strengere beperkingen voor het op de markt brengen door middel van strengere quota, met als doel de emissies tegen 2050 met 100 % te verminderen ten opzichte van 1990.

Bovendien zal de zogenaamde 'productnormenwet' van 1998 moeten worden bijgewerkt om rekening te houden met de evolutie van het stelsel van Europese beperkingen naar het stelsel van sancties die in België van toepassing zijn.

De maatregelen streven ernaar een uitstoot van 40 miljoen ton CO_2-equivalent in de EU te voorkomen tegen 2030 en 310 miljoen ton tegen 2050, waarmee de doelstellingen van de huidige verordening worden overtroffen.

Ondanks deze vooruitgang vereist het toenemende gebruik van airconditioners en warmtepompen die gebruikmaken van F-gassen wereldwijd een aanhoudende inspanning. Gelukkig is er aanzienlijke vooruitgang geboekt in de ontwikkeling van technologische oplossingen op basis van alternatieve koelmiddelen die als natuurlijke koelmiddelen zijn aangemerkt. Het gaat hier dan onder andere om CO_2, ammoniak en bepaalde koolwaterstoffen. Ook zij vormen milieu-uitdagingen en brengen bepaalde risico's met zich mee, die echter beheersbaar zijn.

Er moet ook worden opgemerkt dat de overgrote meerderheid van gefluoreerde gassen ook eeuwige vervuilers zijn, beter bekend als PFAS, die een probleem vormen voor milieuvervuiling, en TFA (*trifluorazijnzuur*), dat zich opstapelt in het oppervlaktewater. Verschillende landen hebben een plan ingediend om PFAS te reguleren en te verbieden, wat in de toekomst grote gevolgen zou kunnen hebben voor het gebruik van gefluoreerde gassen.

© Heather Wilde – Unsplash

HOOFDSTUK 2

Biodiversiteit

De **Nationale Biodiversiteitsstrategie 2013-2020**, beschreven in het document "Biodiversiteit 2020 - Actualisering van de Belgische nationale strategie", bevat precieze doelstellingen om de achteruitgang van de biodiversiteit een halt toe te roepen. Deze blijft geldig tot de actualisering ervan in 2024 en bevat ambitieuze en becijferde doelstellingen.

Deze strategie geeft weer hoe België de doelstellingen van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD) wil bereiken. Zij biedt een kader voor het uitwerken van beleidslijnen en acties door de Belgische overheden die bevoegd zijn voor biodiversiteit. Zij reikt de actoren op het vlak van biodiversiteit in België strategische beleidsrichtlijnen aan om samen te werken en bij te dragen aan de verwezenlijking van de EU-doelstelling: "**Het verlies aan biodiversiteit en de achteruitgang van ecosysteemdiensten in de EU een halt toeroepen tegen 2020, deze zoveel mogelijk herstellen en de bijdrage aan het tegengaan van het wereldwijde biodiversiteitsverlies versterken**".

De algemene doelstellingen zijn als volgt:

1. **Behoud van biodiversiteit**: De strategie beoogt de bescherming en het herstel van de biodiversiteit in België door het behoud van natuurlijke ecosystemen, habitats en bescherming van bedreigde soorten.
2. **Duurzaam gebruik van natuurlijke hulpbronnen**: Ze moedigt een meer verantwoord gebruik van natuurlijke hulpbronnen aan, door overexploitatie te beperken en duurzame praktijken te bevorderen in sectoren zoals landbouw, visserij en bosbouw.
3. **Biodiversiteit integreren in het sectorale beleid**: De strategie is erop gericht biodiversiteitsoverwegingen op te nemen in beleidslijnen en actieplannen in verschillende domeinen zoals stadsplanning, vervoer, energie enz.
4. **Sensibilisering en voorlichting**: Ze omvat initiatieven om het publiek bewust te maken van het belang van biodiversiteit en milieubewust gedrag te bevorderen.
5. **Samenwerking**: De strategie stimuleert samenwerking op nationaal niveau tussen de verschillende bestuursniveaus (federaal, gewestelijk, lokaal), stakeholders en het maatschappelijk middenveld om de doelstellingen te bereiken, maar ook op internationaal niveau, via samenwerking met ontwikkelingslanden.
6. **Vrijmaken van middelen**: De strategie streeft ernaar voldoende middelen beschikbaar te stellen voor biodiversiteit, uit alle bronnen.

Nationaal Rapport 5 (2014) en Nationaal Rapport 6 (2019) geven een overzicht van de vorderingen maar ook van de obstakels die de gewesten en de federale overheid hebben ondervonden bij de uitvoering van de Nationale Biodiversiteitsstrategie.

De website van het Belgisch centrum voor informatie-uitwisseling voor Biodiversiteit verzamelt alle informatie over de uitvoering van het Verdrag inzake Biologische Diversiteit van de Verenigde Naties en de opvolging van deze strategie. Deze strategie wordt momenteel geactualiseerd.

2.1 Toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen die voortvloeien uit hun gebruik

Milieubeleid

De wet betreffende de toegang tot genetische rijkdommen en de eerlijke en billijke verdeling van voordelen voortvloeiende uit hun gebruik is op 13 oktober 2023 in werking getreden. Ze zorgt voor de uitvoering van het Nagoya-protocol bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD) en vormt een aanvulling op EU-verordening 511/2014 inzake de controle van de gebruikers van deze rijkdommen.

Deze wet legt een notificatieverplichting op voor het commerciële of niet-commerciële gebruik van federale genetische rijkdommen, met uitzonderingen voor publicaties met open access. De baten die voortvloeien uit het gebruik van deze hulpbronnen moeten worden toegewezen aan het behoud van de biodiversiteit, met raadpleging van de belanghebbenden voor de verdeling van de voordelen van monetaire of niet-monetaire aard.

Milieu-informatie

Het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en Sciensano bewaren, beheren en conserveren genetische rijkdommen van onschatbare wetenschappelijke waarde en stellen ze ter beschikking van het publiek en diverse belanghebbenden. In het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen alleen al worden 37 miljoen specimen bewaard. Het is één van de tien grootste natuurwetenschappelijke collecties ter wereld en de op twee na grootste in Europa, na Parijs en Londen.

Ook de mariene genetische rijkdommen bezitten overigens een buitengewoon potentieel. Het aantal patenten op basis van mariene genetische rijkdommen neemt tien keer sneller toe dan het aantal nieuwe mariene soorten die worden beschreven. Bovendien zorgt de recente technologische vooruitgang op het vlak van observatie en monsterneming op zee maar ook in de genetica en de moleculaire biologie ervoor dat de genetische rijkdommen die onder de bevoegdheid van de federale overheid vallen, steeds beter kunnen worden benut.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Gegevens over de uitvoering van deze wet zijn nog niet beschikbaar, aangezien deze nog maar kortgeleden werd aangenomen.

© Pixabay – Pexels

Vooruitzichten

Een koninklijk besluit tot uitvoering van de wet werd goedgekeurd in april 2024 (Staatsblad 21/5/2024).

2.2 Belgian Biodiversity Alliance (Belgische Biodiversiteitsalliantie)

Milieubeleid

De *Belgian Biodiversity Alliance* (BBA) werd opgericht in oktober 2022 om de 'Visie om tegen 2050 in harmonie met de natuur te leven ten behoeve van mens en planeet' (Verdrag van de Verenigde Naties inzake Biologische Diversiteit uit 2010, bevestigd door de COP15) te ondersteunen.

De tien Belgische doelstellingen voor 2030 zijn onderverdeeld in 2 groepen:

✓ **Het groenblauwe netwerk uitbreiden** om de biodiversiteit in en rond steden te verbeteren, door middel van:

1. 120.000 ha met een netto positieve impact op de biodiversiteit,
2. 1.500 gebouwen en 20 % van de infrastructuur met een netto positieve impact op de biodiversiteit,
3. 2.000 bed & breakfasts voor wilde bestuivers,
4. 1.000 op de natuur gebaseerde oplossingen om met name waterbeheer, bodemdegradatie en klimaatadaptatie en -mitigatie aan te pakken,
5. 4.000 km lineaire infrastructuur en 10.000 km beheerde landschapselementen om de ecologische connectiviteit in het hele land te verbeteren.

✓ **De Belgische productie en consumptie biodiversiteitsvriendelijker maken, door:**

1. 8.000.000 ton/jaar landbouwproducten en 3.500.000 ton/jaar dierlijke producten te produceren die ten minste biodiversiteitsneutraal zijn,
2. 500.000 ha te bebouwen die minimaal biodiversiteitsneutraal zijn,
3. 38.500.000 ton/jaar primaire producten in te voeren die minimaal biodiversiteitsneutraal zijn,
4. 435.000 ton/jaar voedseloverschotten te consumeren, te recupereren of te herverdelen,
5. 150 publieke en private entiteiten te bereiken die in hun strategieën rekening houden met de risico's en kansen met betrekking tot biodiversiteit en die hun financiële stromen richten op projecten die de biodiversiteit respecteren.

Een gemeenschappelijk platform brengt de projecten samen die een bijdrage leveren om de doelstellingen te bereiken.

Milieu-informatie

Van oktober 2022 tot december 2023 werden 17 projecten opgezet vanuit verschillende achtergronden: universiteiten, administraties, particulieren, verenigingen enzovoort.

Elk project levert een bijdrage (in termen van oppervlakte, gewicht enz.) die het mogelijk maakt de bijdragen van elk project te meten, tot de algemene doelstelling van de BBA wordt bereikt.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Sinds de start van de BBA zijn er nog een aantal nieuwe projecten bijgekomen. Daarnaast zijn er ook nieuwe partners toegetreden tot de BBA.

De doelstellingen voor 2030 zijn allemaal becijferd, zodat de bijdragen en de geboekte vooruitgang in kaart kunnen worden gebracht.

Vooruitzichten

Veel initiatieven zijn al actief op het terrein, en het samenbrengen ervan binnen de BBA om hun bijdragen aan te tonen en de algehele impact in kaart te brengen, vormt de hoeksteen van de Alliantie. Nu moeten er nog meer projecten worden aangetrokken om andere partners ertoe aan te zetten om zich aan te sluiten bij de beweging.

2.3 Federale communicatiestrategie over biodiversiteit: Bebiodiversity

Milieubeleid

De federale strategie Bebiodiversity die in 2017 werd opgezet, heeft tot doel bedrijven te sensibiliseren en te ondersteunen om vrijwillig actie te ondernemen voor het behoud van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten, burgers-consumenten de kans te geven meer biodiversiteitsvriendelijke producten en producenten te kiezen, vanuit een gezamenlijke verantwoordelijkheid met steun van de overheid.

De website Bebiodiversity wordt continu aangevuld en bijgewerkt, vooral wat de vormgeving betreft.

Ze staat boordevol informatie en tips voor het behoud van de biodiversiteit. Er werden nieuwe toegangen voorzien voor initiatieven die verband houden met burgers-consumenten, bedrijven en overheden. Regelmatig worden er publicaties en artikelen op de sociale netwerken geplaatst.

Milieu-informatie: sociale netwerken

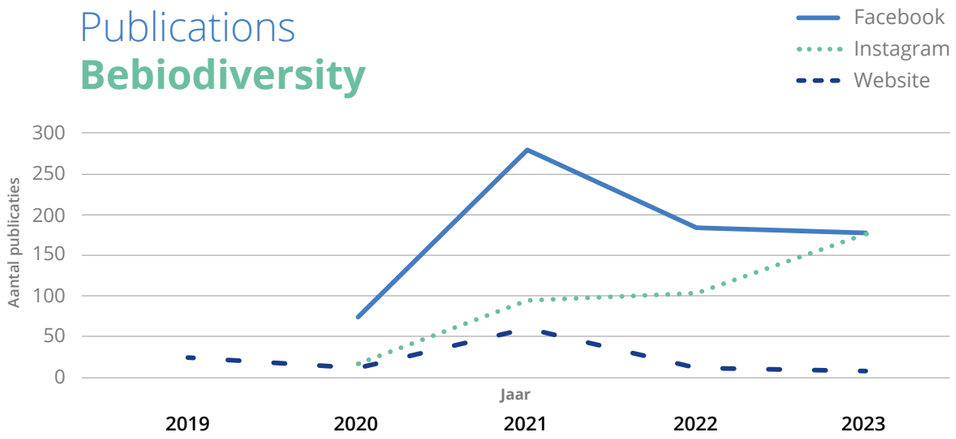
Dankzij de fors toegenomen activiteit op de sociale netwerken, wist de website in 2022 35.863 bezoekers te bereiken.

Dit zijn de cijfers voor Bebiodiversity en de sociale netwerken (vergelijking tussen 2022 en 2023).

	Facebook	Instagram	LinkedIn
Volgers	77	93	+92
Publicaties	177	176 (72 meer dan 2022)	87
Engagementsgraad[7]	8,723 %	5,18 %	8,89 %
Weergaven[8]	+322.973	+100,181	15,144
Views	+373,613	+111701	7,373
Andere indicaties	136 publicaties gedeeld +1.533 reacties op een post +31.428 clicks op publicatie		

7. De **engagementsgraad** geeft aan hoeveel interactie een publiek heeft met online content, een account of campagne. Het laat zien in welke mate het publiek geïnteresseerd is in of reageert op publicaties. De engagementsgraad wordt doorgaans berekend door te kijken naar verschillende mogelijke acties of interacties, zoals: 'likes', commentaren, delen, klikken, opslaan of andere soorten interactie die specifiek zijn voor het platform (bv. retweets op Twitter (X), weergaven op YouTube enz.).
8. **Weergaven op sociale media** verwijzen naar het totaal aantal keren dat een content (publicatie, advertentie, afbeelding, video enz.) is **weergegeven** op het scherm van een gebruiker, ongeacht of er interactie plaatsvond. Met andere woorden, elke keer dat iemand jouw content ziet in zijn newsfeed of op zijn pagina, telt dat als een **weergave** (of impressie).

Wat de publicaties betreft, geven de trends de evolutie in de prioriteiten en strategieën van de sociale netwerken weer, ten aanzien van de veranderingen in de voorkeuren en het gedrag van de gebruikers. Door zich meer toe te spitsen op Instagram, lijkt het duidelijk dat dit potentieel biedt voor een grotere visuele en interactieve betrokkenheid, wat cruciaal is om online dynamisch en aantrekkelijk te blijven.

Evaluatie van de doeltreffendheid

De prestaties op de sociale netwerken in deze periode waren buitengewoon veelbelovend. Op Facebook zagen we een aanzienlijke stijging van het aantal bezoekers, waarbij het bereik en het aantal contentweergaven fors toenamen. De publicaties genereerden een hoge mate van betrokkenheid, wat te zien was aan de talrijke shares, reacties en clicks.

Ook Instagram liet indrukwekkende resultaten zien, met een aanzienlijke toename van het aantal volgers en een groter profielbereik. Het aantal publicaties is aanzienlijk gestegen tegenover vorig jaar en de engagementsgraad blijft solide, wat een groeiende interesse voor visuele content aantoont.

Tot slot zagen we voor LinkedIn een substantiële toename van het aantal volgers en een hoge engagementsgraad. Het bereik en het aantal weergaven van de pagina nemen toe, wat de relevantie van de professionele publicaties en de aantrekkingskracht van het netwerk bevestigt.

Deze resultaten tonen aan dat de contentstrategieën doeltreffend zijn en de community op de sociale netwerken gestaag groeit. Ze zijn een uitstekende indicator van het succes en een motivatie om de inspanningen voort te zetten om een steeds groter publiek aan te trekken.

Vooruitzichten

Discussies over de vooruitzichten van de Bebiodiversity-strategie en de verdere ontwikkeling van de website zouden moeten kaderen in een meer algemene reflectie over de communicatiestrategie van het DG Leefmilieu.

2.4 Online platform om biodiversiteitsacties aan te moedigen: BiodiversiTree

Milieubeleid

Het nationale platform BiodiversiTree is het resultaat van een samenwerking tussen de federale overheid en de gewesten. Het is een online tool waarmee bedrijven en lokale overheden snel kunnen zien wat ze concreet kunnen doen om de biodiversiteit op hun terreinen, in hun gebouwen, in hun processen of in hun aankoopbeleid te bevorderen.

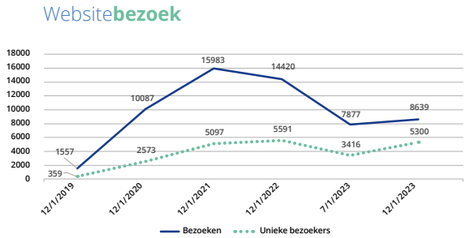
Het is ook een bewustmakingsinstrument dat helpt te begrijpen waarom het belangrijk is actie te ondernemen om de biodiversiteit te beschermen. Het biedt snelle toegang tot gerichte acties die zijn beschreven door specialisten in de materie. Deze acties betreffen zowel directe als indirecte beschermingsmaatregelen, zoals de inrichting van gebouwen en terreinen, het verminderen van vervuiling, het beperken van het energieverbruik of het gebruik van duurzame materialen.

Na implementatie kunnen bedrijven hun ervaringen delen door hun acties te beschrijven in de tool. Het is dus ook een platform om informatie uit te wisselen, waar gaandeweg voorbeelden van goede praktijken te vinden zullen zijn. Deze voorbeelden dienen om de acties te illustreren die voortkomen uit de tool, om het imago van de betrokken bedrijven te versterken en om anderen te inspireren.

Er werd ook een brochure gemaakt om deze tool te promoten en bedrijven in de kijker te zetten die al acties hebben ondernomen om biodiversiteit te integreren.

Milieu-informatie: websitebezoek en publicatie

Enkele cijfers over het websitebezoek.

De statistische gegevens van de website werden tot eind juni 2023 geregistreerd door Google en vanaf 1 juli 2023 door Google Analytics 4; dit kan het grote verschil in gegevens verklaren.

Om BiodiversiTree te promoten, werd in 2021 de brochure 'Biodiversiteit is onze business' verstuurd naar 20.000 kmo's (NL/FR) in heel België. Tijdens evenementen rond 'Bedrijven en biodiversiteit' worden nog meer exemplaren uitgedeeld.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Tussen 2019 en 2021 kende de website een aanzienlijke groei in termen van bezoeken en unieke bezoekers, wat wijst op een toenemende belangstelling.

Na 2021 zien we een opvallende vertraging, met een daling van het aantal bezoeken en een stagnatie van het aantal unieke bezoekers.

Vooruitzichten

Om concreet over te gaan tot de toepassing van de maatregelen zal BiodiversiTree, dankzij toekomstige ontwikkelingen, ook toegang bieden tot experts die bedrijven tijdens het hele proces kunnen begeleiden: van de keuze van een actie tot de uitvoering ervan.

2.5 Federaal plan voor de integratie van biodiversiteit: BiodiversiScape

Milieubeleid

Het regeerakkoord van 30 september 2020 bepaalt dat de federale overheid bij het beheer van de federale domeinen het goede voorbeeld zal geven op het vlak van biodiversiteit. Om deze opdracht te vervullen en naar aanleiding van de politieke beslissing van 20 oktober 2021, werd eind november 2022 het programma BiodiversiScape gelanceerd in samenwerking met de Regie der gebouwen, Defensie, Infrabel en de NMBS, voor "Meer biodiversiteit in landschappen en gebouwen".

In dit programma worden vier integratiedomeinen gedefinieerd: terreinen, infrastructuur, aankoopbeleid en het proces/de strategie van de organisatie.

Milieu-informatie

Door een verkennende analyse (*Exploration mapping*) van de sites van de partners konden de eerste contouren van de domeinen worden afgetekend en werd er een lijst opgesteld van potentiële sites van elke partner in het programma.

Het eerste project ging van start in november 2023 en betreft de site van de federale politie van Asse (Regie der Gebouwen).

Tegelijk werden er 'SWOT[9]'-analyses uitgevoerd met de partners en het BiodiversiScape-team. Dankzij deze samenwerking tussen het programmateam en de contactpersonen van de partners konden de sterke en zwakke punten van elke partner op het gebied van biodiversiteit bekeken worden, maar ook de kansen en risico's.

Op basis van deze SWOT-analyses en de '*Exploration mapping*' wordt momenteel een strategische nota uitgewerkt.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het is nog wat vroeg om over een evaluatie van de doeltreffendheid te praten. Op basis van de indicatoren van de pilootfase zou het mogelijk moeten zijn de ontwikkeling van het programma tijdens deze fase te volgen en de volgende fase, de uitbreidingsfase, voor te bereiden.

© WildMedia- Adobe Stock

9. Een SWOT-analyse is een strategisch instrument dat wordt gebruikt om de Sterke punten (*Strengths*), Zwakke punten (*Weaknesses*), Kansen (*Opportunities*) en Gevaren (*Threats*) van een organisatie, project of situatie te beoordelen.

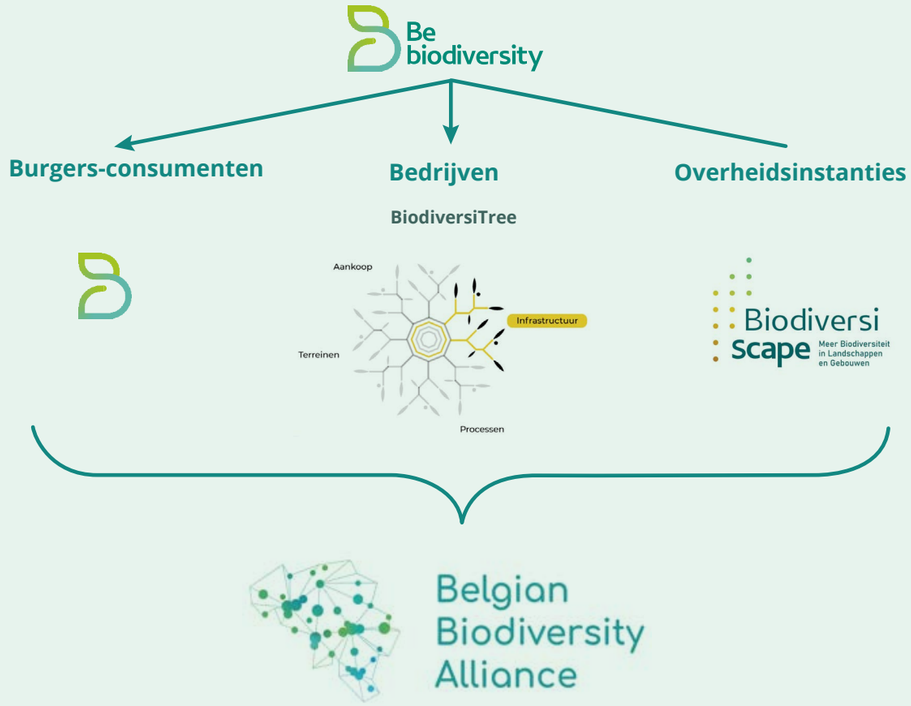
Vooruitzichten

De volgende interventiesites zijn de Koninklijke Militaire School (Defensie) en Galilee (FOD Volksgezondheid). Er zijn gesprekken aan de gang voor de parkings van Zottegem en Ciney (NMBS) en de omgeving van de lijnen 36 en 43 (Infrabel).

De strategische nota wordt momenteel uitgewerkt, samen met de partners van het programma. Dit laatste zal in twee fasen worden uitgevoerd:

- Een pilootfase (2024-2027) waarin voorbeelden worden gecreëerd waardoor het mogelijk zal zijn:
  - het vertrouwen in en tussen de partners te versterken;
  - de referentiebasis (*baseline*) te verfijnen en het potentieel van de acties te bepalen door biodiversiteitsinventarissen op te stellen;
  - concrete acties uit te voeren om infrastructuren te (her)vergroenen, ecosystemen te herstellen, en groene zones opnieuw met elkaar te verbinden om de biodiversiteit te vergroten;
  - in te zetten op opleiding en sensibilisering rond de uitdagingen van het programma;
  - herbruikbare technische voorschriften of richtlijnen uit te werken en beschikbaar te stellen, gebaseerd op becijferde indicatoren en verkregen resultaten, naarmate de projecten evolueren, die nuttig zijn voor de federale agentschappen en de belangrijkste spelers in het vastgoedbeheer;
  - te communiceren over acties om (toekomstige) partners en de vastgoedsector bewuster te maken van de uitdagingen in verband met biodiversiteit;
  - per partner de doelstellingen te kwantificeren en strategische nota's uit te werken voor de volgende fase.
- Een uitbreidingsfase (2028-2031) die als doel heeft 'het goede voorbeeld te geven', door de in de strategische nota's voorgestelde acties uit te voeren, en zo het programma zowel geografisch als qua samenwerking uit te breiden met meer partners.

Grafiek *- Figuur die laat zien hoe de BBA, Bebiodiversity, BiodiversiTree en BiodiversiScape met elkaar verbonden zijn:*

2.6 Bestuivers

Milieubeleid

De federale overheid was de drijvende kracht achter de ontwikkeling en goedkeuring van de nationale strategie inzake bestuivers 2021-2030, die werd goedgekeurd door de Uitgebreide Interministeriële Conferentie Leefmilieu (UICL).

Ze is opgebouwd rond drie pijlers: (1) de landbouw bestuivervriendelijk maken; (2) steden, infrastructuren en ruimten bestuivervriendelijk maken; en (3) verbetering van de kennis en het bewustzijn over de toestand van bestuivers en de oorzaken van hun achteruitgang.

Dankzij deze drie prioriteiten zal het mogelijk zijn de omvang, kwaliteit, diversiteit en connectiviteit van habitats te verbeteren om in heel België gezonde bestuiverpopulaties te bevorderen; de factoren die leiden tot de achteruitgang van bestuiversoorten af te remmen en te voorkomen dat ze uitsterven; de weerstand van alle bestuivers tegenover de klimaatverandering te vergroten; het grote publiek en cruciale sectoren bewust te maken van het probleem; en de samenwerking tussen alle belanghebbenden te verbeteren.

In de nationale strategie worden drie grote doelstellingen naar voren geschoven, namelijk (1) het realiseren van een uitgebreide monitoring van veranderingen in de verspreiding en aantallen van alle bestuiversoorten in het hele land tegen 2025; (2) tegen 2030 het aantal wilde bestuiversoorten met een negatieve trend in populatiegrootte en verspreiding met 50 % verminderen en het aantal soorten met een positieve trend met 50 % verhogen in vergelijking met 2019; (3) de jaarlijkse wintersterfte van honingbijenkolonies onder de 15% houden.

Het federaal plan voor duurzame ontwikkeling bepaalt dat er een federaal bestuiversplan wordt uitgewerkt en goedgekeurd als federale bijdrage aan deze nationale strategie. Er is een ontwerpplan opgesteld dat nog moet worden goedgekeurd voordat de publieke raadpleging wordt gestart.

Milieu-informatie

Van de 381 inheemse wilde bijensoorten in ons land is meer dan een derde verdwenen of in meer of mindere mate met uitsterven bedreigd (45 soorten uitgestorven en 113 bedreigd). De andere soorten worden als weinig zorgwekkend beschouwd of er is te weinig over bekend om hun staat van instandhouding te kunnen beoordelen[10]. De zweefvliegensoorten (een familie van vliegen, Diptera) vertonen een dalende trend en meer dan 50 van de ongeveer 320 soorten zijn bedreigd[11]. In ons land zijn er 2.423 soorten dag- en nachtvlinders geregistreerd, en ongeveer een derde tot de helft van deze soorten is verdwenen of bedreigd.

De sterfte onder bijenkolonies, vooral na de winter[12], verschilt van streek tot streek en de oorzaken hiervan werden onlangs bestudeerd in België. In sommige regio's slagen imkers erin het bestand van gedomesticeerde bijen in stand te houden en zelfs uit te breiden, maar vaak gaat dit ten koste van de honingproductie omdat het enige tijd duurt om de productie in een kolonie weer op gang te brengen.

10. M., Rasmont P., Vanormelingen P., Dufrêne M., Folschweiller M., Pauly A., Vereecken N. J., Vray S., Zambra E., D'Haeseleer J. & Michez D. 2019. Belgian Red List of bees. Belgisch Wetenschapsbeleid 2018 (BRAIN-be - (Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks). Mons: Presse universitaire de l'Université de Mons. 140 blz.
11. Peeters M., Franklin A. & Van Goethem J., 2003. Biodiversiteit in België. Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Brussel, 416 blz.
12. https://www.honeybeevalley.eu/newsflash/wintersterfte-2019-2020-eerste-resultaten

Evaluatie van de doeltreffendheid

Dankzij het federale bijenplan 2017-2019 was het mogelijk:

- de bijenzorg te bevorderen met tips voor de imkers en betere toegang tot medicijnen,
- onderzoek te doen naar de oorzaken van bijensterfte, zoals de varroamijt, virussen, pesticiden zoals neonicotinoïden, de Aziatische hoornaar en de winterperiode. De federale subsidies voor dit onderzoek bedroegen in totaal 1,6 miljoen euro,
- de gedomesticeerde en wilde bijen te monitoren.

In de balans van dit plan wordt de uitvoering van de acties in detail beschreven. Het bevat met name een statistische analyse van de bijensterfte, die werd uitgevoerd door Sciensano, en een overzicht van de gezondheidssituatie van de gedomesticeerde bijen, gepresenteerd door het FAVV (Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen).

Er zijn echter nog meer acties nodig om op lange termijn vooruitgang te boeken in de bescherming van onze bijen en bestuivers in het algemeen. Daarnaast moeten acties die nog niet zijn afgerond continu worden opgevolgd.

© Stephan H. - Unsplash

Vooruitzichten

De federale Task Force, die instaat voor de federale beheer van de bijenproblematiek en die is samengesteld uit het DG Dier, Plant en Voeding, het DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, de Cel Contractueel Onderzoek van de FOD Volksgezondheid, het FAVV en het FAGG (Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten), zal verantwoordelijk zijn voor de opvolging van de federale acties in verband met bestuivers en de gevolgen die aan de nationale strategie moeten worden gegeven.

2.7 CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora - Conventie over de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten)

Milieubeleid

CITES is het internationaal verdrag dat de handel in bedreigde dieren en planten reguleert, de *Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora* (CITES). Het werd op Europees niveau overgenomen in de Verordening EC 338/97 en de verschillende Uitvoeringsverordeningen.

Op Europees niveau worden bijkomend richtsnoeren (*guidance documents*) ontwikkeld die een bepaalde interpretatie geven aan de Europese CITES-wetgeving om specifieke problemen op korte termijn aan te pakken.

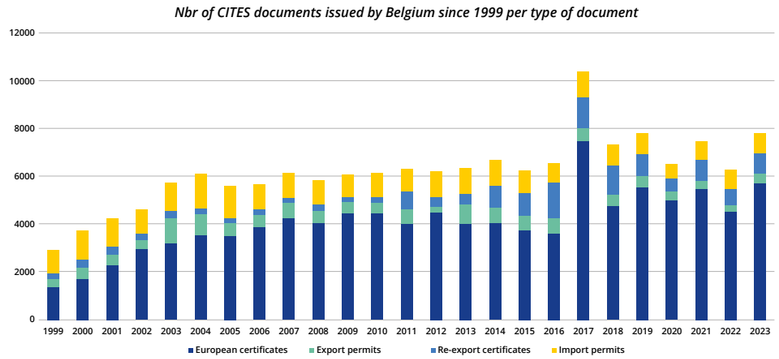
- 2022: actualisatie van het richtsnoer over de handel in ivoor; aanpassing van de uitvoeringsverordening 865/2006 met een quasi ban op de internationale handel in ivoor en een verregaande verandering van de interne EU-handel in ivoor (een Europees certificaat voor de handel in "antieke" stukken is verplicht, alle andere handelsvormen zijn verboden).
- 2022: aanname richtsnoer over de omgang met bepaalde gekweekte levende dieren in de EU.
- 2023: richtsnoer dat de interne en internationale handel in tijgers gekweekt in gevangenschap grotendeels aan banden legt.

Aan de totstandkoming van elk van deze richtsnoeren heeft de Belgische overheid actief meegewerkt. Daarnaast werden de Europese basisverordening 338/97 en de Europese uitvoeringsverordening 865/2006 aangepast aan de beslissingen genomen op het internationale niveau, tijdens de CITES *Conference of the Parties* (COP) 18 die plaatsvond in 2019 en de COP19 van 2022. Bij beide COP's heeft de Belgische delegatie een belangrijke rol gespeeld: op COP18 werd dankzij het Belgische voorstel een "loophole" in de bescherming van Afrormosia (een belangrijke tropische houtsoort) gedicht. Op COP20 werd Padouk een beschermde houtsoort dankzij het Belgische initiatief.

Milieu-informatie

A. CITES-vergunningen en -certificaten en ondersteunende acties

Evolutie afgifte CITES-documenten: Europese certificaten, invoer-, uitvoervergunningen en wederuitvoer-certificaten (de cijfers van 2023 zijn nog niet de finale cijfers).

Bij invoer gaat het vooral om hout en lederwaren. Bij uitvoer zijn de grootste handelsstromen die in lederwaren en kaviaar. Wederuitvoer betreft vooral lederwaren. Eind 2023 vond een stijging voor wederuitvoercertificaten plaats voor een medicinaal product op basis van het kraakbeen van de blauwe haai, dat gebruikt wordt bij oogoperaties. Bij de Europese certificaten (overdracht van een soort binnen de EU) gaat het hoofdzakelijk om papegaaien en ivoor.

- De CITES-dienst zette sterk in op communicatie en sensibilisering: deelname aan het programma "Doe maar duurzaam" op VTM.
- Specifieke mailings werden uitgestuurd naar het doelpubliek: 4 nieuwsberichten in 2019, 6 in 2020, 5 in 2021, 8 in 2022 en 14 in 2023.
- Posts via de CITES-website: 7 posts in 2019, 4 posts in 2020, 8 in 2021, 6 in 2022 en 8 in 2023.

Verder werd er ook financieel bijgedragen aan het *African Elephant Fund* (2023), de Stichting AAP (*Animal Advocacy and Protection*) (2020), het CITES Sponsored Delegates Project (2021), het ETIS (*Elephant Trade Information System* – 2020, 2021, 2022 en 2023) maar ook jaarlijks aan EU-TWIX (*EUrope Trade in Wildlife Information eXchange*).

Daarnaast werden er ook diverse opleidingen georganiseerd, al dan niet samen met de inspectiecel CITES. In 2020-2021 werd er opleiding georganiseerd voor de douane en het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) tijdens *Operation Thunder* (zie ook hoofdstuk 8 over Inspectie). In 2023 werd een specifieke opleiding gegeven aan het FAVV van de grensinspectiepost in Zaventem, en een opleiding aan de politie en de magistraten. Jaarlijks wordt er ook een CITES-opleiding opgezet in samenwerking met de Belgische douane voor Afrikaanse douaniers.

B. Wetenschappelijke adviezen

Het Belgisch Wetenschappelijk CITES Comité gaf voornamelijk wetenschappelijke adviezen bij aanvragen voor invoer van specimen afkomstig uit de natuur. Voor uitvoer en wederuitvoer, die zelden specimen uit de natuur betreft, waren er minder adviezen. Bij aanvragen voor Europese certificaten is regelmatig een advies nodig over de geschiktheid van de huisvesting van een dier (bij adoptie) of advies over de kweek in gevangenschap of de opgegeven aantallen van nakweek. Hierbij het overzicht van aantallen gegeven adviezen voor de relevante periode:

Jaar	IMP	EXP	RXP	EUC	Totaal
2019	33				33
2020	34	1	0	137	172
2021	85	1	0	140	226
2022	113	1	1	80	195
2023	130	8	5	122	265

IMP = invoervergunning | EXP = uitvoervergunning |RXP = wederuitvoercertificaat | EUC = Europees certificaat

C. CITES-controles

De CITES-controles worden uiteengezet in hoofdstuk 8.

Beoordeling: doeltreffende samenwerkingen

In 2019-2023 intensiveerde de cel CITES de samenwerking met de handhavingsinstanties. Zo richtte de politie in 2020 een centraal aanspreekpunt op voor de zwendel in bedreigde dier- en plantensoorten (FUPHEC). In 2023 werd het protocol tussen de FOD en het FAVV vernieuwd, met een specifiek luik over CITES. Met de douane werd de samenwerking uitgebreid tot de centrale eenheden, de lokale controle-eenheden, de grensinspectieposten en de nationale opsporingseenheid. Ook bij de parketten werd een hervorming doorgevoerd waarbij er magistraten zijn aangesteld gespecialiseerd in milieu-aangelegenheden.

Perspectieven

De onderhandelingen over het samenwerkingsakkoord met de gewesten werden geïntensiveerd, vooral in 2023. Dit zal in de komende jaren worden afgewerkt. Verder zal in 2024 de nieuwe CITES-website gelanceerd worden en zijn er stappen gezet voor een betere zichtbaarheid en herkenbaarheid via communicatiemateriaal.

2.8 Invasieve uitheemse soorten

Milieubeleid

Verordening (EU) 1143/2014 is gericht op de preventie en beheersing van de introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten (IUS), die een impact hebben op de biodiversiteit en ook een aanzienlijke negatieve impact kunnen hebben op de economie en de gezondheid van de mens. Tussen 2019 en 2023 kwamen er 39 nieuwe IUS bij, wat het huidige totaal op 88 brengt (47 dieren en 41 planten).

In 2019 werd er een samenwerkingsakkoord gesloten tussen de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten om een coherente uitvoering van de verordening te garanderen op wetenschappelijk en juridisch niveau. Er werden drie nationale organen opgericht: een comité, een wetenschappelijke raad en een wetenschappelijk secretariaat. In 2023 werd het aangevuld met drie uitvoerende samenwerkingsakkoorden.

Overeenkomstig de Europese verordening werd in 2022 voor België een nationaal actieplan voor de aanpak van de onopzettelijke introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten goedgekeurd. Dit heeft betrekking op het houden van invasieve uitheemse soorten voor publieke en private doeleinden, de uitoefening van recreatieve en professionele activiteiten in zoetwater en het transport van habitatmateriaal. De federale acties voor het houden van invasieve uitheemse dieren en planten werden uitgevoerd door de FOD Volksgezondheid, met de steun van het Nationaal Wetenschappelijk Secretariaat, op basis van zijn bevoegdheden op het vlak van grenscontroles op IUS:

- verdere samenwerking met de douane en het FAVV om de controles te optimaliseren en operationeler te maken op het terrein, met name door de soorten te identificeren die het grootste risico vormen om onopzettelijk te worden geïntroduceerd;
- organisatie van twee bewustmakingscampagnes voor reizigers in 2023 met betrekking tot de problematiek van de illegale invoer van exotische soorten, waaronder invasieve soorten; deze werden uitgevoerd met de steun van de douane, het FAVV en de Belgische luchthavens.

Milieu-informatie: grenscontroles op IUS

Volgens een trilateraal protocol uit 2018 vormen het FAVV en de douane de eerste lijn om illegale invoer van IUS op Belgisch grondgebied op te sporen, met wetenschappelijke ondersteuning van het Nationaal Wetenschappelijk Secretariaat namens de FOD Volksgezondheid. In geval van een inbreuk neemt deze laatste over. Er werd één geval van illegale invoer en twee verdachte gevallen gemeld.

- In 2022 werden in een winkel in Vlaanderen ingevoerde rivierkreeften ontdekt waarvoor een Europees verbod geldt; na onderzoek door de FOD Volksgezondheid en de bevoegde autoriteiten van het derde land bleek dat het exporterende bedrijf een fout had gemaakt in de etikettering en werden onmiddellijk maatregelen genomen om volgende fouten te voorkomen.
- In 2021 vermoedde het FAVV dat bij de invoer van potplanten uit Singapore de Nieuw-Zeelandse platworm was meegekomen; via een genetische analyse door de FOD Volksgezondheid kon dit worden uitgesloten.
- In 2022 werden in een door de douane op Brussels Airport onderschept pakket verdachte mieren aangetroffen. Wetenschappelijk onderzoek wees uit dat het hier niet om verboden vuurmieren ging, maar om mieren die inheems zijn in de EU (mediterraan gebied).

© Henry Dinardo– Unsplash

Beoordeling van de grenscontroles

Dankzij het samenwerkingsakkoord, het protocol van 2018 en de gezamenlijke financiering van het Nationaal Wetenschappelijk Secretariaat voor IUS, beschikt België al over operationele procedures voor administratieve en wetenschappelijke samenwerking die helpen om doeltreffende gewestelijke en federale beleidsmaatregelen op te zetten die elkaar wederzijds ondersteunen in de strijd tegen de introductie en verspreiding van IUS.

Wat de grenscontroles betreft, is het absoluut noodzakelijk dat de menselijke en financiële middelen worden versterkt om een reëel controlebeleid uit te bouwen. Tussen 2019 en 2023 werd er helemaal geen specifiek inspectiebudget uitgetrokken voor IUS-controles en kon er geen enkele medewerker van de inspectiedienst worden ingezet voor IUS. Op basis van concrete gevallen die tot 2023 werden ontdekt, moet er een volwaardig grenscontrolebeleid worden ontwikkeld op basis van:

- gedegen *ex-ante en ex-post* wetenschappelijke ondersteuning bij het oplijsten van IUS om een snelle detectie en bemonstering van verdachte gevallen mogelijk te maken en, in geval van illegale invoer, de eventuele vernietiging van plantensoorten of contaminanten mogelijk te maken onder optimale bioveiligheidsomstandigheden, en de eventuele euthanasie van dieren in overeenstemming met het dierenwelzijn;
- duidelijke en operationele administratieve en wetenschappelijke procedures voor de eerstelijnscontroles (FAVV en douane);
- gedegen expertise in grenscontroles binnen de inspectiedienst van het Directoraat-Generaal Leefmilieu (DGEM) van de FOD Volksgezondheid.

Vooruitzichten

De FOD Volksgezondheid zal de Europese ontwikkelingen blijven volgen, zoals de goedkeuring van een nieuwe lijst van soorten die gepland is voor 2025. Wat de grenscontroles betreft, zullen de FOD Volksgezondheid en het FAVV hun samenwerking verder verfijnen, wat zal resulteren in een aanvullend protocol en een handleiding.

Voorts:

- zullen twee inspecteurs van het DGEM gedeeltelijk worden ingezet voor controle op IUS; zal er een samenwerking worden opgezet met de gewestelijke inspectiediensten om soorten op te sporen die illegaal worden verkocht en ingevoerd;
- zal er in 2025 een nationale sensibiliseringscampagne worden georganiseerd over biologische invasies;
- zal er samen met dierenartsen die gespecialiseerd zijn in exotische dieren een handleiding worden opgesteld om het welzijn van verdachte uitheemse dieren te garanderen tijdens de bemonstering en tijdelijke inbeslagname. Ook zullen er richtlijnen worden uitgewerkt voor de euthanasie van illegale dieren die op de IUS-lijst staan;
- zal er een contract worden afgesloten met externe dierenartsen om invasieve uitheemse dieren eventueel te euthanaseren als blijkt dat ze illegaal zijn ingevoerd;
- zullen de acties van het nationale actieplan worden uitgevoerd volgens het afgesproken tijdschema.

2.9 Internationaal beleid en samenwerking

België is sinds 1996 partij bij het Verdrag inzake Biologische Diversiteit (VBD). Het VBD beschrijft de wereldwijde politieke verbintenissen met betrekking tot het behoud van de biodiversiteit, het duurzame gebruik van de elementen ervan en de eerlijke en billijke verdeling van de voordelen van het gebruik van genetische rijkdommen.

De partijen van het VBD komen om de twee jaar samen in de Conferentie van de Partijen (COP) en nemen in de tussenliggende periode deel aan verschillende vergaderingen van de hulporganen van het VBD. Het VBD zet internationaal de politieke krijtlijnen uit rond biodiversiteit en deze worden verder uitgewerkt op Europees en nationaal niveau.

De EU spreekt met één stem tijdens de COP van het VBD en de Belgische inbreng in het EU-standpunt wordt gecoördineerd door de federale DGEM-piloot en goedgekeurd door de CCIM-stuurgroep Biodiversiteit.

België neemt zeer actief deel aan de VBD-vergaderingen met verschillende experts van DGEM, in het bijzonder inzake biodiversiteit en marien milieu, en verschillende regionale en federale experts en politieke vertegenwoordigers van de kabinetten en/of ambassades. Verschillende Belgische delegatieleden worden binnen de VBD-context erkend als internationale experts en er wordt vaak een beroep op hen gedaan om delen van de VBD-vergaderingen voor te zitten.

Tijdens de 15e COP van het VBD eind 2022 (gepland voor 2020 maar uitgesteld omwille van COVID-19) werden verschillende toonaangevende beslissingen genomen voor het biodiversiteitsbeleid in de periode 2020 tot 2030. COP15 nam in het bijzonder het **Globaal Biodiversiteitskader** (*Global Biodiversity Framework* - GBF) aan dat, vergelijkbaar met het Akkoord van Parijs voor het UNFCCC, een politiek kader uitzet met 4 doelstellingen en 23 streefdoelen rond biodiversiteit voor alle actoren en het hele VN-systeem.

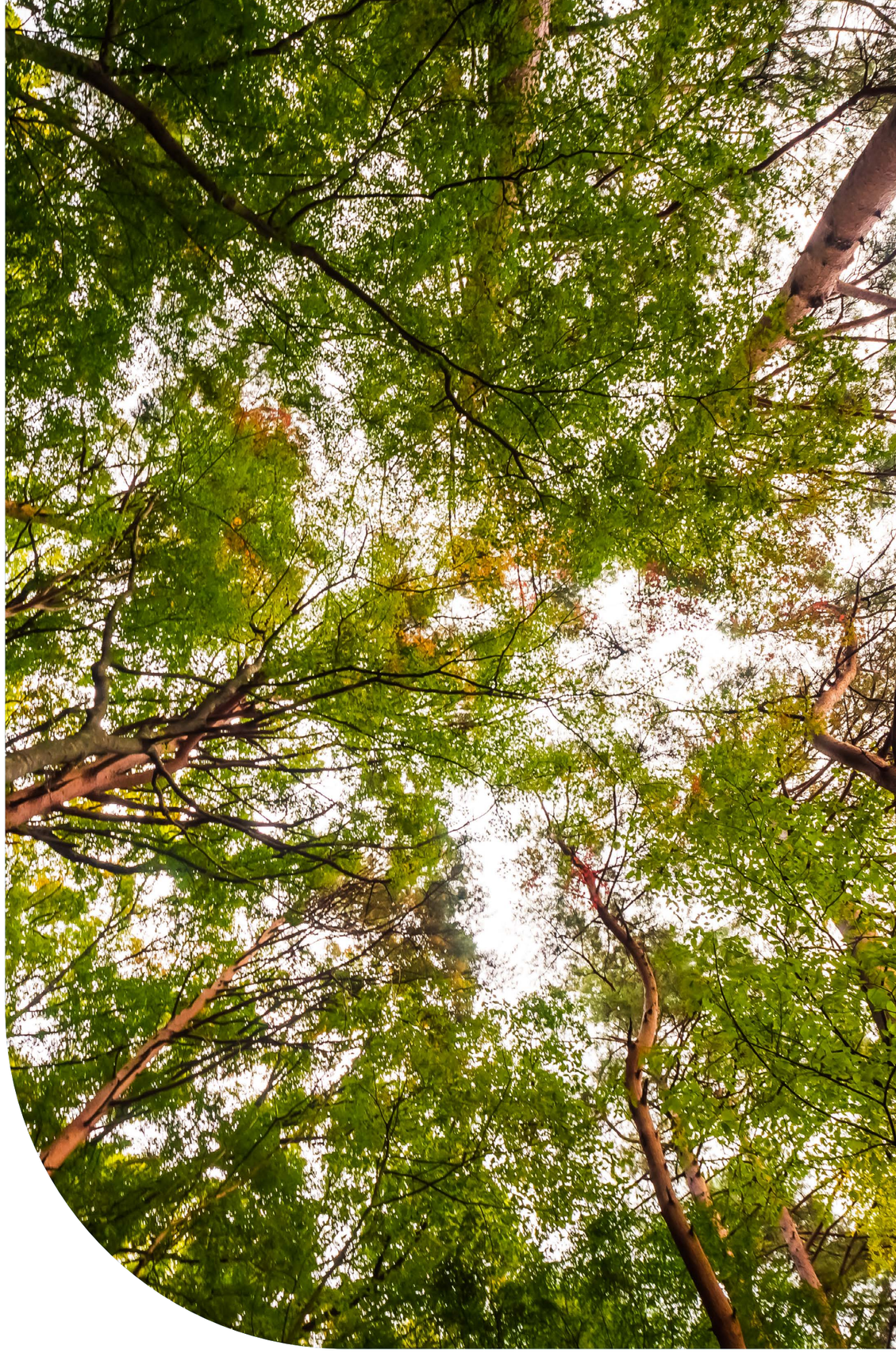
Convention on Biological Diversity

België is lid van meerdere politieke coalities en internationale initiatieven om de implementatie van het GBF te ondersteunen, met in het bijzonder de *Leaders Pledge for Nature*, de *Global Ocean Alliance*, het 10 Puntenplan voor financiering van biodiversiteit en de High *Ambition Coalition* voor mens en natuur.

De volgende COP's, in het bijzonder COP16 (2024) en COP17 (2026) zullen essentieel zijn om de beslissingen van COP15 te operationaliseren en om de vooruitgang van alle partijen in de richting van de GBF-doelstellingen op te volgen.

De federale overheid heeft in deze al verschillende initiatieven opgestart ter uitvoering van het VBD en als bijdrage aan de GBF-doelstellingen, zoals de Belgische nationale strategie inzake bestuivers, BiodiversiScape, de ontwikkeling van de Nationale Biodiversiteitsstrategie enz. Bovendien is de FOD stichtend lid van de Belgische Biodiversiteitsalliantie die tot doel heeft alle actoren van de samenleving samen te brengen rond 10 specifieke biodiversiteitsdoelstellingen. Dit maakt deel uit van de vraag aan de VBD-partijen om een maatschappelijke betrokkenheid van de bevolking te bevorderen bij de implementatie van het GBF.

Om onze nationale verplichtingen na te komen, zal het nodig zijn om een nationale strategie voor biodiversiteitsfinanciering te ontwikkelen in samenwerking met het Directoraat-Generaal voor Ontwikkelingssamenwerking en andere relevante belanghebbenden. Een meer systematische aanpak is noodzakelijk om het financieringstekort voor biodiversiteit zowel nationaal en mondiaal weg te werken.

© Ijeforstock – Freepik

© samir15042- Freepik

HOOFDSTUK 3

Duurzame productie- en consumptiepatronen

3.1 Circulaire economie en efficiënt gebruik van hulpbronnen

Milieubeleid

A. Internationale onderhandelingen

Tijdens de Vijfde Milieuvergadering van de Verenigde Naties in 2022 in Kenia (**UNEA-5**) werden 14 resoluties aangenomen, waaraan ook Belgische experts van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu een bijdrage leverden. Deze resoluties zijn bedoeld om de drievoudige mondiale crisis (klimaatverandering, vervuiling, verlies van biodiversiteit) een halt toe te roepen, meer acties te ondernemen ten voordele van de natuur en de duurzameontwikkelingsdoelstellingen (SDG's - *Sustainable Development Goals*) te halen tegen 2030. Verschillende resoluties die door de vergadering werden aangenomen, houden rechtstreeks verband met de ontwikkeling van een circulaire economie en een efficiënter gebruik van hulpbronnen, zoals resolutie 3 "*Global Environment Outlook*", resolutie 11 "*Enhancing Circular Economy as a contribution to achieving sustainable consumption and production*" (Versterken van de circulaire economie om bij te dragen aan duurzame consumptie en productie, resolutie 12 "*Environmental aspects of minerals and metals management*" (Milieuaspecten van het beheer van mineralen en metalen) en resolutie 14 "*End plastic pollution: Towards an international legally binding instrument*" (Beëindigen van de plasticvervuiling: op weg naar een internationaal wettelijk bindend instrument). Een volledige lijst van de resoluties van UNEA-5 is te vinden op de website van UNEA-5.

Om het probleem van de **plasticvervuiling** aan te pakken, werd er een Intergouvernementeel Onderhandelingscomité (INC - *Intergovernmental Negotiating Committee*) opgericht, met vijf onderhandelingssessies die plaatsvonden tussen 2022 en 2024 in Uruguay, Frankrijk, Kenia en Canada. De laatste sessie vindt in november 2024 plaats in Zuid-Korea. België werkt via het DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid en andere federale en gewestelijke instanties mee aan de onderhandelingen om in 2024 tot een akkoord te komen over de volledige levenscyclus van plastic, van de productie van de primaire plasticpolymeren tot het einde van de levenscyclus van de plastic producten.

B. Europees beleid

In het kader van de Europese *Green Deal* heeft de federale administratie meegewerkt aan de onderhandelingen over verschillende voorstellen voor Europese wetgeving die erop gericht is producten duurzamer en meer circulair te maken.

- De **ecodesignrichtlijn** 2009/125/EG legt een kader vast voor de eisen inzake ecologisch ontwerp voor energiegerelateerde producten. Aanvankelijk spitste deze richtlijn zich toe op het energieverbruik tijdens het gebruik, maar nu wordt ook de impact over de hele levenscyclus van de producten meegenomen, inclusief reparatie en recycling. Er gelden specifieke voorschriften voor apparaten zoals koelkasten, wasmachines, vaatwassers, elektronische beeldschermen, lichtbronnen, elektromotoren, stroomtransformatoren en lasapparatuur. Deze wetten leiden tot:
  - energiebesparingen: in 2021 hebben de consumenten in de EU 126 miljard euro bespaard in vergelijking met het "*business as usual*" -scenario (*BaU*), dankzij een daling van 10 % van het jaarlijkse energieverbruik van de producten die onder de regelgeving vallen,
  - een vermindering van de uitstoot van broeikasgassen (BKG) in de EU: tegen 2030 wordt een vermindering van 167 TWh per jaar voorspeld, goed voor een vermindering van meer dan 46 miljoen ton CO_2-equivalent,
  - innovatie in groene technologieën.
- Richtlijn (EU) 2019/904 heeft tot doel de milieu-impact van **kunststoffen voor eenmalig gebruik** te verminderen door hun gebruik te beperken en duurzame alternatieven te stimuleren. Bepaalde producten, zoals bestek, borden, rietjes en wattenstaafjes, mogen niet meer worden verkocht, terwijl voor andere producten beperkende maatregelen gelden. Het DGEM heeft bewustmakingscampagnes gelanceerd om het gebruik van kunststoffen voor eenmalig gebruik te verminderen.

Over een aantal Europese wetten werd nog onderhandeld en deze zullen in 2024 of 2025 worden gepubliceerd:

- Verordening (EU) 2024/1781 inzake **ecologisch ontwerp voor duurzame producten** (***Ecodesign for Sustainable Products*** - ESPR) die op 18 juli 2024 in werking is getreden, vervangt de ecodesignrichtlijn en breidt het toepassingsgebied uit tot bijna alle producten, waaronder een breed scala aan consumptiegoederen[13]. De ESPR :
  - stelt minimumeisen vast voor circulariteit en duurzaamheid, zoals het aandeel aan gerecycled materiaal, de ecologische voetafdruk, de recycleerbaarheid en het waterverbruik;
  - vereist minimale informatie over zorgwekkende stoffen, prestaties en onderhouds- of reparatie-instructies;
  - introduceert een digitaal productpaspoort om producten gemakkelijker te kunnen traceren en vergelijken;
  - verbiedt de vernietiging van onverkochte goederen.

    Begin 2025 zal de Commissie een werkplan publiceren voor de prioritaire sectoren, waaronder intermediaire producten zoals ijzer, staal en aluminium, maar ook de textiel- en meubelsector.
- **Versterken van de positie van de consument voor de groene transitie**
  - Richtlijn (EU) 2024/1799 inzake het **recht op reparatie** heeft tot doel de levensduur van producten te verlengen door het repareren van defecte producten gemakkelijker te maken, wat economisch en ecologisch voordelig is.
  - Richtlijn (EU) 2024/825 betreffende **oneerlijke handelspraktijken (*"green claims"*)** is bedoeld om consumenten te beschermen en betrouwbare informatie te verschaffen. Zij verbetert de waarheidsgetrouwheid en communicatie van milieuclaims om **misleidende milieuclaims** (greenwashing) te voorkomen en geldt ook voor milieuverklaringen en ecolabels.

    Deze 2 richtlijnen werden begin 2024 goedgekeurd. België heeft tot 2026 de tijd om hieraan te voldoen.

© hiv_360 – Freepik

- Herziening van Richtlijn **94/62/EG betreffende verpakking en verpakkingsafval**.
- Herziening van Verordening (EG) nr. 648/2004 betreffende **detergentia**.
- Voorstel voor een nieuwe verordening "*End of Life Vehicles*" die 'circulair ontwerp' stimuleert en een percentage gerecycled plastic oplegt, waarvan een deel afkomstig moet zijn van afgedankte voertuigen.
- Verordening EU 2023/1542 inzake **batterijen** is sinds 17 augustus 2023 van kracht en zal geleidelijk de oude batterijrichtlijn vervangen, tot deze in 2025 wordt ingetrokken. Gezien de vraag naar batterijen die tegen 2030 veertien keer zo groot zal zijn, beoogt de nieuwe reglementering er voor te zorgen dat batterijen die in de EU op de markt worden gebracht

13. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/api/files/document/print/en/qanda_19_5889/QANDA_19_5889_EN.pdf Ecodesign for Sustainable Products Regulation - Europese Commissie (europa.eu)

duurzaam, performant en veilig zijn gedurende hun hele levenscyclus. Ze ondersteunt ook de ontwikkeling van een concurrerende en duurzame Europese batterijindustrie.

- Kritieke grondstoffen zijn essentieel voor de Europese economie en strategische technologieën. Verordening (EU) 2024/1252 inzake **de toegang tot kritieke grondstoffen** beoogt de EU minder afhankelijk te maken van invoer door de duurzame voorziening van deze grondstoffen te diversifiëren en een veilige toegang te garanderen.
- De wetgeving inzake **zware bedrijfsvoertuigen** (Verordening (EU) 2024/1610) legt strengere normen vast om de CO_2-uitstoot te verminderen, door schonere technologieën te ondersteunen. De **Euro 7-norm** (Verordening (EU) 2024/1257) legt strengere emissiegrenswaarden op om de luchtkwaliteit te verbeteren en de volksgezondheid in Europa te beschermen. Verordening 2024/1610 inzake zware bedrijfsvoertuigen en Verordening 2024/1257 over de Euro 7-norm werden begin 2024 aangenomen.

C. Federaal niveau

De basiswet is die van 21 december 1998 betreffende de productnormen, die duurzame productie- en consumptiepatronen bevordert en het milieu en de volksgezondheid beschermt. Uitvoeringsbesluiten van deze wet zetten de milieu- en gezondheidseisen om die op EU-niveau zijn overeengekomen.

De federale staat zorgt ook voor de coherentie met de acties van de gewesten en voor meer samenwerking tussen bestuursniveaus en beleidsdomeinen. **Het Intra-Belgisch Platform voor Circulaire Economie (IBPCE)** dat in deze context werd opgericht, wil de federale en gewestelijke inspanningen coördineren met gemeenschappelijke doelstellingen. In 2023 heeft het prioriteit gegeven aan de circulaire bouwsector en de sector van de elektronische apparaten. Prioriteiten zijn onder andere een kader voor hergebruik van materialen, circulaire overheidsopdrachten en het gebruik van Totem (zie punt 3.8 verderop). Ook het fiscale luik zal worden onderzocht.

© Catherine Sheila – Pexels

Federaal actieplan circulaire economie 2021-2024

In december 2021 heeft de federale regering een **Federaal actieplan circulaire economie 2021-2024** goedgekeurd. Dit plan beoogt de kansen te grijpen die de circulaire economie biedt op het vlak van innovatie, jobcreatie en concurrentievermogen in België. Dit plan, en de transitie naar een circulaire economie in het algemeen, is ook bedoeld om de strijd aan te gaan tegen klimaatverandering, verlies van biodiversiteit en achteruitgang van het milieu.

Via dit actieplan activeert de federale regering de volgende hefbomen en bevoegdheden:

- het productbeleid,
- het beleid inzake consumentenbescherming,
- overheidsopdrachten,
- het fiscaal beleid,
- het nationaal plan voor herstel en veerkracht.

Hier volgt een kort overzicht van de maatregelen van het actieplan die werden uitgevoerd of opgezet door het DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid, de FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie en door andere federale partners zoals de FOD BOSA, de FOD Financiën, de FOD Mobiliteit en de FOD Werkgelegenheid:

1. Wijzigen van de productnormen zodat hergebruik en/of recyclage vergemakkelijkt kan worden
2. Bevordering van de herstelbaarheid door middel van een verplichte index op producten
3. Verstrekking van informatie over de handhaving van softwarecompatibiliteit
4. Ontwikkeling van een betrouwbare certificering voor gerecycleerde inhoud
5. Samen met de Belgische REACH-partners een strategisch overheidsbeleid uitstippelen voor de vervanging van zorgwekkende chemische stoffen
6. Bepaalde wegwerpproducten bannen en herbruikbare alternatieven bevorderen
7. De mogelijkheid onderzoeken om een juridisch kader te scheppen voor het ‘ontwerpen’ van bepaalde nieuwe diensten
8. Ontwikkeling en verspreiding van een methodologie voor ondernemingen die een PaaS-bedrijfsmodel (Product/Performance-as-a-Service) willen opzetten
9. Een proefproject opzetten voor dubbele prijsstelling van energieverslindende producten
10. Op betrouwbare wijze de ontwikkeling van circulaire economische modellen ondersteunen en stimuleren
11. Ondersteuning van de ontwikkeling van een efficiënt digitaal systeem om materiaalstromen op Europees niveau te traceren
12. Uitbreiding van de regels voor de wettelijke garantie op consumentenproducten
13. Specifieke productclaims omkaderen door productnormen. Bijvoorbeeld claims over het percentage gerecycleerde materialen
14. Circulaire overheidsopdrachten stimuleren

15. Een communicatiecampagne opzetten om de Belgische consument bewust te maken van duurzame consumptie en circulaire economie
16. Vergemakkelijken van de financiering van projecten op het gebied van de circulaire economie
17. Fiscale instrumenten voorstellen om de circulaire economie te stimuleren
18. Het algemene arbeidsmarktbeleid inzake beroepsopleiding dat onder federale bevoegdheid valt, evalueren op basis van de doelstellingen van dit plan
19. Een breed draagvlak en engagement creëren door het sociaal overleg zijn rol te laten spelen
20. De nodige tijd en ruimte geven om technologieën te evalueren vanuit het oogpunt van de welzijnsproblematiek van de betrokken werknemers
21. De sociale partners vragen meer oog te hebben voor 'duurzaamheid' in de Belgische loonvorming
22. Analyse van de Belgische gegevens van het EU-kader voor toezicht op de circulaire economie op basis van het door Eurostat opgezette kader voor toezicht op de circulaire economie
23. Een langetermijnstrategie ontwikkelen om de transitie naar een circulaire economie te monitoren aan de hand van passende indicatoren zoals de materiële voetafdruk van België
24. De bijdrage van de circulaire economie in de strijd tegen de klimaatverandering en ter bevordering van biodiversiteit en economische welvaart onderzoeken
25. De uitvoering van het federaal actieplan circulaire economie monitoren
26. De modaliteiten onderzoeken en aanbevelingen formuleren voor een federale governancestructuur voor circulaire economie
27. Nagaan op welke manier gewestelijke maatregelen in het kader van de uitgebreide producentenverantwoordelijkheid kunnen worden versterkt door het federale productbeleid
28. Retrofitting van voertuigen voor wegvervoer
29. Retrofitting van remsystemen van wagons
30. Recyclage van pleziervaartuigen
31. Analyseren hoe het hergebruik en de recyclage van batterijen uit elektrisch aangedreven voertuigen, inclusief fietsen en micromobiliteit, kunnen worden ontwikkeld

Het federaal actieplan circulaire economie wordt momenteel afgerond en geëvalueerd. Het Rekenhof heeft een audit uitgevoerd van het beheer en de opvolging van het plan, en het auditrapport zal in het najaar van 2024 beschikbaar worden gesteld.

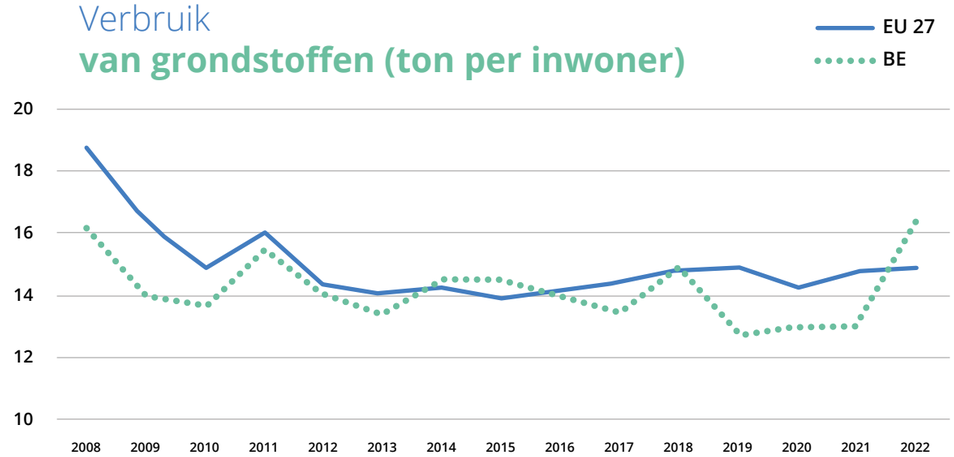
Vooruitzichten voor het federaal actieplan

Met het oog op het vervolg van het actieplan dat in 2024 wordt afgerond, wordt nu nagedacht over de basis voor de uitvoering van het huidige plan en de evaluatie ervan zoals hierboven vermeld.

Specifiek is te hopen dat de studie (vermeld onder maatregel 24) over de bijdrage van de circulaire economie aan biodiversiteit, de economische welvaart en de strijd tegen de klimaatverandering, op termijn zal toelaten om een kwalitatieve inschatting te maken van het effect van beleidsmaatregelen. Het is de eerste poging om een holistisch beeld te krijgen dat verder gaat dan de huidige impactanalyses die bij elke nieuwe wetgeving worden gevraagd. Maar om verder te komen dan een kwalitatieve inschatting, zal een verdere uitwerking en kwantificering van het model nodig zijn in de komende jaren.

Milieu-informatie met betrekking tot hulpbronnen

Het gebruik van grondstoffen blijft schommelen. De daling tijdens COVID-19 werd gevolgd door een stijging. In 2022 bedroeg het 16 ton per Belg en lag daarmee boven het Europese gemiddelde.

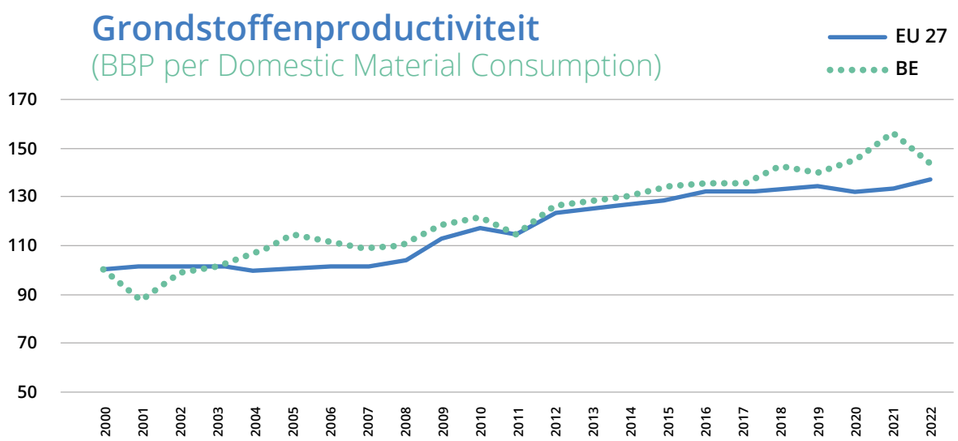
Bron: Eurostat, 2024

© cottonbro studio – Pexels

Evaluatie van de doeltreffendheid

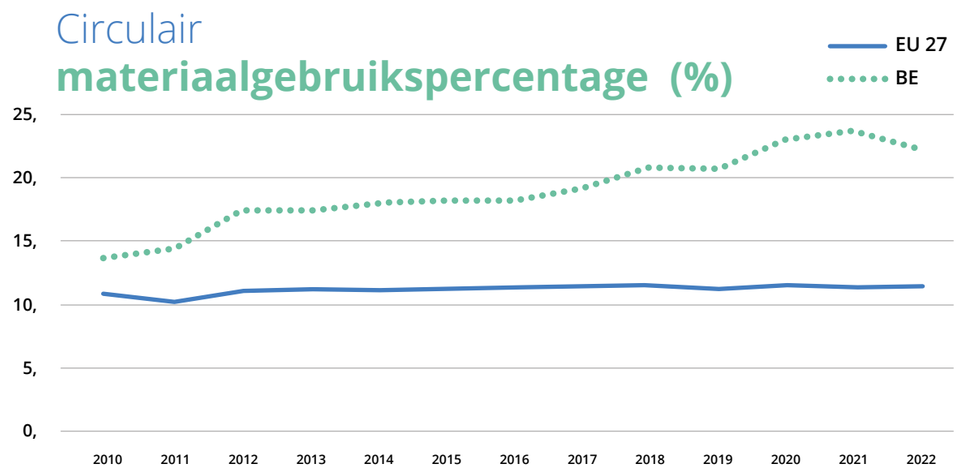
De grondstoffenproductiviteit meet de gecreëerde economische waarde per gebruikte eenheid grondstof. Ze laat zien in hoeverre de economie kan groeien zonder dat haar impact op het milieu evenredig toeneemt, door hulpbronnen efficiënter te gebruiken.

Bron: Eurostat, 2024

Hoewel de Belgische grondstoffenproductiviteit hoger is dan het Europese gemiddelde en sterk is gestegen, zien we in België toch plots een daling in 2022.

Dat belet niet dat België een beduidend hogere graad van circulariteit heeft inzake materiaalgebruik dan het Europese gemiddelde, o.a dankzij de goede inzamel- en recyclageresultaten.

Bron: Eurostat, 2024

3.2 EU Ecolabel

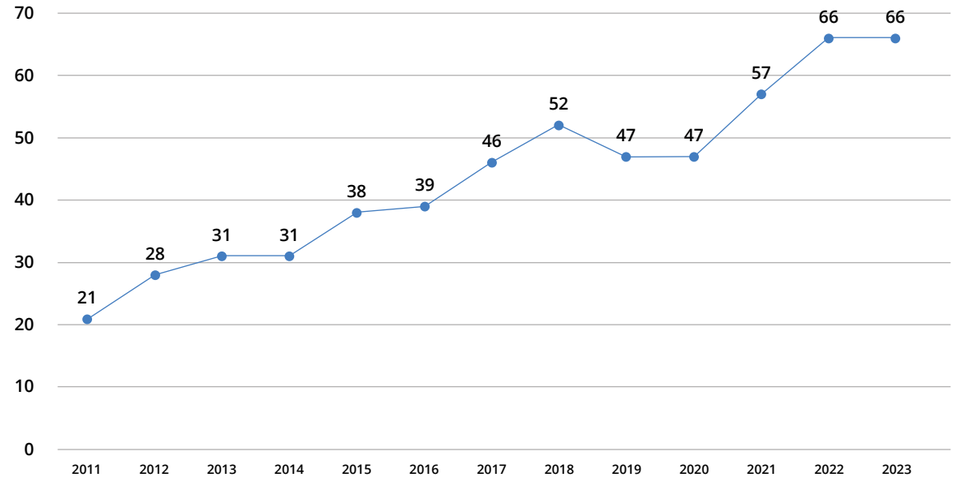
Milieubeleid

Het EU Ecolabel (of EU-milieukeur), dat in 1992 werd opgezet door de Europese Commissie en wordt geregeld door Verordening 66/2010, helpt consumenten milieubewuste producten en diensten te kiezen. Momenteel vallen de volgende producten onder het EU Ecolabel: wasmiddelen, kleding en textiel, vloerbedekking, verf en vernis, elektronische apparatuur, meubels en matrassen, bodemverbeteraars, toeristische accommodaties, industriële smeermiddelen, papier en persoonlijke verzorgingsproducten.

De FOD Volksgezondheid kent EU Ecolabels toe en controleert ze. De toekenningscriteria voor elke productcategorie houden rekening met de milieu-impact vanaf de productie tot het einde van de levensduur van het product. De naleving van deze criteria wordt gecontroleerd door onafhankelijke instanties, wat de betrouwbaarheid van het Europese Ecolabel garandeert.

Milieu-informatie: vergunningen en producten met EU Ecolabel

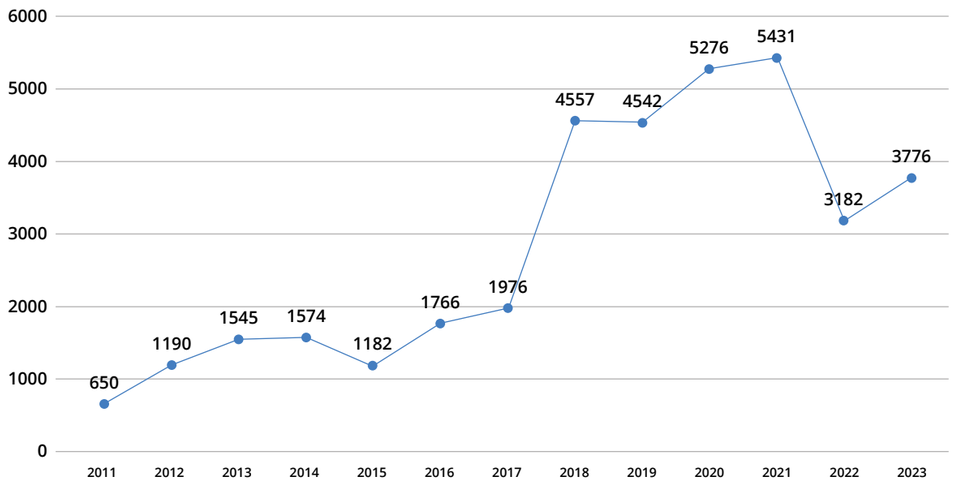
De volgende grafiek toont de evolutie van het aantal vergunningen (contracten die betrekking hebben op alle producten met een EU Ecolabel voor een bepaalde productgroep) in België tussen 2011 en 2023. Tussen 2019 en 2023 zien we een stijging van het aantal verleende vergunningen van 47 naar 66.

Bron: FOD Volksgezondheid, 2024

De productgroepen die de meeste vergunningen bevatten, zijn wasmiddelen en papier.

De daling van het aantal gelabelde producten in 2022 in de onderstaande grafiek wordt verklaard door het stopzetten van de productie van bepaalde verfsoorten tussen 2021 en 2022, en een hertelling van het aantal producten in de categorie Papier. Als we deze twee categorieën buiten beschouwing laten, stijgt het totale aantal gelabelde producten in België gestaag.

Bron: FOD Volksgezondheid, 2024

De productgroep met de meeste EU Ecolabels in België blijft 'Verven en vernissen' (1.319 producten), gevolgd door 'Wasmiddelen - Schoonmaakproducten voor harde oppervlakken' (813 producten) en 'Papier - Grafisch papier' (598 producten).

Evaluatie van de doeltreffendheid

Wat de erkenning van het EU Ecolabel door de consument betreft, blijkt uit een studie van het BEUC (Bureau Européen des Unions de Consommateurs - Europees Bureau van consumentenverenigingen) in 2023 dat bijna 50 % van de Belgische consumenten het Europese label erkent.

Deze studie plaatst België op de 5e plaats onder de lidstaten.

België staat op Europees niveau op de 8e plaats wat het aantal toegekende vergunningen betreft en op de 10e plaats voor het aantal producten.

Vooruitzichten

België is betrokken bij de Europese Task Force Communicatie voor het EU Ecolabel. Deze heeft een plan opgesteld voor 2023-2027: *EU Ecolabel Strategic Multi-annual Communication Work plan*.

In België worden het EU Ecolabel en de vergunninghouders in de kijker gezet in verschillende communicatiecampagnes op sociale media (Facebook, Linkedin, Instagram, X) en op de Ecolabel-website.

3.3 Niet voor de weg bestemde mobiele machines

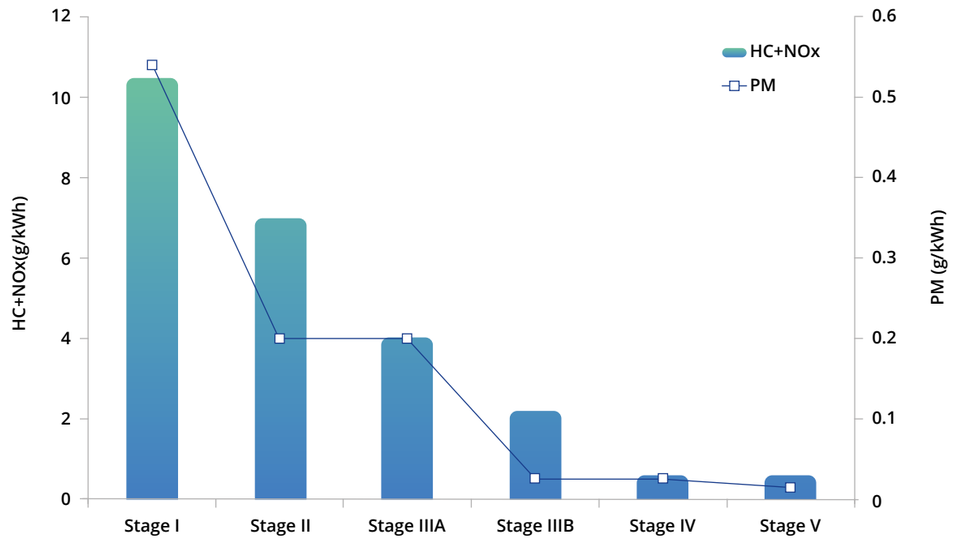
Milieubeleid

De niet voor de weg bestemde mobiele machines (*non-road mobile machinery* ou NRMM) vormen een uiteenlopende groep van machines die voornamelijk worden gebruikt elders dan op de weg, zoals:

- klein tuingereedschap en draagbaar gereedschap (grasmaaiers, zagen enz.);
- bouwmachines (graafmachines, laders, bulldozers enz.);
- landbouwmachines (maaimachines, grondfrezen enz.);
- motorrijtuigen, locomotieven en binnenschepen.

De (voornamelijk diesel)motoren van deze machines zijn een aanzienlijke bron van luchtvervuiling en vertegenwoordigen ongeveer 15 % van de uitstoot van stikstofoxiden (NOx) en 5 % van de uitstoot van deeltjes in de EU.

De Europese regelgeving is in de loop der jaren strenger geworden om de vervuilende uitstoot van deze motoren te verminderen. De meest recente verordening is de verordening EU 2016/1628Verordening EU 2016/1628, die fase V van de emissiegrenswaarden introduceert. Dankzij deze nieuwe normen zijn de schadelijke effecten van uitlaatgassen, met name deeltjes (dieselroet), beter onder controle. De grenzen voor deeltjes liggen bij fase V 97 % lager dan in fase I, en die voor koolwaterstoffen (HC) en stikstofoxiden (NOx) zijn met 94 % verlaagd. Er werd ook een nieuwe grenswaarde voor het aantal deeltjes (PN) ingesteld van 1×10^{12}/kWh, die ervoor zorgt dat er roetfilters worden gebruikt om de uitstoot te verminderen.

Motoren die voldoen aan de emissienormen krijgen toegang tot de EU-markt. In België kent de afdeling Productbeleid van het DG Leefmilieu van de FOD Volksgezondheid de goedkeuringen toe voor bepaalde motortypes.

Evaluatie van de doeltreffendheid

In de periode 2019-2023 heeft de bevoegde instantie 30 typegoedkeuringen verleend voor een motor of motorfamilie, 51 uitbreidingen opgesteld en 7 herzieningen uitgevoerd. Er werden geen typegoedkeuringen geweigerd of ingetrokken.

Het DG Leefmilieu speelt ook de rol van markttoezichtautoriteit overeenkomstig Gedelegeerde Verordeningen (EU) 2017/655 en 2022/2387. De eerste controleresultaten worden eind 2024 verwacht. Voor de periode 2019-2023 werden er geen controles uitgevoerd.

© Vanda Bakó – Pexels

Vooruitzichten

Niet voor de weg bestemde mobiele machines leveren nog steeds een aanzienlijke bijdrage aan de totale uitstoot van deeltjes en NOx. Door het ontbreken van strenge emissiegrenzen voor de motoren met een laag of een hoog vermogen, de onvolledige dekking van de normale gebruiksomstandigheden van NRMM's tijdens typegoedkeuringen en het gebruik van oudere machines met een lange levensduur, zullen deze bijdragen hoog blijven.

Om de uitstoot van de NRMM's te verminderen, is het cruciaal dat er strengere NOx-grenswaarden worden opgelegd voor motoren met een vermogen van <56 kW en >560 kW, een PN-grenswaarde wordt ingevoerd voor motoren met een laag (<19 kW) of met een hoog vermogen (>560 kW) en bij tests en 'in-service-monitoring' meer rekening wordt gehouden met de werkelijke gebruiksomstandigheden. De technische oplossingen bestaan, maar vragen een wetgevende inspanning op EU-niveau voordat ze ten volle kunnen worden toegepast.

3.4 REACH en Classification, Labelling and Packaging

Milieubeleid

Om de risico's in verband met chemische stoffen te analyseren en te beheren, legt de REACH-verordening (*Registration, Evaluation, Authorisation and Restriction of Chemicals*), die van kracht is sinds 2007, een kader vast voor de registratie, evaluatie, toelating en beperking van deze stoffen. De CLP-verordening (*Classification Labelling and Packaging*) regelt dan weer de indeling, etikettering en verpakking van chemische stoffen en mengsels, waardoor het gemakkelijker wordt om de gevaren te identificeren. Deze twee verordeningen zijn met elkaar verbonden en worden gecoördineerd door het Europees Agentschap voor chemische stoffen (ECHA).

De FOD Volksgezondheid speelt een actieve rol in de toepassing van de REACH- en CLP-verordeningen, door:

- de stoffen te evalueren;
- 'Bijlage XV'-dossiers op te stellen om zorgwekkende stoffen (SVHC - *substances of very high concern*) te identificeren, beperkingen voor te stellen en geharmoniseerde gevarenclassificaties op te stellen;
- deel te nemen aan de ECHA-comités.

Milieu-informatie: indicatoren om het beheer van chemische stoffen te beoordelen

In 2024 publiceerde de EU het EU-kader van indicatoren voor chemische stoffen, met een dashboard van de indicatorenvoor chemische stoffen, bestaande uit **25** kwantitatieve indicatoren **die een overzicht geven van de factoren en effecten van de chemische verontreiniging** in de EU.

Deze zijn ingedeeld per thema:

- veilige en duurzame chemische stoffen produceren,
- risico's beperken en beheersen,
- chemische vervuiling verwijderen en verhelpen.

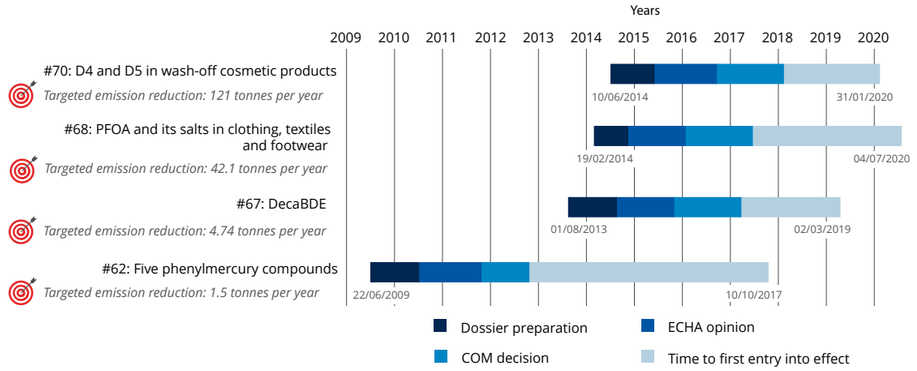
Evaluatie van de doeltreffendheid

Volgens het Syntheserapport van het EU-kader van indicatoren voor chemische stoffen blijft het totale gebruik van de meest schadelijke chemische stoffen (met name kankerverwekkende, mutagene en voor de voortplanting giftige stoffen) toenemen, maar langzamer dan de groei van het totale marktaandeel van chemische stoffen.

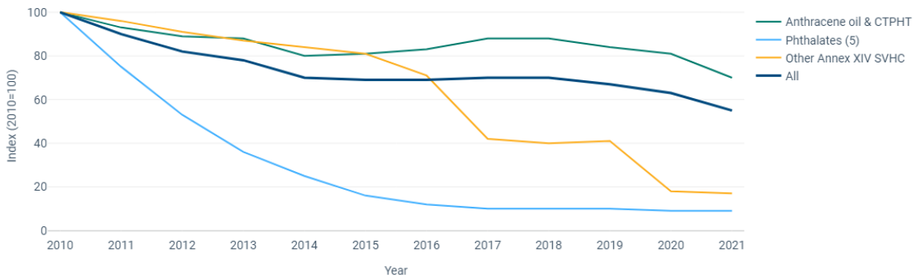
Andere indicatorbeoordelingen zijn beschikbaar op:

- ECHA: report on the Operations of REACH and CLP 2021 met onder andere de onderstaande figuur 10 die het aantal ton gevaarlijke chemische stoffen aangeeft dat werd vermeden voor het milieu door bepaalde ingevoerde beperkingen.

***Grafiek** - Reduced emissions of hazardous substances to the environment due to restrictions*

- Eurostat: *Chemicals production and consumption statistics - Statistics Explained*
- EEA: *European zero pollution dashboard* met het onderstaande voorbeeld van de ramingen van de relatieve variaties in de volumes chemische stoffen waarvoor een vergunning nodig is.

Note: Index 2010 = 100. *Substances are listed in Annex XIV of the EU's REACH regulation (Authorisation List). CTPHT: coal tar pitch high temperature. Five phthalates: benzyl butyl phthalate (BBP), dibutyl phthalate (DBP), bis (2-ethylhexyl) phthalate (DEHP), Diisobutyl phthalate (DIBP), diisopentyl phthalate (DIPP). SVHC: substances of very high concern.*

Daarnaast beantwoorden de helpdesks van de FOD Economie voor REACH en de FOD Volksgezondheid voor CLP vragen over deze regelgeving. Sinds 2011 is het aantal vragen over REACH relatief stabiel gebleven op ongeveer 200 per jaar. Het aantal vragen voor de CLP-helpdesk daarentegen daalde tussen 2019 en 2023 met ongeveer 40 % (van 90 naar 40 per jaar). Deze daling zou kunnen worden verklaard door een beter begrip van de toepassings- en etiketteringscriteria binnen de sector. In 2023 maakten CLP-vragen 1/3 uit van de vragen over thema's in verband met risicobeheer (zoals PIC '*prior informed consent*', POP '*persistent organic pollutant*', SCIP '*Substances of Concern In articles, as such or in complex objects (Products)*' enz.).

Vooruitzichten van de chemische wetgeving op korte termijn

De Europese strategie 2020 "voor duurzame chemische stoffen, op weg naar een gifvrij milieu" zet een langetermijnvisie uiteen voor het EU-beleid om tot een gifvrij milieu te komen, met een hoog beschermingsniveau voor de volksgezondheid en het milieu, en tegelijk het concurrentievermogen van de chemische industrie in de EU te versterken. Deze strategie is erop gericht iets te doen aan de problemen en tekortkomingen van de huidige aanpak. Haar uitvoering omvat o.a. :

- het kader '*Safe & Sustainable by Design*', dat in 2025 moet worden geëvalueerd,
- een herziening van de CLP-verordening om tegemoet te komen aan de nieuwe gevarenklassen zoals hormoonverstoorders en PBT/vPvB-stoffen (*persistent, bioaccumulative & toxic - very persistent & very bioaccumulative*),
- de herziening van REACH,
- het pakket '*one substance, one assessment (OSOA)*', met als hoofdidee om één coherent proces te creëren voor het beoordelen van een chemische stof.

3.5 Uitvoer en invoer van gevaarlijke chemische stoffen

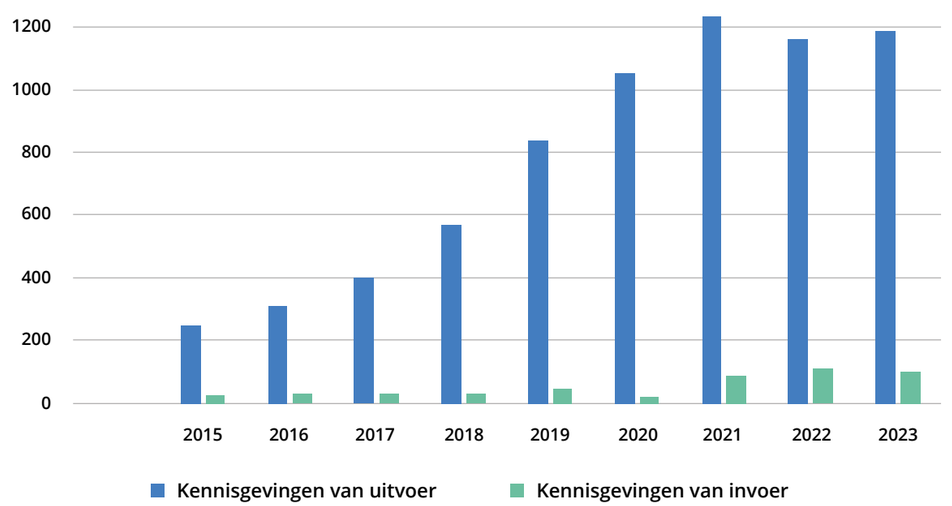
Milieubeleid

De Verordening (EG) 649/2012, de zogenaamde PIC verordening (*prior informed consent*), regelt de export en import van gevaarlijke chemische producten met als doelstelling

- het Verdrag van Rotterdam uit te voeren, dat een procedure van voorafgaande toestemming vastlegt voor bepaalde gevaarlijke chemische stoffen en pesticiden in de internationale handel,
- een gedeelde verantwoordelijkheid en samenwerking te stimuleren,
- het milieuvriendelijke gebruik van deze producten te bevorderen,
- ervoor te zorgen dat de indelings-, etiketterings- en verpakkingsregels van Verordening (EG) 1272/2008 ook van toepassing zijn op chemische stoffen die buiten de EU worden uitgevoerd.

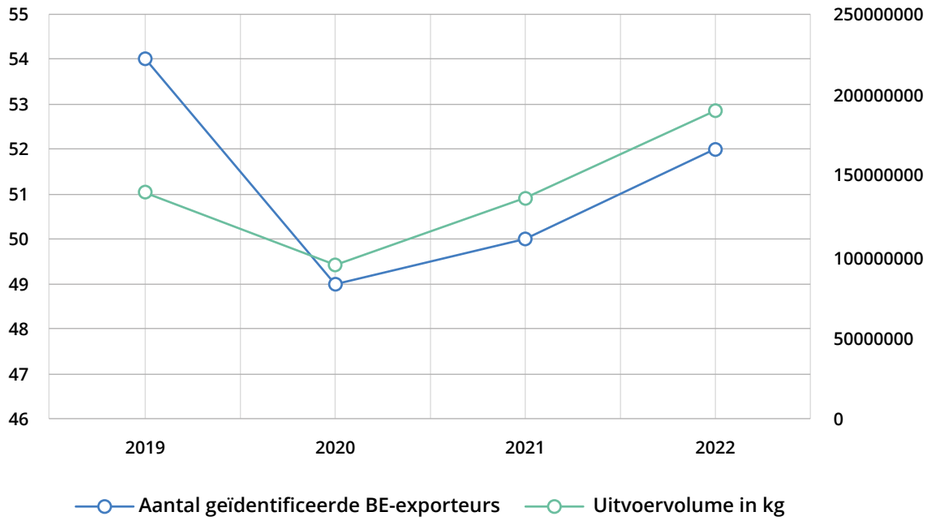
Het koninklijk besluit van 19/11/2023 verbiedt de uitvoer van bepaalde gevaarlijke stoffen die in de EU verboden of niet goedgekeurd zijn naar landen buiten de EU, vanwege onaanvaardbare risico's voor de gezondheid of het milieu[14]. Het is ook bedoeld om oneerlijke concurrentie voor Belgische landbouwers te voorkomen en consumenten te beschermen tegen ingevoerde producten. Het wordt van kracht op 28 mei 2025.

Milieu-informatie

***Grafiek** - Aantal door België geregistreerde kennisgevingen van uitvoer buiten de EU voor de twee gebruikscategorieën die onder de PIC-verordening vallen (industriële chemische stoffen en pesticiden - PPP 'plant protection products' en biociden), alsook het aantal kennisgevingen van invoer die door de partijen in het Verdrag van Rotterdam aan België zijn overgemaakt overeenkomstig artikel 12.*

14. https://www.health.belgium.be/nl/news/belgisch-exportverbod-voor-gevaarlijke-stoffen

***Grafiek** - Uitvoervolume **aangegeven door** in België gevestigde exporteurs die zijn **geregistreerd in de databank van de EU (ePIC**)*

Evaluatie van de doeltreffendheid

Na een gestage toename van het aantal kennisgevingen van uitvoer tussen 2019 en 2021 (in de orde van 15 % tot 20 % per jaar), zagen we sindsdien een stabilisatie. België blijft in de Europese top 3 van grootste exporteurs van PIC-stoffen, na Duitsland en Frankrijk. De in België waargenomen stabilisatie kan op verschillende manieren worden verklaard:

- stabilisatie van de uitvoeractiviteiten van de sector,
- sensibilisering en technische ondersteuning van de sector, die geen onrechtmatige meldingen meer doet zonder geldige commerciële reden,
- NGO's die wijzen op ethische, gezondheids- en milieuproblemen in verband met deze uitvoer[15].

De coronacrisis in 2020 had geen invloed op het aantal verwerkte kennisgevingen, aangezien deze voornamelijk in het begin van het jaar worden behandeld. Ze had echter wel invloed op de volumes die dat jaar werden uitgevoerd. De uitvoervolumes in 2022 overtroffen die van 2019, wat erop wijst dat de gevolgen van de crisis niet lang hebben aangehouden. Een soortgelijke trend werd waargenomen voor het aantal kennisgevingen van uitvoer dat België ontving, wat de mondiale impact van de crisis van 2020 onderstreept.

Vooruitzichten

Het koninklijk besluit van 13 november 2011 dat de vergoedingen en bijdragen vaststelt die verschuldigd zijn aan het Begrotingsfonds voor de grondstoffen en de producten, werd in 2023 opnieuw onderhandeld. Het bedrag van de geïnde vergoedingen voor de verwerking van de kennisgevingen van uitvoer werd aangepast en stijgt vanaf 1 januari 2025 van 250 euro naar 300 euro. Deze aanpassing laat veronderstellen dat de geïnde vergoedingen de komende jaren vermoedelijk zullen stijgen.

De gevolgen van het koninklijk besluit van 19 november 2023, dat op 28 mei 2025 in werking treedt, moeten zorgvuldig worden onderzocht om inzicht te krijgen in zijn algemene en specifieke gevolgen voor het aantal verwerkte kennisgevingen van uitvoer, de volumes uitgevoerde stoffen en de geïnde vergoedingen.

Daarnaast wordt medio 2024 de laatste hand gelegd aan een protocolakkoord met de douane. Ook de impact hiervan op de activiteiten voor de controle op de naleving moet worden beoordeeld.

Informatiekader

- Jaarverslag over de uitvoer en invoer uit hoofde van de PIC-verordening voor het kalenderjaar 2022, gepubliceerd in december 2023
- ECHA-verslag over de werking van de PIC-verordening, gepubliceerd in oktober 2023

15. https://www.publiceye.ch/fr/thematiques/pesticides/pesticides-interdits-ue

3.6 Biociden

'Pesticiden' is een algemene term die zowel biociden als gewasbeschermingsmiddelen omvat. Ze worden gebruikt om ongewenste organismen af te weren, onschadelijk te maken of te vernietigen met chemische of biologische middelen.

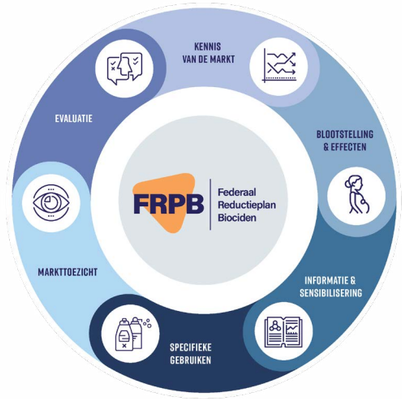
Gewasbeschermingsmiddelen zijn pesticiden voor gebruik in de landbouw. Het zijn producten die gebruikt worden om gewassen/planten te beschermen. Meer informatie over deze pesticiden is te vinden op Fytoweb.

Biociden zijn pesticiden die niet worden aangewend voor de bescherming van gewassen of planten, maar eerder de gezondheid van de mens en zijn eigendommen beschermen. Hier zijn een paar voorbeelden:

- antibacteriële zeep
- insecticiden tegen mieren of vliegen
- muizenkorrels
- houtconserveringsmiddelen

Milieubeleid

Om de risico's voor de gezondheid en het milieu te beperken, voert de Dienst Biociden van de FOD Volksgezondheid een tweeledig beleid: enerzijds het **beoordelen van werkzame stoffen en producten** voordat ze op de markt worden gebracht en anderzijds het uitvoeren van een **reductieplan.**

De beoordeling van stoffen en producten wordt geregeld door de Europese[16] en nationale[17] wetgeving. Op Europees niveau vormt de gefaseerde beoordeling en herbeoordeling van werkzame stoffen in het kader van het beoordelingsprogramma[18] een belangrijk onderdeel van het beleid om de risico's voor de gezondheid en het milieu te beperken. Dit programma wordt uitgevoerd volgens een planning die voor elke stof is vastgesteld op basis van de aangegeven termijnen in de biocidenverordening (BPR).

Het koninklijk besluit tot vaststelling van het reductieplan biociden werd gepubliceerd op 14 december 2023[19] en vermeldt in artikel 1 de doelstelling: "de vermindering van de risico's om een hoog niveau van bescherming van de gezondheid van mensen en dieren en van het milieu te waarborgen, op basis van het voorzorgsbeginsel en met bijzondere aandacht voor de bescherming van kwetsbare groepen". Het betreft een nationaal initiatief over een periode van 5 jaar. Het reductieplan bestaat uit zes hoofdlijnen (zie de figuur hiernaast).

16. Verordening (EU) 528/2012 van het Europees Parlement en de Raad van 22 mei 2012 betreffende het op de markt aanbieden en het gebruik van biociden
17. Koninklijk besluit van 4 april 2019 betreffende het op de markt aanbieden en het gebruiken van biociden
18. Beoordelingsprogramma
19. Reductieplan biociden - Biocide

Milieu-informatie

Het reductieplan bestaat uit 19 acties, waarvan sommige al van toepassing waren vóór de publicatie van het plan, zoals in de volgende voorbeelden.

- Een communicatiecampagne die in 2019 werd opgezet om gebruikers van producten van het gesloten circuit bewust te maken van de risico's en hun verplichtingen (horeca-, textiel-, vlees-, pluimvee- en houtsector).
- Het online plaatsen van de website van de Dienst Biociden (www.biocide.be) in 2020, waaraan in 2021 een zoekmachine voor biociden werd toegevoegd.
- De organisatie van een jaarlijks forum over biociden, waar verschillende spelers uit de sector (bedrijven, federaties, overheden en verenigingen enz.) bijeenkomen om over dit onderwerp van gedachten te wisselen. Actieve communicatie van de dienst tijdens de COVID-19-crisis en het beantwoorden van vele vragen via de helpdesk van het DGEM. Tussen 2019 en 2023 heeft deze helpdesk 10.608 vragen beantwoord.

De Dienst Biociden publiceert ook elk jaar een verslag over incidenten met biociden, in samenwerking met het Antigifcentrum [20].

Dankzij het gesloten circuit, waartoe 36 % van de toegelaten producten behoort, kan de Dienst Biociden de verkopers en gebruikers van gevaarlijke biociden inventariseren. In 2023 waren er 18.844 verkopers en gebruikers van biociden die geregistreerd zijn in het gesloten circuit, waaronder 973 toelatingshouders, 1.003 handelaren en 16.868 professionele gebruikers.

Sinds oktober 2022 is er een nieuw geautomatiseerd jaarverslag[21] beschikbaar. In dit verslag kunnen interactieve zoekopdrachten worden uitgevoerd voor het aantal en de hoeveelheid producten en werkzame stoffen die zijn toegelaten op de Belgische markt.

20. https://biocide.be/nl/publicaties
21. https://apps.health.belgium.be/files-dwh-ext/files/gau/index.html

© Pixabay – Pexels

Beoordeling van de doeltreffendheid

Het beleid inzake de beoordeling en toelating van biociden heeft geleid tot een geleidelijke aanscherping van de eisen en tegelijk tot een geleidelijke terugtrekking van de gevaarlijkste biociden en/of toepassingen.

Zoals te zien is in de onderstaande tabel, zijn de hoeveelheden werkzame stoffen die op de Belgische markt werden gebracht, gestegen voor groep 1 door de verkoop van ontsmettingsmiddelen vanwege de COVID-19-pandemie. Voor groep 2 daarentegen verklaren de nieuwe Europese beperkingen voor creosoot de daling van de verkoop van producten in de sector van de houtproductie (-2.450 ton). De hoeveelheid werkzame stoffen van groep 3 is dan weer toegenomen door de commercialisering van afweermiddelen en lokaas (+50 ton tussen 2019 en 2023).

***Grafiek** - Hoeveelheid stoffen in biociden die in België op de markt zijn gebracht per productgroep in ton (interactief jaarverslag):*

	Groep 1: ontsmettingsmiddel	Groep 2: beschermingsproducten	Groep 3: ongediertebestrijding	Groep 4: andere biociden	Totaal (t)
2019	10.986,17	11.061,56	73,98	29,15	17.174,55
2020	19.009,30	11.755,35	113,57	25,79	25.544,58
2021	15.019,87	10.617,27	107,35	55,12	21.320,39
2022	18.059,37	9.571,52	128,87	28,06	22.894,92
2023	16.287,87	7.863,25	141,98	59,85	20.161,83

Vooruitzichten

De Dienst Biociden van de FOD Volksgezondheid blijft werkzame stoffen en biociden beoordelen in samenwerking met het ECHA, de Europese Commissie en de andere lidstaten. Sinds 7 juni 2018 omvatten deze beoordelingen ook aspecten met betrekking tot hormoonverstoorders.

Daarnaast maakt de uitvoering van het reductieplan het onder andere mogelijk om de opleiding voor professionele gebruikers van insecticiden en rodenticiden te verbeteren. Deze verplichting zal gelden voor professionele ongediertebestrijders die deze producten bij derden gebruiken.

De Dienst Biociden plant ook een communicatiecampagne voor het groot publiek over het correct gebruik van ontsmettingsmiddelen. De FOD werkt daarvoor samen met de ontsmettingsmiddelensector om de risico's die gepaard gaan met verkeerd gebruik (bv. verdunning, contacttijd enz.) te verkleinen door de verpakking en/of etikettering te verbeteren, in overeenstemming met het Nationaal Actieplan tegen Antimicrobiële Resistentie (NAP-AMR). Om het gebruik van minder gevaarlijke producten te bevorderen, werd in juli 2024 het koninklijk besluit van 4 april 2019 gewijzigd om reclame voor het groot publiek beter te omkaderen.

3.7 Gewasbeschermingsmiddelen

A. Normen - evaluatie van de schadelijkheid vóór het in de handel brengen en aantal vergunningen

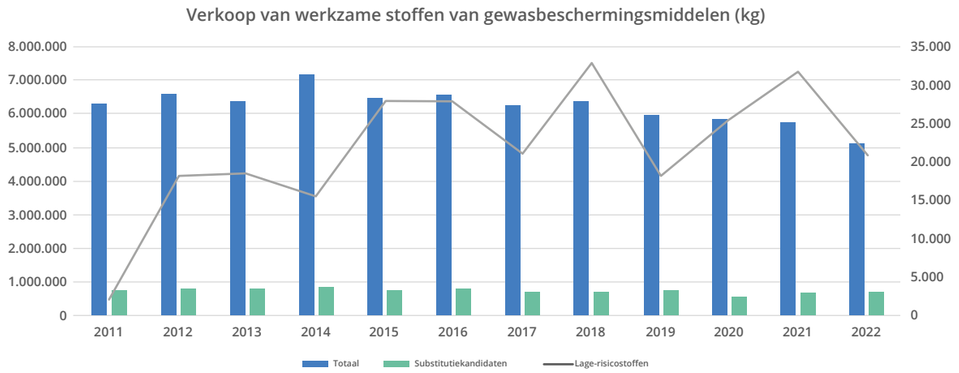
Milieubeleid

Om op de Belgische markt te mogen worden gebracht, moeten gewasbeschermingsmiddelen zijn toegelaten door de federale minister van Landbouw, in opdracht van de minister van Volksgezondheid. De voorwaarden voor het op de markt brengen worden op nationaal niveau beschreven en bepaald door het koninklijk besluit van 28 februari 1994 en op Europees niveau door Verordening 1107/2009. De wet van 21 december 1998 betreffende de productnormen vormt de wettelijke basis voor de uitvoering van het beleid inzake gewasbeschermingsmiddelen.

De toelating van gewasbeschermingsmiddelen vindt plaats in 2 fasen. Ten eerste moeten de werkzame stoffen op Europees niveau worden beoordeeld en goedgekeurd. Ten tweede moet voor gewasbeschermingsmiddelen die deze werkzame stoffen bevatten op nationaal niveau een toelatingsaanvraag worden ingediend die moet voldoen aan de Europese eisen, rekening houdend met de nationale voorwaarden. Verordening 1107/2009 bepaalt dat de lidstaten moeten samenwerken en daarom zijn ze per geografische zone georganiseerd.

Milieu-informatie

De nationale verkoopcijfers worden jaarlijks ingezameld. Zelfs als deze geen precies idee geven van de werkelijk gebruikte hoeveelheden, de blootstelling noch van het risico, kunnen ze toch nuttig zijn om de trend weer te geven. Ter illustratie worden de totale verkoopcijfers weergegeven, evenals deze van twee specifieke categorieën van werkzame stoffen, namelijk de laag-risicostoffen en de substitutiekandidaten. De indeling in deze categorieën gebeurt op EU-vlak in toepassing van specifieke criteria. Gewasbeschermingsmiddelen op basis van lage-risicostoffen genieten een snellere toelatingsprocedure. Bij aanvragen voor gewasbeschermingsmiddelen op basis van substitutiekandidaten dient een evaluatie te gebeuren van de beschikbaarheid van veiligere alternatieven.

Grafiek - *In België verkochte hoeveelheden van gewasbeschermingsmiddelen, uitgedrukt in kg werkzame stof. Lage-risicostoffen worden weergeven in een andere schaal (rechts weergegeven)*

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het verkochte volume aan gewasbeschermingsmiddelen, uitgedrukt in werkzame stof, kent een licht dalende trend. Het aandeel aan substitutiekandidaten blijft relatief stabiel. De vergelijkende evaluatie die moet gebeuren voor substitutiekandidaten leidt zelden of nooit tot effectieve substitutie bij gebrek aan evenwaardige alternatieven. Voor lage-risicostoffen wordt wel afwisselend een stijging in de verkoop vastgesteld, maar het aandeel in de totale verkoop is quasi verwaarloosbaar. Ondanks voorrang in de toelatingsprocedures is de werkzaamheid van lage-risicostoffen te beperkt om het gebruik van andere middelen te verdringen.

Vooruitzichten

Naar de toekomst toe zal de administratie inzetten op twee speerpunten. Enerzijds zal de toelating van lage-risicomiddelen bijkomend worden gestimuleerd door bijkomende ondersteuning van de vaak kleinere aanvragende bedrijven én door het aanwerven van acht experten om de aanvragen sneller te kunnen evalueren en goedkeuren. Lage-risicomiddelen zijn meestal producten van natuurlijke oorsprong, en die volstaan niet om alle ziekten en plagen onder controle te houden. Voor een rendabele plantaardige productie zullen nog synthetische middelen beschikbaar moeten blijven. Er zal daarom ook worden ingezet op de invoering van nieuwe technologieën om deze gewasbeschermingsmiddelen gerichter en dus aan lagere dosissen en met minder impact te kunnen blijven inzetten.

© Gustavo Fring – Pexels

B. Reductieplan voor gewasbeschermingsmiddelen

Milieubeleid

Zodra ze zijn toegelaten op nationaal niveau, worden gewasbeschermingsmiddelen gebruikt door professionals, voornamelijk in de landbouw, maar ook door duizenden niet-professionals, voornamelijk voor tuinonderhoud. In het NAPAN (Nationaal Actie Plan d'Action National) is een beleid uitgewerkt dat specifiek tot doel heeft de risico's die gepaard gaan met deze toepassingen te verminderen. Het NAPAN bestaat uit gewestelijke plannen en het Federale Reductieplan voor Gewasbeschermingsmiddelen (FRPG).

Voor de periode 2018-2022 bestond het FRPG-programma uit veertig projecten, waarvan er elf werden uitgevoerd in samenwerking met de gewesten (zie Fed. en Bel. projecten in het NAPAN-programma 18-22).

Terwijl het overleg met de stakeholders, dat in 2006 werd opgezet op federaal niveau, werd voortgezet, net als de controles op de bestaande verplichtingen en de opvolging van de belangrijkste risicoparameters, richtte het programma 2018-2022 zich verder op de volgende maatregelen:

- onderzoek naar en ontwikkeling van een bindend juridisch kader om de invoering van bufferzones voor de bescherming van waterlopen, omwonenden en voorbijgangers te waarborgen;
- een samenvatting van de relevante wetenschappelijke gegevens over de effecten van chronische blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen op de gezondheid van de mens;
- de invoering van een permanente opvolging van de toxicovigilantie (acute intoxicatie) voor professionele en niet-professionele gebruikers;
- het bijwerken van de verplichte informatiecampagne in tuincentra;
- de afbakening van een categorie gewasbeschermingsmiddelen met laag risico.

Milieu-informatie

Het opvolgen van de impact van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op het milieu is een gewestelijke bevoegdheid. Er worden regelmatig rapporten gepubliceerd over dit onderwerp, met name over de waterkwaliteit: Vlaanderen; Brussel; Wallonië. In het kader van het NAPAN heeft de federale overheid, samen met de gewesten en in samenwerking met de industrie het "*Charter* voor aanpak overschrijdingen toetsingswaarden gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater in België" uitgewerkt met als doel de nodige maatregelen te nemen om vastgestelde verontreinigingen te verminderen. Hieruit voortvloeiend werden er emissiereductieplannen opgesteld voor de volgende werkzame stoffen: Flufenacet ; Diflufenican; MCPA; Metazachloor; S-metolachloor; Terbuthylazine.

Daarnaast werkt de federale overheid al enkele jaren samen met de gewestelijke overheden om een dashboard op te stellen met relevante indicatoren voor het beheer van de risico's die gepaard gaan met het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen. De Europese indicatoren HRI1 en HRI2 zijn de eerste die worden gepubliceerd op Fytoweb.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Om de doeltreffendheid van dit beleid objectief te meten, wordt beoordeeld in welke mate de projecten binnen het FRPG worden verwezenlijkt. Het activiteitenrapport van het programma 2018-2022 geeft een beknopt overzicht van de geboekte vooruitgang. Met de hulp van de NAPAN-raad (stakeholders die elk kwartaal bijeenkomen), worden de verwezenlijkingen beoordeeld en wordt de doeltreffendheid van het FRPG verbeterd op basis van een analyse van de succesgraad van de uitgevoerde projecten en de aanbevelingen ontvangen tijdens de publieksraadplegingen over de NAPAN-programma's. Als we het FRPG-programma 2018-2022 in perspectief plaatsen tegenover het NAPAN-programma 2018-2022 (172 projecten), zien we dat van de 40 FRPG-projecten waartoe de federale administratie zich heeft geëngageerd, 25 de verwachte resultaten hebben behaald. De andere projecten werden doorgaans overgenomen in het programma 2023-2027 of worden op een andere manier voortgezet.

Vooruitzichten

De vertraging in het programma 2018-2022 werd deels veroorzaakt door een personeelstekort, dat in 2019 aan de federale autoriteiten werd gemeld. In 2023 werd door de bevoegde ministers een aanvullend budget toegewezen, zodat vanaf 2024 de achterstand zou moeten worden weggewerkt.

Uitgaande van meer personeel en op basis van de hierboven beschreven evaluatie van de doeltreffendheid, heeft het FRPG 2023-2027 een programma van 29 projecten opgesteld, waarvan er 11 in samenwerking met de gewesten zullen worden uitgevoerd.

© Mark Stebnicki – Pexels

Naast het voortzetten van het overleg met de stakeholders, de controle op de bestaande verplichtingen en de verdere opvolging van de belangrijkste risicoparameters, onderscheidt het programma 2023-2027 zich door enkele gedurfde maatregelen, zoals:

- het beperken van de toegang tot de markt tot louter gewasbeschermingsmiddelen waarvoor de implementatie van de verplichte bufferzones kan worden gegarandeerd door de gewestelijke overheden (die als enige bevoegd zijn voor het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen);
- het invoeren van een algemene monitoring van de blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen;
- het opvolgen van de mogelijke effecten van deze blootstelling op de gezondheid van de mens op lange termijn;
- het zoeken naar financiële hefbomen om het gebruik van de minst gevaarlijke gewasbeschermingsmiddelen te bevorderen;
- het actief innemen van de mediaruimte met neutrale informatie als tegenwicht tegen de desinformatie die zeer voelbaar was tijdens de publieksraadplegingen voorafgaand aan de vastlegging van het programma 2023-2027.

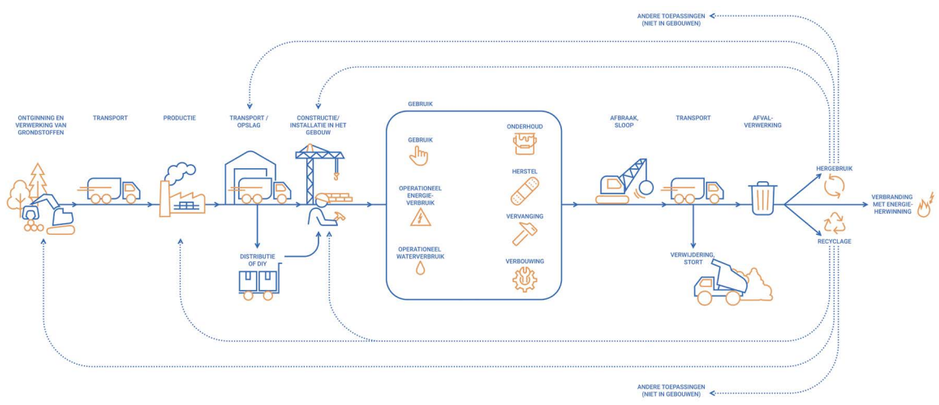
3.8 Bouwmaterialen

Milieubeleid

Om de milieu-impact van bouwproducten te verlagen, komt het erop aan de milieu-impact van elk bouwproduct over zijn volledige levenscyclus te kennen (zie figuur). Het KB 2014 zette het kader hiervoor op met het Belgische *Environment Product Declaration* (EPD) programma. EPD is een document met informatie over de milieu-impact van een bepaald bouwmateriaal, gebaseerd op de levenscyclusanalyse (LCA), volgens een EU gestandaardiseerde wijze, om het vergelijken van verschillende materialen eenvoudiger te maken. Het KB van 2014 koppelt de verplichte levenscyclusanalyse aan het respecteren van internationale normen en aan milieuboodschappen op producten.

Beide Belgische initiatieven zijn in 2023, in het kader van de Europese *Green Deal*, opgeschaald naar Europees niveau: de bouwproductenrichtlijn zal milieu-informatie verplichten, en de green claims richtlijn zal een onderbouwing van milieuboodschappen op basis van LCA verplichten. België heeft in deze materie van bouwproducten een belangrijke voortrekkersrol gespeeld.

***Grafiek** - Levenscyclusetappes van een bouwproduct*

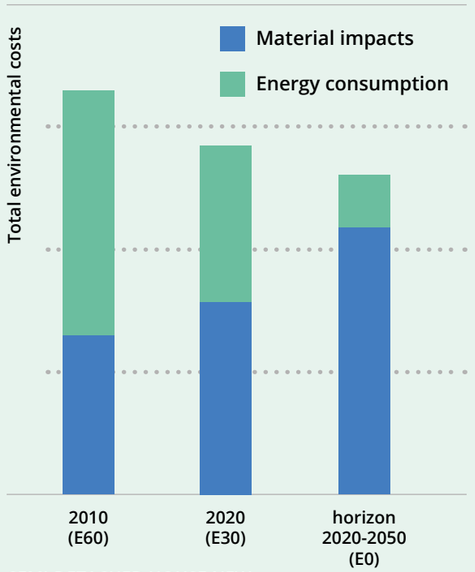

De focus ligt i) op het verder uitbouwen van een kader voor fabrikanten om milieu-informatie op een uniforme manier aan te bieden via EPD gebaseerd op levenscyclusanalyse, ii) op het ondersteunen en bijdragen tot Totem (*Tool to Optimise the Total Environmental impact of Materials*) en iii) op het opvolgen en beïnvloeden van Europees beleid, meer bepaald van de initiatieven onder de Green Deal gelinkt aan bouwproducten.

Waar de EU vroeger vooral aandacht gaf aan het operationeel energieverbruik, gaf het in de periode 2018-2023 meer aandacht aan de milieu impact van bouwproducten.

© Pixabay– Pexels

***Grafiek** - Total environmental costs over 60 years in function of higher energy ambition levels. The fargure illustrates the growing importance of embedded environmental impacts (materials and energy throughout a products lifecycle) versus operational impacts (mainly energy consumption during use phase). Based on data by BBRI.*

Milieuproductverklaringen (EPD)

Totem (Tool to Optimise the *Total Environmental impact of Materials*) evalueert de impact van producten op gebouwniveau. Dit is een hoofdzakelijk gewestelijke aangelegenheid, uitgebouwd in een samenwerkingsovereenkomst in 2018, waarbij DGEM zijn steentje heeft bijgedragen door het afstemmen van de EPD-regels op Totem.

Voor de bouwproducten zijn de DGEM-ambities als volgt:

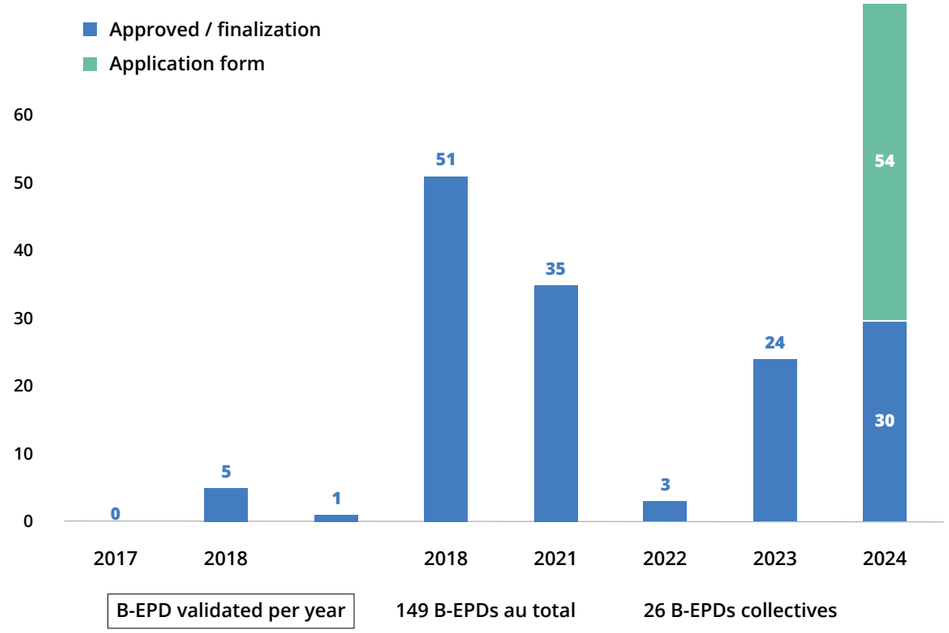
- proactief en ambitieus streven naar het bevorderen van milieubescherming op productniveau,
- op de hoogte bijven van de laatste (beleids)ontwikkelingen, waaronder de Europese normalisatie activiteiten, zoals CEN TC 350,
- de informatie digitaal toegankelijk maken,
- een nauwe samenwerking en automatische integratie met Totem,
- werken aan wederzijdse erkenning en harmonisatie.

In de praktijk ondernam DGEM volgende concrete acties:

- In 2019: ondersteuning van KMO's en micro ondernemingen voor het opstellen van EPDs;
- In 2021:
  - ronde tafel met stakeholders en overheden met het oog op beheer en financiering van het EPD programma;
  - publicatiegids specifiek voor KMO's over het Belgische-EPD programma in 3 talen;
  - optimalisatie procedures;
  - introductie van een verplichte kwalitatieve beschrijving van de reversibiliteit van bouwproducten om zo de circulariteit te bevorderen, ook binnen TOTEM;
  - verkennend onderzoek naar wederzijdse erkenning, bijv. met Nederland;
  - beheer en onderhoud EPD-databank.

DGEM (FOD Volksgezondheid) leverde vanaf 2021 de voorzitter van het Europese comité (CEN/TC 350) dat normen ontwikkelt voor de duurzaamheid van bouwwerken en bouwproducten.

Milieu-informatie

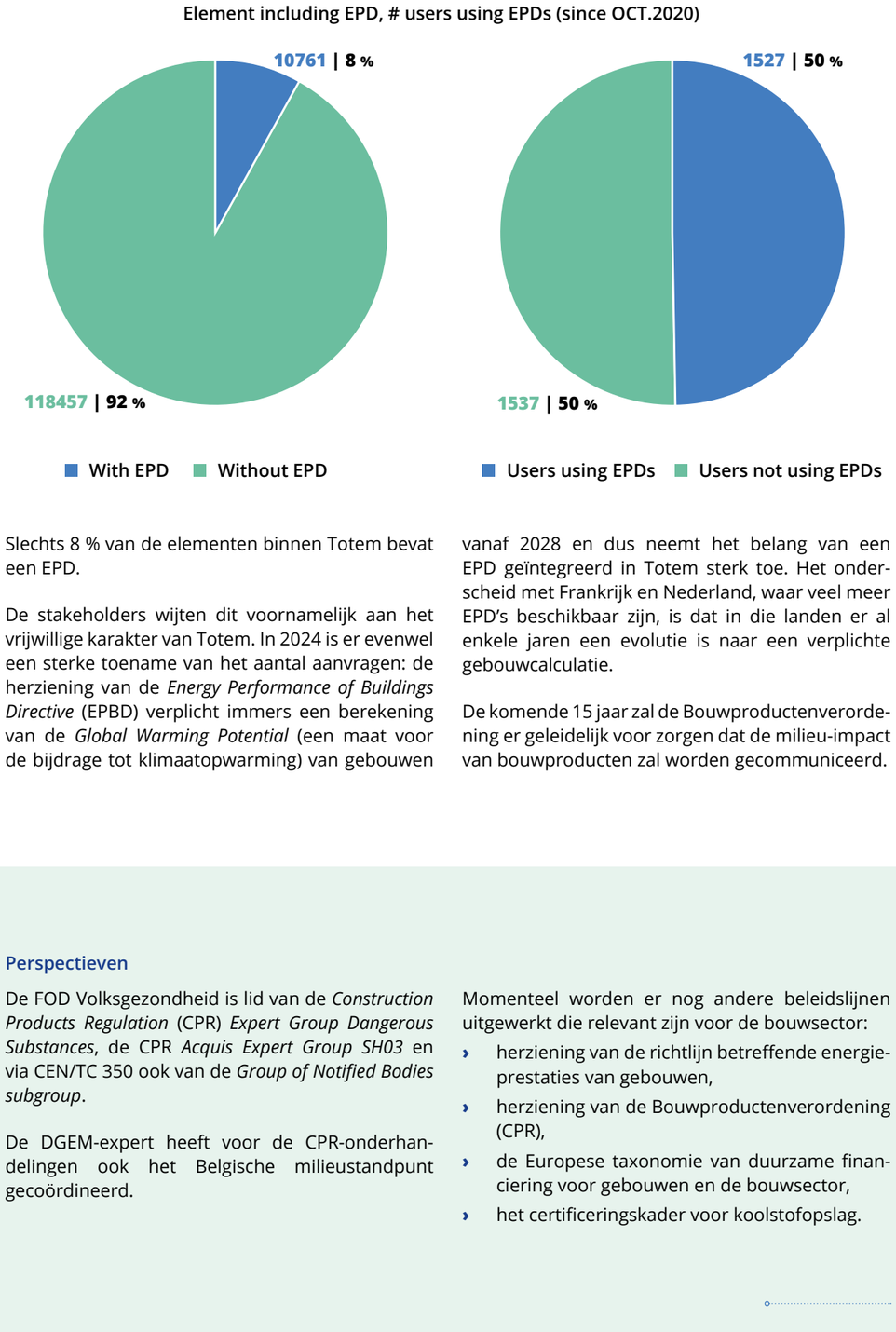
De start in 2018 van het Belgische EPD-programma verliep traag i) door de aangekondigde publicatie van een nieuwe Europese norm als referentiedocument in 2019 en ii) door gebrek aan integratie met het nieuw gelanceerde Totem-instrument.

Met de integratie met Totem in 2020 steeg de interesse in EPD aanzienlijk, in die mate dat het leidde tot een tekort aan middelen. Tegelijkertijd kwam er een stopzetting van de werkingsmiddelen voor EPD wat in 2022 leidde tot een tijdelijke *on hold* van het B-EPD programma. Vanaf 2023 met een +0,5 VTE nam het aantal B-EPD dossiers weer toe.

© Anamul Rezwan- Pexels

Evaluatie van de doeltreffendheid

Slechts 8 % van de elementen binnen Totem bevat een EPD.

De stakeholders wijten dit voornamelijk aan het vrijwillige karakter van Totem. In 2024 is er evenwel een sterke toename van het aantal aanvragen: de herziening van de *Energy Performance of Buildings Directive* (EPBD) verplicht immers een berekening van de *Global Warming Potential* (een maat voor de bijdrage tot klimaatopwarming) van gebouwen vanaf 2028 en dus neemt het belang van een EPD geïntegreerd in Totem sterk toe. Het onderscheid met Frankrijk en Nederland, waar veel meer EPD's beschikbaar zijn, is dat in die landen er al enkele jaren een evolutie is naar een verplichte gebouwcalculatie.

De komende 15 jaar zal de Bouwproductenverordening er geleidelijk voor zorgen dat de milieu-impact van bouwproducten zal worden gecommuniceerd.

Perspectieven

De FOD Volksgezondheid is lid van de *Construction Products Regulation* (CPR) *Expert Group Dangerous Substances*, de CPR *Acquis Expert Group SH03* en via CEN/TC 350 ook van de *Group of Notified Bodies subgroup*.

De DGEM-expert heeft voor de CPR-onderhandelingen ook het Belgische milieustandpunt gecoördineerd.

Momenteel worden er nog andere beleidslijnen uitgewerkt die relevant zijn voor de bouwsector:

- herziening van de richtlijn betreffende energieprestaties van gebouwen,
- herziening van de Bouwproductenverordening (CPR),
- de Europese taxonomie van duurzame financiering voor gebouwen en de bouwsector,
- het certificeringskader voor koolstofopslag.

3.9 Hout

Milieubeleid

De *Forest Law Enforcement, Governance and Trade*-Verordening (FLEGT) en de *European Timber Regulation* (EUTR, ook gekend als Houtverordening) bepalen in grote mate het productbeleid omtrent hout. Houtproducten die onder de FLEGT of EUTR vallen, moeten komen van legaal gekapt hout. Het federaal milieubeleid omtrent hout focuste zich dus in de periode 2019-23 op de controles tegen illegaal gekapt hout, op het verhogen van de kennis over de Europese regelgeving bij de stakeholders en op het versterken van de mogelijkheden van inspectie. Belangrijk had ook de COVID-19-pandemie een merkbare invloed.

Voor FLEGT werden in de periode 2019-2023 de onderhandelingen tussen de EU en Ivoorkust afgerond met de ondertekening van het Vrijwillig partnerschapsakkoord (VPA). Daarnaast werd de inwerkingtreding van de VPA tussen de EU en Ghana uitgesteld. Oorspronkelijk gepland voor het jaar 2020, worden de eerste Ghanese FLEGT-vergunningen uiteindelijk pas na de presidentsverkiezingen van 2024 verwacht.

Voor de Houtverordening werd eind 2018 in opdracht van de FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu een studie over de tenuitvoerlegging van de passende zorgvuldigheid en verantwoordelijkheid van de producent over de hele toeleveringsketen (in het jargon beter bekend als *due diligence*) uitgevoerd. Via zorgvuldigheid worden ondernemingen verantwoordelijk gemaakt om negatieve effecten van hun activiteiten en in hun toeleveringsketen te voorkomen en/of te remediëren. Voor de Houtverordening betekent zorgvuldigheid dus het risico om illegaal gekapt hout op de markt te brengen zo beperkt mogelijk te houden. Het rapport van de studie over zorgvuldigheid is beschikbaar op de website van de FOD in het Frans, met samenvattingen in het NL en ENG.

DGEM was partner in het Legal Wood-project (2019-2023) van het LIFE financieringsprogramma van de Europese Commissie waarmee het Europese natuur- en milieubeleid wordt ondersteund. Het Legal Wood Project had als doel om de implementatie van de EUTR te versterken door stakeholdersvorming (o.a. workshops voor marktdeelnemers), hulpmiddelen en gedetailleerde risicoanalyses aan te reiken.

In 2019 informeerde DGEM bedrijven per brief over aanbevelingen en aandachtspunten over het toepassen van zorgvuldigheid. De informatie werd ook beschikbaar gemaakt op de website www.eutr.be.

De wetswijziging van de Wet Productnormen van 26/04/2023 maakte het mogelijk dat in beslag genomen hout of houtproducten die onder de FLEGT en/of EUTR-Verordeningen vielen, openbaar verkocht, geschonken of vernietigd worden.

Milieugegevens

zie verder hoofdstuk Inspectie deel hout

Evaluatie van de doeltreffendheid

Bij meer dan de helft van de EUTR-controles deed de Inspectie vaststellingen. Tijdens de controles bleek meermaals dat de wetgeving niet goed of helemaal niet gekend is. Zelfs bij hercontroles zijn er bedrijven die nog steeds niet in orde zijn. De nood aan het vergroten van de kennis bij bedrijven, aan het verhogen van het aantal controles en, gezien het recidivisme, aan het ontradend effect van sancties blijft hoog.

© Freepik

Vooruitzichten

Tijdens 2021-2023 werd intensief onderhandeld over de Verordening (EU) 2023/1115 betreffende het op de markt van de Unie aanbieden en de uitvoer uit de Unie van bepaalde grondstoffen en producten die met ontbossing en bosdegradatie verband houden (de Ontbossingsverordening, beter gekend als de *European Deforestation-free Regulation*; EUDR). De onderhandeling over de EUDR sproot voort uit de strategie "Bescherming en herstel van bossen wereldwijd: de actie van de EU opvoeren" dat de Commissie in 2019 uitbracht dat als doel had het verkleinen van de voetafdruk van de Unieconsumptie op het land en het stimuleren van de consumptie van producten uit ontbossingsvrije toeleveringsketens in de Unie. Deze strategie resulteerde in de EUDR die voor een exhaustieve lijst van producten vervaardigd uit 7 grondstoffen (hout, cacao, koffie, oliepalm, rubber, soja, en runderen) de voorwaarde oplegt dat ze ontbossingsvrij en legaal geproduceerd moeten zijn voordat ze op de Uniemarkt worden geplaatst of uit de Uniemarkt worden uitgevoerd.

Door de EUDR wordt de EUTR ingetrokken vanaf het moment dat de EUDR volledig van toepassing wordt, met name op 30/12/2024. Voor houtproducten onder de scope van de EUTR en geproduceerd voor 29/6/2024 blijft de EUTR evenwel van toepassing tot en met 30/12/2027. Daarna vallen zij ook onder de EUDR.

De FLEGT-verordening blijft bestaan en de producten afkomstig van landen met een erkend FLEGT-licentiesysteem zullen beschouwd worden als zijnde te voldoen aan de legaliteitsvoorwaarde van de EUDR.

De inspectiecel Ontbossing van de Federale Milieuinspectie van DG Leefmilieu werd aangeduid als bevoegde autoriteit voor EUDR.

3.10 Investeringsproject Belgium Builds Back Circular

Beleid

Het project *Belgium Builds Back Circular* (BBBC) maakt deel uit van het "Nationaal plan voor herstel en veerkracht (NPHV)". Het NPHV wordt gefinancierd door een tijdelijk Europees fonds, *Next Generation EU*, dat gericht is op het stimuleren van de economie en het ondersteunen van de bedrijven in Europese landen die zwaar getroffen zijn door COVID-19, rekening houdend met de doelstellingen van de *Green Deal*. Het investeringsproject BBBC bevordert de transitie naar een *circulaire economie*.

Het BBBC-project, dat een samenwerking is tussen het DGEM (FOD Volksgezondheid) en de FOD Economie, vond plaats in twee fasen van projectoproepen:

- **BBBC1**, dat in juni 2022 van start ging, richtte zich op vier thema's op het gebied van ecodesign: fietsen, windenergie, gezondheidszorg en biomimicry. De toegekende financiering per project varieerde van 250.000 tot 1.000.000 euro.
- **BBBC2**, dat in april 2023 startte, financiert projecten in twee domeinen:

1. ecodesign, waar 4 nieuwe thema's werden aangesneden:
   + professionele machines en elektronische apparatuur,
   + kleding,
   + verpakkingsarme distributie en logistiek in de voedselketen,
   + interieurinrichting en buitenmeubilair.
2. vervanging van gevaarlijke stoffen zoals PFAS en hormoonverstoorders, met een lijst van 12 stoffen in België die bijzonder zorgwekkend zijn. De financiële steun voor elk BBBC2-project varieerde van 100.000 tot 1.000.000 euro.

Milieu-informatie

Dankzij BBBC1 en BBBC2 konden 24 projecten worden geselecteerd voor een totaalbudget van 14 miljoen euro.

Evaluatie van de doeltreffendheid

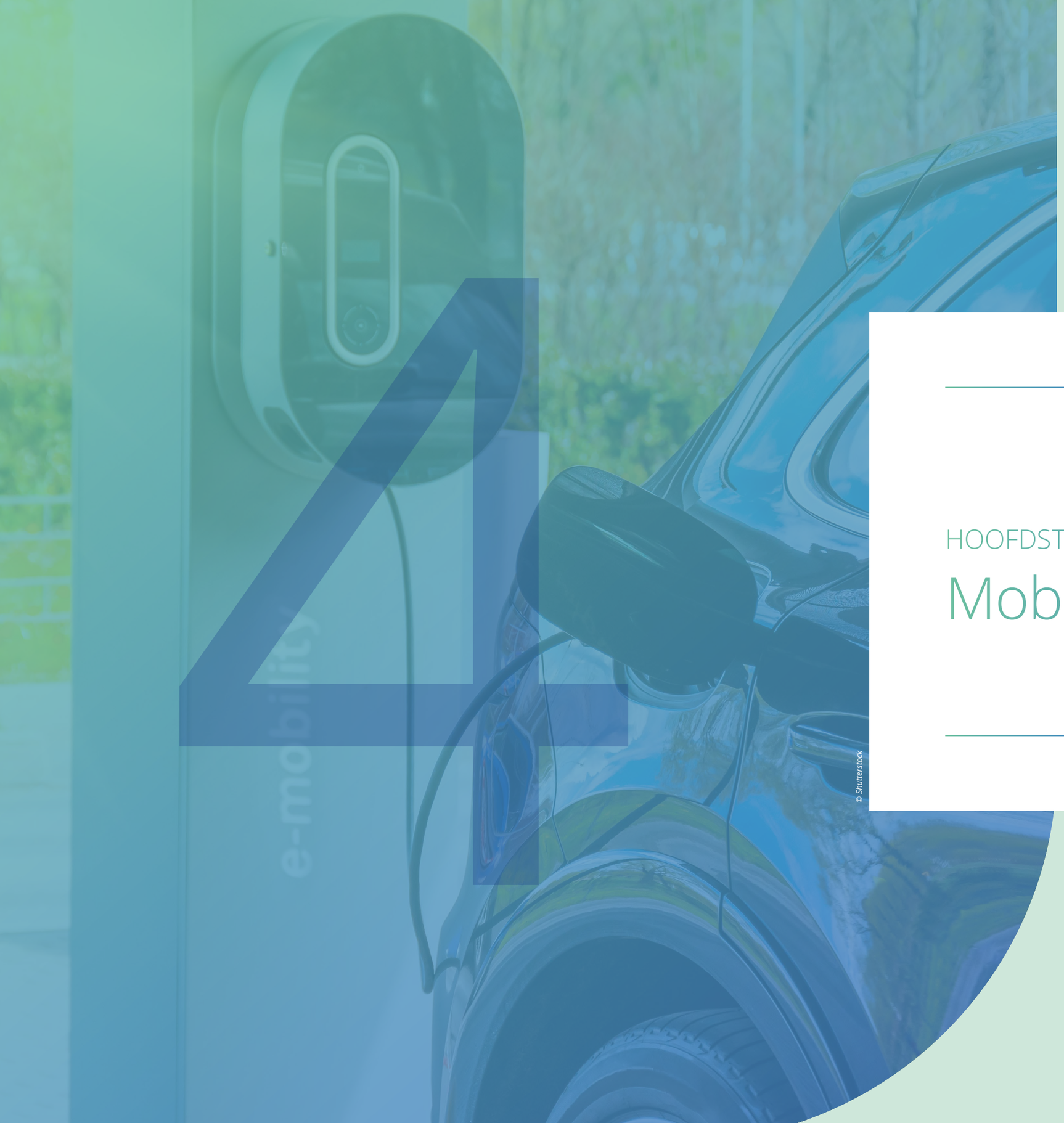
Eind 2023 was er nog geen beoordeling mogelijk aangezien de projecten pas zullen worden uitgevoerd tussen het eerste quadrimester van 2024 en het tweede quadrimester van 2026.

Vooruitzichten

In oktober 2023 werd een derde oproep voor BBBC-projecten gelanceerd, die gericht was op de vervanging van chemische stoffen. BBBC3 betreft projecten die gericht zijn op het vervangen van de meest schadelijke stoffen en zorgwekkende stoffen ('*most harmful substances*' en '*substances of concern*'), d.w.z. de stoffen die zijn opgenomen in de CLP-verordening. De financiële steun voor dit soort projecten bedraagt minimaal 50.000 euro en maximaal 2.000.000 euro per project. Het resultaat van de selectie wordt normaal officieel bekendgemaakt in het tweede kwartaal van 2024.

© Maixent Viau – Unsplash

© Shutterstock

HOOFDSTUK 4

Mobiliteit en vervoer

4.1 Wegvervoer

Milieubeleid: emissies

A. Broeikasgassen

De Verordeningen (EU) 2019/631 en (EU) 2019/1242 leggen de limieten vast voor de gemiddelde CO_2-uitstoot van respectievelijk nieuwe lichte voertuigen en nieuwe zware voertuigen.

De gemiddelde na te leven CO_2-uitstoot geldt op jaarbasis voor alle autoconstructeurs en groepen van autoconstructeurs en voor alle nieuwe ingeschreven voertuigen.

Sinds 2020 mag de gemiddelde uitstoot van nieuwe personenwagens die op de markt worden gebracht, niet hoger zijn dan 95 g CO_2/km, terwijl de limiet voor lichte bedrijfsvoertuigen is vastgelegd op 147 g CO_2/km.

Tegen 2025 moet de CO_2-uitstoot van zware voertuigen 15 % lager zijn dan het referentieniveau van 2019.

Op Belgisch niveau regelt het koninklijk besluit van 19 april 2023 de retrofit (ombouw) van voertuigen (de verbrandingsmotor wordt vervangen door een elektrische of een waterstof-brandstofcelmotor). Dit besluit legt de technische vereisten vast waaraan de omgebouwde voertuigen moeten voldoen om conform en verkeerswaardig te zijn, wat betreft het geluidsniveau, vermogen en remsysteem. Ook de gewestelijke overheden hebben hun regelgeving gepubliceerd om de homologatieprocedure te kunnen toepassen.

B. Verontreinigende stoffen

De emissiegrenswaarden voor luchtverontreinigende stoffen (CO, HC, NOx, fijne stofdeeltjes) of Euronormen zijn van toepassing op elk nieuw voertuig dat op de markt wordt gebracht en zullen almaar strenger worden. De nieuwe normen die tijdens de periode 2019-2023 werden ingevoerd, leggen nieuwe procedures op die moeten garanderen dat de voertuigen wel degelijk aan de emissiegrenswaarden voldoen zodra ze op de markt zijn gebracht en in werkelijke rijomstandigheden.

- Voor lichte voertuigen zal de Euro 6e-norm vanaf 1 september 2025 de Euro 6d-norm vervangen.
- Verordening (EU) 168/2013 stelt de Euro 4- en Euro 5-grenswaarden vast voor uitlaatemissies en geluid van voertuigen met twee, drie en vier wielen (categorie L).
- Verordening (EU) 2016/1628 stelt de emissiegrenswaarden voor verontreinigende gassen en stofdeeltjes vast van tractoren en niet voor de weg bestemde mobiele machines. Deze grenswaarden worden regelmatig herzien in het licht van de technische vooruitgang.

© Freepik

Grafiek *- Evolutie (2019 - 2023) van de geldende normen voor verontreinigende stoffen van voertuigen*

Lichte voertuigen (personenwagens en lichte bedrijfsvoertuigen)				
2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Euro 6d-TEMP-EVAP-ISC		Euro 6d-ISC-FCM (> 01/09/2021)		
› Overschakeling op de WLTP-test22 (representatiever) › Testcyclus in reële rijomstandigheden (RDE-cycli) › Tijdelijke RDE-grenswaarden › Nieuwe emissienorm door verdamping › Nieuwe procedure voor de conformiteitscontrole tijdens het gebruik (ISC-tests)		› Definitieve RDE-grenswaarden (strenger) › Voertuigen die uitgerust zijn met boordapparatuur om het verbruik van brandstof en/of elektrische energie te monitoren		

Zware voertuigen (vrachtwagens, bussen en autocars)				
2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Euro VI D (> 01/09/2019)			Euro VI E (> 01/01/2022)	
› Strengere procedure voor de conformiteitscontrole tijdens het gebruik met behulp van draagbare systemen voor emissiemetingen			› Rekening houdend met een koude motorstart en het aantal stofdeeltjes	

Voertuigen met drie of vier wielen				
2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Euro 4		Euro 5		
› Strengere milieunormen op alle vlakken		› Strengere emissienormen door verdamping en duurzaamheidsnormen voor controles van de uitstoot › Strengere normen inzake uitlaatemissies voor bepaalde voertuigcategorieën		

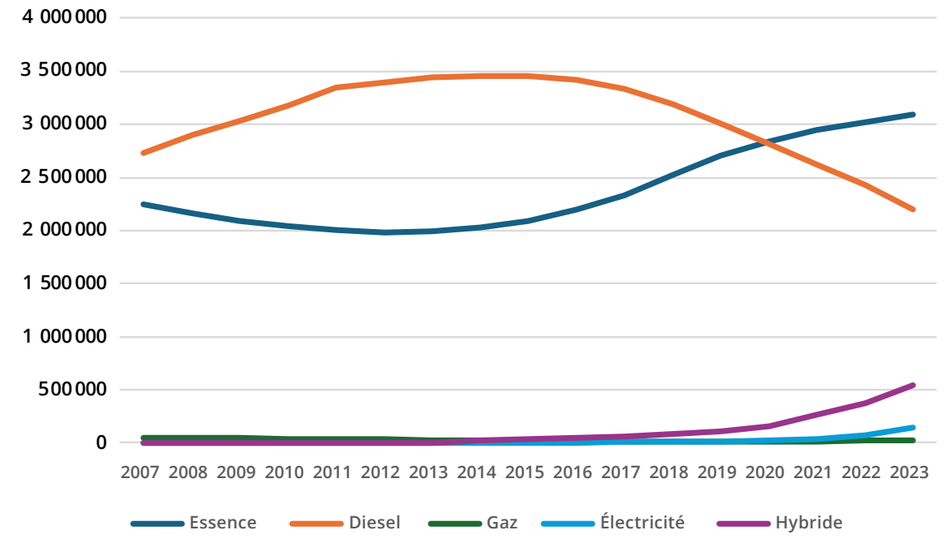
Tractoren en niet voor de weg bestemde mobiele machines				
2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Fase V (> 01/01/2019) behalve 56-130 kW (> 01/01/2020)				
› Strengere normen inzake uitlaatemissies				

22. De WLTP-norm (Worldwide harmonised Light vehicle Test Procedure) is een nieuwe cyclus die wereldwijd wordt toegepast. De cyclus dient om het brandstofverbruik, de CO_2-uitstoot en de verontreinigende gassen van lichte voertuigen te meten.

Milieu-informatie

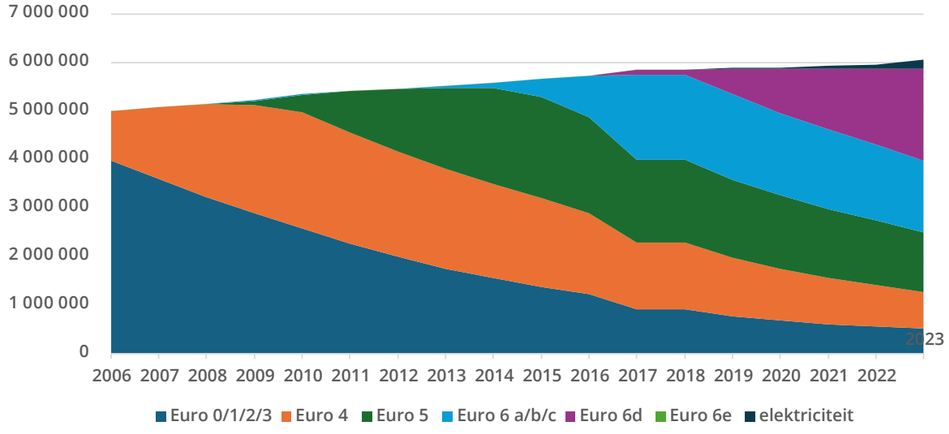
Het wagenpark is volop in beweging en wordt gekenmerkt door het steeds toenemende aandeel van alternatieve motoren en de geleidelijke vervanging van dieselauto's door benzine- en hybridewagens (zie de figuur hieronder).

Elektrische auto's vertegenwoordigen nu 2 % van het wagenpark en ruim 20 % van de nieuwe inschrijvingen.

Grafiek *- Samenstelling van het wagenpark in België (aantal auto's per jaar, bron: Statbel)*

De opeenvolgende invoering van nieuwe emissienormen zorgt er trouwens voor dat meer vervuilende auto's geleidelijk worden vervangen door voertuigen die voldoen aan strengere milieunormen. Zo valt meer dan 50 % van de in 2023 ingeschreven auto's onder de Euro 6-norm.

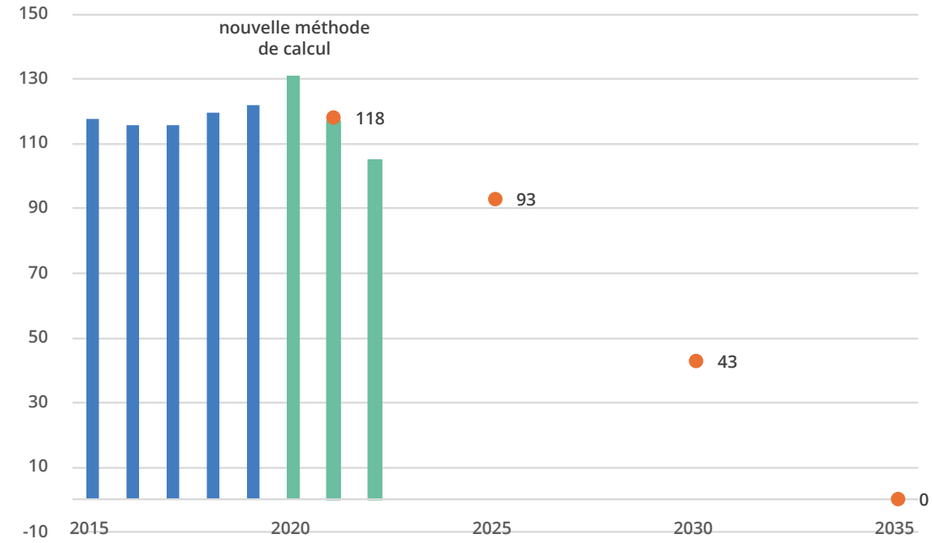

Grafiek *- Samenstelling van het wagenpark in België per milieuklasse (aantal auto's per jaar, bron: FOD Mobiliteit)*

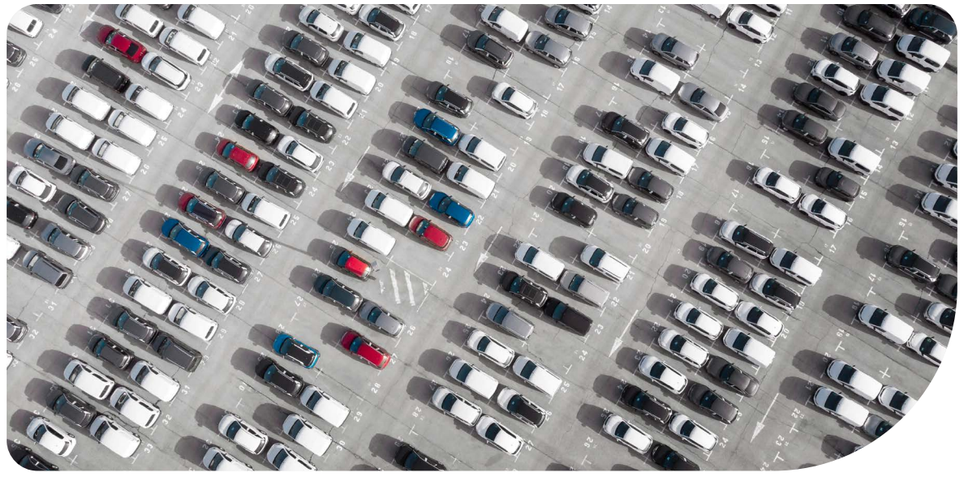
Evaluatie van de doeltreffendheid

De CO_2-uitstoot van nieuwe auto's die in België worden verkocht, is geleidelijk afgenomen en tekent zich sinds 2021 nog duidelijker af. In vergelijking met de periode tot 2021 waarin het Belgische gemiddelde hoger lag dan het Europese gemiddelde, doet België het nu beter dan de meeste buurlanden, waaronder Frankrijk en Duitsland. Naast de lagere grenswaarden voor CO_2-uitstoot en het toenemende aantal elektrische auto's dat beschikbaar is op de markt, zien we ook dat het herziene (para) fiscale kader van salariswagens de bedrijven aanmoedigt om in elektrische wagens te investeren.

De gemiddelde CO_2-uitstoot van nieuwe wagens in België bedroeg 85 g CO_2/km in 2023, terwijl het Europese gemiddelde 107 g CO_2/km bedroeg (zie de figuur hieronder).

Grafiek *- Evolutie van de gemiddelde emissiewaarden (in gram per CO_2/km) van nieuwe in België ingeschreven wagens en Europese doelstellingen (rode stippen) (bron: EEA – European Environment Agency)*

© Freepik

Vooruitzichten

a. Emissies en reductiedoelstellingen

Lichte voertuigen:

Doelstellingen 2025: ↘ met 15 % van de CO_2-uitstoot ten opzichte van 2021
2030: ↘ met 55 % voor personenwagens en 50 % voor lichte bedrijfswagens
2035: alleen nieuwe zero-emissiewagens kunnen worden ingeschreven

Zware voertuigen:

Doelstellingen 2025: ↘ met 15 % van de CO_2-uitstoot ten opzichte van 2019
2030: ↘ met 45 %
2035: ↘ met 65 %
2040: ↘ met 90 %
2030: alle stadsbussen moeten zero-emissie zijn

Nieuw in de Euro 7-norm (van toepassing eind 2027 voor lichte voertuigen of midden 2029 voor zware voertuigen)

- Zware voertuigen: strengere normen inzake uitlaatemissies
- Elektrische voertuigen: nieuwe normen voor de duurzaamheid van batterijen
- Stofdeeltjes: normen voor de emissies door slijtage van remmen en banden

b. Code van de openbare weg

De code van de openbare weg die werd opgemaakt in nauwe samenwerking met de gewesten, werd ondertekend op 3 juni 2024 en zal in werking treden op 1 september 2026. Deze nieuwe code is niet alleen bedoeld om de verkeersveiligheid te verbeteren, maar moet ook de duurzamere mobiliteit (fietsen, wandelen, gebruik van deelauto's enz.) aanmoedigen.

c. Proefproject: uitbreiding van het rijbewijs B voor zero-emissiebestelwagens van meer dan 3,5 ton

Een proefproject waarbij een rijbewijs B wordt toegelaten voor het besturen van bestelwagens kan worden uitgerold volgens de voorwaarden beschreven in het ontwerp van koninklijk besluit tot omzetting van richtlijn 2006/126/EG:

- zero-emissiebestelwagens met alternatieve aandrijving,
- 3.500 kg < massa van het voertuig ≤ 4.250 kg,
- bestuurders die voor ondernemingen werken actief in de logistieke en transportsector.

Deze uitbreiding van het rijbewijs zou de omschakeling naar zero-emissiebestelwagens moeten stimuleren.

4.2 Spoorwegmobiliteit

Milieubeleid

Het spoor, met zijn dicht en weinig vervuilend netwerk is als partner van de industriële revolutie een cruciale speler voor het transport in België. Het spoorvervoer verbruikt weinig energie dankzij de sporen en is grotendeels geëlektrificeerd, waardoor het in 2019 verantwoordelijk was voor slechts 0,3 % van de directe uitstoot van broeikasgassen door vervoer over land. Het spoorvervoer promoten als milieuprioriteit moet gepaard gaan met initiatieven om deze vervoerswijze nog duurzamer te maken.

Het samenwerkingsakkoord van 2018 tussen de federale staat en de gewesten financiert strategische spoorwegprojecten, waaronder het Gewestelijk ExpresNet (GEN) rond Brussel. Tot 2031 zijn grootschalige investeringen gepland om de spoorinfrastructuur te verbeteren.

De beheerscontracten van de NMBS en Infrabel, die nog tot 2032 van kracht zijn, beogen een modernisering van het net en verbetering van de dienstverlening. De Spoorvisie 2040 die in 2022 werd goedgekeurd, stelt ambitieuze doelstellingen voorop om het modaal aandeel van het reizigersvervoer en goederenvervoer per spoor op te krikken met respectievelijk 15 % en 20 % tegen 2040. De huidige ambitie bedraagt 8 % en 12 %. Het plan omvat frequentere verbindingen, betere toegankelijkheid en vereenvoudigde tarieven.

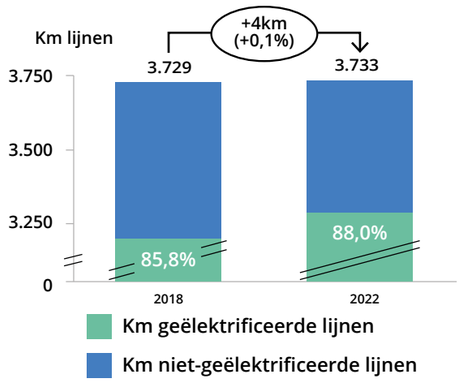
Tot slot is er het Goederenplan, dat in samenhang met Spoorvisie 2040 bedoeld is om de omvang van het goederenvervoer per spoor te vergroten door middel van maatregelen op het gebied van logistiek, regelgevend kader, prestaties en marktregulering.

Het vrachtvervoer kan rekenen op steun tot 2021 en er is een jaarlijks budget voorzien van 13,245 miljoen euro tot 2025 om de gebruikskosten van de spoorinfrastructuur te beperken. Tussen juli 2023 en december 2024 is 2 miljoen euro (per jaar) uitgetrokken als steun voor nachttreinen.

Lawaaihinder die voornamelijk voorkomt uit het contact tussen de sporen en wielen, blijft een probleem voor het spoorvervoer. Om dit lawaai te verminderen moeten de gietijzeren remblokken worden vervangen door composietremblokken. De regering heeft tussen 2022 en 2023 het vrachtvervoer gesteund met 2,18 miljoen euro voor deze retrofitting.

Milieu-informatie

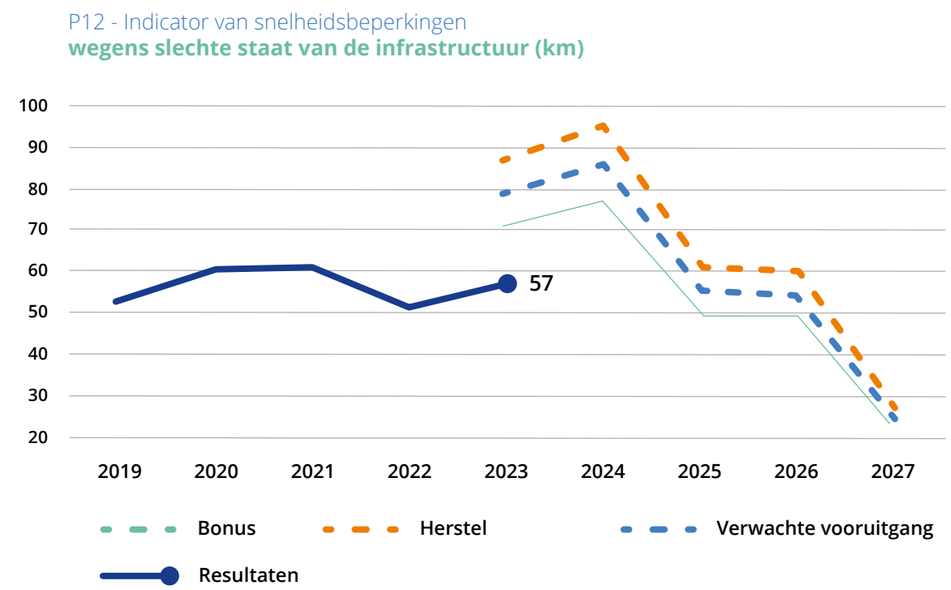
De onderstaande grafiek geeft de positieve evolutie weer van het spoornetwerk (tussen 2018 en 2022), zowel wat lengte als elektrificatie betreft. Het is echter belangrijk om te benadrukken dat het hier slechts om een korte periode gaat in de hele uitbouw van het netwerk.

***Grafiek** - Evolutie van het spoornetwerk (km en % elektrificatie)*

De volgende grafiek geeft de verwachte evolutie weer van de snelheidsbeperkingen op het netwerk. Deze snelheidsbeperkingen zullen afnemen naargelang de investeringen in het behoud van capaciteit. De prestatie-indicator in het beheerscontract met Infrabel is uitgedrukt in aantal spoorkilometers 'in slechte staat' waar een snelheidsbeperking noodzakelijk is. Bovenop de overeengekomen drempelniveaus kan Infrabel ofwel een bonus krijgen van de overheid, ofwel een plan doorvoeren om de situatie te verhelpen.

Grafiek - *Evolutie van de toestand van het spoorwegnet in het verleden en verwachte evolutie voor de toekomst (met op termijn minder snelheidsbeperkingen)*

De volgende tabel geeft de evolutie weer van de aantallen (passagiers, en goederen of andere vervoersmiddelen 'aangemelde instanties', bijvoorbeeld in het kader van werken aan de lijnen) die via het Infrabel-netwerk worden vervoerd, alsook het aandrijvingstype (elektrisch of diesel):

Grafiek - *Evolutie van het spoorvervoer (miljoen bruto ton-km, inclusief het gewicht van de trein)*

Jaar	Goederen	Passagiers	Andere	Totaal	% elektrische aandrijving
2019	14.704	28.873	18	43.595	89%
2023	11.909	29.234	18	41.161	91%

© Jan van der Wolf – Pexels

Verdere gegevens en indicatoren zijn online beschikbaar:

- Gegevens Open Data Infrabel: https://opendata.infrabel.be/pages/home/
- Kerncijfers inzake mobiliteit van de FOD Mobiliteit en Vervoer: https://mobilit.belgium.be/nl/duurzame-mobiliteit/enquetes-en-resultaten/kerncijfers-van-de-mobiliteit
- Relatieve (modaal aandeel) en absolute gegevens: Eurostat Statistics | Eurostat (europa.eu)

De NMBS brengt sinds 2024 (gegevens 2023) een jaarverslag uit over haar maatregelen op het vlak van duurzame ontwikkeling: Activiteiten- en duurzaamheidsverslag 2023 (belgiantrain.be).

Evaluatie van de doeltreffendheid

Conclusies trekken uit de periode 2019-2023 is geen gemakkelijke opdracht. Er is uiteraard de COVID-19-crisis die gevolgen op lange termijn had voor de mobiliteit, met name door de opmars van het thuiswerk en de digitale nomaden. Daarnaast zijn nog niet alle gegevens van 2023 beschikbaar.

Trends die zich aftekenen, zijn de stijging van de vraag naar vervoer, die meetbaar is aan de hand van het aantal reizigers en ton-km[23], een herstel van het modaal aandeel van het spoor wat de reizigers betreft, en een daling van het modaal aandeel voor goederenvervoer.

[23] Deze waarden kunnen worden gebruikt om verschillende trajecten samen te tellen met verschillende bezettingsgraden en afstanden. Bijvoorbeeld: 10 personen in een trein leggen elk 100 km af en 3 personen in een auto leggen samen 20 km af: 10*100+3*60 = 1.060 reizigers*km.

Vooruitzichten

Een spoornetwerk uitbouwen vergt tijd, middelen en een duidelijke toekomstvisie. De beheerscontracten, bedrijfsplannen en geplande investeringen voor de komende 10 jaar, alsook de steun aan privé-initiatieven voor vrachtvervoer en nachttreinen, zijn bedoeld om het spoor een sleutelrol toe te kennen in de ecologische transitie.

De contracten met Infrabel en de NMBS bieden een stevige basis voor een periode van 10 jaar. Ze omvatten:

- doelstellingen, een budget van 43,803 miljard euro en een industrieel plan;
- meer treinen, vroeger in de ochtend en later 's avonds;
- de vernieuwing van 50 % van de treinen;
- een aantrekkelijker tariefbeleid dat rekening houdt met de veranderingen in de samenleving;
- modernere, toegankelijke stations.

Naast een herziening halfweg de contractperiode, zullen de resultaten jaarlijks worden geanalyseerd aan de hand van prestatie-indicatoren (stiptheid, toegankelijkheid, milieudoelstellingen).

Het moderniseringsplan is gericht op een performant netwerk waarbij trage trajecten worden weggewerkt (60,8 km in 2021). Het performantiecontract stelt een verdubbeling van het vervoerde goederenvolume per spoor voorop, door betere samenwerking en nieuwe infrastructuren voor lange treinen.

Onmiddellijke maatregelen

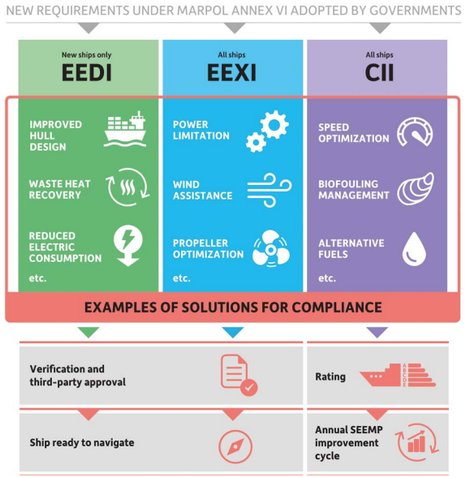
- Lawaai: vanaf december 2024 mogen lawaaierige goederentreinen niet langer op bepaalde delen van het netwerk rijden, onder op meer de as Antwerpen-Duitsland.
- Energie-klimaat: twee maatregelen in het nationale energie- en klimaatplan zetten specifiek in op energie-efficiëntie en het verlagen van de emissies, waaronder ecorijden, rijadviessystemen, leds en fotovoltaïsche panelen.

4.3 Scheepvaart

A. Vermindering van de luchtvervuiling

Milieubeleid

a. Energie-efficiëntie en lagere uitstoot (EEDI, SEEMP en EEXI)

De Internationale Maritieme Organisatie (IMO) legt sinds 2013 maatregelen op zoals de energierendementsindex (*Energy Efficiency Design Index* - EEDI) en het *Ship Energy Efficiency Management Plan* (SEEMP) om de energie-efficiëntie van koopvaardijschepen te verbeteren en hun uitstoot terug te dringen. Het SEEMP bevat geen bindende doelstellingen, maar roept op tot een algemene verbetering.

Sinds 2023 zijn er ook bijkomende technische en operationele maatregelen aan toegevoegd:

- de *Energy Efficiency Ship Index* (EEXI) om de technische efficiëntie van de vaartuigen te beoordelen,
- de koolstofintensiteitsindicator (*Carbon Intensity Indicator* - CII) om de energie-efficiëntie (scores van A tot E) te meten.

De doelstellingen van de IMO-strategie voor het beperken van de uitstoot van de internationale scheepvaart werden in 2023 herzien en luiden als volgt:

- ↘ de koolstofintensiteit (CO_2-uitstoot per ton vracht per mijl) van schepen tussen 2023 en 2026 met 2 % terugdringen en deze daarna gaandeweg verder doen afnemen tot 2030,
- technologieën en brandstoffen gebruiken met lage broeikasgasemissies.
- ↘ van de CO_2-uitstoot met 40 % tegen 2030 (ten opzichte van 2008),
- ↘ van de totale broeikasgasemissies met 20 % tegen 2030 (ten opzichte van 2008) en streven naar 30 %,
- ↘ van de broeikasgasemissies met 70 % tegen 2040 (ten opzichte van 2008) en streven naar 80 %,
- tegen 2050 nettonuluitstoot van broeikasgassen bereiken.

Europa baseert zich op Verordening 2015/757, de MRV-verordening (*Monitoring, Reporting, and Verification*) die schepen verplicht om hun CO_2-uitstoot te registreren en de FuelEU-verordening (2023/1805) die ingaat in 2025, om tegen 2030 de doelstelling van 55 % reductie van broeikasgassen te behalen en tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken.

De EU heeft tevens het ETS (*Emissions Trading System*) ingevoerd. Dat is een begrenzings- en emissiehandelssysteem waarmee de EU tussen 2005 en 2030 de uitstoot wil verminderen met 62 %. Het ETS is van kracht sinds 1 januari 2024. Bedrijven moeten quota kopen om hun uitstoot te compenseren, anders riskeren ze zware boetes.

België is actief betrokken bij de internationale besprekingen over strengere maatregelen en werkt mee aan het koolstofvrij maken van kleinere schepen (< 5.000 gigaton), in de vorm van een studie en een workshop in 2021 om de prioriteiten vast te leggen.

b. Noordzee – beheersgebied NECA en SECA

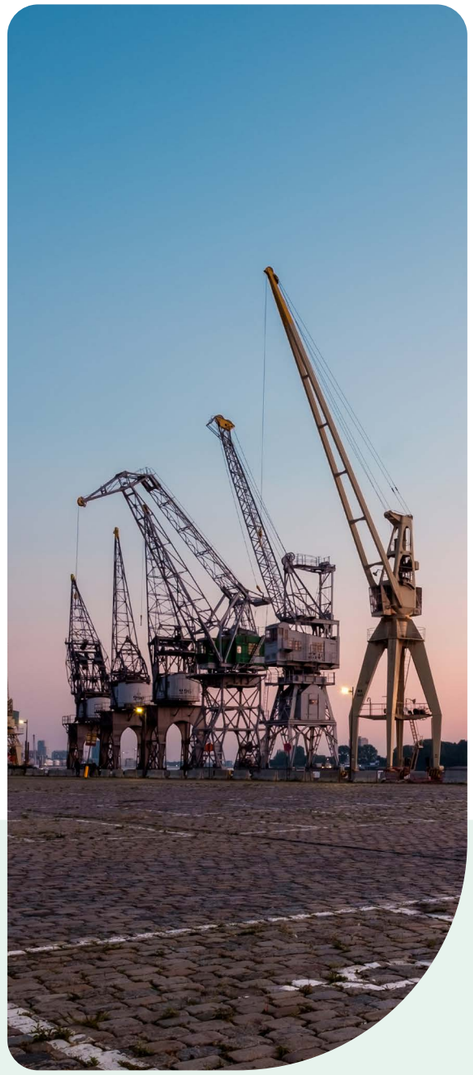
De Noordzee is sinds 2016 een beheersgebied voor SOx-uitstoot (*SECA* of *SOx Emission Control Area*) en sinds 2021 voor NOx-uitstoot (*NECA* of *NOx Emission Control Area*). Bijgevolg:

- mag het zwavelgehalte van stookolie voor schepen niet hoger zijn dan 0,1 massaprocent,
- mag de stikstofemissie sinds 2021 maximaal 3,4 g/kWh bedragen (Tier III-norm).

Evaluatie van de doeltreffendheid

De schepen worden bij aankomst in de haven onderworpen aan administratieve controles en staalnames aan boord. De resultaten worden opgeslagen in Thetis, de Europese databank.

Het DG Scheepvaart certificeert Belgische schepen in het kader van hun NOx-uitstoot. Inspecteurs voeren daartoe controles uit aan boord en met behulp van sniffervliegtuigen.

© Erik_AJV – Adobe Stock

Vooruitzichten

De doeltreffendheid van de CII- en EEXI-maatregelen worden in januari 2026 geëvalueerd. Momenteel lopen onderhandelingen over maatregelen op middellange en lange termijn.

© Yellow Boat– Adobe Stock

B. Internationale verdragen over ballastwater en gevaarlijke stoffen

Om milieurisico's door verontreiniging met eventuele ziektekiemen en aquatische organismen in **ballastwater** te voorkomen, moeten schepen hun ballast tijdens de reis beheren. Het internationale verdrag voor het beheer van ballastwater werd in 2020 omgezet in Belgische wetgeving[24]. De havenstaatcontrolediensten certificeren de Belgische schepen en voeren inspecties uit op de schepen in Belgische havens. De resultaten van de inspecties worden opgeslagen in Thetis, de Europese databank.

Het internationale verdrag inzake aansprakelijkheid en vergoeding voor schade in samenhang met het **vervoer over zee van potentieel gevaarlijke en schadelijke stoffen**, ofwel het HNS-Verdrag[25] 2010 heeft als doel een snelle en effectieve vergoeding te regelen voor schade veroorzaakt door het vervoer van gevaarlijke en schadelijke stoffen over zee. Het verdrag voorziet in een compensatiefonds dat gefinancierd wordt door ontvangers van schadelijke goederen. Het DG Scheepvaart is actief betrokken bij de besprekingen over de ratificatie van dit verdrag dat door minstens 12 landen moet worden ondertekend voordat het in werking kan treden.

C. Scheepvaartongevallen

Milieubeleid

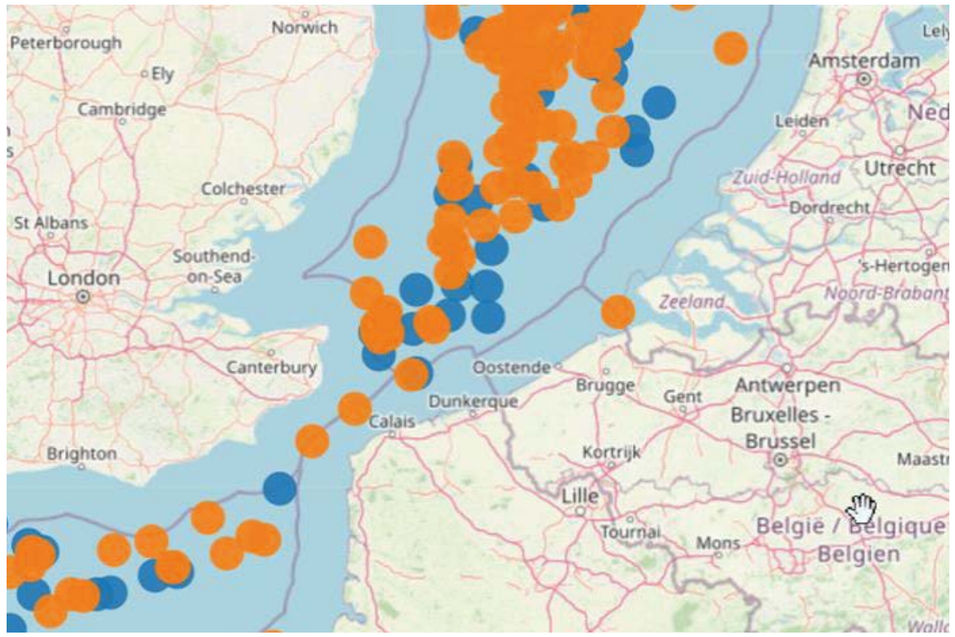
Als een Belgisch schip, de bemanning of het milieu zware schade oploopt door een ongeval of verontreiniging in de Belgische territoriale wateren, of wanneer een Belgisch schip in het buitenland daarbij betrokken is, voert de Federale instantie voor Onderzoek van Scheepvaartongevallen (FOSO) die actief is sinds 2016, een onderzoek uit.

24. Koninklijk besluit inzake milieuvriendelijke scheepvaart, artikel 2.2.1 tot en met 2.2.6
25. HNS staat voor Hazardous and Noxious Substances (gevaarlijke en schadelijke stoffen).

Milieu-informatie: vermeende milieu-incidenten en meldingen van verontreiniging

Met de tool *Clean Sea Ne*t van het EMSA (Europees Agentschap voor maritieme veiligheid) wordt verontreiniging in de Europese wateren opgespoord.

De foto hieronder geeft de locaties aan met potentiële olieverontreiniging in 2022.

Sinds de oprichting van de FOSO in 2016 werden 3 gevallen gerapporteerd van verontreiniging in de Belgische wateren of van verontreiniging die werd veroorzaakt door schepen onder Belgische vlag.

Evaluatie van de doeltreffendheid

De monitoring van de vervuiling en de vermeende verontreinigingen helpt bij het bepalen van de oorzaken van het incident. De onafhankelijke instantie publiceert een rapport met veiligheidsaanbevelingen ter preventie van soortgelijke incidenten in de toekomst.

© Yellow Boat– Adobe Stock

Vooruitzichten

Het '*Safety Package*' dat in 2024 door de EU werd goedgekeurd, verhoogt de veiligheid en preventie op het gebied van verontreiniging op zee.

D. Recyclage en ontmanteling

Milieubeleid

a. Koopvaardijschepen – Europa en internationaal

België heeft via de wet van 2 juli 2013 het Internationaal Verdrag van Hongkong geratificeerd voor het veilig en milieuvriendelijk recycleren van schepen. Dit verdrag treedt in werking in juni 2025. Het verdrag reguleert de verwerking van schepen die bestemd zijn voor afbraak, met oog voor het beheer van gevaarlijke stoffen en de bescherming van het milieu.

De EU heeft Verordening 1257/2013 inzake scheepsrecycling goedgekeurd. De verordening is van toepassing op schepen die onder de vlag van een EU-land varen en op niet-EU-schepen die een haven aandoen of er voor anker liggen.

De EU-lidstaten moeten om de drie jaar verslagen indienen over de recycling van schepen, waaronder lijsten van gecertificeerde schepen die geschikt zijn voor recycling en informatie over illegale recycling. Europa telt 48 scheepswerven die aan de normen voldoen, waaronder 38 in de EU en één in België.

b. Pleziervaartuigen

De FOD Mobiliteit en Vervoer is de overheidsinstantie die bevoegd is voor de registratie van pleziervaartuigen, het uitreiken van certificaten en de uitvoering van bijbehorende veiligheidscontroles. Daarnaast coördineert het orgaan ook zaken met betrekking tot de recyclage of ontmanteling van deze vaartuigen. Sommige daarvan zijn gevaarlijk voor de scheepvaart en kunnen vervuilend zijn. Om deze situatie te verbeteren, wil het DG Scheepvaart de circulaire economie in deze sector aanmoedigen door de levensduur van de schepen te verlengen en ervoor te zorgen dat ze op het einde van hun levensduur opnieuw worden gebruikt of worden gerecycleerd. Als onderdeel van het Federaal actieplan circulaire economie was recyclage van deze boten in 2022 het onderwerp van een voorstudie. Deze studie omvat onderzoek en inbreng van deskundigen, specifiek gericht op boten van composietmaterialen, die momenteel niet worden gerecycleerd. Het DG Scheepvaart voerde in 2023 een enquête over circulaire pleziervaart uit, waarvan de resultaten online beschikbaar zijn.

© Wirestock – Freepik

Milieu-informatie

Sinds de invoering van het wettelijk kader voor de recyclage van schepen, werden twee schepen onder Belgische vlag gerecycleerd (in 2019 en 2020).

Volgens de voorstudie zou de in België geregistreerde vloot van pleziervaartuigen 93.000 schepen tellen op het grondgebied. Enkele cijfers:

- het aantal boten die het einde van hun levensduur hebben bereikt (40-50 jaar oud nadat ze in de jaren 70-80 in gebruik werden genomen) wordt geschat op +/- 10.000 eenheden,
- het aantal jaarlijks bijkomende boten die einde levensduur zijn, wordt geschat op 2.000 eenheden,
- meer dan 75 % van de boten bestaat uit composietmateriaal,
- de hoeveelheid te verwerken afval wordt op Europees niveau op 120.000 ton geschat.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Schepen zijn verplicht om een inventaris bij te houden van stoffen die gevaarlijk zijn voor het milieu. Via een eerste inspectie, tussentijdse controles en een inspectie voor de ontmanteling kan worden nagegaan of de inventaris werd bijgewerkt tijdens de operationele levensduur van het schip.

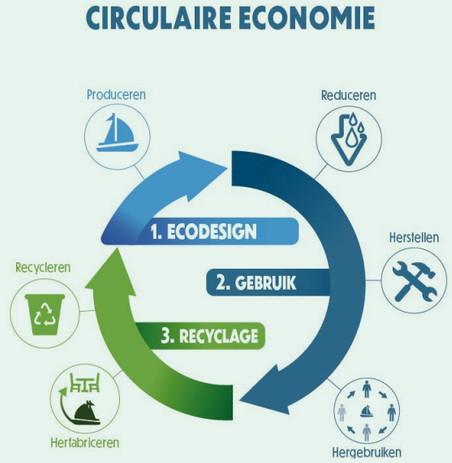
In het geval van pleziervaartuigen legde de voorstudie obstakels (technische complexiteit van het terugwinnen van het composietmateriaal, ontmantelingskosten, logistieke uitdagingen bij het vervoer van scheepswrakken, enz.) en maatregelen (sensibilisering van en communicatie met de eigenaars, verbetering van ontwerp-, reparatie- en recyclageprocessen, R&D enz.) bloot die kunnen bijdragen aan de uitbouw van een afvalketen voor de sector. 60 % van de respondenten geeft aan dat er een oplossing moet komen waarbij de eigenaars zich op een milieuvriendelijke manier van hun boten kunnen ontdoen door beter toegankelijke recyclagesites ter beschikking te stellen.

Vooruitzichten

In het geval van schepen zijn er internationale wetten die de gevaren controleren van het verwerken van afval dat schadelijk is voor de mens en het milieu, zoals asbest, zware metalen, koolwaterstoffen en stoffen die de ozonlaag aantasten. Een reeks richtlijnen biedt een kader voor het ontwerp, het bouwproces, de werkzaamheden en uitrustingen van schepen, zonder hun gebruiksveiligheid in het gedrang te brengen.

De FOD Mobiliteit en Vervoer wil voor de pleziervaartuigen initiatieven uitwerken om hun levensduur te verlengen en het hergebruik of de recyclage ervan op het einde van hun levensduur te verzekeren. Deze initiatieven kunnen al in de ontwerpfase worden geïmplementeerd om de toekomstige ontmanteling te vergemakkelijken en de vervuiling te beperken.

Het DG Scheepvaart zal een juridische studie uitvoeren om de huidige bevoegdheden en wetteksten op te lijsten, maar ook om na te gaan welke wetswijzigingen nodig zijn om de circulaire economie in de pleziervaart te verbeteren. Er wordt aan een stappenplan gewerkt tegen 2030.

4.4 Luchtvaart

De organisatie en veiligheid van het luchtverkeer, de controle op de vliegtuigen en het toezicht op de exploitatie en de vliegprocedures in de luchthaven Brussel-Nationaal zijn in handen van de federale overheid. 'Skeyes' is de naam van het overheidsbedrijf dat belast is met de luchtverkeersleiding. Het bedrijf, dat vroeger bekend stond onder de naam Belgocontrol, beheert het burgerlijke luchtruim in België, en staat garant voor de veiligheid en efficiëntie van de luchtbewegingen.

A. Doelstelling: klimaatneutraliteit

Milieubeleid

De hefbomen voor het koolstofvrij maken van de luchtvaart om tegen 2050 klimaatneutraliteit te bereiken in de EU, zijn onder meer efficiëntere vluchten, het gebruik van duurzame brandstoffen en vernieuwing van de vloten.

De **vluchtefficiëntie** kan in alles fasen van het proces worden verbeterd. Het gemeenschappelijk Europees luchtruim[26] legt de doelstellingen vast voor 2020-2024. België heeft via het KB van 21 december 2022 projecten gesubsidieerd bij skeyes voor de procedures inzake continue daling (*continuous descent operations* of CDO[27]) en een mechanisme ingevoerd voor differentiatie van luchthavengelden (**principe van de vervuiler betaalt**), rekening houdend met CO_2-emissies.

De verordening ReFuelEU Luchtvaart, die in 2023 werd goedgekeurd, legt een verhoging op van het gebruik van **duurzame luchtvaartbrandstoffen**: hun aandeel moet stijgen van 2 % in 2025 naar 70 % in 2050. In 2024 kent de federale overheid een subsidie toe aan luchtvaartmaatschappijen die vertrekken van Brussel-Nationaal en duurzame luchtvaartbrandstoffen gebruiken.

Milieu-informatie

De CO_2-uitstoot per reiziger-kilometer van de luchtvaart in Europa is tussen 2005 en 2017 met 24 % gedaald[28]. Door de toename van het luchtverkeer is de CO_2-uitstoot in absolute waarde tussen 1990 en 2019 echter gestegen met 31 % (vluchten binnen Europa) en met 142 % (vluchten vanuit en naar landen buiten Europa)[29].

Het document Traffic Light System for Environmental Performance biedt een overzicht van het efficientieniveau van de vluchten in België.

De tabel hieronder geeft de procentuele toename weer van de CDO-procedure voor de luchthaven Brussel-Nationaal.

***Grafiek** - Evolutie van het aandeel CDO-fuel voor de luchthaven Brussel-Nationaal*

Jaar	2019	2020	2021	2022	2023
Aantal CDO-fuel	66.536	29.456	37.220	55.868	Niet beschikbaar
Aantal aankomsten	114.425	45.657	57.027	87.075	Niet beschikbaar
Percentage CDO-fuel	58,1 %	64,5 %	65,3 %	64,2 %	Niet beschikbaar

Bron: Brussels Airport, Runway Performance report, 2022

26. *Single European Sky of SES*.
27. Continue klimvluchten en continue daalvluchten (CCO en CDO) zijn operationele technieken voor luchtvaartuigen die het mogelijk maken om een flexibele en optimale vliegroute te volgen, wat grote voordelen biedt voor het milieu en de economie - minder brandstofverbruik, minder gasvormige emissies, minder lawaai en brandstofkosten - zonder nadelige gevolgen voor de veiligheid.
28. https://www.easa.europa.eu/eco/sites/default/files/2021-09/219473_EASA_EAER_2019_WEB_HI-RES_190311.pdf,
29. https://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer

© Thomas Bormans- Unsplash

Evaluatie van de doeltreffendheid

Tussen 2019 en 2020 valt er een aanzienlijke daling te noteren van de emissies door de drastische terugval van de luchtvaartactiviteiten tijdens de COVID-19-pandemie. Het luchtverkeer is nog niet helemaal terug op peil.

***Grafiek** - Evolutie van de CO_2-uitstoot van het luchtverkeer in de Europese Unie tussen 2019 en 2022 in kt CO_2-eq.*

Jaar	2019	2020	2021	2022	2023
Binnenluchtvaart	14,865	7,874	9,790	13,105	Niet beschikbaar
Internationale luchtvaart	132,544	55,869	69,765	109,723	Niet beschikbaar

Bron: http://www.eea.europa.eu/data-and-maps/data/data-viewers/greenhouse-gases-viewer

Tijdens de legislatuur 2019-2024 werden structurele beleidsmaatregelen goedgekeurd om het luchtverkeer koolstofvrij te maken. Deze maatregelen worden de komende jaren stapsgewijs doorgevoerd.

Vooruitzichten

Vluchtefficiëntie: de herschikking van het gemeenschappelijk Europees luchtruim (SES2+) moet eind 2024 worden goedgekeurd met het oog op een herziening van het systeem dat de milieuprestaties evalueert. Er wordt gewerkt aan een nieuw evaluatiesysteem van de milieu-indicatoren voor 2025-2029.

Duurzame luchtvaartbrandstoffen: de verordening *ReFuelEU* Luchtvaart is momenteel van kracht en zal in 2026 worden geëvalueerd.

Niet-CO_2-effecten: de niet-CO_2-effecten van het luchtverkeer (voornamelijk cirruswolken die ontstaan door de condenssporen en NOx-uitstoot) hebben een even grote impact als CO_2-emissies op de effectieve stralingsforcering[30]. Tot op heden was er alleen een systematische CO_2-rapportering. Als onderdeel van de herziening van Richtlijn 2003/87/EG van 13 oktober 2003 zullen vanaf 2025 de niet-CO_2-effecten van elke vlucht worden gemeten. In een uitvoeringsbesluit dat in de tweede helft van 2024 wordt goedgekeurd, zal worden bepaald welke vluchtgegevens als input moeten worden verstrekt, alsook de te hanteren methode voor het omzetten van de niet-CO_2-effecten in CO_2-equivalent. De monitoring van de niet-CO_2-effecten is een gewestelijke bevoegdheid.

30. Effectieve stralingsforcering in de luchtvaart is een graadmeter voor de nettobijdrage aan de opwarming van de aarde, waarbij niet alleen rekening wordt gehouden met de rechtstreekse uitstoot van koolstofdioxide (CO_2), maar ook met andere atmosferische effecten zoals de vorming van condenssporen (of contrails), de vorming van cirruswolken (sluierwolken op grote hoogte) en de uitstoot van vervuilende stoffen zoals stikstofoxiden (NO_x) en roetdeeltjes.

B. Doelstelling: minder geluidsoverlast

Milieubeleid

Het beheer van de geluidsoverlast van de luchthaven Brussel-Nationaal (*Brussels Airport Company* of *BAC*) valt deels onder de bevoegdheid van de federale overheid. Naar aanleiding van het akkoord van de federale overheid in 2020 werd een **overlegplatform** opgericht om oplossingen te vinden voor dit probleem. Bij dit initiatief zijn onder meer de omwonenden, de overheden, de milieuverenigingen en beleidsvertegenwoordigers betrokken. Het platform moet in de eerste plaats het debat bevorderen en adviezen uitbrengen over oplossingen voor geluidsoverlast, op basis van Verordening (EU) 598/2014 inzake de vaststelling van regels en procedures voor de invoering van geluidsgerelateerde exploitatiebeperkingen op luchthavens in de Unie.

De federale overheid heeft de goedkeuring van **CCO-/CDO**-procedures aangemoedigd.

Om inbreuken op de milieuregelgeving bestrijden, heeft het Directoraat-Generaal Luchtvaart een sensibiliseringscampagne opgezet voor de luchtvaartmaatschappijen. Het DG Luchtvaart voert sinds 2023 de inspecties op, legt boetes op en stelt **strafrechtelijke vervolgingen** in.

Sinds april 2023 worden de **luchthavengelden** gedifferentieerd om milieuvriendelijke werkwijzen aan te moedigen, waarbij de meest vervuilende vliegtuigen worden beboet.

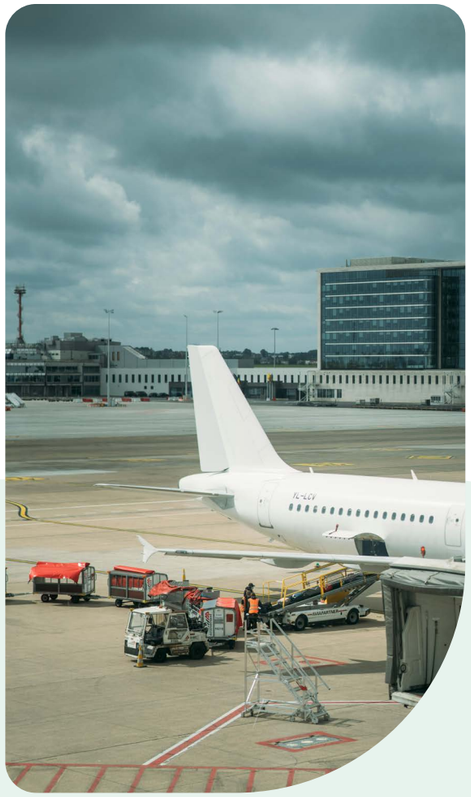
Milieu-informatie

Brussels Airport Company publiceert jaarlijks de berekeningen van de geluidscontouren die door de Vlaamse Milieuwetgeving (VLAREM) worden opgelegd.

De inbreuken op de tijdslots en de geluidsquota zijn tussen 2023 en 2024 gedaald met 37,78 %.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het overlegplatform heeft tussen september 2021 en juni 2023 negen vergaderingen belegd, maar is niet tot een consensus gekomen. In juli 2023 werd een syntheseverslag gepubliceerd met informatie voor de beleidsmakers en het grote publiek.

© Random Institute – Unsplash

Vooruitzichten

In een rapport van de Hoge Gezondheidsraad dat in april 2024 werd gepubliceerd, worden aanbevelingen geformuleerd om het aantal ziektegevallen door geluidsoverlast en verontreinigende stoffen van luchthavens in te perken.

Het vierde beheerscontract met skeyes zal ecologische uitvoeringsbepalingen bevatten om de situatie verder te verbeteren.

4.5 Mobiliteit als dienstverlening

Milieubeleid

Volgens de enquête MONITOR (2017) doen Belgen 61 % van hun verplaatsingen met de auto. Eén van de grootste uitdagingen van **duurzame mobiliteit** is alternatieven bieden voor de eigen personenwagen door praktische, flexibele, snelle, betrouwbare en betaalbare vervoerssystemen te ontwikkelen. De gegevenscentralisatie en ontwikkeling van intelligente vervoerssystemen hebben het concept 'mobiliteit als dienstverlening' (*Mobility as a Service* of *MaaS*) op de kaart gezet. Het gaat om een concept waarbij mensen voor een dienst betalen in plaats van voor een gebruiksgoed.

© stan– Pexels

MaaS staat voor een mobiliteitsmodel met multimodale vervoersoplossingen die door dienstverleners worden aangeboden, zodat reizigers hun traject via een en dezelfde interface kunnen plannen en betalen (Hietanen, 2014; MaaS Global, 2018). *MaaS* is bedoeld om het autogebruik terug te dringen ten voordele van duurzamere vervoersmodi, die bijdragen tot minder uitstoot van broeikasgassen en minder files.

De FOD Mobiliteit en Vervoer, die sinds 2019 lid is van de MaaS Alliance, is betrokken bij de ontwikkeling van een eengemaakte markt voor de diensten van MaaS in Europa en binnen de Belgische MaaS Alliance, aangestuurd door ITS.be. De FOD speelt een sleutelrol in de uitwerking en de implementatie van een Belgische interfederale visie op '*Mobility as a service*' (MaaS), die in september 2022 werd gevalideerd.

De FOD ondersteunt tevens de verdere uitwerking van het NAP-portaal (*National Access Point* of Nationaal Toegangspunt, een databank die de uitwisseling van gegevens tussen de aanbieders van vervoersdiensten en professionele gebruikers vereenvoudigt.

Milieu-informatie

De impact van *MaaS* meten op de uitstoot van broeikasgassen is voorlopig een moeilijke oefening. De overheden proberen te achterhalen hoe deze impact in het buitenland wordt geëvalueerd.

Evaluatie van de doeltreffendheid

De FOD Mobiliteit en Vervoer monitort de ontwikkelingen op het vlak van *MaaS* aan de hand van enquêtes. In 2021 bracht een enquête onder de titel 'Aantrekkelijkheid van MaaS in een B2B-context' een grote bereidheid van werkgevers aan het licht om alternatieven uit te werken voor de verplaatsingen per auto van hun werknemers, op voorwaarde dat *MaaS* haalbaar en betaalbaar is.

In 2022 werden de verwachtingen van potentiële gebruikers onderzocht in een enquête met als titel 'Huidig en potentieel gebruik van MaaS-apps door de Belgen'. Meer dan de helft van de respondenten toonde interesse in de *MaaS*-app, wat erop wijst dat het gebruik ervan zachte, duurzame vervoersmodi kan aanmoedigen.

Uit de enquêtes blijk het potentieel van *MaaS* om de verplaatsingsgewoonten in België te veranderen en duurzamere mobiliteit te ondersteunen. De FOD Mobiliteit en Vervoer blijft deze ontwikkelingen opvolgen en aanmoedigen om te bouwen aan een groenere toekomst.

© aleksandarlittlewolf– Freepik

***Grafiek** - Percentage respondenten dat hun verplaatsingsgewoonten zou aanpassen (op basis van hun eigen inschatting), ingedeeld volgens de vervoerswijze*

	% die het meer zou gebruiken	% die het minder zou gebruiken	Netto-impact
Openbaar vervoer	35,3%	7,4%	+27,9%
Wandelen en fietsen	29,2%	8,0%	+21,1%
Auto	10,4%	25,3%	-14,9%

In november 2023 vond een tweede editie van deze BeMob-enquête plaats. De FOD Mobiliteit en Vervoer licht de resultaten ervan toe tijdens een voordracht over *MaaS* in september 2024.

Vooruitzichten

De interfederale visie op 'Mobility as a service' (*MaaS*) moet de komende jaren een aantal concrete acties opleveren. Dankzij de inspanningen van de FOD Mobiliteit en Vervoer op het vlak van monitoring van de verdere evolutie van *MaaS* aan de hand van burgerbevragingen, zal trouwens duidelijk worden of de doorgevoerde maatregelen ten gunste van de mobiliteit als dienstverlening, al dan niet vruchten afwerpen.

De FOD Mobiliteit en Vervoer organiseert in september 2024 in samenwerking met de Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling een samenwerkings- en sensibiliseringsconferentie onder de titel 'Next level MaaS', om de uitbouw van het MaaS-beleid in ons land een nieuwe impuls te geven.

Daarnaast wil de FOD Mobiliteit en Vervoer meewerken aan een nieuw EU-initiatief voor de oprichting van een kader voor commerciële relaties binnen het MaaS-model (onder de naam multimodale digitale mobiliteitsdiensten of *Multimodal Digital Mobility Services* - MDMS). Dit initiatief kwam niet van de grond tijdens de ambtstermijn van de aftredende Europese Commissie, maar zou onder de nieuwe Commissie opnieuw worden opgepikt.

4.6 Fietsen en actieve mobiliteit

Milieubeleid

In het licht van de positieve effecten op de gezondheid, het klimaat en de economie hebben alle strategische afdelingen van de verschillende federale ministers samengewerkt om een Federaal Actieplan ter Promotie van de Fiets uit te werken dat dagelijks fietsen wil stimuleren: het Be Cyclist-plan.

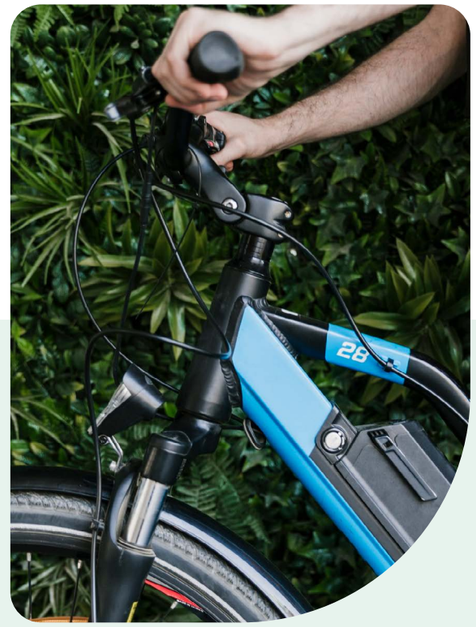
Naast het Be Cyclist-plan heeft de FOD Mobiliteit en Vervoer de interfederale fietscommissie opgericht. De commissie brengt viermaal per jaar de voornaamste fietsverenigingen van het land, het Fietsberaad en de regionale en federale fietsmanagers samen. Deze commissie biedt een platform voor overleg tussen de verschillende stakeholders die hun aanbevelingen kunnen doen aan de Interministeriële Conferentie voor Mobiliteit (ICM). Naast de gewone fietscommissies organiseert de FOD Mobiliteit ook thematische fietscommissies om bijvoorbeeld meer vrouwen op de fiets te krijgen of rond cyclo-logistiek en gegevens.

Milieu-informatie

In 2020 vertegenwoordigden de broeikasgasemissies door de transportsector in België een kwart van de totale CO_2-uitstoot (6 % meer dan in 1990). Het rapport uit 2022 met als titel 'De impact van fietsen op gezondheid, klimaat en economie in België' van de FOD Mobiliteit en Vervoer vermeldt dat er dankzij het gebruik van de fiets jaarlijks 137.717 ton CO_2-uitstoot kan worden vermeden. Omgerekend komt dit overeen met de jaarlijkse uitstoot van ongeveer 19.000 Belgen.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Van de 52 maatregelen die aanvankelijk waren goedgekeurd in het kader van het Be Cyclist-plan in 2021, zijn er slechts twee uit de boot gevallen. De ene om administratieve redenen, de andere om budgettaire redenen. Van de 50 maatregelen zijn er al 23 afgerond (d.w.z. ze zijn op lange termijn vastgelegd en worden jaarlijks verlengd). 27 werden er opgestart en worden in de komende maanden afgerond.

© Freepik

Vooruitzichten

De volgende regering en de minister van Mobiliteit zullen de hoofdlijnen van het federale fietsbeleid moeten uitstippelen. De FOD Mobiliteit staat in voor de continuïteit van de interfederale fietscommissies door onder meer nieuwe themacommissies op het getouw te zetten over fietstoerisme, de fiets en trein, maar evenzeer via de regelmatige fietscommissies.

© weekendplayer-45072- Pexels

HOOFDSTUK 5

Energie

Evolutie van het energieverbruik in België

Volgens de recentste prognoses vermeld in het Nationaal Energie en Klimaatplan 2023 (NEKP) zal het Belgische primaire energiegebruik[31] in 2030 36,5 Mtoe[32] bedragen en het finaal energiegebruik[33] 29,9 Mtoe. Volgens gegevens van Eurostat[34] en van de Europese Commissie is te verwachten dat deze geplande inspanningen niet zullen volstaan om de verwachte Europese doelstelling in 2030 te behalen en zal België bijkomende maatregelen moeten nemen in haar NEKP.

31. Het primaire energiegebruik meet de totale energievraag van een land. Dit omvat het verbruik van de energiesector zelf, de verliezen tijdens de transformatie en distributie van de energie en het finale energiegebruik door de eindgebruikers.
32. De ton olie-equivalent (toe) is de genormaliseerde verbrandingswarmte van een ton ruwe olie.
33. De term finale energie verwijst naar de energie die daadwerkelijk op de plaats van verbruik aankomt om daar te worden gebruikt.
34. Bronnen: SWD (2024) 601 final & Eurostat databrowser 24/06/2024.

© Copyright

5.1 De energie-efficiëntie van producten

Milieubeleid

Verordening (EU) 2017/1369 heeft het kader **voor de energie-etikettering van producten** bijgewerkt. Het energielabel toont een schaal van A (meest efficiënt) tot G (minst efficiënt), en helpt consumenten om producten te kiezen die energiezuiniger zijn. Tegelijkertijd stimuleert het ook fabrikanten om te innoveren naar energiezuinigere technologieën. In 2021 vond voor 5 productgroepen (koelkasten, vaatwassers, wasmachines, verlichtingsproducten, schermen) een herinschaling plaats van de energieklassen van A tot G, om de verbetering van de energie-efficiëntie op het terrein weer te geven. Andere productgroepen worden momenteel nog herzien, tot zolang dragen die productgroepen het energielabel van A+++ tot G. Sinds 2020 is het nieuwe energielabel ook aanwezig op autobanden.

Naast informatie over het energieverbruik van het product, kunnen de labels ook specifieke gegevens meegeven over andere relevante kenmerken van het gebruik, zoals geluidsemissies, waterverbruik en herstelbaarheid van het product.

België is één van de meest actieve lidstaten bij de voorbereiding en onderhandelingen van deze verordeningen. België is ook actief in Europese markttoezichtprojecten die energie etikettering en ecodesign eisen controleren.

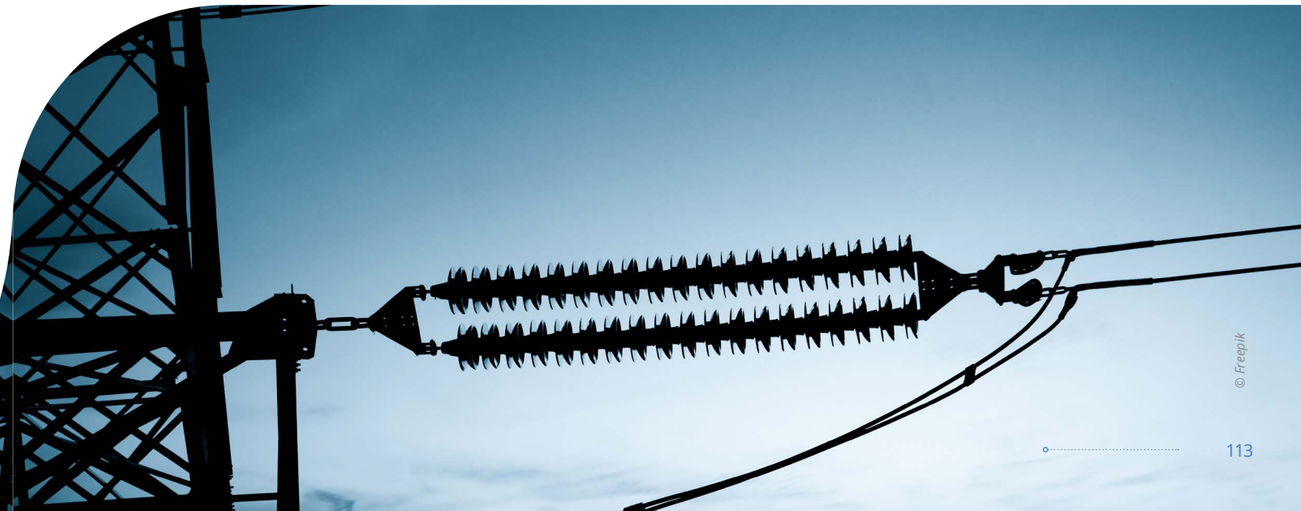
Milieu-informatie

In 2019 werd het energielabel herkend door 93 % van de consumenten en 79 % hield er rekening mee bij het kopen van energiezuinige producten.[35]

Voor de periode 2019-2023 vonden er 98 'volledige' controles plaats, namelijk administratieve en technische analyses door een laboratorium. Van deze 98 controles bleken er 83 niet te voldoen aan de wetgeving met betrekking tot de energie-etikettering of ecodesign.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de FOD Economie en de FOD Volksgezondheid ook meewerken aan heel wat Europese acties voor markttoezicht in die zin, zoals EEPLIANT3[36], JAHARP[37] of de volgende EEPLIANT4, die momenteel wordt voorbereid.

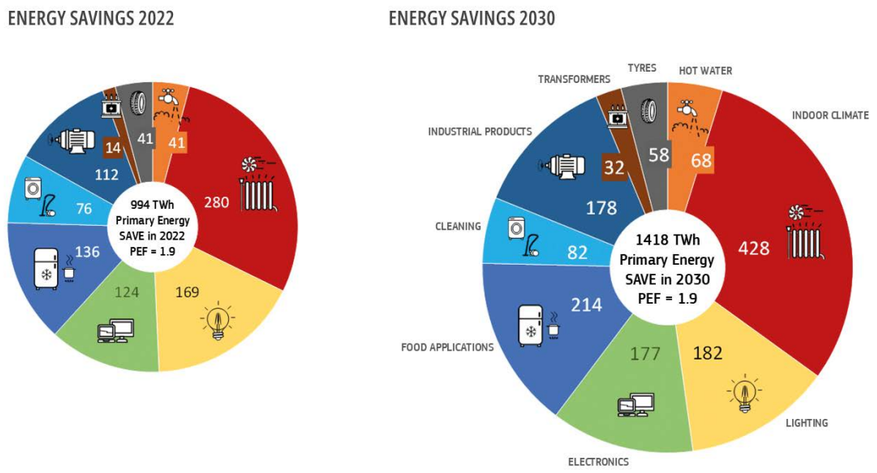
35. Understanding the Energy Label - Europese Commissie (europa.eu)
36. Energy Efficiency Compliant Products (energie-efficiëntieconforme producten).
37. Gezamenlijke acties voor markttoezicht op geharmoniseerde producten.

© Freepik

Evaluatie van de doeltreffendheid

De volgende grafiek toont de geraamde energiebesparingen in 2022 en 2030 dankzij ecodesign en energie-etikettering.

Bron: https://energy-efficient-products.ec.europa.eu/ecodesign-and-energy-label/legislative-framework_en#lets-talk-about-statistics.

Volgens de Europese Commissie heeft het gemiddelde gezin in de EU27 in 2020, dankzij de regelgeving op het vlak van ecodesign en energie-etikettering, 1.015 kWh elektriciteit bespaard, goed voor 28 % van het totale jaarlijkse elektriciteitsverbruik. De grootste besparingen komen van de bewaring van voeding (koelkasten), elektronica (vooral televisies en apparaten in stand-by), verlichting en schoonmaak (stofzuigers, wasmachines en vaatwassers).

Uit een evaluatie van de regelgeving inzake ecodesign en energie-etikettering is gebleken dat dit instrument op brede steun kan rekenen van zowel de industrie als de consumenten. Wanneer we echter kijken naar de controles en acties die sinds 2020 werden uitgevoerd, met name de door de EU gefinancierde gezamenlijke actie EEPLIANT3, hebben de inspecties in alle geïnspecteerde productgroepen verontrustende cijfers aan het licht gebracht waarbij de eisen inzake energie-etikettering en -labels niet werden nageleefd.

Deze resultaten vragen om een paradigmaverschuiving in de manier waarop economische spelers, markttoezichtautoriteiten en regelgevende instanties zouden moeten samenwerken om de tekortkomingen te verhelpen en de marktsituatie te verbeteren. Wat de oorzaak ook is, de vastgestelde niet-nalevingen hebben heel wat negatieve gevolgen voor consumenten, bedrijven en het milieu.

Vooruitzichten

Verschillende productgroepen zullen worden heringeschaald van energieklasse A naar G. Het werkplan van de Commissie voor 2022-2024 heeft betrekking op de nieuwe energiegerelateerde producten en updates, en legt voor reeds gereglementeerde producten de lat hoger, als overgangsmaatregel tot de nieuwe ESPR-verordening (*Ecodesign for Sustainable Products Regulation*)[38] in werking treedt. Dit werkplan heeft betrekking op consumentenelektronica zoals smartphones, tablets en zonnepanelen, die de snelst groeiende afvalstroom vormen.

Op basis van het 'Ecodesign Impact Accounting Overview Report 2023' en de uitgevoerde controles, wil de Economische Inspectie verschillende controlecampagnes organiseren.

38. Zie hoofdstuk 3 Duurzame productie- en consumptiepatronen, 3.1 Circulaire economie.

5.2 Hernieuwbare energie en biobrandstoffen

Milieubeleid

Richtlijnen hernieuwbare energie en richtlijn brandstofkwaliteit (Fuel Quality Directive - FQD)

De EU heeft doelstellingen vastgelegd voor hernieuwbare energie in de richtlijn 2009/28/EG, de *Renewable Energy Directive* (RED). België kreeg een doelstelling van 13 % tegen 2020, dit is een relatieve doelstelling ten opzichte van het totale energiegebruik. De federale overheid levert een belangrijke bijdrage aan de realisatie van deze doelstelling via haar beleid op het vlak van offshore-windenergie en biobrandstoffen

Deze richtlijn bevat ook een specifieke doelstelling voor de transportsector: elke lidstaat moet erop toezien dat het aandeel energie uit hernieuwbare bronnen in alle vormen van vervoer in 2020 minstens 10 % bedraagt van het totaal energieverbruik in deze sector. De richtlijn bepaalt ook aan welke criteria de biobrandstoffen moeten voldoen om als duurzaam beschouwd te kunnen worden. Deze criteria hebben betrekking op de CO_2-intensiteit van de biobrandstoffen en op de impact van de teelt van hun grondstoffen op de biodiversiteit en op het landgebruik. Bovendien bepaalt de *Fuel Quality Directive* (FQD) dat de broeikasgasintensiteit van de energiemix in de transportsector tegen 2020 met minstens 6 % moet worden verminderd.

De richtlijn hernieuwbare energie (RED) werd voor het eerst gewijzigd door Richtlijn (EU) 2018/2001 ter bevordering van het gebruik van energie uit hernieuwbare bronnen (herschikking) of RED II. In RED II werd de algemene EU-doelstelling voor het gebruik van hernieuwbare energie tegen 2030 verhoogd tot 32 %. Bovendien vereist RED II dat in elke lidstaat het aandeel van hernieuwbare energie in het finale energiegebruik in de transportsector tegen 2030 minimaal 14 % bedraagt. RED II legt ook een aantal duurzaamheidscriteria vast en grenswaarden op het vlak van broeikasgasemissies waaraan de gebruikte biobrandstoffen moeten voldoen om deze doelstelling te halen. Om de negatieve neveneffecten van een verhoogd gebruik van biobrandstoffen te beperken, moeten deze namelijk ook aan de duurzaamheidscriteria voldoen. Deze criteria hebben tot doel te voorkomen dat natuurlijke bossen en wetlands, evenals gebieden met een hoge biodiversiteit, worden omgezet in land voor de productie van biobrandstoffen. De duurzaamheidscriteria leggen ook de eis op dat het gebruik van biobrandstoffen moet resulteren in een broeikasgasemissie die minstens 50 % lager ligt dan die van de fossiele brandstoffen die ze vervangen.

Deze richtlijnen werden omgezet in Belgisch recht door:

- de wet van 31 juli 2023 houdende de productnormen voor *het integreren van energie uit hernieuwbare bronnen in fossiele motorbrandstoffen* bestemd voor de vervoerssector;
- het koninklijk besluit van 14 december 2023 tot vaststelling van de nadere regels inzake de werking van het register in de weg- en spoorvervoerssector;
- het koninklijk besluit van 14 december 2023 betreffende de *technische dossiers voor biobrandstoffen* van categorieën B en C, de hernieuwbare motorbrandstoffen van niet-biologische oorsprong van categorie D en de motorbrandstoffen op basis van hergebruikte koolstof van categorie E;
- het koninklijk besluit van 17 december 2021 houdende bepaling van *productnormen voor transportbrandstoffen uit hernieuwbare bronnen en voor transportbrandstoffen op basis van hergebruikte koolstof*;
- het koninklijk besluit van 29 juni 2018 tot *vermindering van de broeikasgasintensiteit* van transportenergie.

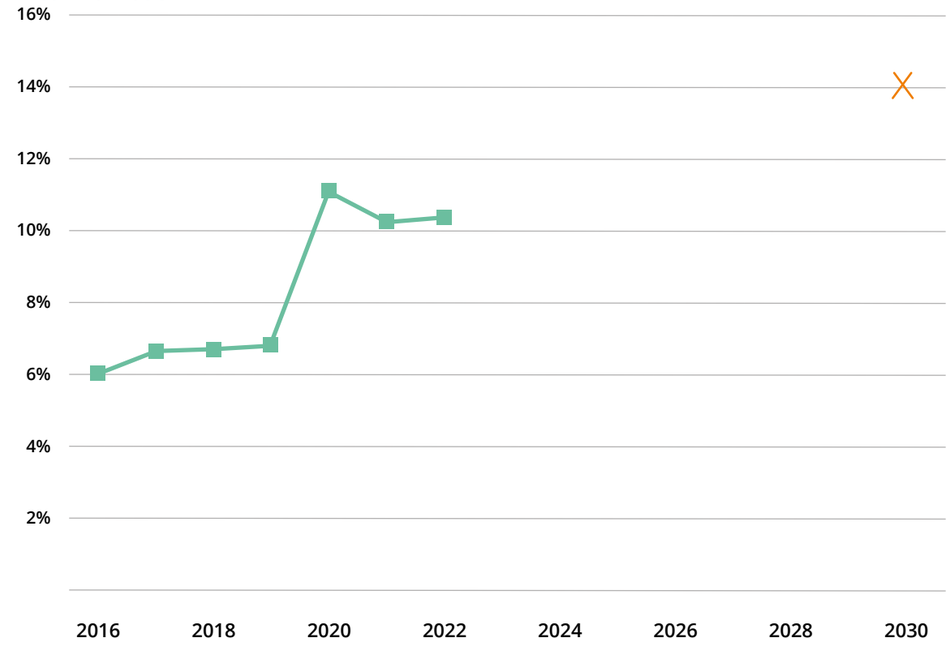
Deze laatste 2 koninklijke besluiten leggen een doelstelling vast van 6 % vermindering van de broeikasgasintensiteit in de transportsector vanaf 2020.

Om de EU-doelstelling van klimaatneutraliteit tegen 2050 te halen en de energiebevoorradingszekerheid van Europa te vergroten, werd RED II gewijzigd door de Richtlijn 2023/2413, die van toepassing is sinds 20 november 2023. RED III bepaalt onder meer dat elke lidstaat van de brandstofleveranciers moet eisen dat ze ervoor zorgen dat het aandeel hernieuwbare energie in het finale energiegebruik in de transportsector (uitgebreid tot de zee- en luchtvaartsector) tegen 2030 minstens 29 % bedraagt of dat de hoeveelheid brandstoffen en elektriciteit uit hernieuwbare bronnen die aan de

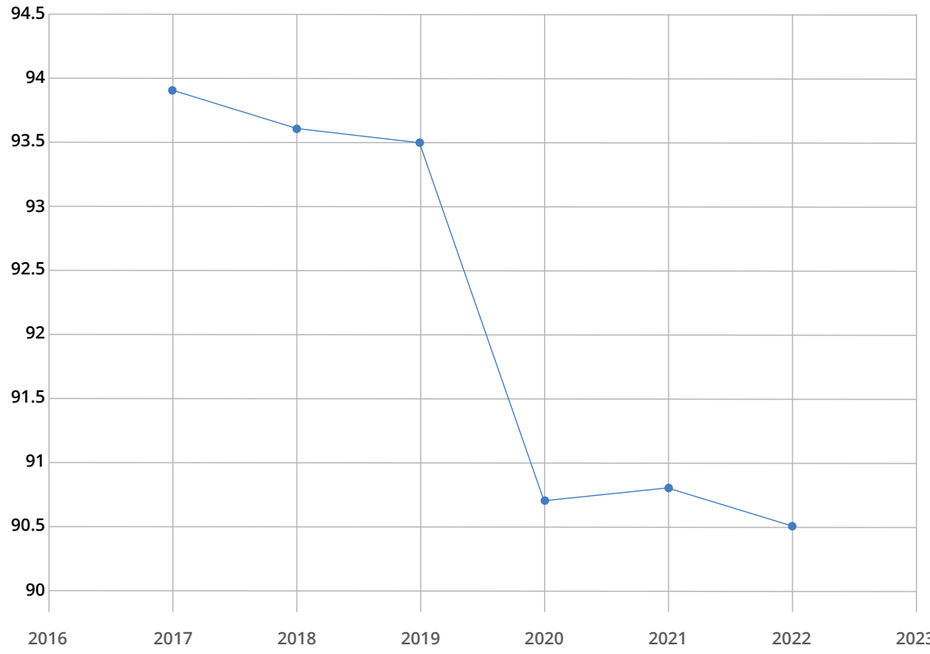
transportsector wordt geleverd, resulteert in een vermindering van de broeikasgasintensiteit met minstens 14,5 % tegen 2030.

De wijze waarop de Europese doelstelling geïmplementeerd zal worden in België, dient nog politiek beslist te worden.

Milieu-informatie

***Grafiek** - Aandeel hernieuwbare energiebronnen in de finale energieconsumptie in transport*
Bron: SPF Economie, DG Energie, Belgian Energy Data Overview - Édition hiver 2024

***Grafiek** - Broeikasgasintensiteit van transportbrandstoffen op de Belgische markt (inclusief ILUC) (gCO_2eq/MJ) (Bron: FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu - FQD-rapporten – Summary tables for Member State reporting under Council Directive (EU) 2015/652)*

Evaluatie van de doeltreffendheid

Als gevolg van de toepassing van de FQD- en RED II-richtlijnen is de uitstoot van broeikasgassen door transportbrandstoffen op de Belgische markt sterk gedaald. Ondanks de duurzaamheidscriteria die verplicht zijn voor hernieuwbare brandstoffen die op de Belgische markt worden gebracht, werd echter vastgesteld dat de extra vraag naar biobrandstoffen als gevolg van de doelstellingen ertoe heeft geleid dat over de hele wereld goede landbouwgrond werd ingenomen voor de productie van biobrandstoffen en tot het in productie nemen van nieuwe gronden voor landbouwdoeleinden. Om het gebruik te beperken van biobrandstoffen uit voedsel- en voedergewassen die een hoog risico vertonen op indirecte verandering van het landgebruik, werd er een ILUC-factor uitgewerkt die betrekking heeft op indirecte veranderingen in landgebruik (ILUC = *indirect land use change*). Om dezelfde reden mogen biobrandstoffen op basis van palmolie of soja niet bijdragen aan de verplichtingen om hernieuwbare energie te gebruiken in het transport, zoals bepaald in de wet van 31 juli 2023. Uit de rapporten die België bij de Europese Commissie heeft ingediend voor de FQD-richtlijn, blijkt namelijk dat de broeikasgasemissies die verband houden met de ILUC-factor tussen 2019 en 2021 licht zijn gestegen, maar tussen 2021 en 2022 zijn gestabiliseerd.

5.3 Brandstoffen en uitstoot van schadelijke stoffen

Milieubeleid

In de periode van 2019 tot 2023 heeft België diverse beleidsmaatregelen geïmplementeerd om de uitstoot van schadelijke stoffen door brandstoffen te verminderen. Deze maatregelen zijn geïnspireerd door zowel Europese als internationale kaders, zoals de Europese Green Deal, en het Klimaatakkoord van Parijs.

Op federaal vlak geldt de volgende wetgeving:

- KB van 5 september 2001 betreffende de beschikbaarheid van consumenteninformatie over het brandstofverbruik en de CO_2-uitstoot bij het op de markt brengen van nieuwe personenauto's (omzetting in nationaal recht van Richtlijn 1999/94/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 december 1999 betreffende de beschikbaarheid van consumenteninformatie over het brandstofverbruik en de CO_2-uitstoot bij het op de markt brengen van nieuwe personenauto's),
- KB 3 juli betreffende de benamingen en de kenmerken van de gasolie bestemd voor verwarming (gedeeltelijke omzetting van Richtlijn 2009/30/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 tot wijziging van Richtlijn 98/70/EG met betrekking tot de specificatie van benzine, dieselbrandstof en gasolie en tot invoering van een mechanisme om de emissies van broeikasgassen te monitoren en te verminderen, tot wijziging van Richtlijn 1999/32/EG van de Raad met betrekking tot de specificatie van door binnenschepen gebruikte brandstoffen en tot intrekking van Richtlijn 93/12/EEG),
- KB 8 juli 2018 betreffende de benaming en de kenmerken van de gasolie-diesel en van de benzines (gedeeltelijke omzetting van Richtlijn 98/70/EG van het Europees Parlement en de Raad van 13 oktober 1998 betreffende de kwaliteit van de benzine en dieselbrandstof en tot wijziging van de Richtlijn 93/12/EEG van de Raad en latere wijzigingen),
- KB 21 september 2021 betreffende de benaming en de kenmerken van de mariene gasolies en de residuele scheepsbrandstoffen.

Overkoepelend gelden de Europese emissienormen vastgelegd in Verordening (EG) 715/2007 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2007 betreffende de typegoedkeuring van motorvoertuigen met betrekking tot emissies van lichte personen- en bedrijfsvoertuigen (Euro 5 en Euro 6) en Verordening (EU) 2019/1242 van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 tot vaststelling van CO_2-emissienormen voor nieuwe zware bedrijfsvoertuigen en tot wijziging van Verordeningen (EG) 595/2009 en (EU) 2018/956 van het Europees Parlement en de Raad en Richtlijn 96/53/EG van de Raad.

Milieu-informatie

De gids met de informatie over de CO_2-uitstoot van personenwagens wordt bijgewerkt met de WLTP[39]--waarden. De gemiddelde CO_2-uitstoot van nieuw geregistreerde auto's neemt elk jaar af. In 2020 bedroeg deze nog 130,7 g/km, in 2021 was dat 116,9 g/km en in 2022 104,6 g/km. Volgens de voorlopige gegevens van nieuwe geregistreerde personenauto's, bedroeg de gemiddelde CO_2-uitstoot 85,3 g/km in 2023.

In de EU-lidstaten is het gebruik van gelode benzine uitgefaseerd.

De broeikasgasintensiteit van brandstoffen nam in België met 6,2 % af tussen 2010 en 2021.

[39] De WLTP-norm (Worldwide harmonised Light vehicle Test Procedure) is een nieuwe cyclus die wereldwijd wordt toegepast. De cyclus dient om het brandstofverbruik, de CO_2-uitstoot en de verontreinigende gassen van lichte voertuigen te meten.

© Engin Akyurt- Pexels

Beoordeling en doeltreffendheid

Een inspectiecampagne vond plaats van 24 februari tot 4 oktober 2021. Er werden 33 verschillende automerken gecontroleerd en 36 ondernemingen of verkooppunten gecontroleerd. 75 % van de verkooppunten bleek de regels niet na te leven. Vaak was het etiket niet compleet en niet aanwezig. Hetzelfde gold voor de affiches. De cijfers zijn gelijkaardig aan die van de vorige campagnes, toen waren 77 % van de gecontroleerde verkooppunten niet in orde met de regels.

Vooruitzichten

Op Europees niveau is er een akkoord voor nieuwe emissienormen, vastgelegd door zowel een verordening voor nieuwe zware bedrijfsvoertuigen (Heavy Duty Vehicles), als één voor lichte personenvoertuigen en bedrijfsvoertuigen.

5.4 Windenergie op zee

Milieubeleid

Sinds 2020 is er een totaal vermogen van 2261 MW offshore windenergie operationeel in het Belgisch deel van de Noordzee.

In 2021 besliste de federale regering om extra capaciteit offshore windenergie te realiseren, de doelstelling is bijkomend min. 3,15 en max. 3,5 GW te produceren. Die doelstelling laat toe om 5,4 tot 5,8 GW aan offshore windenergie te realiseren tegen uiterlijk 2030.

In het Marien Ruimtelijk Plan 2020-2026 werd een bijkomend gebied in de Belgische Noordzee (aan de grens met Frankrijk), bestemd voor de bouw en exploitatie van installaties voor de productie van elektriciteit uit hernieuwbare energiebronnen. Dit gebied, de Prinses Elisabeth-zone (PEZ), heeft een oppervlakte van 285 km² en omvat drie zones: Noordhinder Noord, Noordhinder Zuid, Fairybank.

Vooruitzichten

De bijkomende offshore hernieuwbare elektriciteitsproductie zal via een concurrerende inschrijvingsprocedure (tender) worden georganiseerd, en de Algemene Directie Energie zal de voorstudies realiseren voor de PEZ. Deze zullen het zeebodemoppervlak, de geologische ondergrond, de aanwezigheid van objecten en de meteorologische omstandigheden onderzoeken. De resultaten zullen ter beschikking worden gesteld aan de kandidaat-inschrijvers, met het oog op verminderen van het risico en de gerelateerde kosten voor de kandidaat-inschrijver.

© Brett Jordan– Pexels

© Woody Yan – Unsplash

© Nicolas HIPPERT – Unsplash

HOOFDSTUK 6

Kernenergie

Vaak wordt gedacht dat de nucleaire sector beperkt is tot de grote nucleaire basisinstallaties, namelijk de kerncentrales van Doel en Tihange, de productiesite voor radio-elementen van het Nationaal Instituut voor Radio-elementen (IRE) in Fleurus en de afvalverwerkingsinstallaties van Belgoprocess, het Studiecentrum voor kernenergie (SCK) en het Gemeenschappelijk Centrum voor Onderzoek (JRC - Joint Research Centre), deze laatste drie in de regio Mol-Dessel-Geel.

Nochtans zijn de nucleaire toepassingen en activiteiten of activiteiten waarbij ioniserende straling wordt gebruikt in België onderzoeks- en transportactiviteiten.

Het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle (FANC) is de regulator voor deze activiteiten op het vlak van stralingsbescherming, en dus verantwoordelijk voor het toezicht op de potentiële en reële impact van deze activiteiten op het milieu. Zijn opdracht vloeit voort uit de wet van 15 april 1994. Het beleid van het FANC wordt besproken in het eerste deel van dit hoofdstuk.

De Belgische Nationale Instelling voor Radioactief Afval en verrijkte Splijtstoffen (NIRAS) staat in voor het beheer van het radioactieve afval van nucleaire activiteiten. Dit onderwerp wordt behandeld in deel 2 van dit hoofdstuk.

© Mick Truyts – Unsplash

6.1 Nucleaire installaties

Milieubeleid

Het belangrijkste federale beleid dat gericht is op het reguleren van de milieu-impact van nucleaire en radiologische activiteiten, is het koninklijk besluit van 20 juli 2001 houdende algemeen reglement op de bescherming van de bevolking, van de werknemers en het leefmilieu tegen het gevaar van de ioniserende stralingen (ARBIS). Het door het FANC gevoerde beleid is erop gericht de impact van de installaties te beheersen door middel van een lozingsbeperking die wordt opgelegd in het kader van de vergunning, door een inspectiebeleid dat gericht is op controle van de lozingsprocedures, en door een onafhankelijk radiologisch toezicht op de lozingen en het milieu door het FANC.

Milieu-informatie

De impact van de vergunde nucleaire installaties en activiteiten op het publiek en het milieu is verwaarloosbaar (zie hoofdstuk 7). De meeste aandacht gaat naar de bestaande blootstellingsituaties, en meer bepaald de bodems die verontreinigd zijn door historische activiteiten en die aanzienlijke concentraties radionucliden bevatten. Het betreft hier voornamelijk met radium verontreinigde sites verbonden aan fosfaatproducerende bedrijven (verschillende sites in Vlaanderen en Wallonië) en de vroegere radiumproductie (in Olen). De resultaten van het radiologisch toezicht op het milieu en de lozingen van de installaties worden jaarlijks gepubliceerd op de website van het FANC.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het toezicht door het FANC toont aan dat de milieu-impact van de vergunde installaties en activiteiten momenteel niet significant is en dat het beleid daarom als doeltreffend kan worden beschouwd.

Vooruitzichten

De wet van 20 november 2022 betreffende het beheer van bodems verontreinigd door radioactieve stoffen creëert een formeel kader voor het beheer van bodems die verontreinigd zijn door radioactieve stoffen. De koninklijke besluiten die deze ten uitvoer leggen, zullen in de loop van 2024 en 2025 worden gepubliceerd en een nieuw beleid vormen voor het FANC. In de komende jaren zal worden begonnen met de sanering van de verontreinigde sites, wat op middellange termijn zal leiden tot een geleidelijke vermindering van verontreinigde oppervlakken en van de radioactiviteit die aanwezig is in het milieu. In sommige gevallen kunnen deze saneringswerkzaamheden echter tot radioactief afval leiden (zie 2).

6.2 Beheer van het radioactieve afval

Milieubeleid

De nationale beleidsmaatregelen en het nationale programma

De nationale beleidsmaatregelen voor het beheer van het radioactieve afval worden vastgesteld en in stand gehouden overeenkomstig de Richtlijn 2011/70/Euratom van 19 juli 2011 tot vaststelling van een communautair kader voor een verantwoord en veilig beheer van verbruikte splijtstof en radioactief afval en overeenkomstig de wet van 3 juni 2014 houdende wijziging van artikel 179 van de wet van 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980.

Overeenkomstig deze richtlijn en wet heeft België een Nationaal Programma opgesteld dat aangeeft welke nationale beleidsmaatregelen reeds werden vastgesteld en welke nog ontbreken. Het geeft ook aan hoe de nationale beleidsmaatregelen uitgevoerd worden voor alle stappen van het beheer van het radioactieve afval in België.

Het Nationaal Programma voor het beheer van verbruikte splijtstof en radioactief afval:

- maakt de balans op van de bestaande beheermethodes van verbruikte splijtstof en radioactief afval;
- brengt de te voorziene behoeften in kaart voor opslag- of bergingsinstallaties;
- verduidelijkt de noodzakelijke capaciteit van deze installaties en de duur van de opslag;
- bepaalt de te bereiken doelstellingen voor het radioactieve afval dat nog niet het voorwerp uitmaakt van een definitieve beheermethode.

Op 20 augustus 2024 werd op een nieuw ministerieel besluit tot vaststelling van het Nationaal Programma voor het beheer van bestraalde splijtstof en radioactief afval bekendgemaakt. In het Nationaal Programma worden de volgende afvalgroepen beschouwd:

- zeer kortlevend radioactief afval, dat na verval kan worden vrijgegeven;
- radioactief afval dat na verwerking en conditionering terechtkomt in de categorie van:
  - het geconditioneerde laag- en middelactieve kortlevende afval of afval van categorie A;
  - het geconditioneerde laag- en middelactieve langlevende afval of afval van categorie B;
  - het geconditioneerde hoogactieve afval, of afval van categorie C, dat de niet-opgewerkte verbruikte splijtstoffen van commerciële kerncentrales en bepaalde onderzoeksreactoren bevat die als afval zouden worden aangegeven, en het verglaasde afval afkomstig van de opwerking van verbruikte splijtstoffen van commerciële kerncentrales en bepaalde onderzoeksreactoren;
  - radiumhoudend afval dat het statuut van radioactief afval heeft.

Op 31 december 2022 bestaan er nationale beleidsmaatregelen voor:

- het beheer van zeer kortlevend radioactief afval, namelijk het *beheer door verval gevolgd door vrijgave*;
- het beheer op korte en middellange termijn van het radioactieve afval dat na verwerking en conditionering terechtkomt in de categorie A, B of C, namelijk een *gecentraliseerd beheer in Mol–Dessel*;
- het langetermijnbeheer van het afval van categorie A, namelijk *oppervlakteberging op het grondgebied van de gemeente Dessel*;
- het langetermijnbeheer van het afval van de categorieën B en C, namelijk *diepe berging op het Belgische grondgebied op één of meerdere nader te bepalen site(s)* (Staatsblad, 2022);
- het beheer van de verbruikte splijtstof van commerciële kerncentrales, namelijk *veilige opslag van de verbruikte splijtstof gevolgd door opwerking of berging*;
- het beheer van de verbruikte splijtstof van de onderzoeksreactor BR2 van het Studiecentrum voor Kernenergie (SCK CEN), namelijk *opwerking*;
- het beheer van de verbruikte splijtstof van de onderzoeksreactor BR3 van SCK CEN, namelijk *veilige opslag van de verbruikte splijtstof*;
- het beheer van de verbruikte splijtstof van de onderzoeksreactor Thetis van de Universiteit Gent, namelijk zijn aangifte als radioactief afval aan de Nationale instelling voor radioactief afval en verrijkte splijtstoffen (NIRAS).

Deze beleidsmaatregelen werden vastgesteld overeenkomstig de wettelijke en reglementaire bepalingen, met name inzake leefmilieu en informatie van het publiek.

Ten minste om de tien jaar moet een internationale *peer review* van het Nationaal programma worden georganiseerd om te waarborgen dat het veilige beheer van verbruikte splijtstoffen en radioactief afval aan hoge veiligheidsnormen voldoet. De resultaten van de peer review worden meegedeeld aan de Commissie en de andere lidstaten en worden ter beschikking gesteld van het publiek. In het geval van België vond de ARTEMIS-evaluatie plaats van 3 tot 13 december 2023 en het verslag (in het Engels) kan worden geraadpleegd op de site van Comité van het Nationaal Programma (CPNPC).

Milieu-informatie

Inventaris van het radioactieve afval

NIRAS maakt de inventaris op van al het radioactieve afval dat ze moet beheren. Deze inventaris wordt permanent bijgewerkt. Hij bevat een deel dat betrekking heeft op de hoeveelheden, een radiologisch deel en een fysisch-chemisch deel. De inventaris is gebaseerd op de kennis van het afval dat opgeslagen is in de gebouwen van NIRAS die door Belgoprocess worden geëxploiteerd en op de verklaringen van de producenten over hun totale toekomstige productie van verbruikte splijtstoffen die als afval zullen worden aangegeven en van radioactief exploitatie-, ontmantelings- en opwerkingsafval.

De geschatte inventaris van bestaand en gepland geconditioneerd afval en verbruikte splijtstof op 31 december 2022 bevat:

- 30 260 m³ (verpakt afval, voornamelijk in 400 liter vaten) en 51 220 m³ (conditionering in bulk in monolieten) kortlevend laag- en middelactief afval;
- 9 481 m³ langlevend laag- en middelactief afval;
- 400 colli of 72 m³ verglaasd hoogactief afval;
- 10 570 verbruikte-splijtstofelementen of 4 674 tHM (ton *Heavy Metal*) van kerncentrales.

Deze cijfers zijn gebaseerd op de volgende hypotheses:

- de kernreactoren van Doel 1 en 2 en Tihange 1 worden 50 jaar lang geëxploiteerd en de vier andere reactoren 40 jaar lang;
- Synatom voorziet niet in de verdere opwerking van verbruikte splijtstof;
- de opwerking van de verbruikte splijtstof van BR2-, BR3- en VENUS-onderzoeksreactoren en de directe berging van de natuurlijke uranium splijtstof van de BR1-onderzoeksreactor.

De hoeveelheden radioactief afval in gecentraliseerde opslag op de site van NIRAS-Belgoprocess (referentiedatum 31 december 2023) worden gegeven in onderstaande tabel.

Grafiek *- Hoeveelheden geconditioneerd radioactief afval in opslag in de opslaggebouwen op de site van NIRAS - Belgoprocess ten opzichte van de opslagcapaciteit. Situatie op 31 december 2023. (LAA is laagactief afval; MAA is middelactief afval; HAA is hoogactief afval.)*

Gebouw	In gebruik sinds	Type geconditioneerd afval	Afval categorie	Capaciteit (m³)	Vulgraad (%)	Volume (m³)	Activiteit (Bq)	
							α	β-γ
127	1976	Gebitumineerd en gecementeerd MAA (voornamelijk afval van categorie B, 220 en 400 litercolli) voor het merendeel (76%) afkomstig van de Eurochemic opwerkingsfabriek	A + vooral B	4.700	84	3.913	3,4 1014	4,6 1016
129	1985	Geconditioneerd MAA (60 en 150 litercolli) van de verglazing, in PAMELA, van de 860 m³ vloeibaar afval van Eurochemic, en gecementeerd MAA van de BR2- en BR3-reactoren en van de gedeeltelijke ontmanteling van de PAMELA-verglazingsinstallatie	B	250	86	215	1,7 1015	3,7 1017
136-Zone C	2000	HAA van de opwerking van commercieel verbruikte splijtstof door COGEMA/Orano Cycle	C	106 (590 colli)	66	70 (verglaasd)	8,1 1016	5,9 1018
136-Zone D	2009	MAA van de opwerking van commercieel verbruikte splijtstof door COGEMA/Orano Cycle	B	478	32	154	2,1 1014	4,6 1016
150	1986	LAA (400, 500, 1000, 1200, 1500, 1600 en 2200 litercolli) (voornamelijk van categorie A) van de kerncentrales van Doel en Tihange (filters, concentraten, harsen enz.) en de vroegere Waste-afdeling van SCK CEN	A + B	1.922	98	1880	1,9 1012	1,3 1015
151	1988	Zelfde soorten afval en herkomst als in gebouw 150	A + B	15.117	99	15.013	2,2 1013	1,33 1015
151 E	2020	LAA (400 litercolli)	A	2080	40	832	1,6 1011	8,7 1011
155	2006	Alfa- en radiumbesmet afval en geconditioneerde verbruikte splijtstof van Thetis	A + vooral B	4.531	92,5	4.189	2,0 1015	1,8 1016
156	2002	Verbruikte splijtstof van de BR3-reactor (niet-geconditioneerd)	C	8 CASTOR	88	7 CASTOR[40]	2,0 1015	1,0 1017
270 (buffer installatie)		Colli die overgebracht moeten worden naar gebouw 155, indien nodig na herconditionering.	A + B	tijdelijke buffer	n.v.t.	35	7,8 1011	5,0 1011

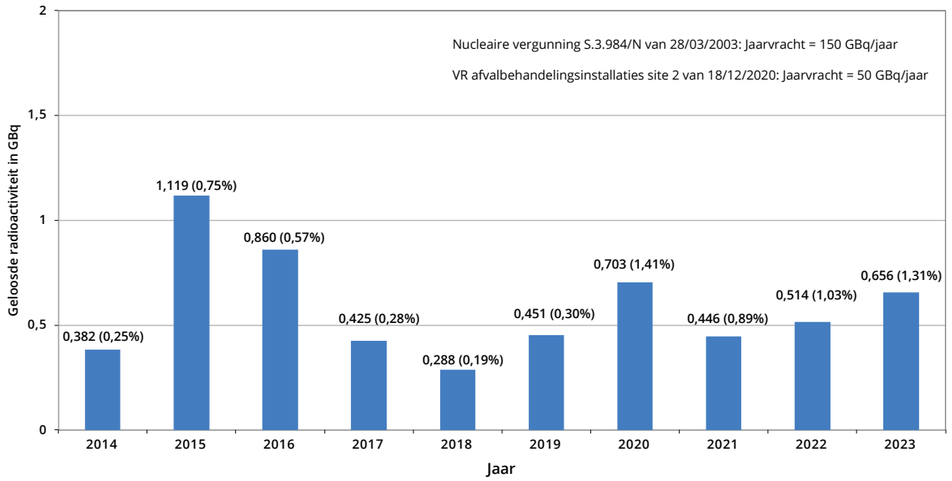
40. De bestraalde splijtstof van de BR3 reactor bedraagt 2,4 tHM (ton Heavy Metal).

Evaluatie van de doeltreffendheid

Lozingen in het milieu

Het beheer op korte en middellange termijn is gecentraliseerd op de NIRAS-Belgoprocess site te Dessel & Mol. De geloosde hoeveelheid vloeistoffen als gevolg van dit gecentraliseerde beheer is weergegeven in onderstaande figuur, uitgedrukt in GigaBq (of 10^9 x Bq) en in percentage van de maximaal vergunde hoeveelheid.

Geloosde gewogen radioactiviteit 2014 -2023
(% van lozingsvergunning)

De geloosde atmosferische lozingen als gevolg van het gecentraliseerde beheer op korte en middellange termijn op de site van NIRAS-Belgoprocess te Dessel & Mol worden weergegeven in onderstaande figuur. Het betreft de totale alfa- en beta/gamma-activiteit geloosd in MegaBecquerel.

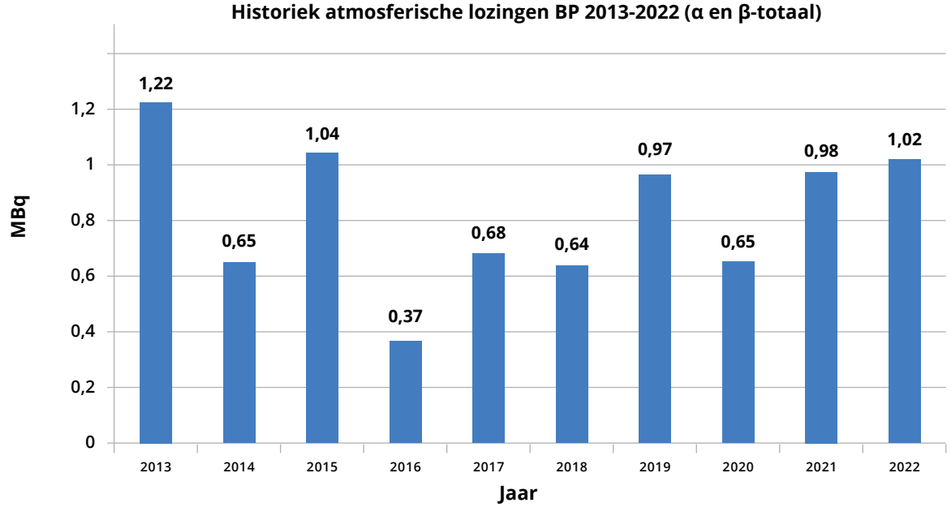

© oselotemai – Freepik

Berging van het radioactieve afval

Er is nog geen radioactief afval geborgen in België. Voor het categorie A afval is de oppervlaktebergingsinstallatie vergund met het Koninklijk Besluit van 23 april 2023 (Belgisch Staatsblad, 2023). Volgens de huidige planning zal de bergingsinstallatie operationeel zijn vanaf 2029.

Historiek atmosferische lozingen BP 2013-2022 (α en β-totaal)

Vooruitzichten

Voor het categorie A afval wordt de berging voorbereid: de bouw van de oppervlaktebergingsinstallatie is in voorbereiding en een operationele bergingsinstallatie is gepland tegen 2029.

Voor het categorie B&C afval wordt het tweede deel van de Nationale beleidsmaatregel voorbereid om aan de federale regering voorgelegd te worden (voorzien in periode 2025 - 2026); dit deel zal het besluitvormingsproces voor het implementeren van diepe geologische berging vastleggen, met inbegrip van het proces voor de locatiekeuze.

Voor het radioactieve radiumhoudende afval wordt een voorstel van Nationale beleidsmaatregel voorbereidt tegen 2025, in de vorm van een voorstel voor ondiepe berging van dit afval.

© Thirdman - Pexels

HOOFDSTUK 7

Milieu-Gezondheid

Het NEHAP (*National Environment-Health Action Plan* of Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid) kwam tot stand tijdens de Ministeriële Conferentie Leefmilieu-Gezondheid van de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) in 1994 in Helsinki. De lidstaten werden toen aangemoedigd om hun eigen nationaal actieplan leefmilieu-gezondheid te ontwikkelen. NEHAP is het resultaat van een groeiend inzicht in de wederzijdse interactie tussen leefmilieu en gezondheid.

In België werd het samenwerkingsakkoord dat de wettelijke basis vormt voor het NEHAP goedgekeurd op 10 december 2003. Het biedt een kader voor de samenwerking tussen de federale staat, de gemeenschappen en de gewesten in de beleidsdomeinen leefmilieu en gezondheid. Het NEHAP is een bijzonder relevant instrument, dat coördinatie en samenhang mogelijk maakt, niet alleen tussen leefmilieu en gezondheid, maar ook tussen de verschillende beleidsniveaus.

Het eerste nationaal actieplan leefmilieu-gezondheid (NEHAP1) trad in werking in 2003. Het werd opgevolgd door het tweede actieplan (NEHAP2) dat de inspanningen ter zake moest voortzetten. De doelstellingen van het NEHAP2 (periode 2011-2023) zijn:

- de voornaamste milieugerelateerde gezondheidsrisico's in België in kaart brengen, meer bepaald lucht-, water- en bodemverontreiniging, toxische chemicaliën, lawaaihinder enz.,
- preventieve maatregelen treffen om deze risico's in te perken,
- de bevolking bewuster maken van milieugerelateerde gezondheidsproblemen,
- de monitoring en het onderzoek op het vlak van leefmilieu en gezondheid opvoeren.

NEHAP3 (2024-2030) zet de werkzaamheden voort rond de thema's die in de eerste twee plannen aan bod komen (nationaal ozon- en hitteplan, projecten rond humane biomonitoring enz.), maar voegt ook nieuwe accenten toe en behandelt nieuwe thema's die te maken hebben met de dringendste, actuele problemen op het gebied van leefmilieu en gezondheid.

NEHAP3 kwam tot stand op basis van verschillende nationale en internationale projecten die voornamelijk gericht zijn op:

- een rechtvaardige overgang naar veerkrachtige, duurzame en koolstofarme gezondheidszorgsystemen,
- de impact van ozon en hitte op de gezondheid,
- monitoring van tijgermuggen (MEMO+-project),
- het nationaal actieplan voor hormoonverstoorders (NAPED),
- een beoordeling van de risico's van chemische stoffen van de nieuwe generatie (project PARC),
- de opleiding van professionals in milieugezondheid aan de hand van door het RIZIV geaccrediteerde e-learningmodules.

7.1 Hormoonverstoorders

Nationaal actieplan voor hormoonverstoorders (NAPED)

Hormoonverstoorders zijn chemische stoffen die ernstige gevolgen hebben voor de gezondheid en het milieu doordat ze het hormonale systeem van mensen en dieren ontregelen. Deze chemische stoffen kunnen overal aanwezig zijn, zowel in onze omgeving als in de producten die we dagelijks gebruiken (voeding, speelgoed, cosmetica, textiel enz.). Daarom is de invoering van maatregelen van cruciaal belang om de veelvuldige en herhaalde blootstelling aan hormoonverstoorders zo snel mogelijk te beperken. Deze problematiek vormt vandaag een grote uitdaging voor de volksgezondheid.

Dit eerste nationaal actieplan voor hormoonverstoorders (NAPED) werd in juni 2022 goedgekeurd dankzij een nauwe samenwerking tussen de federale overheid, de gewesten en de gemeenschappen. Een eerste fase ervan ging in 2022 van start om in 2026 af te lopen.

De voornaamste maatregelen sinds 2022:

A. Preventie:

- Webpagina rond 'hormoonverstoorders' op de FOD Volksgezondheid-website met adviezen om hun impact op de gezondheid en het milieu te beperken.
- Sensibiliseringscampagne gericht op zwangere vrouwen, met specifieke aandacht voor kansarme doelgroepen (www.hormoonverstoorders.be).
- Opleidingen (e-learning) die voor iedereen toegankelijk zijn over thema's rond gezondheid en leefmilieu, meer bepaald over hormoonverstoorders (NEHAP). De opleidingen werden uitgewerkt voor gezondheidsprofessionals, maar zijn nu ook voor iedereen toegankelijk.
- Via de app Scan4Chem kunnen consumenten informatie opvragen over de eventuele aanwezigheid van zeer zorgwekkende stoffen door de barcodes van een artikel te scannen.

B. Regelgeving:

- Opname in de Belgische Welzijnswet met specifieke bepalingen om de bescherming tegen hormoonverstoorders uit te breiden (KB van 2 juli 2023).
- Bijdrage aan de herziening van de CLP-verordening (indeling, etikettering, verpakking) die onder meer heeft geleid tot de invoering van criteria voor de identificatie van hormoonverstoorders voor de gezondheid en het milieu, en de bijbehorende nieuwe gevarencategorieën.
- Bijdrage aan de herziening van andere Europese verordeningen die betrekking hebben op de problematiek van hormoonverstoorders (bv. regelgeving inzake speelgoed).
- Bijdrage aan de uitwerking van dossiers voor de beoordeling van verdachte hormoonverstoorders op Europees niveau (bv. aanmerking van bisfenol S als SVHC (zeer zorgwekkende stof) en hormoonverstoorder).
- Herziening van de criteria voor de toekenning van het EU Ecolabel voor verschillende productcategorieën die hormoonverstoorders kunnen bevatten (artikelen voor intieme hygiëne, detergenten, textiel).
- Federale studie uitgevoerd door de FOD Volksgezondheid en de FOD Economie over de economische instrumenten om gezonde vervangmiddelen te promoten voor zeer zorgwekkende stoffen (inclusief hormoonverstoorders.
- Campagnes voor het monitoren van de markt, specifiek gericht op hormoonverstoorders (bv. bisfenolen).

C. Wetenschappelijk onderzoek:

- Cofinanciering door de FOD Volksgezondheid van wetenschappelijke studies over hormoonverstoorders door de KULeuven, UAntwerpen, VITO en het ISSeP in het kader van het Europees onderzoeksproject PARC (*Partnership for the Assessment of Risks from Chemicals*).
- Steun aan het PEPPER-platform voor de validering van nieuwe methoden voor de karakterisering van hormoonverstoorders.

De eerste fase van de invoering van het NAPED loopt ten einde in december 2026. De meeste actiefiches worden momenteel al toegepast en andere acties worden voorbereid om in 2025-2026 te worden geïmplementeerd. Het gaat om sensibiliseringscampagnes gericht op kinderen en jongeren, en een project om gegevens uit te wisselen over consumptie, gezondheidsproblemen en blootstelling aan hormoonverstoorders.

7.2 Humane biomonitoring

Milieubeleid

De Belgische deelname aan het EU-project inzake humane biomonitoring (HBM4EU) (2016-22) verliep via het NEHAP2, met een werkgroep van Vlaamse, Waalse en federale ambtenaren. Bewaarde Belgische biobankstalen van een voorafgaand EU-project uit 2011-2012, DEMOCOPHES, werden gebruikt voor de analyse van tijdtrends voor bisfenolen, vlamvertragers, ftalaten en DINCH, een vervanger van ftalaten. Naast wetenschappelijke publicaties heeft dit HBM4EU project ook infofiches en infographics voor burgers ontwikkeld.

Ondertussen werd een nieuw Europees project Partnership for the Assessment of Risks from Chemicals | PARC (eu-parc.eu) opgestart (2022-29) om huidige, opkomende en nieuwe chemische veiligheidsuitdagingen aan te pakken en de overgang naar een volgende generatie risicobeoordeling mogelijk te maken, in lijn met de Europese Green Deal ambities van het Zero-pollutie actieplan en de Strategie voor duurzame chemische stoffen. Breder dan zijn voorganger HBM4EU, omvat het naast humane biomonitoring, andere monitoring (bv. bodem, water, voedsel), een toxicologisch werkpakket en ook een werkpakket ter vernieuwing van de chemische risicobeoordeling, capaciteitsopbouw, enz. De FOD Volksgezondheid financiert in het kader van het NAPED ook studies binnen dit EU-project. Verschillende Belgische onderzoekers van Sciensano, de Vlaamse Instelling voor Technologisch Onderzoek (VITO), en van verschillende Belgische universiteiten en onderzoeksinstituten nemen deel, zie Partners | Parc (eu-parc.eu).

Daarnaast richtten zal een PFAS-werkgroep, gecoördineerd door de federale overheid, PFAS-data van de verschillende Belgische overheden verzamelen en erover zal uitwisselen. De data zal dienen voor o.a. de Europese PFAS restrictie in voorbereiding.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het Europees Milieuagentschap en het Europees Chemicaliënagentschap zullen van HBM4EU en PARC data gebruikmaken voor het ontwerp van een EU-indicatorenkader voor chemicaliën.

Tijdstrends voor de chemische stof bisfenol A in de EU tonen een daling in de betrokken 9 landen van de studie.

Vooruitzichten

PARC loopt tot eind mei 2029. Bijgevolg dient er te worden nagedacht over hoe de samenwerkings-activiteiten, waaronder humane biomonitoring, maar ook andere monitoring en toxicologische projecten, duurzaam verder te zetten in de EU. Dit zal ook nationale coördinatie vergen gezien de gemengde bevoegdheden, die zal opnieuw plaatsvinden binnen de opgerichte NEHAP werkgroep.

7.3 Kwaliteit van de binnenlucht

Milieubeleid

Aangezien we gemiddeld 85 % van onze tijd binnenshuis doorbrengen, is de kwaliteit van de binnenlucht vooral voor kwetsbare groepen zoals baby's, kinderen, ouderen of mensen met een chronische ziekte, van vitaal belang. De mogelijke gevolgen van slechte binnenluchtkwaliteit op de gezondheid worden al decennialang gedocumenteerd en onderkend, zoals de Hoge Gezondheidsraad aangeeft in zijn advies uit 2017. Een slechte binnenluchtkwaliteit kan de oorzaak zijn van ademhalingsproblemen, allergieën, huidirritaties, maar ook aanleiding geven tot ernstige ziekten zoals astma, longkanker, hart- en vaatziekten en luchtweginfecties. De kwaliteit van de binnenlucht heeft ook een invloed op het dagelijkse welbevinden, de concentratie en de productiviteit.

Ventilatiesystemen en luchtzuiveringstoestellen spelen een cruciale rol bij het verdunnen van verontreinigende stoffen in de lucht en verminderen het ophopen ervan. De COVID-19-pandemie heeft duidelijk gemaakt hoe belangrijk deze systemen zijn om de verspreiding van bacteriële aerosolen te beperken in afgesloten ruimten. Daarom werd tijdens het overlegcomité van augustus 2021 een nationale strategie goedgekeurd, die aan de basis ligt van de wet van 6 november 2022 betreffende de verbetering van de binnenluchtkwaliteit in gesloten plaatsen die publiek toegankelijk zijn. Deze wet legt de normen vast voor de binnenluchtkwaliteit, zuiveringstoestellen, verluchting en verplichtingen inzake de meting van de luchtkwaliteit, risicoanalyses, actieplannen, certificering en labeling.

Een controlesysteem zorgt ervoor dat aan deze technische vereisten wordt voldaan en dat de maatregelen voor luchtkwaliteit, certificering en labeling correct worden toegepast.

Milieu-informatie

Momenteel zijn er geen cijfers beschikbaar over de door de wet opgelegde normen voor de binnenluchtkwaliteit.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Evaluatiegegevens inzake de wetgeving zijn op dit moment nog niet beschikbaar.

Vooruitzichten

De wet wordt vanaf 2024 – met name via het koninklijk besluit van 12 mei 2024 – geïmplementeerd. De volgende vijf jaar staan in het teken van de controle op de toepassing van de wet, de opleiding van certificeerders, en kennisverwerving over de impact van de binnenluchtkwaliteit op de gezondheid. Vanaf 1 oktober 2024 moeten uitbaters van gesloten infrastructuren die voor het publiek toegankelijk zijn (scholen, ziekenhuizen, horeca, openbaar vervoer enz.) een risicoanalyse en een actieplan opmaken.

De certificering en labeling moeten vanaf 2025 op vrijwillige basis worden ingevoerd.

Er worden momenteel indicatoren uitgewerkt voor binnenluchtkwaliteit, waaronder de concentraties van vervuilende stoffen zoals PM, COV, NOx, formaldehyde, benzeen, schimmels, O3 en andere. Het wettelijk kader dat tot 2027 vrijwillig is, zal stapsgewijs verplicht worden tegen 2038 en zal betrekking hebben op 1,5 tot 2 miljoen ruimten.

7.4 Ioniserende straling

Milieubeleid

Het Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle (FANC) staat in voor het beperken en controleren van de blootstelling aan ioniserende straling.

Het federale beleid ter zake berust voornamelijk op het koninklijk besluit van 20 juli 2001 (ARBIS) houdende algemeen reglement op de bescherming van de bevolking, van de werknemers en het leefmilieu tegen het gevaar van de ioniserende stralingen, dat de bepalingen van richtlijn 2013/59/Euratom omzet. Dit beleid, dat door het FANC wordt uitgevoerd, is bedoeld om:

- *de impact van de nucleaire installaties en toepassingen te beperken.* Dit beleid komt aan bod in hoofdstuk 6;
- *de doses te evalueren waaraan de bevolking is blootgesteld.* Het FANC vervult deze doelstelling aan de hand van een radiologisch monitoringprogramma met staalnames en regelmatige analyses van de verschillende milieucompartimenten. Concreet gaat het jaarlijks om ongeveer 4.500 monsters en 29.000 analyses. De resultaten worden jaarlijks gepubliceerd in een rapport dat op de website van het FANC terug te vinden is. Daarnaast wordt de radioactiviteit in het milieu rechtstreeks gemeten door het TELERAD-netwerk. Dit bestaat uit 250 meetstations, verspreid over het Belgisch grondgebied. De resultaten kunnen worden ingekeken op een specifieke website;
- *een systeem op te zetten voor het beheer van radon* in woningen en op het werk, alsook een strategie voor de bescherming van nieuwe gebouwen tegen radon. Radon is een radioactief gas afkomstig van het verval van de natuurlijke radioactiviteit in de geologische lagen. Het gas kan uit de bodem ontsnappen en zich ophopen in gebouwen. De WHI hanteert 100 Bq/m³ als referentiewaarde[41] voor radon in woningen (waarde waarbij er geen noemenswaardige gezondheidsschade wordt waargenomen). Het FANC gaat momenteel uit van een referentieniveau van 300 Bq/m³, zoals aanbevolen door de Hoge Gezondheidsraad (boven deze waarde zijn maatregelen aangewezen). Het Belgisch nationaal radonactieplan is gepubliceerd op de website van het Agentschap.

Het FANC controleert ook de radioactiviteit in water bestemd voor consumptie, overeenkomstig de bepalingen van Richtlijn 2013/51/Euratom, omgezet in het koninklijk besluit van 31 mei 2016. De richtlijn verplicht waterleveranciers en voedingsbedrijven die water in hun producten verwerken om een zelfcontroleprogramma op te zetten om na te gaan of de blootstelling van de bevolking onder de indicatieve stralingsdosis van 0,1 mSv blijft.

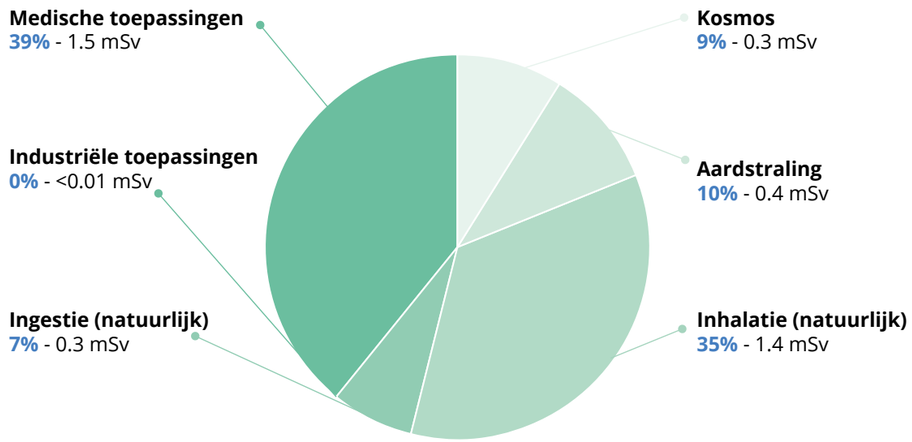
Milieu-informatie

Het FANC evalueert op regelmatige basis de blootstelling van de bevolking aan ioniserende straling aan de hand van de methode van het Wetenschappelijk Comité van de Verenigde Naties voor de studie van de gevolgen van atoomstraling (UNSCEAR). Deze gestandaardiseerde methode houdt rekening met de resultaten van de radiologische monitoring van het grondgebied en met de door het FANC uitgevoerde metingen en berekende statistieken in de verschillende sectoren. De laatste evaluatie dateert van 2015.

© Jakob Madsen – Unsplash

41. Becquerel (Bq) is de eenheid die radioactiviteit meet. De waarde geeft het aantal radioactieve vervalprocessen per seconde aan in een bepaalde stof.

Grafiek *- Gemiddelde jaarlijkse blootstelling van de Belgische bevolking aan ioniserende straling in 2015 (bron: FANC).*

Afgezien van de medische blootstelling, die niet wordt besproken in dit hoofdstuk, is het grootste aandeel binnen de blootstelling afkomstig van de inhalatie van natuurlijke radionucliden (1,4 mSv/jaar). Deze dosis is voornamelijk afkomstig van de blootstelling aan radon in woningen en op werkplekken. De gegevens over de gemiddelde blootstelling aan radon komen uitvoerig aan bod in het vorige rapport.

De andere componenten van de jaarlijkse blootstelling - kosmische en aardstraling, en ingestie van natuurlijke radionucliden via de voedselketen - blijven stabiel, aangezien hun omvang voornamelijk wordt bepaald door de lokale bodemgesteldheid en ligging. Dankzij de invoering van 2013/51/Euratom kon dit geografische effect op drinkwater in kaart worden gebracht en gemeten, waaruit is gebleken dat – op enkele afwijkingen na – de richtdosis wordt nageleefd.

Tot slot is het belangrijk om op te merken dat het totale aandeel van nucleaire en industriële toepassingen dat door het FANC wordt toegestaan (zie hoofdstuk 6) verwaarloosbaar is.

In 2025 zal op basis van de UNSCEAR-methode een nieuwe evaluatie van de gemiddelde dosis van de Belgische bevolking, beschikbaar zijn.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Hoewel de meeste bronnen van blootstelling van de bevolking van natuurlijke oorsprong zijn, is het dankzij het federale beleid dat door het FANC wordt uitgevoerd, dat we het grondgebied op een efficiënte manier kunnen monitoren, schommelingen kunnen meten en situaties in kaart kunnen brengen waar specifieke acties mogelijk en/of vereist zijn om de blootstelling te verlagen.

Vooruitzichten

Om de woningen en werkplekken te identificeren waar de referentiedrempel van 300 Bq/m³ wordt overschreden, blijft het FANC het radonactieplan verder uitvoeren.

Bij de controle van het drinkwater plant het FANC een grondige analyse van de geografische concentratieverschillen met betrekking tot de natuurlijke radioactiviteit om deze gegevens op een transparante manier aan de bevolking te kunnen verstrekken.

7.5 Blootstelling aan asbest

Milieubeleid

België was jarenlang de grootste gebruiker wereldwijd van asbest (in kilo per inwoner). Bij inademing kan asbest ernstige ziekten veroorzaken, zoals asbestose (fibrose ter hoogte van de wand van de longblaasjes) en verschillende soorten kanker: mesothelioom (borstvlies- en buikvlieskanker), strottenhoofdkanker, longkanker en eierstokkanker. De blootstelling aan asbest kan ook minder zware aandoeningen veroorzaken dan asbestose, zoals diffuse pleuraverdikkingen (verdikkingen van het binnenste borstvlies dat de longen en het hartzakje bedekt).

Op 1 april 2007 werd het 'Asbestfonds' (AFA) opgericht dat schadevergoedingen uitbetaalt aan de slachtoffers van asbest die professioneel of in hun omgeving werden blootgesteld aan asbest, op voorwaarde dat de blootstelling in België plaatsvond. Milieuslachtoffers kunnen via het AFA een schadeloosstelling verkrijgen, wat niet mogelijk is via de regeling voor beroepsziekten van het Federaal Agentschap voor Beroepsrisico's (FEDRIS).

AFA kende aanvankelijk een schadevergoeding toe voor mesothelioom, asbestose, en voor 'goedaardige aandoeningen van het borstvlies en het hartzakje veroorzaakt door asbest' (waaronder de 'diffuse pleuraverdikkingen') die juridisch worden gelijkgesteld met asbestose, hoewel zij medisch verschillend zijn.

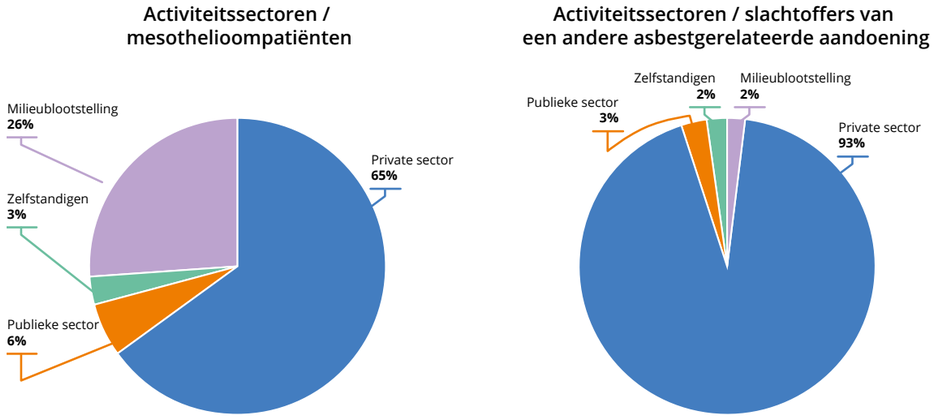
Aan de lijst van aandoeningen die door het AFA kunnen worden vergoed door de wet van 5 mei 2019 tot verbetering van de schadeloosstelling voor asbestslachtoffers, werden twee nieuwe asbestgerelateerde ziekten toegevoegd: longkanker en strottenhoofdkanker veroorzaakt door asbest. De wet van 14 juni 2022 voegt aan deze lijst nog eierstokkanker veroorzaakt door asbest toe.

Het AFA staat sinds 15 november 2017 ook in voor preventie. Binnen deze opdracht zet het AFA campagnes op rond sensibilisering en preventie, is het betrokken bij evenementen zoals Batibouw of bij de organisatie van webinars.

Tot slot is het AFA sinds 5 mei 2019 belast met de begeleiding van slachtoffers. Dit vertaalt zich onder meer in de oprichting van een contactpunt om vragen vanuit de Belgische bevolking over de asbestproblematiek te beantwoorden. De AFA maatschappelijk werkers organiseren ook permanente diensten om mogelijke slachtoffers administratief en sociaal bij te staan. Ze leggen ook huisbezoeken af bij erkende mesothelioompatiënten om de situatie van asbestslachtoffers te onderzoeken en hen passende maatregelen voor te stellen naargelang hun individuele noden.

Milieu-informatie

Jaarlijks worden gemiddeld 271 nieuwe slachtoffers erkend. Sinds 2007 werden al 4.611 slachtoffers erkend. Het aantal vergoede personen is groter geworden, omdat de rechthebbenden effectief een schadevergoeding ontvangen. Een aanzienlijk aandeel van de mesothelioomgevallen is te wijten aan omgevingsblootstelling (26 %). Bij de overige asbestgerelateerde aandoeningen is 2 % van de erkende gevallen toe te schrijven aan omgevingsblootstelling.

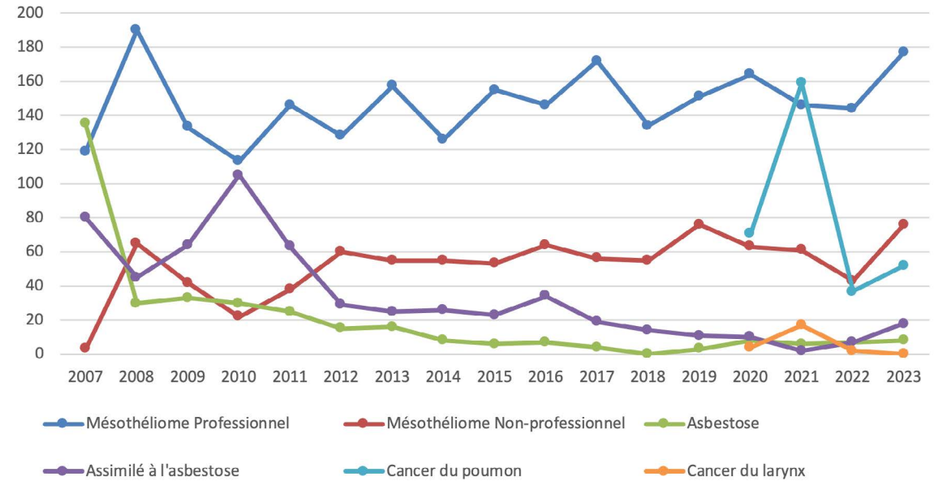

Grafiek *- Spreiding van het aantal door het AFA geïnventariseerde patiënten met mesothelioom of een andere asbestgerelateerde aandoening (2007-2018). (Bron: Asbestfonds)*

Het merendeel van de slachtoffers die een aanvraag indienen is actief in de privésector. Het kleine aantal zelfstandigen is wellicht te wijten aan het feit dat ze onvoldoende op de hoogte zijn van de mogelijkheid om een vergoedingsaanvraag in te dienen bij het AFA. Kanker wordt voornamelijk in de leeftijdsgroep vanaf 65 jaar opgemerkt. De slachtoffers zijn meestal mannen (86 % voor mesothelioom, 98 % voor andere door het AFA erkende aandoeningen) die op hun werkplaats in contact geweest zijn met asbest. De slachtoffers zijn hoofdzakelijk actief in de metaalindustrie (onder meer de staalindustrie), de bouwsector en de industrie (onder meer de vervaardiging van bouwmaterialen).

Het aantal erkende mesothelioomgevallen en met asbestose gelijkgestelde aandoeningen is sterk gestegen, na een daling in de periode 2021-2022. Het aantal asbestoseslachtoffers is stabiel gebleven.

De nieuwe ziekten die in 2019 en 2022 werden erkend, hebben verschillende wijzigingen ondergaan. Het toepassingsbesluit inzake longkanker en strottenhoofdkanker door asbest werd eind 2019 gepubliceerd. De eerste erkenningen door het AFA vonden plaats in 2020. In 2021 werden patiënten die voorheen onder de regeling voor beroepsziekten vielen, ook erkend in het kader van het AFA, waardoor het aantal erkenningen een zeer hoge vlucht nam. Na een sterke daling in 2022 kende het aantal longkankers een aanzienlijke stijging in 2023. Het aantal gevallen van strottenhoofdkanker daalde sterk in 2022 en bleef stabiel in 2023. Tot op heden werd nog geen enkele aanvraag voor eierstokkanker door asbest ingediend en erkend.

Grafiek *- Jaarlijks aantal door het AFA erkende patiënten met mesothelioom of een andere asbestgerelateerde aandoening in België (2007-2018). (Bron: Asbestfonds)*

© ammypicca – Freepik

HOOFDSTUK 8

Inspecties, controles en rechterlijke beslissingen

De Federale Milieu-Inspectie[42] staat in voor de handhaving van een groot aantal verordeningen en reglementeringen betreffende producten en soorten die op de Belgische markt worden gebracht. De Federale Milieu-Inspectie werkt nauw samen met de andere federale inspectiediensten (FOD Economie, Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV), Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten (FAGG), Douane, Belgisch Instituut voor postdiensten en telecommunicatie (BIPT), ...) die instaan voor productveiligheid en deze diensten ontmoeten elkaar op een maandelijkse coördinatievergadering.

De Federale Milieu-Inspectie werkt ook samen met de regionale inspectiediensten binnen het Nationaal Forum REACH.

Hieronder een tabel met een overzicht van milieu-gerelateerde thema's die door de federale diensten worden geïnspecteerd (in het geel aangeduid):

		Federale inspectiediensten		
		FAVV	**DGEM**	**Douane**
Geïnspecteerde thema's	Biociden (behalve operatoren actief in de voedselketen)		(*)	
	Gewasbeschermingsmiddelen in de voedselketen	(*)		
	Hout	(*)	(*)	
	Bois			
	Invasieve uitheemse soorten			
	Plantengezondheid			
	Diergezondheid			

(*): volgens het protocol van 2023 tussen de FOD Volksgezondheid en het FAVV

In 2023 werd het protocol tussen de FOD en het FAVV vernieuwd. Hierbij werd voor het deelluik CITES een duidelijkere afbakening van de verantwoordelijkheden tussen het FAVV en de FOD opgenomen. Eveneens werden in dit globale protocol duidelijke afspraken gemaakt op het vlak van inspecties op biociden- en gewasbeschermingsproducten.

Daarnaast bestaan er ook samenwerkingsprotocols met FOD Financiën - Douane op het vlak van de PIC-verordening, invasieve uitheemse soorten enzovoort.

42. Dienst Inspectie van de Directie-Generaal LeefMilieu (DGEM) van de Federale overheidsdienst Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu

8.1 Gevaarlijke stoffen en bereidingen, en biociden

Milieubeleid

De controles van de Federale Milieu-Inspectie op gevaarlijke stoffen en bereidingen vinden plaats in overeenstemming met het wettelijk kader van de wet van 21 december 1998 betreffende de productnormen ter bevordering van duurzame productie- en consumptiepatronen en ter bescherming van het leefmilieu, de volksgezondheid en de werknemers (hierna 'wet van 21 december 1998') en het koninklijk besluit van 2 juli 2014 tot regeling van de uitvoering van de controles op de toepassing van de wet van december 1998.

De Federale Milieu-Inspectie maakt jaarlijks een inspectieplan op met specifieke campagnes. Dit jaarplan maakt deel uit van een nationale vierjarenstrategie die werd uitgestippeld in overeenstemming met Verordening (EU) 2019/1020 betreffende markttoezicht en conformiteit van producten, op basis waarvan de prioriteiten voor de controles op de toepassing van de wetgeving kunnen worden bepaald. Daarnaast vinden er ook routinecontroles plaats, en controles na klachten die bij de dienst worden gemeld. Er worden ook controles uitgevoerd in het kader van gemeenschappelijke acties op Europees niveau (met name het forum PROSAFE). Daarnaast legt het Europees Agentschap voor chemische stoffen een aantal controlethema's vast (bv. de REF-projecten met betrekking tot de toepassing van de REACH-regelgeving). De Federale Milieu-Inspectie voert tevens controles uit op producten die online worden verkocht.

De leden van de Federale Milieu-Inspectie zijn bevoegd voor de controle op de toepassing van een groot aantal nationale en Europese wetgevingen. De controles hebben onder meer betrekking op de producten en chemische stoffen die onder de REACH-verordening vallen, op biociden (ontsmettingsmiddelen enz.), op de naleving van de CLP-regelgeving op indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels, waaronder bijvoorbeeld kindveilige sluitingen van bepaalde verpakkingen, op gewasbeschermingsmiddelen (buiten de voedselketen), op de richtlijn betreffende het vaststellen van eisen voor ecologisch ontwerp, op persistente organische verontreinigende stoffen (POP's), op de export van gevaarlijke chemische stoffen conform de PIC-verordening, op het hout dat afkomstig is van illegaal ontboste gebieden (Europese houtverordening of *European Timber Regulation*) enz.

In de periode 2019-2023 werden nieuwe Europese verordeningen en Belgische koninklijke besluiten goedgekeurd die onder de controlebevoegdheid van de Federale Milieu-Inspectie vallen. Wat biociden betreft, geldt dat onder meer voor het koninklijk besluit van 4 april 2019 betreffende het op de markt aanbieden en gebruiken van biociden en het koninklijk besluit van 10 mei 2023 houdende reglementering van de begassingen en ontgassingen.

© littlewolf1989– Adobe Stock

Milieu-informatie

De dienst voert jaarlijks meer dan 2.500 inspecties en controles uit. In gemiddeld 10 % daarvan wordt een inbreuk vastgesteld met opmaak van een proces-verbaal.

Cel Chemicals	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Aantal PV's	52	36	51	36	43
Aantal waarschuwingen	59	100	84	66	35
Aantal inspecties	-	-	851	1028	857

Cel Biociden	**2019**	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Aantal PV's	139	102	114	141	158
Aantal waarschuwingen	150	270	203	303	197
Aantal inspecties	-	-	1081	1444	1368

Grafiek *- Aantal pv's voor inbreuken opgemaakt door de cel Biociden en de cel Chemicals in de periode 2019-2023*

De stakeholders binnen de betrokken sectoren worden via waarschuwingen (sinds juni 2023 vervangen door het vaststellingsverslag) op de regelgeving gewezen en aangespoord om maatregelen te nemen om te voldoen aan de regelgeving, zonder dat meteen tot sanctionering wordt overgegaan. De waarschuwingen en vaststellingsverslagen worden opgevolgd tijdens latere controles of de betrokken exploitant de normen naleeft.

Voor kleinere inbreuken die door de Federale Milieu-Inspectie worden vastgesteld, volgt een administratieve boete. Zware inbreuken daarentegen worden strafrechtelijk vervolgd of kunnen worden bestraft met een administratieve boete. De meeste zware inbreuken worden administratief afgehandeld. Wat de controles op gevaarlijke stoffen en bereidingen, en biociden betreft, werden in de periode 2019-2023 zeven vaststellingen strafrechtelijk vervolgd.

Naast boetes opleggen bij vastgestelde inbreuken, kunnen de inspecteurs van de Federale Milieu-Inspectie ook de niet-conforme producten in beslag nemen, verzegelen of uit de handel laten nemen. De wet van 21 december 1998 werd in 2023 gewijzigd. Er werden bijkomende uitvoeringsmaatregelen toegevoegd aan het arsenaal aan instrumenten waarover de inspecteurs van de Federale Milieu-Inspectie beschikken wanneer niet-conformiteit van producten wordt vastgesteld. De wet maakt het ook mogelijk om correctieve maatregelen op te leggen aan de betrokken exploitant, zoals het product conform maken of het product terugroepen en de bevolking waarschuwen voor het risico. De toevoeging van deze maatregelen in de wetgeving biedt de inspecteurs van de Federale Milieu-Inspectie de mogelijkheid om flexibel te reageren op specifieke situaties.

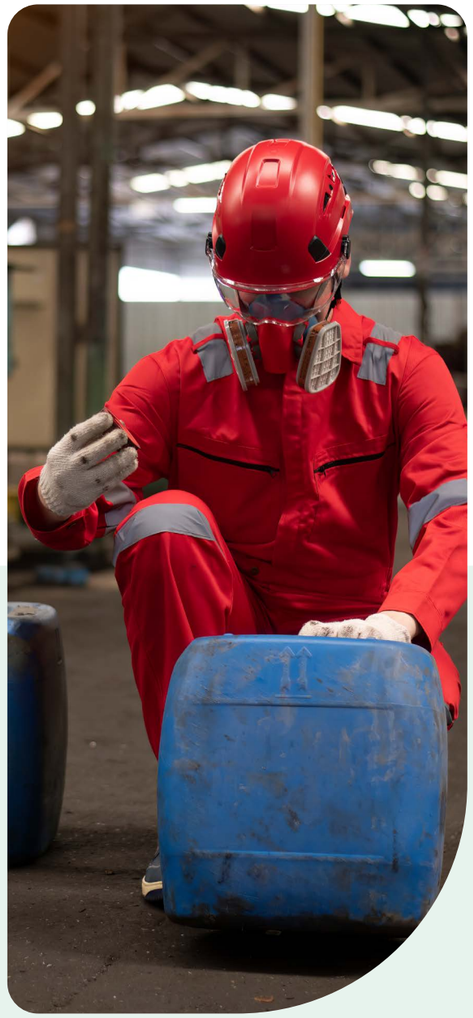
Verordening (EU) 2019/1020 betreffende markttoezicht en conformiteit van producten, die in 2019 werd goedgekeurd en van kracht werd in juli 2021, is bedoeld om het markttoezicht van de producten die onder de harmonisatiewetgeving van de Europese Unie vallen (wetgevingen vermeld in bijlage I, met inbegrip van de REACH-verordening, de CLP-verordening en Verordening 528/2012 betreffende het op de markt aanbieden van biociden en het gebruik ervan) aan te scherpen. De verordening zorgt voor een betere informatie-uitwisseling tussen de markttoezichtautoriteiten van de EU-lidstaten, door een procedure voor verzoeken om wederzijdse bijstand in te voeren. De verordening biedt tevens een controlekader voor producten die op de markt van de Europese Unie komen. De laatste jaren wordt *Safety Gate* (voormalige Rapex) steeds vaker gebruikt voor de behandeling van Europese meldingen. De controles op onlineverkoop zijn de afgelopen jaren ook verder uitgebouwd, met name door de aanwerving van een inspecteur die verantwoordelijk is voor de controle van producten die via websites of platformen worden verkocht.

Evaluatie van de doeltreffendheid

De doeltreffendheid wordt gemeten aan de hand van: analyses van de resultaten van de verschillende campagnes, het aantal uitgevoerde inspecties, het aantal inbreuken of vaststellingen, het aantal geanalyseerde monsters, het aantal inbeslagnames of verwijderingen van de markt, het aantal inspecties op producten die via e-commerce op de markt zijn gebracht enz.

Vooruitzichten

Door het steeds toenemende aantal regels dat moet worden gecontroleerd, is de dienst genoodzaakt haar risicoanalyse en marktanalyse voortdurend te verbeteren door de verschillende beschikbare gegevensbronnen te analyseren en aan elkaar af te toetsen, zoals de EU-kennisgevingsdatabank van productcontroles (ICSMS, *Safety Gate*), de resultaten van de FORUM-projecten van het *European Chemicals Agency*, door samenwerking en uitwisselingen met de inspectiediensten van andere lidstaten en, als het budget het toelaat, door marktgegevens aan te kopen bij gespecialiseerde marktonderzoekbureaus.

© APchanel – Adobe Stock

8.2 CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora)

Milieubeleid

De bevoegde handhavingsautoriteiten inzake CITES in België zijn de inspectiedienst CITES van de FOD, de douane, het FAVV en de federale en lokale politie. Er wordt controle gedaan op alle vormen van handelsverkeer: aan de grenzen voor invoer, (weder)uitvoer als doorvoer én op het Belgische grondgebied (handelaars, hobbykwekers etc.).

Specimen die deel uitmaken van inbreuken kunnen bestuurlijk (op advies van de CITES-dienst) of strafrechtelijk in beslag genomen worden. Inbeslagnames bij illegale invoer komen voornamelijk voor op de luchthaven van Zaventem (controle van passagiers, geïmporteerde voedingsmiddelen of poststukken) of de haven van Antwerpen (vnl. invoer van tropisch hout). Vastgestelde inbreuken worden ofwel strafrechtelijk vervolgd, ofwel administratiefrechtelijk (via een administratieve boete).

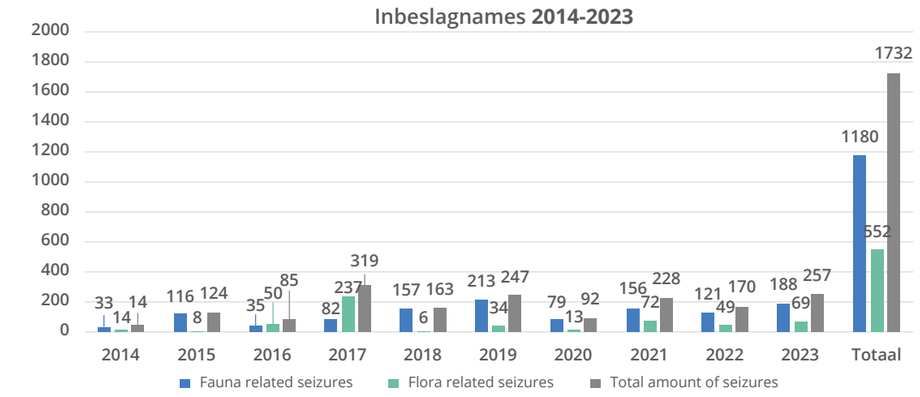
Zowel de aanduiding van de handhavingsautoriteiten als de strafmaatregelen zijn vastgelegd in de zogenaamde CITES-wet (wet van 8 juli 1981 houdende goedkeuring van de Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten). België zal bovendien specifieke acties ondernemen op basis van het 2e *EU Wildlife Action Plan* (2022).

Milieu-informatie: controle op bedreigde soorten

Aantal controles verricht door de Inspectiedienst	2019	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Controles	111	325	304	287	305	292	227
Pv wegens inbreuk	53	134	115	86	70	59	50
Pv met inbeslagname	16	23	52	12	10	19	24
Waarschuwings-pv	21	45	32	32	31	62	29

› Het jaarlijks inspectieplan bevat verschillende prioriteiten (naast de “normale” controles naar aanleiding van aanvragen voor CITES-documenten en klachten): antiek en beurzen (2019), jachttrofeeën en dierentuinen (2020), vogels (2021-22-23), hercontrole van eerdere plegers van inbreuken (2022), veilinghuizen en enkele beurzen (2023).

***Grafiek** - Het aantal inbeslagnames geregistreerd door handhavingsautoriteiten:*

In 2020 werden minder inbeslagnames geregistreerd ten gevolge van COVID-19. Er worden steeds meer dieren of dierlijke producten in beslag genomen dan planten of plantaardige producten. De belangrijkste inbeslagnames aan de grenzen gaan over *bushmeat* (“*wild vlees*”) maar ook veel voedingssupplementen (28 % in de afgelopen 10 jaar).

Regelmatig terugkerende internationale acties zorgen ook voor resultaten op het terrein, zoals *Operation Thunder*, georganiseerd door de *World Customs Organisation* en Interpol. De douane, de CITES-inspectiedienst en het FAVV namen hieraan deel. De controles vormen tegelijk opleidingsmomenten waarbij CITES-experten specifieke uitleg geven. Andere controleacties waren Operatie *Blizzard* inzake illegale handel in reptielen (2019), *Kitkat* inzake illegale handel in katachtigen (2019), *Sesha* III inzake illegale handel in CITES-hout (2019).

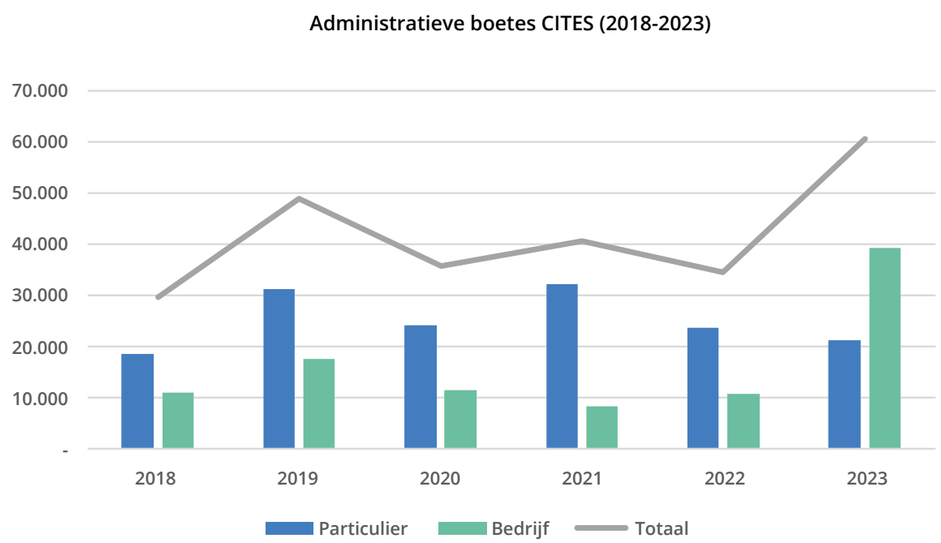
Daarnaast zijn er maandelijks gezamenlijke nationale acties op het terrein. Het FAVV en de douane organiseerden doorgedreven controles op passagiersbagage (*BACON*-actie): 12 dagen in 2021 op de luchthaven van Zaventem; 56 dagen in 2023 op verschillende luchthavens in België en in het treinstation Brussel-Zuid (sinds Brexit een buitengrens).

Bij de controles kunnen 43 aangestelde experten helpen met determinatie van de soort of ouderdom van een product. Er werden ook partnerschappen aangegaan met laboratoria: sinds 2019 worden DNA-analyses uitgevoerd in samenwerking met BOPCO (*Barcoding Facility for Organisms and Tissues of Policy Concern*); sinds 2020 worden houtanalyses uitgevoerd in samenwerking met ENFORCE (Belgisch expertisecentrum voor forensisch houtonderzoek). Het douanelaboratorium voert ook analyses uit voor douanedossiers, voornamelijk inzake hout en plantenextracten.

© Holly Landkammer – Unsplash

Grafiek *- Evolutie in het aantal afgeleverde administratieve boetes met als hoogtepunt € 60.000 in 2023.*

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het aantal vaststellingen en inbeslagnames door de CITES-inspectiedienst fluctueert naargelang de effectieve inzet van de inspecteurs. De hoeveelheid inbeslagnames van alle diensten is ook sterk afhankelijk van events (COVID-19, vogelgriep…) en prioriteiten van de verschillende diensten.

Samenwerking met verschillende diensten van de handhavingsautoriteiten zorgde ervoor dat de inbreuken gemakkelijker en efficiënter konden worden vastgesteld. Dit heeft geleid tot een aantal goede onderzoeken, bijvoorbeeld: 420.000 in beslag genomen glasaaltjes vrijgelaten in rivieren | FOD Volksgezondheid (belgium.be).

© Elke Malfait

Vooruitzichten

Zie hiervoor ook bij de perspectieven bij hoofdstuk 2 (CITES – beleid).

Een verdere uitbreiding van samenwerkingsverbanden, niet enkel met de gewesten, maar ook met de verschillende Belgische wetenschappelijke instellingen zullen zorgen voor een efficiëntere handhaving. Zo zal de samenwerking met het Belgisch expertisecentrum inzake hout (ENFORCE) zorgen voor betere controle op de invoer van hout in België en zal er gepoogd worden om de bestaande onderzoekstechnieken uit te breiden bij BOPCO.

8.3 Hout

Milieubeleid

Controles op de Europese houtverordening (EUTR) worden in België uitgevoerd door de Federale Milieu-Inspectie. Deze werkt hiervoor nauw samen met de algemene Administratie van de Douane en Accijnzen van de FOD Financiën. Controles worden uitgevoerd bij het voor het eerst op de markt brengen van houtproducten. Hierbij wordt nagegaan of bedrijven beschikken over een algemene zorgvuldigheidsprocedure waarin beschreven is hoe ze aan de EUTR-verplichtingen voldoen m.a.w. of ze de nodige maatregelen nemen om ervoor te zorgen dat de houtproducten die ze op de markt brengen van legale oorsprong zijn. Daarnaast wordt ook de toepassing van deze algemene zorgvuldigheidsprocedure op specifieke zendingen gecontroleerd. Veelal gaat het om controle van documenten, waar mogelijk en opportuun gecombineerd met staalnames.

Daarnaast werd de wet van 21 december 1998 betreffende de productnormen aangepast zodat in beslag genomen hout kan geschonken of verkocht worden.

Milieu-informatie: controles

Het aantal controles bleef over de rapporteringsperiode min of meer stabiel. Bij meer dan de helft van de controles werden vaststellingen gedaan.

	2019	2020	2021	2022	2023
Controles	29	30	20	14	16
PV voor inbreuk	1	7	4	6	8
PV van waarschuwing/ Verslag van Vaststelling	11	11	3	1	2

In 2019 werd voor het eerst gebruik gemaakt van houtanalysetechnieken tijdens een actiedag in de haven van Antwerpen. Sinds 2023 worden er systematisch stalen genomen tijdens de controles. Mede dankzij de oprichting van *ENFORCE* (Belgische expertisecentrum voor forensisch houtonderzoek) en de uitbreiding van analysetechnieken zoals herkomstbepaling. De mogelijkheden zullen in de toekomst nog groeien wat het belang van staalnames naar alle waarschijnlijkheid zal doen toenemen.

Vooruitzichten

Vanaf 30/12/2024 zal de Ontbossingsverordening (EUDR) van kracht zijn en zal de inspectiecel ontbossing binnen de federale milieu-inspectie instaan voor de controles hierop. Dit houdt in dat er naast controles op hout en houtproducten ook controles zullen uitgevoerd worden op producten vervaardigd uit 6 andere grondstoffen (cacao, koffie, oliepalm, rubber, soja, en runderen). De EUDR legt vast hoeveel controles dienen uitgevoerd te worden. Om deze doelstellingen te halen zal de capaciteit van de inspectiecel ontbossing sterk moeten groeien.

8.4 Voedselketen en milieu

Milieubeleid

Het FAVV staat in voor de bewaking van de ganse voedselketen, van producent tot gebruiker en is bovendien bevoegd voor de controles op de dier- en plantengezondheid. Het FAVV controleert ook de in- en uitvoer van dieren, planten en voedingsmiddelen van en naar landen buiten de Europese Unie.

Indien de omgeving belast is met veroorzakers van planten- en dierziekten of contaminanten, bestaat het risico dat enerzijds de gezondheid van deze planten en dieren onder druk komt te staan en anderzijds dat de diervoeders en levensmiddelen die hieruit worden geproduceerd, gecontamineerd geraken. Dit laatste kan niet alleen een gevaar voor de diergezondheid, maar ook voor de gezondheid van de mens veroorzaken. Klimaatverandering brengt daarenboven nieuwe gevaren en risico's met zich mee voor de planten- en diergezondheid en ook de voedselveiligheid. Voorbeelden hiervan zijn opkomende plaagorganismen en dierziekten, en proliferatie van hier reeds bestaande of nieuw opduikende toxine-producerende micro-organismen.

Het wetgevend kader inzake veiligheid van de voedselketen is grotendeels vastgelegd op Europees niveau met o.a. de *General Food Law* (de verordening waarin de grote lijnen van de levensmiddelenwetgeving worden uiteengezet), de *Official Controls Regulation* (de verordening inzake officiële controles), de *Plant Health Law* (de verordening inzake plantengezondheid) en de *Animal Health Law* (de verordening inzake diergezondheid), alsook hun verdere aanvullende wetgeving.

De basisprincipes van deze Europese regelgeving vangen de uitdagingen van de evoluties in de voedselketen op. Het basisidee is dat de bedrijven de primaire verantwoordelijkheid hebben om de veiligheid van hun producten te waarborgen en een risicogebaseerde aanpak te hanteren bij hun eigen controles. Dit betekent dat ze in hun autocontrole rekening moeten houden met risicofactoren zoals gekende milieuverontreiniging. Het FAVV ziet erop toe dat de operatoren deze verantwoordelijkheid opnemen en voert zelf risicogebaseerde controleprogramma's uit, gebaseerd op wetenschappelijke beoordelingen en adviezen van o.a. de EFSA (*European Food Safety Authority*), die kunnen worden aangevuld met specifieke acties gelinkt aan bv. gekende of vermoedelijke verontreinigde locaties. Daarnaast voert het ook bewakings- en surveillanceprogramma's voor dier- en plantenziekten uit.

Hoewel de strijd tegen voedselverlies en -verspilling niet tot de kerntaken van het FAVV behoort, ondersteunt het initiatieven die voedseloverschotten kunnen tegengaan zoals voedseldonaties, zonder dat daarbij de voedselveiligheid in het gedrang komt. Ook aan activiteiten als de recyclage van verpakkingsmateriaal besteedt het de nodige aandacht. Binnen de context van de voedselveiligheid zet het zich in om duurzaamheid aan te moedigen.

© Fizepik

Op nationaal niveau is, naast diverse verticale reglementering, het koninklijk besluit van 22 februari 2001 houdende organisatie van de controles verricht door het FAVV en tot wijziging van diverse bepalingen een belangrijke basis voor de strafrechtelijke bepalingen die kunnen worden toegepast op alle actoren actief in de voedselketen, ongeacht de sector waarin deze specifiek actief zijn.

Milieu-informatie

De resultaten van de monsternemingen voor een aantal contaminanten in diverse producten zijn weergegeven in onderstaande grafiek. Meer info over de controles van het FAVV is te vinden in zijn activiteitenverslagen.

Voor PFAS worden enkel de resultaten voor 2023 gegeven, dit is het eerste jaar dat de Europese normen van toepassing zijn.

Milieucontaminanten zoals dioxines, dioxineachtige PCB's en merker-PCB's, PAK's, zware metalen en PFAS zijn chemische stoffen die vnl. ten gevolge van menselijke activiteiten in het milieu worden aangetroffen. Sommige van deze contaminanten kunnen voor industriële doeleinden zijn vervaardigd en breken door hun grote stabiliteit niet gemakkelijk af. Deze stoffen kunnen fungeren als persistente toxische verontreinigende stoffen en lucht, bodem, water en diervoeder en levensmiddelen verontreinigen.

Gewasbeschermingsmiddelen (insecticiden, fungiciden, herbiciden ...) en toevoegingsstoffen worden gebruikt om planten te beschermen tegen schadelijke organismen of voor onkruidbestrijding. Deze mogen enkel gebruikt worden voor datgene waartoe ze toegelaten zijn. Om te voorkomen dat de wettelijk bepaalde maximale residulimieten overschreden worden, is het eveneens noodzakelijk de gebruiksdosissen, de wachttijden (termijn vóór het oogsten) en de toepassingsfrequenties na te leven. Ter bescherming van het aquatische milieu en drinkwater worden bufferzones, waarin gewasbeschermingsmiddelen en toevoegingsmiddelen niet mogen toegepast, vastgesteld.

Mycotoxines zijn secundaire toxische metabolieten van schimmels die onder bepaalde omstandigheden op het veld of tijdens de opslag op gewassen of afgeleide producten kunnen groeien. Deze toxines worden als natuurlijke contaminanten aangetroffen in tal van levensmiddelen van plantaardige oorsprong, in het bijzonder in granen, alsook in diervoeders. Sommige mycotoxines kunnen via gecontamineerde diervoeders deels naar producten van dierlijke oorsprong, zoals melk, eieren, vlees en slachtafval worden overgedragen. Het risico op mycotoxinebesmetting wordt verhoogd door klimaatveranderingen o.a. door uitbreiding van de perioden die gunstig zijn voor de groei van schimmelzwammen (warm en vochtig), de introductie van nieuwe schimmelsoorten en nieuwe gekweekte of in het wild voorkomende planten.

Evaluatie van de doeltreffendheid

De conformiteitsgraad van de door het FAVV bemonsterde producten is over het algemeen hoog tot zeer hoog. Deze conformiteitsgraad kan echter niet aanzien worden als een indicator van de toestand van het milieu in België omdat o.a.

- het enkel producten betreft die in de voedselketen zijn gebracht; zo zijn bv. producten geteeld door particulieren niet meegenomen omdat het FAVV hiervoor niet bevoegd is;
- het producten betreft die zowel afkomstig zijn van Belgische als niet-Belgische oorsprong;
- in sommige gevallen specifieke aandacht wordt besteed aan locaties met gekende of vermoedelijke milieuverontreiniging;
- via autocontrole er een mitigatie optreedt: van operatoren wordt nl. verondersteld dat deze rekening houden met milieuverontreiniging waardoor het risico op besmetting van het diervoeder en levensmiddelen wordt verminderd.

Via de basisprincipes in het Europese beleid verankerd, kan het FAVV snel schakelen en zijn monitoring-, surveillance- en controleprogramma's aanpassen of specifieke acties opstellen om tegemoet te komen aan specifieke – al dan niet nieuwe – gevaren en risico's. Hiervoor kan het o.a. rekenen op de adviezen van het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het FAVV, een onafhankelijk adviesorgaan dat een centrale positie inneemt in de evaluatie van de risico's in de voedselketen.

Zo heeft het FAVV in 2019-2021 naast zijn algemeen controleprogramma en o.a. op basis van twee adviezen van het Wetenschappelijk Comité (snelladvies 02-2020 en advies 23-2020) gerichte analyses uitgevoerd van geteelde/gekweekte producten rond schrootverwerkende bedrijven in Vlaanderen en Wallonië waarbij specifiek werd gekeken naar dioxines, dioxineachtige PCB's en merker-PCB's.

Nadat de PFAS-verontreiniging rond een fabriek in Zwijnaarde in 2021 aan het licht kwam heeft het FAVV in de periode 2021-2022 en op basis van o.a. spoedraadgeving 10-2021 van het Wetenschappelijk Comité eerst zijn controleprogramma geheroriënteerd naar producten afkomstig van landbouwbedrijven gelegen in een kleine perimeter (<5 km) rond de fabriek, vervolgens een specifieke bemonsteringscampagne opgezet in een ruimere omgeving (<15 km), en daarna een achtergrondmonitoring uitgevoerd in Vlaanderen en Wallonië om een volledig en actueel beeld te krijgen van PFAS-achtergrondwaarden in levensmiddelen bestemd voor de voedselketen en afkomstig uit als niet-verontreinigde beschouwde zones. In 2023 heeft het naast zijn algemeen controleprogramma ook een gerichte bemonstering uitgevoerd van dierlijke producten afkomstig van landbouwbedrijven die gelegen zijn in zgn. "*no-regretzones*", die afgebakend werden door de Vlaamse overheid.

Naast de reeds vermelde adviezen heeft het Wetenschappelijk Comité in de periode 2019-2023 o.a. adviezen uitgebracht m.b.t. fycotoxines (advies 07-2020), (zware) metalen en metalloïden (advies 21-2020), POP's (advies 22-2020), diverse contaminanten (advies 02-2021), residuen van pesticiden zonder gezondheidsgerelateerde toetsingswaarden (advies 05-2021), plantengezondheid (advies 14-2021), mycotoxines (01-2022), mycotoxines, fycotoxines, biogene amines en andere toxines (advies 02-2022), residuen van gewasbeschermingsmiddelen (04-2022, 09-2022), fytotoxines (11-2022), en diergezondheid (16-2022).

Vooruitzichten

Het FAVV heeft in de periode 2019-2023 zijn controle-, monitorings- en surveillanceprogramma's en specifieke acties voor de veiligheid van de voedselketen uitgevoerd in overeenstemming met de Europese basisprincipes en zal dit ook in de toekomst blijven doen, rekening houdend met de budgettaire middelen. Hierbij wordt verwacht dat de gevolgen van de klimaatverandering meer en meer hun effect zullen hebben op de inhoud van deze programma's waarbij zal worden gesteund op bijkomende of nieuwe wetenschappelijke inzichten van o.a. de EFSA en het Wetenschappelijk Comité ingesteld bij het FAVV.

Aangezien het FAVV meer en meer geconfronteerd wordt met bepaalde incidenten die initieel niet onder zijn bevoegdheden vallen maar een mogelijk risico vormen voor de veiligheid van de voedselketen, waaronder milieucontaminatie, zal het een leidraad opstellen om de acties van het Agentschap hierin te kaderen met indien vereist een structurering van de gegevensuitwisseling met de gewesten.

8.5 Milieubescherming en regulering van activiteiten onder Belgische jurisdictie in Antarctica

Milieubeleid

Internationale regels over Antarctica worden afgesproken in het kader van de jaarlijkse Consultatieve Vergadering van het Antarcticaverdrag (ATCM[43]). Als originele partij bij het Antarcticaverdrag zetelt België in dit orgaan sinds 1961, toen het verdrag in werking is getreden. Deze Vergadering werkte een omvattend Antarctisch Verdragssysteem uit met als hoogtepunt inzake milieubescherming de aanname van het Milieuprotocol bij het Antarcticaverdrag in 1991. Dit Milieuprotocol legde, onder andere, regels vast over milieueffectenbeoordelingen voor activiteiten in Antarctica en over beschermde gebieden.

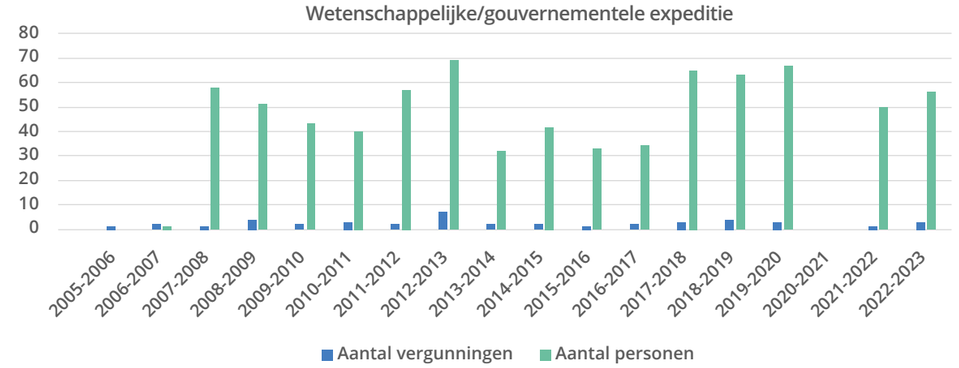
Dit internationaal kader werd in België omgezet in de wet van 21 juli 2017. Volgens deze wet dient voor Belgische activiteiten in Antarctica een vergunning aangevraagd te worden bij het Directoraat-Generaal Leefmilieu. Het DG Leefmilieu adviseert de Minister van Leefmilieu die beslist over het verlenen van de vergunning en de eventueel daaraan te verbinden voorwaarden. Deze wetgeving legt de procedure en termijnen vast voor het aanvragen van de vergunning.

Van groot belang is dat de impact van de activiteiten op het leefmilieu wordt nagegaan voorafgaand aan de start van de activiteiten en dat de nodige maatregelen worden genomen om deze impact te beperken. Hiertoe dient een milieueffectenbeoordeling te gebeuren. Deze milieueffectenbeoordeling kan verschillende niveaus van complexiteit hebben, afhankelijk van de waarschijnlijke grootte van de impact van de activiteiten.

Daarnaast bevat de wet van 21 juli 2017 bepalingen over de instandhouding van fauna en flora, afvalverwijdering en afvalbeheer, voorkomen van mariene verontreiniging en beschermde gebieden. Deze bepalingen vormen de omzetting van de hierboven vermelde internationale regels. De wet voorziet ook een aantal controlemechanismen voor de Minister, evenals strafbepalingen (zowel administratiefrechtelijke als strafrechtelijke sancties).

Milieu-informatie

De grafiek hieronder bevat gegevens over de wetenschappelijke en gouvernementele expedities in Antarctica waarvoor de Belgische overheid tussen 2005 en 2023 toestemming gaf. Het aantal vergunningen bleef relatief stabiel en beperkt: per seizoen werden meestal minder dan 5 vergunningen afgeleverd. Seizoenen met een hoger aantal uitgereikte vergunningen (bv. 2012-2013) vallen doorgaans samen met een hoog aantal deelnemers aan de expedities, soms ongeveer 60 personen.

Het aantal afgeleverde vergunningen voor toeristische expedities is nog steeds vrij laag, meestal minder dan 5 per seizoen.

43. Deze afkorting is gebaseerd op de Engelse naam van deze vergadering, namelijk "A*ntarctic Treaty Consultative Meeting*".

Evaluatie van de doeltreffendheid

Wat betreft de gebruikte indicatoren valt op te merken dat het aantal afgeleverde vergunningen weinig zegt over de effectiviteit van het beleid. Meer of minder vergunningen betekenen geen meer of minder effectief beleid maar hangt af van hoeveel mensen hebben willen afreizen naar Antarctica om verschillende redenen. Desalniettemin kan met behulp van deze indicatoren gepoogd worden belangrijke tendensen te onderscheiden.

Eerst en vooral was de periode 2019-2023 bijzonder omdat deze periode twee jaren (de seizoenen 2020-2021 en 2021-2022) telde waarin de uitbraak van COVID-19 het afreizen naar Antarctica erg bemoeilijkte. De campagnes van de *Belgian Antarctic Research Expedition* (BELARE) reisden wel naar het Prinses Elisabethstation maar met een beperkte bezetting. In het algemeen reisde in deze periode een lager aantal personen op basis van Belgische vergunningen naar Antarctica.

In diezelfde periode viel ook een sterke daling waar te nemen in de internationale statistieken van het aantal toeristen dat Antarctica bezocht. Deze daling is echter tijdelijk gebleken en sinds het seizoen 2022-2023 is het aantal toeristen dat Antarctica bezoekt, terug aan een steile klim begonnen. In dit seizoen werd zelfs de kaap van 100.000 bezoekers op één seizoen overschreden. Het overgrote deel van de touroperators die reizen naar Antarctica aanbieden, is aangesloten bij de *International Association of Antarctic Tour Operators* (IAATO). IAATO biedt op haar website statistieken aan van het aantal toeristen dat Antarctica bezoekt met behulp van bij haar aangesloten touroperators. In het seizoen 2022-2023 waren dit er 104.096. Er is slechts één bij IAATO aangesloten touroperator gevestigd in België, die met het zeilschip Vaïhéré opereert. Er wordt niet verwacht dat bijkomende touroperators in België vergunningen zouden aanvragen.

Tot slot valt nog op te merken dat het aantal personen dat de Prinses Elisabethbasis jaarlijks bezoekt, is gestabiliseerd rond de 50 à 55 personen. Hiermee lijkt ook de maximale capaciteit van de basis bereikt zonder grondige uitbreidingswerken.

Vooruitzichten

Het aantal vergunningen dat jaarlijks door de Belgische autoriteiten wordt afgegeven, blijft beperkt, ook op het gebied van toerisme. De milieu-impact van deze activiteiten is, met uitzondering van de bouw van het Prinses Elisabethstation, gering of van voorbijgaande aard of minder dan gering of van voorbijgaande aard. De kans op een toekomstige gevoelige stijging van het aantal vergunningsaanvragen is klein.

De stijging van het toerisme sinds 2014, en met name sinds het einde van de coronapandemie, heeft echter aanleiding gegeven tot een debat op internationaal niveau over hoe toerisme in Antarctica best beheerd kan worden. Dit debat heeft zich in 2023 vertaald in de opstart van een proces voor het ontwikkelen van een alomvattend en consistent kader voor de regulering van toerisme en andere niet-gouvernementele activiteiten in Antarctica. Welke vorm dit kader zou kunnen aannemen en welke elementen het kan bevatten, zullen de debatten over de volgende jaren moeten uitwijzen. België zal deze discussies actief opvolgen en pleiten voor een ambitieus kader dat Antarctica beschermt als natuurreservaat, toegewijd aan wetenschap en vrede. In dit stadium is hiervoor geen aanpassing aan de federale regelgeving vereist.

De komende jaren zal de administratie de wetgevende teksten voorbereiden voor een Belgische ratificatie van de Bijlage VI bij het Milieuprotocol. Deze Bijlage VI betreft aansprakelijkheid, in het bijzonder voor milieubedreigende noodsituaties, en is een essentiële bouwsteun van het internationaal regelgevend kader voor Antarctica. Opdat deze Bijlage in werking zou kunnen treden, dienen 9 landen de ratificatie nog in orde te brengen, waaronder België.

Na onenigheid over de bevoegdheidsverdeling voor het ratificeren van dit instrument, is vastgesteld dat zowel de gewesten als de federale overheid bevoegd zijn voor de ratificatie. De ratificatie zal plaatsvinden nadat de federale overheid en de drie gewesten de nodige instemmingswetgeving hebben aangenomen.

8.6 Statistieken betreffende de strafvervolgingen

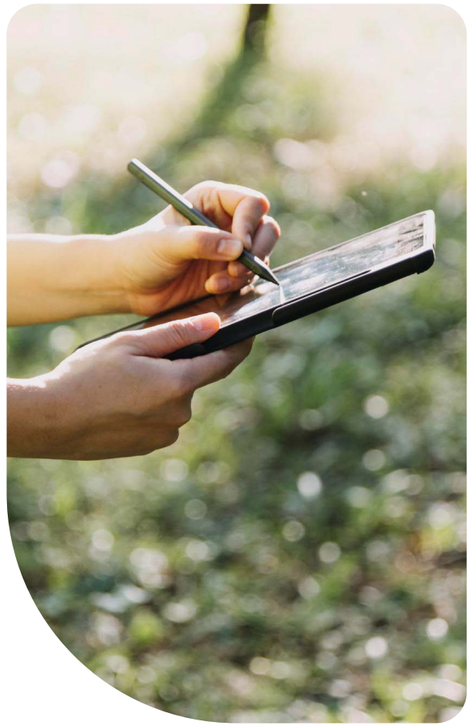
Achtergrond

Er dient aan herinnerd te worden dat het in de parketten gebruikte informaticabeheersysteem **geen mogelijkheid voorziet om de dossiers te onderscheiden volgens de aard, federaal of gewestelijk, van de milieuwetgeving**. De hier vermelde gegevens betreffen dus **zowel de regionale als federale genomen beslissingen**. Dit hoofdstuk behandelt dus de totaliteit van de prestaties die de federale justitie levert op het vlak van leefmilieu.

1. De gepresenteerde cijfers zijn afkomstig uit de centrale databank van het College van Procureurs-generaal de dato 4 mei 2024. Deze databank is gebaseerd op de registraties van de correctionele afdelingen van de parketten bij de rechtbanken van eerste aanleg in het MACH-systeem (voor het parket Eupen enkel vanaf 2020).
2. Zaken die op het moment van de gegevensextractie nog niet in hun totaliteit op het parket beland zijn, worden niet mee verrekend. Concreet gaat dit over de zogenaamde 'vereenvoudigde processen-verbaal op listing', de 'nog lopende autonome politionele opsporingsonderzoeken', de 'vereenvoudigde autonome politionele opsporingsonderzoeken' en de 'autonome politionele opsporingsonderzoeken onbekende dader'. Wat het milieu betreft, gaat het om overtredingen die o.a. betrekking hebben op sluikstorten, geluidsoverlast, vervuiling van oppervlaktewater. Meer informatie is beschikbaar in Omzendbrief COL 8/2005 (bijlage 3) van het College van Procureurs-generaal betreffende het ambtshalve politioneel onderzoek en het vereenvoudigde proces-verbaal (VPV), van kracht geworden vanaf 1 juli 2005. Deze VPV's worden enkel bewaard op een elektronisch opslagmedium van de politiedienst, en worden dus niet doorgegeven aan het parket. De politie stuurt naar het parket enkel een maandelijkse lijst met de VPV's. Indien nodig kan de Procureur des Konings vragen om hem een bepaalde VPV toe te sturen om er een gevolg aan te geven. In dat geval wordt het dossier, eens het op het correctionele parket is, geregistreerd in het MACH-systeem.
   Men dient er in het algemeen trouwens rekening mee te houden dat sommige milieumisdrijven die in een klassiek proces-verbaal aan de parketten overgemaakt werden niet in de statistieken voorkomen omdat er bijvoorbeeld een ander primair misdrijf in de zaak is (bv. diefstal) waardoor het milieu-aspect niet in de geïnformatiseerde systemen wordt geregistreerd, of omdat nieuwe feiten vaak in gegroepeerde aanvankelijke processen-verbaal worden gegoten indien een onderzoek werd opgestart (bv. één aanvankelijk proces-verbaal met opgave van 5 nieuwe feiten van sluikstorten) waardoor een onderschatting van het fenomeen milieucriminaliteit ontstaat.
   De cijfergegevens geven bijgevolg enkel een beeld van het aantal zaken m.b.t. milieucriminaliteit dat volgens de registraties in de geïnformatiseerde systemen door de correctionele parketten wordt behandeld, en dus geen indicatie zijn van de omvang van dit crimineel fenomeen. Zo wordt er in deze cijfers bijvoorbeeld geen rekening gehouden met de processen-verbaal die rechtstreeks overgemaakt werden aan de politieparketten die het merendeel van de zaken 'visvangst' en 'bosdecreet (behalve wat het Vlaams Gewest betreft sedert het decreet van 1 juli 2022)' behandelen aangezien deze materies hoofdzakelijk de bevoegdheid van de politierechtbank betreffen. Ook de invoering van de gemeentelijke administratieve sancties voor kleine vormen van overlast (zoals het achterlaten van zwerfvuil vanaf 29 februari 2008) heeft een impact op de instroom van milieuzaken op de parketten.
3. De hierna behandelde gegevens betreffen enkel overtredingen door meerderjarigen of niet-geïdentificeerde personen. Overtredingen door minderjarigen worden geregistreerd door de jeugdafdelingen van de parketten.
4. **De hierna behandelde gegevens worden op een andere wijze gepresenteerd in vergelijking met de vorige rapporten.** Dit is een gevolg van de inwerkingtreding van de vernieuwde omzendbrief COL 16/2014 op 1 januari 2022. Het betreft grotendeels labelaanpassingen: er wordt nu over 'afhandeling zonder strafvervolging' gesproken in plaats van 'zonder gevolg', de 'administratieve sanctie' is nu ondergebracht in een overkoepelende categorie 'ketengerichte afhandeling'

(zij het dat we ze wel nog altijd apart weergeven gezien het grote aandeel van deze beslissing in milieudossiers) en tenslotte werd de minnelijke schikking samen met de onmiddellijke inning ondergebracht in een overkoepelende categorie 'betaling van een geldsom'. Om de vergelijking met de voorgaande jaren te bewerkstelligen worden de gegevens die hierna volgen voor de periode 2004-2021 eveneens op deze wijze gepresenteerd.

5. Het informaticasysteem MACH voorziet in een aantal voornaamste en secundaire tenlasteleggingscodes die het mogelijk maken om milieuovertredingen te registreren. Wanneer meerdere codes worden vermeld in het dossier, zal enkel de voornaamste tenlasteleggingscode in aanmerking worden genomen in het kader van deze analyse. Specifiek gaat het om volgende codes:

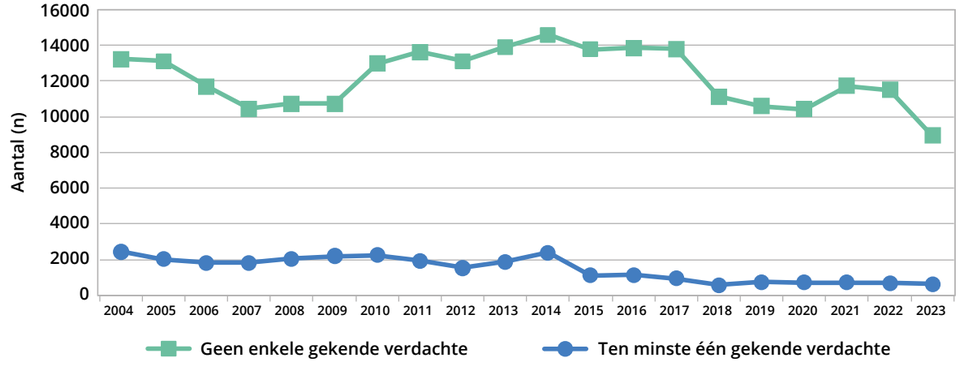
© ammyjicca - Freepik

+ 62L – Bescherming van de bevolking tegen ioniserende stralingen,
+ 63A - Jacht,
+ 63B - Visvangst,
+ 63K - Distelbestrijding,
+ 63M - Bosdecreet,
+ 63N - Beschermde diersoorten, planten en ivoor (conventie van Washington, 9 maart 1973),
+ 63O - Mestdecreet,
+ 64 – Generieke tenlasteleggingscode (voor oude zaken waar er geen specifieke letter werd toegevoegd)
+ 64A - Lucht- en waterverontreiniging,
+ 64B - Koolstofmonoxyde (CO),
+ 64C - Geluidsnormen in stedelijke omgeving (KB 24 februari 1977),
+ 64D - Commodo - incommodo (milieuvergunning),
+ 64E - Sluikstorten,
+ 64F - Beheer van afvalstoffen,
+ 64G - Illegale waterwinning,
+ 64H - Exploitatie van een inrichting zonder vergunning,
+ 64I - Niet naleven Vlarem-wetgeving,
+ 64J - Vlaams decreet betreffende het natuurbehoud en natuurlijk milieu (21 oktober 1997),
+ 64L - Invoer en doorvoer van afvalstoffen (wet 12 mei 2011),
+ 64M - Oppervlaktewaterverontreiniging,
+ 64N - Grondwaterverontreiniging.

6. Op dit moment is een update van "*figuur 22: vonnissen door de correctionele rechtbank van zaken betreffende overtredingen voor milieuzaken ingediend bij de parketten tussen 01/01/2004 en 31/12/2013*" uit de voorgaande rapporten niet mogelijk, gezien het opleveren van de vonnisinhoud op basis van het registratiesysteem MACH nog niet ingesteld is door de statistisch analisten van het Openbaar Ministerie. Gezien het sowieso om gegevens van de zetel gaat, wordt hiervoor verwezen naar de steundienst van het College van hoven en rechtbanken.

Milieu-informatie: resultaten

Van 2004 tot en met 2023 werden er **273.590 zaken geregistreerd. Dit is een gemiddelde van 13.679 zaken per jaar.** In 11 % van de gevallen is geen verdachte gekend, in 89 % van de gevallen is er minstens één verdachte gekend. Bij iedere zaak kunnen één of meerdere verdachten betrokken zijn. In 2023 is er sprake van een terugval met slechts 9.598 geregistreerde zaken.

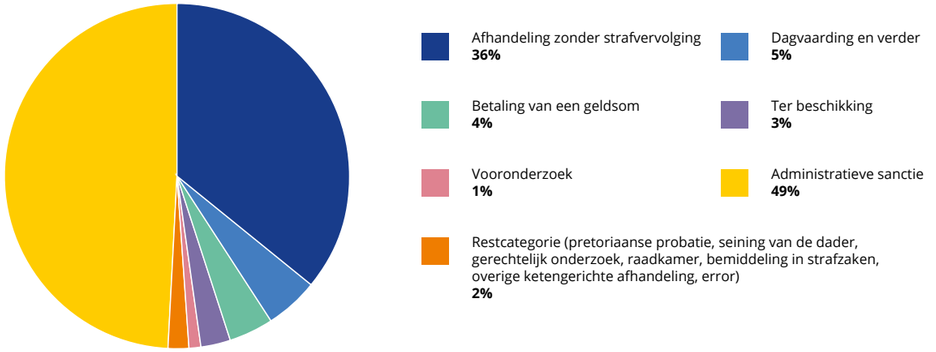

***Grafiek** - Jaargemiddelde van het aantal zaken betreffende de overtredingen op milieugebied die bij de parketten werden ingediend tussen 1 januari 2004 en 31 december 2023. (Bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal)*

In de periode 2004-2023 werd 49 % van de zaken afgehandeld via een administratieve sanctie (voor de periode 2014-2023 is dit zelfs meer dan 72 %). Daarnaast werd in de periode 2004-2023 36 % van de zaken afgehandeld zonder strafvervolging (voor de periode 2014-2023 is dit slechts 16 %). Van de zaken die werden afgehandeld zonder strafvervolging is dit in 55 % te wijten aan opportuniteitsredenen en in 45 % aan technische redenen.

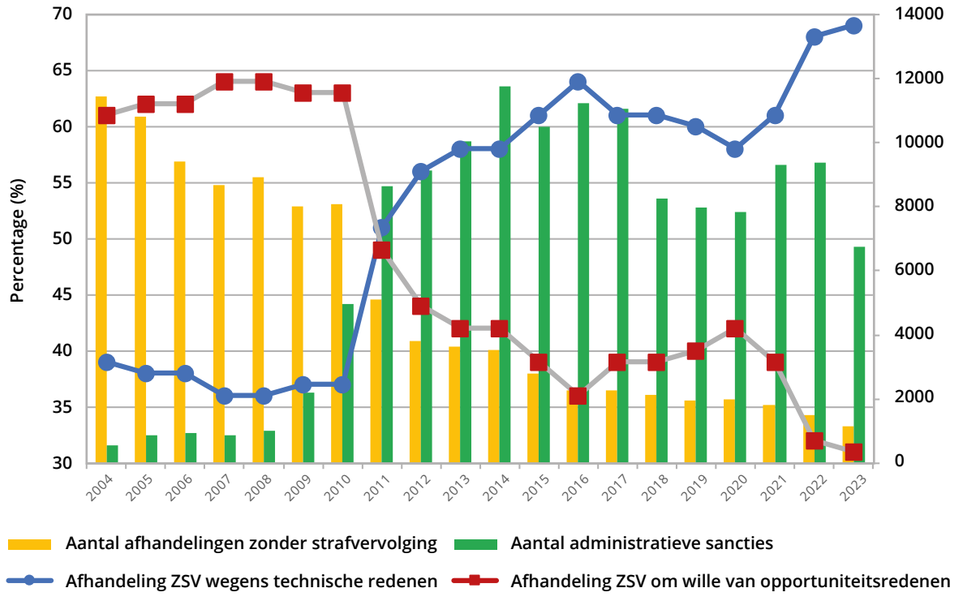

***Grafiek** - Periode 2004-2023 betreffende de overtredingen op milieugebied volgens de vorderingsstaat van deze zaken. (Bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal)*

***Grafiek** - Periode 2014-2023 betreffende de overtredingen op milieugebied volgens de vorderingsstaat van deze zaken. (Bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal)*

De 'leeftijd' van de dossiers varieert van minimaal 4 maanden en 4 dagen tot maximaal 20 jaar, 4 maanden en 4 dagen. Het is bijgevolg normaal dat het aantal zaken dat zich nog in vooronderzoek bevinden hoger ligt voor de periode 2014-2023, gezien daar het aandeel recente zaken hoger is.

***Grafiek** - Redenen voor het klasseren van zaken door de parketten (2004-2023). (Bron: Gegevensbank van het College van procureurs-generaal)*

In 2004 had 39 % van de zaken die afgehandeld werden zonder strafvervolging betrekking op een technische reden. In 2023 is dit aandeel opgelopen tot 69 %. De zaken die werden afgehandeld zonder strafvervolging wegens opportuniteitsredenen waren in 2023 nog slechts goed voor 31 % tegenover 61 % in 2004. Deze kentering in de verhouding is vooral een gevolg van de daling van absolute aantal zaken die zonder gevolg werden geklasseerd: in 2004 bedroeg dit aantal nog 11.460 zaken tegenover 1.138 zaken in 2023. Deze sterke daling kan uiteraard niet los gezien worden van de enorme aangroei van zaken die via een administratieve sanctie worden afgehandeld: in 2004 bedroeg dit aantal slechts 547 zaken tegenover 6.754 zaken in 2023.

8.7 Energie-efficiëntie van de producten

Milieubeleid

In 2021 werd de vorm en de inhoud van de energielabels van koelapparaten, vaatwassers, wasmachines/wasdroogcombinaties, elektronische schermen en lichtbronnen aangepast. De schaal van de energieklasse van het toestel kreeg een update (van A+++ tot G naar A tot G) en een QR-code werd toegevoegd. Sindsdien zijn verkopers ook verplicht om bij een online verkoop niet enkel het energielabel mee te geven maar ook het productinformatieblad. Dat bevat dezelfde informatie als diegene die je via de QR-code kan terugvinden. Met dit energielabel kan de consument eenvoudig de apparaten van een bepaalde categorie vergelijken.

De Economische Inspectie van de FOD Economie voerde zowel in 2020 als in 2023 een algemene controle uit naar de correcte affichage van energielabels bij zowel fysieke handelszaken als webshops.

Milieu-informatie

In 2020 werden 183 controles uitgevoerd bij handelaars van huishoudelijke elektronicatoestellen voor consumenten. Op de correcte etikettering van energielabels werd bij 110 van de 183 controles (60,1 %) een inbreuk vastgesteld. Verhoudingsgewijs werden bijna dubbel zoveel inbreuken vastgesteld bij webshops dan bij fysieke winkels.

In 2023 werden naar aanleiding van de nieuwe Europese energielabels 229 controles uitgevoerd bij handelaars van huishoudelijke elektronicatoestellen voor consumenten[44]. Op het correct weergeven van het nieuwe energielabel werd bij 146 ondernemingen een inbreuk vastgesteld (63,8 %). Verhoudingsgewijs werden opnieuw veel meer inbreuken vastgesteld bij webshops (zelfs 100 % in inbreuk) dan bij fysieke winkels (58,1 % in inbreuk).

Evaluatie van de doeltreffendheid

In vergelijking met de vorige algemene onderzoeken in 2010 (31,7 %), 2013 (39,3 %) en 2015 (32,3 %), lagen de inbreukpercentages in 2020 (60,1 %) en 2023 (63,8 %) substantieel hoger en vooral webshops bleken een aandachtspunt. De FOD Economie blijft deze situatie opvolgen. De correcte etikettering van het energielabel en productinformatieblad is van belang voor de transparantie van de markt, de bescherming van de consument en de eerlijke concurrentie.

44. NL : https://news.economie.fgov.be/237148-handelaars-worstelen-met-nieuwe-energielabels

Vooruitzichten

In 2021 werden de Europese energielabels grondig vernieuwd voor bepaalde productcategorieën, waaronder ook een herschaling van de klassen omdat het verschil tussen bijvoorbeeld A++ en A+++ voor de gemiddelde consument moeilijk te begrijpen was. Door deze herschaling met een verstrenging van de berekeningscriteria van de energieklassen is het vernieuwde energielabel beter begrijpelijk en vergelijkbaar voor consumenten.

8.8 Car-Pass-reglementering

Milieubeleid

Sinds 2006 ziet de Economische Inspectie van de FOD Economie toe op de naleving van de Car-Pass wet van 11 juni 2004. De Car-Pass wil in de eerste plaats een halt toeroepen aan bedrog met de kilometerstand van tweedehandsvoertuigen, maar geeft nu ook steeds meer informatie over het voertuig zelf, zoals de Euronorm en de CO_2- uitstoot. Dit stelt de consument in staat een ecologische keuze te maken bij aankoop en stimuleert het van de markt halen van meer vervuilende voertuigen.

In 2022 werd deze wet gewijzigd met nieuwe verplichtingen. Zo moet bijvoorbeeld vanaf 1 juli 2023 ook de actieradius van elektrische voertuigen vermeld worden en vanaf 1 januari 2024 ook de beschrijving van de uitgevoerde werken zodat de Car-Pass evolueert tot een digitaal onderhoudsboekje.

Milieu-informatie

De Economische Inspectie van de FOD Economie voerde in 2019, 2021 en 2022 een algemeen Car-Pass onderzoek en in 2023 een algemeen onderzoek “tweedehandsvoertuigen” met een focus op witwaspreventie en een bijkomend luik Car-Pass.

De Economische Inspectie werkt voor deze onderzoeken samen met Car-Pass vzw. Voor het algemeen onderzoek “tweedehandsvoertuigen” van 2023 werden de gecontroleerde ondernemingen echter gekozen in het kader van witwaspreventie en dus minder gericht op Car-Pass, waardoor deze cijfers dus niet zomaar vergelijkbaar zijn (*).

Tot slot voert de Economische Inspectie naast algemene onderzoeken ook Car-Pass controles uit op basis van meldingen, vragen van belanghebbenden of op eigen initiatief. Deze zijn niet opgenomen in onderstaande cijfers omwille van de vergelijkbaarheid.

Jaar	Aantal onderzoeken	Aantal ondernemingen in inbreuk voor Car-Pass	Percentage ondernemingen in inbreuk voor Car-Pass
2019	408	237	58,1 %
2021	270	126	46,7 %
2022	299	126	42,1 %
2023*	156	33	21,2 %

* andere scope, inbreuk-percentage niet zomaar vergelijkbaar

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het aantal inbreuken op de Car-Pass zit de laatste jaren in dalende lijn, wat zeer positief is. Zo was er in 2015, 2016 en 2017 nog sprake van inbreukpercentages van respectievelijk 61,1 %, 64,6 % en 69,2 %. In 2022 bedroeg dit percentage nog 42,1 %.

Vooruitzichten

België stelde de Car-Pass wetgeving op Europees niveau voor als goede praktijk naar aanleiding van het Belgisch voorzitterschap van de Raad van de Europese Unie (1e semester 2024). De Economische Inspectie zal deze wetgeving ook in de toekomst nauwgezet blijven controleren en waar nodig handhaven.

© bilanol– Adobe Stock

© EyeEm - Freepik

HOOFDSTUK 9

Openbaar beheer

Het milieubeleidskader van de Europese Unie

Besluit (EU) 1386/2013 waarin het 7e milieuactieprogramma wordt goedgekeurd, bleef tot 2020 het voornaamste wetgevend kader. De EU heeft sindsdien evenwel andere teksten en initiatieven op het vlak van milieubeleid aangenomen, met name in verband met het 8e milieuactieprogramma en de Europese Green Deal.

De belangrijkste teksten na 2020 zijn onder meer de volgende:

De **Green Deal** werd aangenomen in december 2019 en bestaat uit een reeks initiatieven om van de EU tegen 2050 het eerste klimaatneutrale continent te maken. Het pact gaat over domeinen als energie, industrie, biodiversiteit, vervuiling en duurzame voedselsystemen.

Het **8e milieuactieprogramma (MAP)** (2021-2030) dat door de Europese Commissie werd voorgesteld, werd in maart 2022 goedgekeurd in het Europees Parlement en legt de prioritaire doelstellingen vast voor het volgende decennium. Met het 8e MAP wil de EU de groene transitie versnellen, met aandacht voor klimaatneutraliteit, ecologische weerbaarheid en sociale rechtvaardigheid. Dit programma is gebaseerd op het kader van de Green Deal en de duurzame ontwikkelingsdoelstellingen van de Verenigde Naties.

Deze teksten en initiatieven zorgen voor continuïteit, maar ook voor het updaten van de milieudoelstellingen door middel van nieuwe strategieën, zoals de biodiversiteitsstrategie 2030, de strategie circulaire economie en de strategie 'van boer tot vork' (*Farm to Fork*).

9.1 Milieurechten voor een beter milieubeheer

Milieubeleid

Als een essentieel verdrag voor democratische besluitvorming in milieuaangelegenheden legt het Aarhusverdrag van 1998 drie essentiële rechten voor burgers vast: het recht op toegang tot milieu-informatie, het recht op deelname van het publiek aan besluitvorming inzake leefmilieu en het recht op toegang tot de rechter. België is partij bij dit verdrag sinds 21 januari 2003.

Het laatste implementatierapport, dat dient opgemaakt te worden voor elke Vergadering van de Partijen, dateert van 2020. Het geeft voor de drie rechten, en voor de andere bepalingen uit het verdrag, aan hoe deze uitvoering vinden in België. De rapporten worden telkens onderworpen aan een publieksraadpleging. De nationale synthese bevat een samenvatting van de resultaten van de openbare raadpleging (zie www.aarhus.be).

Het recht op **toegang tot milieu-informatie** heeft ook een basis in de Belgische Grondwet. Artikel 32 van de Grondwet verankert het recht op toegang tot overheidsdocumenten als een grondwettelijk recht. Onder het Aarhusverdrag omvat dit recht een actieve en een passieve openbaarheidsplicht. Actieve openbaarheid houdt in dat de overheid bepaalde documenten uit eigen beweging aan het publiek ter beschikking stelt. Passieve openbaarheid houdt in dat burgers milieu-informatie waarover een overheid beschikt, kunnen inzien, er uitleg over kunnen krijgen en er een kopie van kunnen ontvangen. Dit recht is in Belgisch recht omgezet in de wet van 5 augustus 2006 betreffende de toegang van het publiek tot milieu-informatie.

Het recht op **inspraak bij de besluitvorming inzake milieuaangelegenheden** geldt voor twee soorten beslissingen:

- vooraleer de vergunningen voor sommige activiteiten of installaties worden uitgereikt;
- bij het uitwerken van milieuplannen of -programma's.

Publieksraadplegingen voor plannen en programma's worden geregeld in de wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu.

Raadplegingen worden telkens aangekondigd op de website van de FOD Volksgezondheid (achteraf worden er ook de resultaten gepubliceerd), op de nationale portaalsite over het Verdrag van Aarhus en op www.belgium.be. Ze worden ook aangekondigd via de sociale media van de FOD (Facebook en LinkedIn).

Het recht op **toegang tot de rechter** wordt voornamelijk geregeld via de algemene regels van het Gerechtelijk Wetboek. Daarnaast heeft dit recht ook uitvoering gekregen door middel van de wet van 12 januari 1993 betreffende een vorderingsrecht inzake bescherming van het leefmilieu. Toegang tot de rechter heeft zowel betrekking op overtredingen van het recht op toegang tot milieu-informatie en het recht op inspraak bij de milieu-gerelateerde besluitvorming als, meer algemeen, op inbreuken tegen het milieurecht. Voor overtredingen op het recht op milieu-informatie, zoals aanvragen die foutief worden afgewezen, is een beroep mogelijk bij de Federale Beroepscommissie voor Toegang tot Milieu-informatie.

Milieu-informatie

Wat betreft het **recht op toegang tot milieu-informatie:**

Het Service Center Gezondheid van de FOD Volksgezondheid ontvangt gemiddeld een 200-tal informatieaanvragen over milieu per maand. Daarnaast ontvangt de *Helpdesk Biocides*, *Chemicals*, *CLP en Products* (specifiek voor professionele gebruikers) gemiddeld 230 vragen per maand.

Een klein deel van deze vragen valt specifiek onder de wet van 5 augustus 2006 betreffende de toegang van het publiek tot milieu-informatie. Ze worden per jaar geregistreerd en behandeld in de Aarhus-aanspreekpunten van de FOD (DG Leefmilieu + DG Dier, Plant en Voeding). In vergelijking met het vorige rapport zijn deze aanvragen sterk toegenomen.

	2019	2020	2021	2022	2023	Total
DGEM	18	14	20	19	19	90
DGAPF	6	8	10	19	14	57
Totaal FOD (DGEM+ DGAPF)	**24**	**22**	**30**	**38**	**33**	**147**

Aarhus-aanspreekpunt DG Leefmilieu (DGEM): in 2019 ging bijna één vraag op twee over hout; vanaf 2021 hebben de vragen vooral betrekking op chemische stoffen. Wat 2023 betreft, gingen 4 van de 5 vragen over pesticiden, biociden en PFAS. De meeste van die aanvragen kwamen van twee ngo's die hun schouders zetten onder een Europese campagne die een einde wil maken aan de export van pesticiden die als gevaarlijk worden beschouwd. Het gaat om producten die verbannen zijn van de Europese markt, maar wel mogen worden verkocht aan derde landen.

Aarhus-aanspreekpunt DG Dier, Plant en Voeding (DGAPF): de vragen hebben vooral betrekking op de toelatingsprocedures voor gewasbeschermingsmiddelen op nationaal niveau, noodtoelatingen, verkoopsgegevens van gewasbeschermingsmiddelen, besluitvorming op EU-niveau, fytolicenties. De meest voorkomende onderwerpen zijn pesticiden in water, natuurlijk mineraalwater en bronwater, waterverontreiniging, cosmetica (zonnecrèmes) en PFAS.

Zoals hierboven aangegeven, kan een aanvrager tegen afgewezen informatie-aanvragen beroep aantekenen wanneer hij vindt dat deze afwijzing ongegrond is. In de tabel hieronder vindt u een overzicht van het aantal zaken dat aanhangig werd gemaakt bij de Federale Beroepscommissie voor Toegang tot Milieu-Informatie. Zeven beroepen werd ingediend tegen de FOD Volksgezondheid (over de export van pesticiden/biociden (2), over fytolicenties (3), over schadelijke stoffen in het water (2)) sinds het vorige rapport. De volledige beslissingen kunnen worden geraadpleegd op de website van de beroepscommissie.

Over het algemeen stellen we het volgende vast:

- in het verleden had een groot aandeel van de beroepen betrekking op "nucleaire" zaken. Dit is in de periode 2019-2023 niet meer het geval.
- in de periode 2019-2023 heeft een groot aantal beroepen daarentegen wel betrekking op informatie in energie-gerelateerde aangelegenheden.
- beroepen worden ingesteld zowel door private burgers, als door rechtspersonen. Bij de private burgers werd een groot aandeel van beroepen ingediend werden door 2 burgers (5 resp. 4). Bij de rechtspersonen, werd een groot aandeel van beroepen ingediend door één vereniging (nl. Greenpeace: 21)
- er is een duidelijke daling in het aantal zaken dat werd aanhangig gemaakt bij de Federale Beroepscommissie ten opzichte van de vorige periode (80 in de vorige vierjarige periode tegenover 46 in de huidige vierjarige periode van 1 januari 2019 tot 31 januari 2023);
- in de huidige periode werden minder zaken gegrond verklaard ten opzichte van het aantal effectieve beroepen. In de huidige rapporteringsperiode gaat het om een gemiddelde van 23 % over de periode van vier jaar (20 % in 2022; 33 % in 2021; 11 % in 2020 en 50 % in 2019). In de vorige rapporteringsperiode (2014-2018) ging het om een gemiddelde van 38 % (23 % in 2018; 22 % in 2017; 37 % in 2016; 46 % in 2015 en 50 % in 2014). De oorzaken van deze dalende trend zijn moeilijk met zekerheid vast te stellen.

© pbombaert - Adobe Stock

Jaar	Aantal beslis-singen	Aantal effectieve beroepen[45]	Gegronde beroepen	Niet-gegronde beroepen	Beroep zonder voorwerp (informatie intussen meegedeeld)	Beroep niet-ontvankelijk	Andere beslissing over een verzoek om openbaarmaking van de documenten gericht aan de Beroepscommissie
2022	14	10 (waarvan geen enkele voor de nucleaire sector)	2 (waarvan 1 gedeeltelijk)	6		3	3 (waarvan 2 tussentijdse beslissingen en 1 vaststelling van onbevoegdheid tgv bevoegdheidsverdeling tussen staat en gewesten)
2021	20	12 (waarvan 1 voor de nucleaire sector)	4 (waarvan 2 gedeeltelijk)	10	2	2	2 tussentijdse beslissingen
2020	17	19 (waarvan 1 voor de nucleaire sector)	2 (waarvan 1 gedeeltelijk)	4	2	1	8 tussentijdse beslissingen
2019	8	6 (waarvan 3 voor de nucleaire sector)	3 (waarvan 1 gedeeltelijk)	3	-	-	2 (waarvan 1 tussentijdse beslissing en 1 ingetrokken beslissing)
2018	14	13 (waarvan 6 voor de nucleaire sector)	3 (alle in nucleaire aangelegenheden)	6	1	1 (onbevoegdheid van de Commissie)	2
2017	15	9 (waarvan 6 voor de nucleaire sector)	2 (1 nucleaire kwestie / 1 mobiliteitskwestie)	3	1	-	9
2016	29	19 (waarvan 12 in nucleaire aangelegenheden)	7 (waarvan 4 gedeeltelijk gegrond / 5 in nucleaire aangelegenheden)	8	1	2	11
2015	22	13 (waarvan 7 in nucleaire aangelegenheden en 4 in mobiliteitskwesties)	6 (waarvan 1 gedeeltelijk)	4	-	1	11
2014	30	22 (waarvan 4 in nucleaire aangelegenheden en 8 in mobiliteitskwesties)	11 (waarvan 4 gedeeltelijk gegrond)	11	-	1	7

45. Het aantal effectieve beroepen is te verstaan als de beroepen die in een kalenderjaar ingediend werden. Dit aantal stelt niet noodzakelijkerwijze overeen met het aantal beslissingen, aangezien sommige beroepen aanleiding geven tot één of meerdere tussentijdse beslissingen, en aangezien beroepen in sommige zaken pas in het kalenderjaar dat volgt op indiening tot een definitieve beslissing leiden.

Wat betreft het **recht op inspraak bij de besluitvorming inzake milieuaangelegenheden:**

De tabel bevat de plannen waarbij het publiek werd geraadpleegd.

Openbare raadpleging	Aantal deelnemers
1. **Exotische dieren:** 18/10/2023 – 17/12/2023: Ontwerp van Nationaal plan 'Één wereld, één Gezondheid – Exotische dieren – Plan voor een verantwoorde handel op ecologisch en gezondheidsvlak'	2
2. **Actieplan Leefmilieu-gezondheid:** 16/08/2023 – 16/10/2023: Ontwerp van 3e Nationaal Actieplan Leefmilieu-gezondheid (NEHAP3)	33
3. **Beheerplannen Vlakte van de Raan:** 9/02/2023 – 9/04/2023: Ontwerp van de instandhoudingsdoelstellingen en de beheerplannen voor de Vlakte van de Raan (2023)	1
4. **Persistente organische verontreinigende stoffen:** 21/11/2022 – 20/01/2023: Ontwerp van 4e nationaal implementatieplan van het Verdrag van Stockholm inzake persistente organische verontreinigende stoffen (POP's)	0
5. **Biociden**: 05/07/2022 – 03/10/2022: Ontwerp van het federaal reductieplan voor biociden	7
6. **Invasieve uitheemse soorten:** 01/03/2022 – 29/04/2022: Ontwerp van nationaal actieplan betreffende de prioritaire routes van onopzettelijke introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten van de Unielijst in België	0 (voor het federale onderdeel van het plan)
7. **Federaal Reductieplan voor Gewasbeschermingsmiddelen:** 17/01/2022 - 20/03/2022: Ontwerpprogramma 2023-2027 van het Federaal Reductieplan voor Gewasbeschermingsmiddelen (FRPG)	917 (NAPAN = federaal + 3 gewestelijke programma's)
8. **Hormoonverstoorders:** 17/12/2021 – 14/02/2022: Ontwerp van het nationaal actieplan hormoonverstoorders (NAPED)	90
9. **Maatregelenprogramma Belgische mariene wateren:** 1/07/21 – 30/09/21: Ontwerp van het maatregelenprogramma voor de Belgische mariene wateren (2022-2027), in het kader van de Mariene Strategie	8
10. **Beheerplannen Natura 2000:** 1/07/21 – 30/09/21: Ontwerp van de instandhoudingsdoelstellingen en het ontwerp van de beheerplannen voor Natura 2000 in het Belgische deel van de Noordzee (2022-2027)	5
11. Nederlands Waterprogramma: 15/06/21 – 14/09/21: **Ontwerp van Nederlands Waterprogramma 2022-2027 en het milieueffectenrapport**	0
12. **Antimicrobiële resistentie:** 12/05/21 – 10/07/21: Ontwerp van Belgisch nationaal actieplan "One Health" voor de bestrijding van antimicrobiële resistentie	14
13. **Bestuivers:** 12/05/21 – 10/07/21: Ontwerp van Belgische nationale strategie inzake bestuivers voor 2021-2030	22
14. **Stroomgebiedsbeheerplan Belgische kustwateren:** 1/03/21 – 30/09/21: Ontwerp van het 3e stroomgebiedsbeheerplan voor de Belgische kustwateren (2022-2027)	3
15. **Verdrag van Aarhus:** 20/10/2020 – 24/11/2020: Toepassing van het Verdrag van Aarhus in België	2 (voor het federale rapport)
16. **De bouw van een windmolenpark voor de kust van Duinkerke:** 14/09/2020 – 13/12/2020: Plannen van de Franse overheid voor de bouw van een windmolenpark, die gevolgen kan hebben voor de Belgische kustgemeenten en hun economie	29 vragen gesteld tijdens een online event van de FOD Volksgezondheid + standpunt van de burgemeester van De Panne
17. **Monitoringsprogramma Belgische mariene wateren:** 15/04/20 – 15/06/20: Ontwerp van de actualisering van het monitoringsprogramma voor de Belgische mariene wateren	7
18. **Nationaal Geïntegreerd Energie- en Klimaatplan:** 4/06/19 – 15/07/19 Ontwerp van het Nationaal Geïntegreerd Energie- en Klimaatplan (2021-2030)	60,910
19. Stroomgebiedsdistrict van de Schelde: 28/12/18 – 27/06/19 : Tijdslijn en belangrijkste waterbeheerkwesties voor het stroomgebiedsdistrict van de Schelde in het kader van de voorbereiding van het derde beheersplan voor de Belgische kustwateren	2
20. **Persistente organische verontreinigende stoffen:** 20/09/18 – 19/11/18: Ontwerp van 3e nationaal implementatieplan van het Verdrag van Stockholm inzake Persistente Organische Verontreinigende stoffen (POP's)	1

Wat betreft het **recht op toegang tot de rechter** werd geen aparte indicator geïdentificeerd. We verwijzen wel naar de indicator die hierboven werd vermeld voor het aantal zaken dat aanhangig werd gemaakt bij de Federale Beroepscommissie.

© Jonas Denil – Unsplash

Evaluatie van de doeltreffendheid

Wat betreft het **recht op toegang tot milieu-informatie** is de daling in het aantal aanhangig gemaakte zaken én van het aantal gegrond verklaarde beroepen een voorzichtige indicatie dat dit beter wordt gerespecteerd. Wat echter de exacte oorzaken zijn voor de daling voor deze beide indicatoren, valt niet met zekerheid vast te stellen.

Wat betreft het **recht op inspraak bij besluitvorming inzake milieuaangelegenheden** blijft de directe invloed van plannen en programma's op het dagelijkse leven van de burger moeilijk in te schatten. Over het algemeen zien we dat plannen over onderwerpen met een meer directe impact op de burger altijd een groot aantal reacties teweegbrengen. Dit was het geval voor het Nationaal Geïntegreerd Energie- en Klimaatplan en het Federaal Reductieplan voor Gewasbeschermingsmiddelen met meer dan 60 000 en 900 deelnemers aan de raadpleging.

Voor het **recht op toegang tot de rechter** zijn er geen indicatoren die toelaten de effectiviteit van de bestaande regelgeving na te gaan.

© EyeEm – Freepik

Vooruitzichten

Voor de drie rechten zijn tussen 2019 en 2023 geen noemenswaardige veranderingen gebeurd qua beleid of wetgeving. Deze rechten zijn sterk verankerd in de wetgeving en de praktijk van de federale overheid.

In november 2021 werd het Snelle Responsmechanisme (in het Engels: *Rapid Response Mechanism*) op het niveau van het Aarhusverdrag opgericht om de bescherming van milieurechtenverdedigers te verzekeren. Het Aarhusverdrag verplicht partijen immers ook tot de bescherming van milieurechtenverdedigers tegen bestraffing, vervolging of intimidatie. Dit Snelle Responsmechanisme wordt geleid door een Speciale Rapporteur voor Milieurechtenbeschermers. Michel Forst werd in 2022 benoemd tot de eerste Speciale Rapporteur onder dit nieuwe mechanisme. In welke mate de oprichting van dit nieuwe mechanisme en de rapporten van de Speciale Rapporteur zullen nopen tot aanpassingen aan de federale regelgeving of praktijk valt te bekijken op basis van de eerste ervaringen met dit mechanisme.

9.2 Strategische milieueffectenbeoordeling

Milieubeleid

Voor plannen en programma's die aanzienlijke milieueffecten kunnen hebben, moet de federale overheid een strategische milieueffectenbeoordeling (SMB) uitvoeren. Dit wordt geregeld door de wet van 13 februari 2006 betreffende de beoordeling van de gevolgen voor het milieu van bepaalde plannen en programma's en de inspraak van het publiek bij de uitwerking van de plannen en programma's in verband met het milieu, die gebaseerd is op EU-richtlijn 2001/42. Het uitvoeren van SMB's heeft tot doel om een hoge graad van milieubescherming te garanderen door milieuoverwegingen consistent en in een vroeg stadium te integreren in de besluitvorming. SMB's hebben ook tot doel om het publiek inspraak te geven in de opstelling van deze plannen en programma's.

Milieugegevens

Bij de wet van 13 februari 2006 werd een Adviescomité opgericht dat opstellers van plannen en programma's adviseert in verschillende stappen van de milieueffectenbeoordelingsprocedure. Alle adviezen uitgebracht door het Adviescomité kunnen worden geconsulteerd op de FOD-website. Het comité heeft telkens een advies afgeleverd binnen de door de wet opgelegde termijnen. Voor verschillende plannen vloeide de verplichting om een SMB uit te voeren rechtstreeks voort uit de wet van 13 februari 2006.

Voor andere plannen heeft het SEA-comité in totaal 7 screeningadviezen voor de periode 2019-2023 uitgebracht, in vergelijking met 8 screeningadviezen in de periode 2014-2018. Screeningadviezen zijn adviezen waarbij wordt nagegaan of voor een bepaald plan of programma een SMB vereist is op basis van de wet van 13 februari 2006. In geen van deze zeven gevallen was een SMB vereist.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het aantal uitgevoerde SMB's op federaal niveau blijft beperkt over de verschillende jaren heen, in vergelijking met de veelheid aan dergelijke beoordelingen uitgevoerd op het niveau van de gewesten. De voornaamste onderwerpen hebben betrekking op het marien milieu (het Belgisch deel van de Noordzee), het beheer van radioactief afval en energiegerelateerde vraagstukken.

Wat het langetermijnbeheer van het meest gevaarlijke radioactief afval betreft (hoogactief en/of langlevend) werd een belangrijke eerste stap gezet in het uitwerken van een nationaal beleid. Het eerste deel van dit nationaal beleid werd met een koninklijk besluit van 28 oktober vastgelegd. In dit eerste deel werd, onder andere, het principe van diepe (geologische) berging vastgelegd als voorkeursoplossing, zonder het vastleggen van een concrete locatie voor deze berging, en de procedure voor de volgende stappen. Er werd in het bijzonder bevestigd dat ook de volgende stappen onderworpen zullen worden aan SMB waar nodig.

De uitbreiding van de windenergiecapaciteit in het Belgisch deel van de Noordzee gaf aanleiding tot een screeningadvies voor een ontwerp van ministerieel besluit over "de locatie, de omvang en het aantal kavels dat het voorwerp uitmaakt van een domeinconcessie". Op basis van het advies van het Adviescomité werd beslist dat geen SMB vereist is voor dit specifieke ministerieel besluit. Het Adviescomité formuleerde wel een aantal bezorgdheden in verband met de gevoerde procedure en de vraag of alle milieueffecten wel voldoende in overweging zouden worden genomen. Een deel van deze milieueffecten, en met name deze die voortvloeien uit de aanleg van een energie-eiland, werden in deze periode bestudeerd in het kader van de SMB van het federaal ontwikkelingsplan van Elia.

© Wirestock– Freepik

Perspectieven

In de periode 2019-2023 bereidde de federale administratie een herziening voor van de wet van 13 februari 2006. Het finaal voorstel werd door de Kamer van Volksvertegenwoordigers goedgekeurd op 8 mei 2024 en door de Koning afgekondigd op 15 mei 2024. Deze herziening versterkt de rol van het Adviescomité, update de lijst van plannen en programma's waarvoor in elk geval een SMB vereist is, verduidelijkt de wet waar nodig en maakt de voorziene procedures meer flexibel waar mogelijk. Met deze herziening werd de wet ook op één punt in overeenstemming gebracht met de rechtspraak van het Europees Hof van Justitie.

In de komende periode zal verder worden bestudeerd in welke mate aanpassingen aan de uitvoerende koninklijke besluiten zijn vereist of aan de praktijk van het Adviescomité.

9.3 Milieueffectenbeoordeling van projecten (EIA)

Milieubeleid

Voor de meeste projecten in de Noordzee dient de initiatiefnemer een vergunning en machtiging met bijhorende milieueffectenbeoordeling aan te vragen. Dit wordt geregeld door de wet van 20 januari 1999 ter bescherming van het mariene milieu en ter organisatie van de mariene ruimtelijke planning in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België.

Het koninklijk besluit van 7 september 2003 houdende de procedure tot vergunning en machtiging van bepaalde activiteiten in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België bepaalt de verdere procedure inzake de toekenning van de vergunningen en machtigingen die zijn vereist voor bepaalde activiteiten die worden uitgeoefend in de zeegebieden onder de rechtsbevoegdheid van België. Het koninklijk besluit van 9 september 2003 bepaalt de daarbij samenhangende regels betreffende de milieu-effectenbeoordeling.

De procedure tot het verlenen van een vergunning heeft tot doel om via een gecontroleerd proces een hoge graad van milieubescherming te garanderen. De procedure bestaat uit het uitvoeren van een milieueffectrapport door de aanvrager, de mogelijkheid tot inspraak van het publiek tijdens de publieksraadpleging, het opvragen van de nodige adviezen van betrokken overheidsdiensten, het uitvoeren van een milieueffectenbeoordeling door de BMM (de wetenschappelijke dienst Beheerseenheid Mathematisch Model van de Noordzee van het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen) en een nota van de dienst Marien Milieu.

De dienst Marien Milieu kan reeds tijdens de publieksraadpleging haar opmerkingen over de aanvraag en het milieueffectenrapport te kennen geven.

De BMM zorgt voor de wetenschappelijke onderbouwing van de af te leveren vergunning door een milieueffectenbeoordeling te maken van de aanvraag en een advies af te leveren over de aanvaardbaarheid van het aangevraagde project, met inachtname van onder meer het voorzorgsbeginsel en de Kaderrichtlijn Mariene Strategie. De dienst Marien Milieu levert een advies in de laatste fase van de procedure door middel van een nota aan de minister, met oog op het beschermen van het mariene leven. Uiteindelijk beslist de minister van Noordzee over het al dan niet afleveren van een vergunning, waarbij de minister dient rekening te houden met de uitgevoerde milieueffectenbeoordeling en de afgeleverde adviezen.

In de periode 2019-2023 werd de wet van 20 januari 1999 aan een herziening onderworpen. Het parlement heeft op 11 december 2022 de wet ter bescherming van het marien milieu en ter organisatie van de mariene ruimtelijke planning in de Belgische zeegebieden aangenomen. Deze wet trad in werking op 26 december 2022.

Milieugegevens

In de periode januari 2019 tot en met januari 2023 zijn er geen milieuvergunningsaanvragen voor hernieuwbare energie op de Noordzee ingediend.

Wel werden 1 gedeeltelijke overdracht van een vergunning voor een windpark in de oostelijke zone goedgekeurd en de verlenging van de vergunning voor een ander windpark in de oostelijke zone met twee jaar. Deze waren evenwel niet onderhevig aan een nieuwe milieueffectenbeoordeling.

Er werd 1 milieuvergunningsaanvraag ingediend voor een telecomkabel, waar de dienst Marien Milieu geen opmerkingen over had.

Er werd 1 milieuvergunningsaanvraag ingediend voor een aquacultuurproject waarover de dienst Marien Milieu een nota met opmerkingen na de milieueffectenbeoordeling heeft ingediend.

Vanaf 2023 zijn er twee aanvragen ingediend:

Er werd 1 milieuvergunningsaanvraag ingediend voor drijvende zonnepanelen, waarover de dienst Marien Milieu een nota met opmerkingen na de milieueffectenbeoordeling heeft ingediend.

Er werd 1 milieuvergunningsaanvraag ingediend voor een energie-eiland waarvoor de dienst Marien Milieu negatief heeft geadviseerd.

De vergunningen en hun wijzigingen zijn terug te vinden op de website van de BMM.

Evaluatie van de doeltreffendheid

Doordat er zeer weinig aanvragen zijn geweest in de desbetreffende periode, is de doeltreffendheid niet te analyseren en dus ook niet te evalueren. Het aantal afgeleverde vergunningen zegt bovendien weinig over de effectiviteit van het beleid omdat dit afhangt van hoeveel bedrijven of overheden een aanvraag wensen in te dienen voor een activiteit op de Noordzee.

Perspectieven

De dienst Marien Milieu zal inzetten op een grondige analyse van de aanvragen met zowel juridische als wetenschappelijke opmerkingen tijdens de publieksraadpleging, om bepaalde problemen beter op voorhand te detecteren, als een grondig advies na de milieueffectenbeoordeling door de BMM.

Ook wordt gewerkt aan de uitvoeringsbesluiten van de nieuwe wet marien milieu. De procedure inzake het toekennen van een milieuvergunning werd herwerkt in uitvoering van de project-MER richtlijn in het koninklijk besluit van 26 april 2024 betreffende de procedure tot instelling van mariene beschermde gebieden, tot Natura 2000-toelating en Natura 2000-goedkeuring en tot milieuvergunning in de Belgische zeegebieden. Dit KB werd op 6 juni 2024 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

De dienst Marien Milieu heeft de milieuvergunningsaanvraag voor de Princes Elisabethzone voorwaardelijk gunstig geadviseerd in 2024.

In de toekomst zullen 4 nieuwe uitvoeringsbesluiten in uitvoering van de nieuwe wet nog voorbereid en zal verder bestudeerd worden in welke mate aanpassingen aan de overige uitvoerende koninklijke besluiten zijn vereist.

9.4 DNSH

Wetgeving inzake DNSH-beginsel

Het Europese *Do No Significant Harm* (DNSH)-beginsel beoogt te voorkomen dat EU-initiatieven (beleid, regelgeving, financieringsprogramma's, …) een negatieve impact hebben op de klimaat- milieu- en biodiversiteitsdoelstellingen van de EU.

Dit beginsel brengt de "groene eed" van de Commissiemededeling over de Europese *Green Deal* in 2019 in praktijk, waarin staat dat "alle EU-acties en -beleidsmaatregelen zullen moeten bijdragen aan de verwezenlijking van de doelstellingen van de Europese Green Deal". Het DNSH-beginsel werd oorspronkelijk vastgelegd in het kader van de EU Duurzame Financiering, met name in de Europese Taxonomieverordening. Deze legt de criteria vast om te bepalen wat een duurzame economische activiteit is. Het DNSH-beginsel voorkomt dat activiteiten die een substantiële bijdrage leveren aan één van de Europese milieudoelstellingen ernstige schade zouden toebrengen aan de andere milieudoelstellingen (beperking van klimaatverandering, aanpassing aan klimaatverandering, bescherming van water en mariene hulpbronnen, circulaire economie en de preventie van afvalstoffen, voorkomen en beperken van milieuverontreiniging en bescherming van biodiversiteit en ecosystemen).

Daarnaast werd het DNSH-beginsel opgenomen in verschillende EU beleids- en financiële instrumenten, zoals de Europese Faciliteit voor Herstel en Veerkracht en de fondsen die deel uitmaken van het Europees Cohesiebeleid.

Ook de Belgische federale overheden namen al initiatieven om het DNSH-beginsel op te nemen in openbaar bestuur.

Milieu-informatie: Het Federaal DNSH Expertisecentrum ondersteunt duurzame financiering

A. Europese Faciliteit voor Herstel en Veerkracht

Artikel 5, lid 2 van Verordening (EU) 2021/241 tot oprichting van de Europese Herstel- en Veerkrachtfaciliteit (RRF) bepaalt dat enkel de maatregelen uit de herstelplannen van de EU-lidstaten die het DNSH-beginsel naleven financiering kunnen krijgen uit de Europese Herstel- en Veerkracht faciliteit. Elke maatregel van het Belgisch plan voor herstel en veerkracht (PHV) werd onderworpen aan een voorafgaande DNSH-beoordeling, op basis waarvan de Commissie de opname van de maatregel goedkeurde. Het Federaal Planbureau coördineerde dit proces.

In 2022 besloot de Ministerraad tot oprichting van een federaal DNSH-expertisecentrum. Het centrum is operationeel sinds januari 2023 en ondersteunt de federale overheden bij het integreren van het DNSH-beginsel in maatregelen van het Belgisch PHV. Het federaal DNSH-expertisecentrum werkt samen met gewesten en gemeenschappen in een interfederaal netwerk, gecoördineerd door het Federaal Planbureau, om de toepassing van het DNSH-beginsel te harmoniseren. Het interfederaal DNSH-netwerk ontwikkelde praktische instrumenten zoals het vademecum betreffende "de methodologie voor het toezicht op en de controle van de naleving van DNSH in het kader van de RRF", een lijst met veelgestelde vragen (FAQ), standaard DNSH-clausules, trainingen en informatiesessies.

Het Belgisch Plan voor Herstel en Veerkracht (PHV) bevat maatregelen ter waarde van 5.298 Mo euro, waarvan 43 federale maatregelen ter waarde van 1.113 Mo euro, in verschillende domeinen zoals circulaire economie (zie hoofdstuk 3 deel BBBC), offshore energieland, infrastructuur voor de import van energie, productie en gebruik van waterstof, fietsinfrastructuur en digitalisatie.

Theme of federal PHV projects	Amount (M€)	Amount of projects
Sustainable	301,9	10
Digital	251,3	10
Mobility	425,5	11
Inclusive	45,3	5
Productive	89,0	7
TOTAL	**1113,0**	**43**

B. DNSH in overig beleid

Daarnaast adviseerde het Federaal DNSH Expertisecentrum federale overheidsdiensten over de mogelijke toepassing van het DNSH-beginsel op beleidsmaatregelen buiten de context van het PHV. Het DNSH-beginsel werd bijvoorbeeld geïntegreerd in de wet van 12 mei 2024 houdende diverse fiscale bepalingen, en in de wet houdende de organisatie van het federale klimaatbeleid.

Effectiviteit

Aangezien het een recent beginsel is, blijft de impact van het DNSH-beginsel moeilijk te evalueren. De ervaring van het Federaal DNSH-expertisecentrum toont echter aan dat de meerwaarde ervan voornamelijk ligt in het bieden van een holistisch kader voor voorafgaande milieubeoordeling. In dit opzicht is het vooral effectief wanneer het tijdens de ontwikkeling van een maatregel helpt om de criteria, voorwaarden en uitsluitingen te identificeren die gedurende de uitvoering ervan moeten worden gerespecteerd.

Perspectieven

Het DNSH-beginsel onderscheidt zich als potentieel instrument voor duurzaamheidsmainstreaming in publieke financiering en ander beleid, zowel op Europees als Belgisch vlak.

De federale overheid zal bij de uitvoering van de volgende Europese initiatieven dienen rekening te houden met het DNSH-beginsel: InvestEU, de fondsen ter uitvoering van het Cohesiebeleid en het Sociaal Klimaatfonds. Het Meerjarig Financieel Kader (MFK) 2021-2027 bevat een verwijzing naar het '*do no harm*'-beginsel van de Europese *Green Deal*. De herziene Europese Financiële Verordening bepaalt dat de programma's en activiteiten, waar dit haalbaar en passend is, in overeenstemming met de relevante sectorspecifieke regelgeving, worden uitgevoerd zonder ernstige afbreuk te doen aan de zes milieudoelstellingen.

Op federaal niveau biedt het DNSH-beginsel perspectieven om de begroting, de obligaties, budget en subsidiebeleid in lijn te brengen met de klimaat- milieu- en biodiversiteitsdoelstellingen.

9.5 Het BRAIN-be programma

Milieubeleid

BRAIN-be is een federaal onderzoeksprogramma, gecoördineerd door het federaal wetenschapsbeleid, ook bekend onder de naam BELSPO. De afkorting staat voor *Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks* en benadrukt het hoofddoel: wetenschappelijke onderzoeksprojecten financieren en steunen in domeinen die van strategisch belang zijn voor het land, met inbegrip van milieuvraagstukken. BRAIN-be komt tegemoet aan de kennisbehoeften van de federale departementen en ondersteunt tegelijk het wetenschappelijk potentieel van de Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI).

Milieu-informatie

Aansluitend op de eerste fase van het programma (2012-2017) werd BRAIN-be 2.0 gelanceerd voor een periode van 6 jaar (2018-2023) en opgebouwd rond drie pijlers:

- Pijler 1: Uitdagingen en kennis van de levende en niet-levende wereld
- Deze pijler omvat 76 gefinancierde projecten voor een totaal van 34,221 miljoen euro.
- Pijler 2: Erfgoedwetenschap
- Deze pijler omvat 61 gefinancierde projecten voor een totaal van 26,109 miljoen euro.
- Pijler 3: Federale maatschappelijke uitdagingen
- Deze pijler omvat 39 gefinancierde projecten voor een totaal van 27,87 miljoen euro.

Het totale budget voor BRAIN-be 2.0 bedraagt **88,2 miljoen euro**, verdeeld over **176 projecten**. Meer informatie over de projecten vindt u op de website BRAIN-be - Onderzoek en toepassingen - Federaal Wetenschapsbeleid (belspo.be).

Lijst met baanbrekende projecten op het vlak van milieu

- AGROFLUX: *Improving the agrosystem GHG budget through data-assimilation of surface fluxes*
- ANDROMEDA: Analytische technieken voor de kwantificatie van micro- en nanopartikels en hun degradatie in het mariene milieu
- BG-PART: *BioGeochemical PARTicle interactions and feedback loops on the Belgian Continental Shelf*
- CORDEX.be II: *COmbining Regional Downscaling EXpertise in Belgium II*
- ELLIS: Monitoren en verkleinen van ongelijkheden in milieugerelateerde ziektelast
- E-TREND: *Extensible Tools for Renewable ENergy Decision making*
- FOURCAST: *FOrest cold and URban heat island effects on Climate Adaptation of biodiversity at different Spatial and Temporal scales*
- HabitAnt: Bewoonbaarheid in Antarctische meren in verleden en toekomst: successie, kolonisatie, uitsterven en overleven in glaciale refugia
- HOTMIC: *Horizontal and vertical oceanic distribution, transport, and impact of microplastics*
- INTERCEPT: Monitoring van de handel in exotische dieren, wild vlees en de pathogenen die zij dragen (*INTERCEPT*)
- InterRest: *Interactive effects of local and landscape scale restoration of semi-natural grasslands and agricultural fields on species interactions and ecosystem functions in different social-ecological systems*
- LASUGEO: monitoring LAnd SUbsidence caused by Groundwater exploitation through gEOdetic measurements
- LEGO-BEL-AQ: Opvolging van de luchtkwaliteit in België aan de hand van low-orbit en geostationnaire satellietwaarnemingen
- MAPPY: Multisectorale analyse van de gevolgen van klimaatverandering en landgebruik op bestuivers, biodiversiteit van planten en landbouwopbrengsten
- MixForChanges: Gemengde bosaanplanten voor mitigatie van en adaptatie aan klimaatverandering
- MODEVECO: Studie van de vector competentie van Belgische muggen voor zoönotische flavivirussen (zoals het westnijlvirus) en de risico's van invasieve soorten
- NITROPOL-BE: Impact van stikstofdepositie in de natuurlijke omgeving op pollenallergie en luchtweginfecties in België
- OUTFLOW: *Quantifying the cOntribUTion of Fouling fauna to the Local carbon budget of an Offshore Wind farm*
- RESPONSE: Naar een risicobeoordeling van microplasticverontreiniging in mariene ecosystemen
- ROADMAP: De rol van oceaandynamica en interacties tussen oceanen en atmosfeer in het aansturen van klimaatvariaties en toekomstige projecties van extreme gebeurtenissen met een relevante impact
- SOLARIS: Aanpassing aan klimaatverandering vanuit een sociaal-ruimtelijke benadering van rechtvaardigheid
- TANGO: Kantelpunten in de leefbaarheid van Antarctische kustecosystemen onder toekomstige scenario's van klimaatverandering
- VERBE: *Towards a greenhouse gas emission monitoring and VERification system for Belgium*

Evaluatie van de doeltreffendheid

Naast uitmuntendheid is impact voor BELSPO een belangrijke graadmeter bij de selectie van onderzoeksprojecten.

De eindrapporten van de projecten bevatten een uiteenzetting over de impact met betrekking tot wetenschappelijke beslissingen en beleidsaanbevelingen, verspreiding en exploitatie van onderzoeksresultaten en wetenschappelijke publicaties.

Deze projecten leveren enerzijds de gebruikelijke wetenschappelijke output aan, zoals publicaties in wetenschappelijke tijdschriften en boeken; affiches en presentaties op wetenschappelijke voordrachten; scripties voor doctoraten, masters en bachelors enz.

Andere publicaties daarentegen zijn gericht op het grote publiek en worden verspreid via de klassieke en sociale netwerken of via blogs en webinars. Bij sommige projecten worden burgers betrokken. Andere projecten vestigen via kunst de aandacht op hun werk.

Vooruitzichten

Vanaf 2024 wordt het BRAIN-be programma opgevolgd door de programma's ***Science For Policy (S4Policy)*** en ***Policy For Science (P4Science)***.

Het programma S4Policy is bedoeld om themaoverschrijdend onderzoek te doen naar maatschappelijke vraagstukken die hoog op de agenda staan van de federale overheid en van de federale overheidsdiensten. Ter informatie: het beschikbare BELSPO-budget voor projectoproepen bedraagt in totaal 51.056.180 euro voor de periode 2024-2031.

In juni 2024 werd een oproep tot het indienen van voorstellen gelanceerd voor de *Policy-Driven*-projecten in het kader van het S4Policy-programma. De projecten vallen binnen vier strategische thema's:

- Thema 1: Digitale transformatie (artificiële intelligentie)
- Thema 2: Strategische autonomie en veerkracht van België
- Thema 3: Inclusie, welzijn en gezondheid
- Thema 4: Groene en sociale transitie naar koolstofneutraliteit

Het programma P4Science heeft tot doel de wetenschappelijke uitmuntendheid te ondersteunen en te bevorderen binnen de volgende Federale Wetenschappelijke Instellingen (FWI's: Rijksarchief, Koninklijke Bibliotheek van België, Koninklijk Belgisch Instituut voor Ruimte-Aeronomie, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, Koninklijk Instituut voor het Kunstpatrimonium, Koninklijk Meteorologisch Instituut van België, Afrikamuseum, Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis, Koninklijke Musea voor Schone Kunsten van België, Koninklijke Sterrenwacht van België) en maakt deel uit van de doelstellingen van het Federaal Wetenschapsbeleid. Het programma ondersteunt ook onderzoek door Sciensano, het *War Heritage Institute* (WHI) en het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie (NICC).

Om het wetenschappelijk potentieel en de expertise van de FWI's de nodige zekerheid te geven, worden de onderzoeksprioriteiten door de FWI's *bottom-up* bepaald voor een welomschreven periode van minstens drie jaar. De onderzoeksprioriteiten moeten worden afgestemd op de onderzoeksstrategie van de FWI's.

9.6 Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling (FPDO)

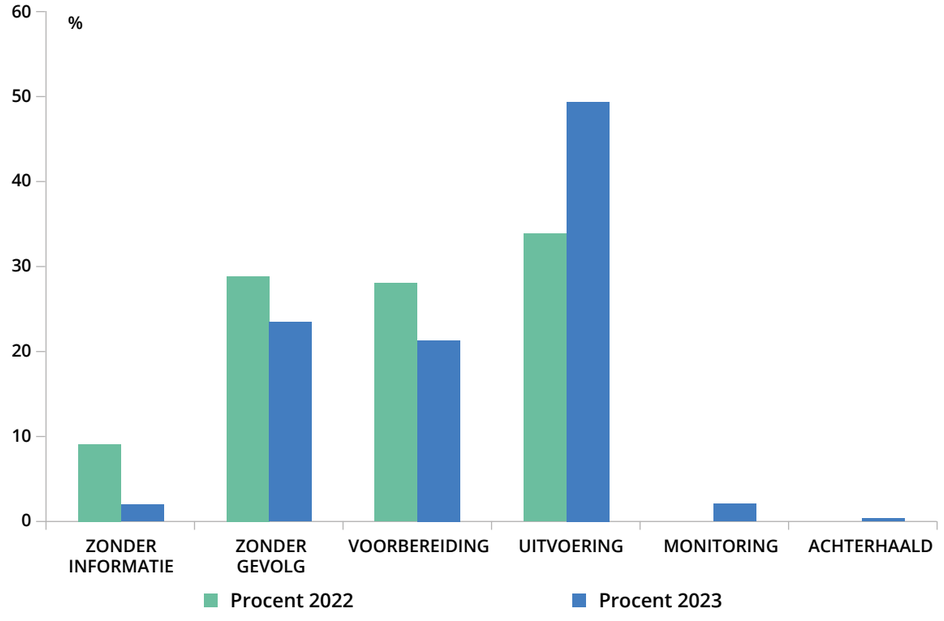
Milieubeleid

De wet van 5 mei 1997 betreffende de coördinatie van het federale beleid voor duurzame ontwikkeling voorziet in de goedkeuring van een vijfjaarlijks federaal plan voor duurzame ontwikkeling. Daarin wordt uiteengezet hoe België de duurzameontwikkelingsdoelstellingen wil bereiken, zowel de doelstellingen die zijn vastgelegd in de federale langetermijnvisie voor 2050 als de 17 SDG's (*Sustainable Development Goals*) die door de Verenigde Naties zijn vooropgesteld tegen 2030. Deze 17 doelstellingen, onderverdeeld in 169 subdoelstellingen, geven richting aan de overheidsacties rond cruciale thema's als mensen, planeet, welvaart, vrede en partnerschap, in het licht van 2030.

- De federale overheid heeft op 1 oktober 2021 het 3e Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling (FPDO) goedgekeurd. Het plan bevat 239 maatregelen die verband houden met de SDG's en toegewezen zijn aan een of meerdere overheidsdiensten die belast zijn met de monitoring ervan.
- Sommige maatregelen hebben specifiek betrekking op milieuthema's, waaronder klimaat, marien milieu, circulaire economie, energielabeling van producten, biodiversiteit, nanodeeltjes, de transitie naar duurzame voedselsystemen, duurzame energie, milieufiscaliteit en ecocide.

Milieu-informatie: gegevens over het Plan

De implementatie van de 239 maatregelen wordt belicht in de jaarverslagen van de ICDO en de resultaten ervan worden door het Federaal Planbureau gepubliceerd in *WORKING PAPER 4-23_Evaluatiemethode en eerste resultaten van de uitvoering van het Federaal plan duurzame ontwikkeling 2021 (Mei 2023)*.

***Grafiek** - Algemeen overzicht van de implementatie van de SDG's - Bron: Federaal Planbureau (2024), Federaal rapport inzake duurzame ontwikkeling 2024, gepubliceerd op 25 juni 2024, Erreur ! Référence de lien hypertexte non valide.*

© Heather Wilde – Unsplash

Evaluatie van de doeltreffendheid

Het Federaal Planbureau publiceert sinds 2017 jaarlijks een stand van zaken over de voortgang van de 51 indicatoren ten opzichte van hun doelstellingen (drie indicatoren per SDG). Deze indicatoren zijn bedoeld om de progressie op het vlak van SDG's in de Belgische samenleving te meten.

De beoordeling van deze indicatoren van duurzame ontwikkeling zijn opgesomd en bijgewerkt op https://www.indicators.be/.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van deze stand van zaken met betrekking tot de SDG's die indicatoren bevatten met betrekking tot de milieucomponent en de beoordeling ervan.

***Grafiek** - Overzicht uit de Balans 2023 van de vorderingen in België op het vlak van SDG's die indicatoren bevatten met een milieucomponent.*

SDG	Indicator	Component	Doelstelling	Evaluatie
2 – Geen honger – *Beëindig honger, bereik voedselzekerheid en verbeterde voeding en bevorder duurzame landbouw*				
	i08. Obesitas bij volwassenen	Sociaal	↘	◎
	i09. Vleesconsumptie	Milieu	↘	⊕
	i10. Oppervlakte biologische landbouw	Milieu	↗	⊕
6 – Schoon water en sanitair – *Verzeker toegang tot en duurzaam beheer van water en sanitair voor iedereen*				
	i30. Nitraat in rivierwater	Milieu	↘	⊕
	i31. Nitraat in grondwater	Milieu	↘	◎
	i32. Waterverbruik	Milieu	max. 20 %	⊕
7 – Betaalbare en duurzame energie – *Verzeker toegang tot betaalbare, betrouwbare, duurzame en moderne energie voor iedereen*				
	i34. Woningen zonder voldoende verwarming SILC	Sociaal	0 %	⊖
	i35. Hernieuwbare energie PROJ	Milieu	17,5 %	⊕
	i37. Energieproductiviteit	Economisch	€ 11,4 $_{2010}$/ kg. olie-eq. Aardolie	⊖
11 – Duurzame steden en gemeenschappen – *Maak steden en menselijke nederzettingen inclusief, veilig, veerkrachtig en duurzaam*				
	i51. Gebrekkige huisvesting SILC	Sociaal	0	⊖
	i52. Blootstelling aan fijn stof	Milieu	5 µg $PM_{2,5}$/m³	⊖
	i54. Geluidsoverlast SILC	Milieu	↘	⊕
12 – Verantwoorde consumptie en productie – *Verzeker duurzame consumptie- en productiepatronen*				
	i55. Grondstoffenverbruik	Economisch	↘	◎
	i56. Gevaarlijk afval	Milieu	↘	◎
	i57. Gerecycleerd afval	Economisch	↗	◎
13 – Maatregelen tegen klimaatverandering – *Onderneem dringend actie om de klimaatverandering en haar impact te bestrijden*				
	i60. Uitstoot van broeikasgassen niet-ETS PROJ	Milieu	41,8 Mt CO_2-eq.	⊖
	i61. Slachtoffers van natuurrampen	Sociaal	1,97 per 100.000	⊖
	i62. Bijdrage aan internationale klimaatfinanciering	Governance	→/↗	⊕
14 – Leven in het water – *Behoud en maak duurzaam gebruik van oceanen, zeeën en mariene hulpbronnen voor duurzame ontwikkeling*				
	i63. Olieverontreiniging	Milieu	0	⊕
	i64. Duurzame visvangst	Milieu	100 %	⊖
	i65. Zee-oppervlakte in het Natura 2000-gebied	Milieu	30 %	⊕
15 – Leven op het land – *Bescherm, herstel en bevorder het duurzaam gebruik van landecosystemen, beheer wouden duurzaam, bestrijd woestijnvorming, stop en maak landdegradatie ongedaan en roep het verlies aan biodiversiteit een halt toe*				
	i66. Landoppervlakte in het Natura 2000-gebied	Milieu	30 %	⊖
	i67. Bossen met FSC- of PEFC-label	Milieu	↗	◎
	i68. Populatie akkervogels	Milieu	↗	⊖

SILC - Breuk in tijdreeks: BE 2019.

SILC* - Breuk in tijdreeks: BE 2019 – gegevens tot en met 2018 niet vergelijkbaar met gegevens vanaf 2019. Dit kan een impact hebben op het evaluatieresultaat, dat met de nodige voorzichtigheid moet worden gehanteerd.

PROJ - Evaluatie op basis van bestaande projecties.

De 5 kolommen staan voor:
- de doelstelling van de VN of SDG (Sustainable Development Goal), met het pictogram en een korte, volledige beschrijving;
- de naam en het nummer van de indicator zoals aangegeven op www.indicators.be;
- de component van duurzame ontwikkeling: sociaal, milieu, economisch, governance;
- de doelstelling: het cijferdoel dat de indicator moet bereiken in 2030 of als er geen bestaat, de gewenste richting van de evolutie van de indicator;
- het resultaat van de evaluatie, gesymboliseerd met een pictogram: gunstige ⊕, ongunstige ⊖ of onbepaalde evolutie ◎.

In deze stand van zaken van 2023 vertonen de 16 indicatoren van de *milieucomponent* 8 gunstige evoluties waarvan 4 met een cijferdoel. Dat houdt in dat de doelstelling uitgedrukt in een cijfer gepaard gaat met een uiterste termijn, zoals waterverbruik (i32) en olieverontreiniging (i63). De 4 overige gunstige evoluties hebben geen cijferdoel, zoals vleesverbruik (i09) en geluidsoverlast (i54). In deze component zijn er 5 ongunstige evoluties. Vier daarvan hebben een cijferdoel, waaronder blootstelling aan fijn stof (i52) en duurzame visvangst (i64), één heeft geen cijferdoel, namelijk populatie akkervogels (i68). Tot slot worden drie indicatoren gekenmerkt door een onzekere evolutie: gevaarlijk afval (i56), nitraat in het grondwater (i31) en bossen met FSC- of PEFC-label (i67).

In de *governancecomponent* die verband houdt met het milieu kent de bijdrage aan internationale klimaatfinanciering (i62, zonder cijferdoel) een gunstige evolutie.

We mogen besluiten dat de indicatoren van de milieucomponent meer gunstige dan ongunstige evaluaties vertonen.

9.7 Milieufiscaliteit

Milieubeleid

Milieufiscaliteit staat voor alle taksen en belastingen die de overheid invoert om het milieu te beschermen. Naast belastingen op energie behelst deze vorm van fiscaliteit ook heffingen op vervuiling en op andere producten.

De keuze van belastingen op vervuilingsbronnen en de hoogte van deze belastingen kunnen het gedrag in de richting van milieuvriendelijkere consumptie sturen, onder meer door vervuilende opties duurder (bv. fossiele brandstoffen) en ecologische alternatieven betaalbaarder te maken (bv. fotovoltaïsche panelen).

Een samenvatting van de maatregelen van de FOD Financiën met betrekking tot het milieu die tijdens deze legislatuur werden goedgekeurd is beschikbaar in het rapport van de opvolging van de uitvoering van het federale klimaatbeleid 2021-2030, dat te raadplegen is op de klimaatwebsite.

Recente maatregelen van de FOD Financiën zijn onder meer de afschaffing van belastingvoordelen voor bedrijfswagens met een verbrandingsmotor (benzine of diesel) en de invoering van een verlaagd btw-tarief op afbraak- en verbouwingswerken voor woningen van minder dan 200 m².

Details over deze maatregelen zijn te vinden in de routekaarten voor de hervorming van de milieubelastingen en de fiscale en sociale vergroening van de mobiliteit.

Milieu-informatie

Milieufiscaliteit kan worden verduidelijkt aan de hand van twee indicatoren:

A. Milieubelastingen in % van het bbp

De onderstaande grafiek geeft aan dat het aandeel milieufiscaliteit in de totale belastingen relatief stabiel en gering blijft, waarbij België op het EU-gemiddelde zit van ongeveer 2 % milieubelastingen van het bbp.

Milieubelastingen worden ingedeeld in vier categorieën: belastingen op brandstoffen, belastingen op energie (zonder de accijnzen op brandstoffen), belastingen op transport (zonder de accijnzen op brandstoffen) en belastingen op vervuiling en het gebruik van hulpbronnen.

De **belastingen op brandstoffen** vertegenwoordigen de belangrijkste categorie van deze milieubelastingen. Het aandeel belastingen op brandstoffen binnen alle milieubelastingen is gedaald van 48 % in 2010 naar 38 % in 2022.

De **belastingen op energie** (zonder de accijnzen op brandstoffen) – bv. de CO_2-emissiequota voor bedrijven – vormen de op één na belangrijkste categorie van milieubelastingen in 2022 en stijgen onafgebroken sinds 2010. Deze categorie is in 2022 goed voor 32 % van alle milieubelastingen.

De inkomsten uit **belastingen op transport** zonder de accijnzen op brandstoffen (bv. verkeersbelastingen) blijven erg stabiel tussen 2010 en 2022, uitgedrukt als percentage van het bbp. Het relatieve aandeel van deze belastingen is echter gedaald van 30 % in 2010 naar 25 % in 2022.

De **belastingen op vervuiling en hulpbronnen** (bv. de verpakkingsheffing, de belasting op leidingwater) vertegenwoordigen slechts 0,1 % van het bbp in de periode 2010-2022, en hun relatief aandeel schommelt rond 5 %.

***Grafiek** - Milieufiscaliteit per sector in % van het bbp (Europese Commissie, Data on Taxation Trends, March 2024).*

B. Impliciet energiebelastingtarief

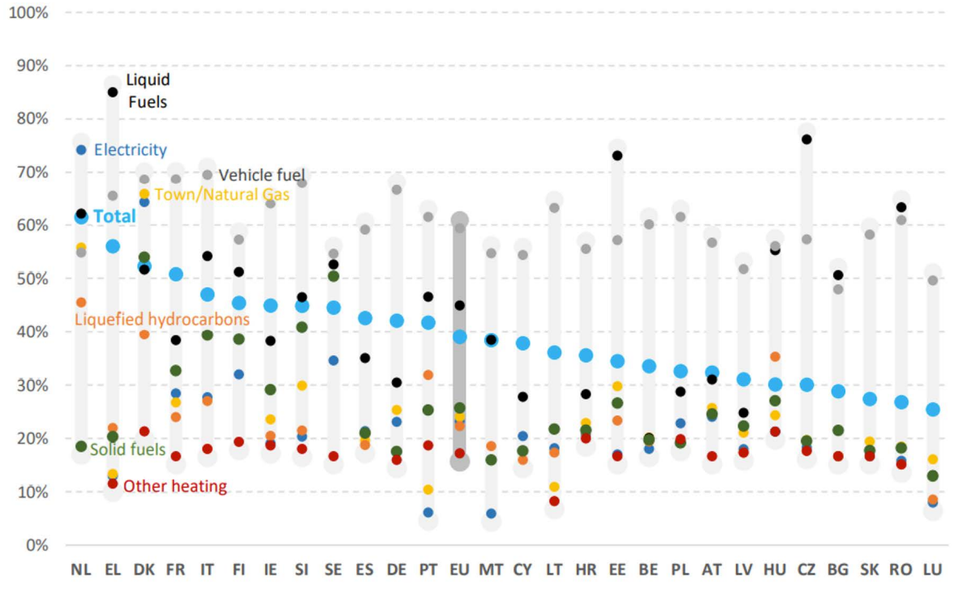
Dit is een beproefde maatstaf voor het energiebelastingbeleid. Het percentage wordt als volgt berekend:

$$\textit{Impliciet energiebelastingtarief} = \frac{\textit{inkomsten uit energiebelastingen (€)}}{\textit{totale energieverbruik (tep)}}$$

de inkomsten uit energiebelastingen worden gedeeld door het totale energieverbruik.

Aangezien deze indicator beschikbaar is voor alle EU-lidstaten, kunnen we de landen onderling vergelijken.

De volgende grafiek toont aan dat de totale impliciete belastingen op energieproducten in België in 2019 lager zijn dan het Europese gemiddelde. Ook is te zien dat de belastingen op transportbrandstoffen, net als in de overige EU-lidstaten aanzienlijk hoger zijn dan de belastingen op andere producten zoals elektriciteit, aardgas, vaste brandstoffen, vloeibare koolwaterstoffen en andere brandstoffen. De belastingverschillen tussen de energieproducten worden beschouwd als subsidies voor fossiele energiebronnen. De OESO en de Europese Commissie bevelen aan komaf te maken met deze subsidies.

***Grafiek** - Impliciet energiebelastingtarief in de EU in 2019 (Europese Commissie, Annual Report on Taxation 2023, December 2023)*

De bovenstaande grafiek bevat de volgende categorieën van energieproducten: elektriciteit, aardgas, transportbrandstoffen (benzine, diesel enz.), vloeibare brandstoffen (stookolie enz.), vaste brandstoffen (kolen enz.) en andere brandstoffen.

Evaluatie

De milieubelastingen zijn in België in het algemeen vrij laag in vergelijking met andere heffingen (5,1 % van het totaal) en vertonen heel uiteenlopende tarieven. Dit bescheiden percentage is toe te schrijven aan de lage tarieven, vrijstellingen of verlaagde tarieven voor bepaalde sectoren (bv. goederenvervoer per vrachtwagen) of voor bepaalde toepassingen (bv. stookolie).

In haar evaluatie van de Belgische milieuprestaties[46] beveelt de OESO ons land aan om de milieubelastingen te verhogen door onder meer een koolstofheffing in te voeren voor de sectoren die momenteel niet onder het Europese emissiehandelssysteem (EU ETS) vallen, en de subsidies voor fossiele brandstoffen af te schaffen, waarop bepaalde economische sectoren momenteel nog aanspraak kunnen maken (bv. verlaagd accijnstarief op stookolie).

In het kader van het Europees Semester en het bijbehorende voorjaarspakket (‘*spring package*’) adviseert de Europese Commissie België om in 2024 en 2025 actie te ondernemen om de subsidies voor fossiele brandstoffen geleidelijk af te bouwen, met name door de accijnzen op elektriciteit te verschuiven naar fossiele brandstoffen.

46. OECD Environmental Performance Reviews: Belgium 2021

Vooruitzichten

De FOD Financiën heeft een fiscale hervorming voorbereid. Tijdens de vorige legislatuur was er echter geen consensus over het hervormingsproject binnen de regeringsmeerderheid, waardoor de onderhandelingen over de hervorming in juli 2023 werden gestaakt. Het is nu aan de partijen in de nieuwe meerderheid om een gemeenschappelijk standpunt te vinden over de toekomst van de milieubelastingen op federaal niveau.

9.8 Groene lineaire obligaties

Milieubeleid

Groene OLO’s (afkorting van obligation linéaire/lineaire obligatie) zijn obligaties die door de Belgische overheid worden uitgegeven om milieuprojecten te financieren. Ze zijn bedoeld om investeerders aan te trekken die groene initiatieven wensen te steunen en hun belegging willen laten renderen.

België brengt sinds 2018 (de eerste uitgifte van groene OLO’s) regelmatig groene OLO’s op de markt van groene obligaties. Vanaf 2022 werden twee groene OLO-lijnen uitgegeven voor een totaalbedrag van 18.253 miljard euro.

De uitgifte van de tweede groene OLO in 2022 bood de gelegenheid om het bestaande kader te herzien en bij te werken door er de laatste marktontwikkelingen, waaronder de Europese taxonomie, in op te nemen.

Om actief bij te dragen aan de matiging van de klimaatverandering en de bescherming van het milieu, linkt het Federaal Agentschap van de Schuld de opbrengst van groene OLO’s aan de transitie naar een duurzame economie.

Milieu-informatie: gegevens over groene OLO’s

Groene OLO’s dienen om projecten te financieren in 5 sectoren:

1. milieuvriendelijke transportmiddelen (openbaar vervoer, bepaalde elektrische voertuigen of vormen van zachte mobiliteit, zoals o.a. de fiets),
2. levende rijkdommen en ruimtelijke ordening,
3. hernieuwbare energiebronnen,
4. circulaire economie (met inbegrip van afval- en waterbeheer),
5. energie-efficiëntie (waaronder duurzame gebouwen).

De twee belangrijkste economische activiteiten die door het groene OLO-programma worden gefinancierd, zijn nog steeds het interlokaal personenvervoer per spoor (door de NMBS) en de spoorweginfrastructuur (door Infrabel).

© DZiegler– Adobe Stock

Evaluatie

Het beleid inzake groene OLO's is doeltreffend, omdat het één van de belangrijkste instrumenten is voor duurzame financiering en de uitbouw van de 'groene' financiële markt.

De best practices van de groene obligatiemarkten worden ook toegepast in het kader van de groene OLO's die door het Agentschap van de Schuld worden uitgegeven.

Bovendien dragen de groene OLO's bij tot de inspanningen van België om de 17 duurzameontwikkelingsdoelstellingen te verwezenlijken. De methodologie bevat ook een beoordeling van de gefinancierde projecten vanuit een SDG-perspectief om actief bij te dragen aan het behalen van deze doelstellingen.

Op de website van het Federaal Agentschap van de Schuld wordt jaarlijks een allocatie- en effectrapport gepubliceerd (Green OLO – Allocation and Impact Report 2023). Hierin wordt bijvoorbeeld aangegeven wat het effect is van het gebruik van elektrische treinen en de vernieuwing van de spoorinfrastructuur.

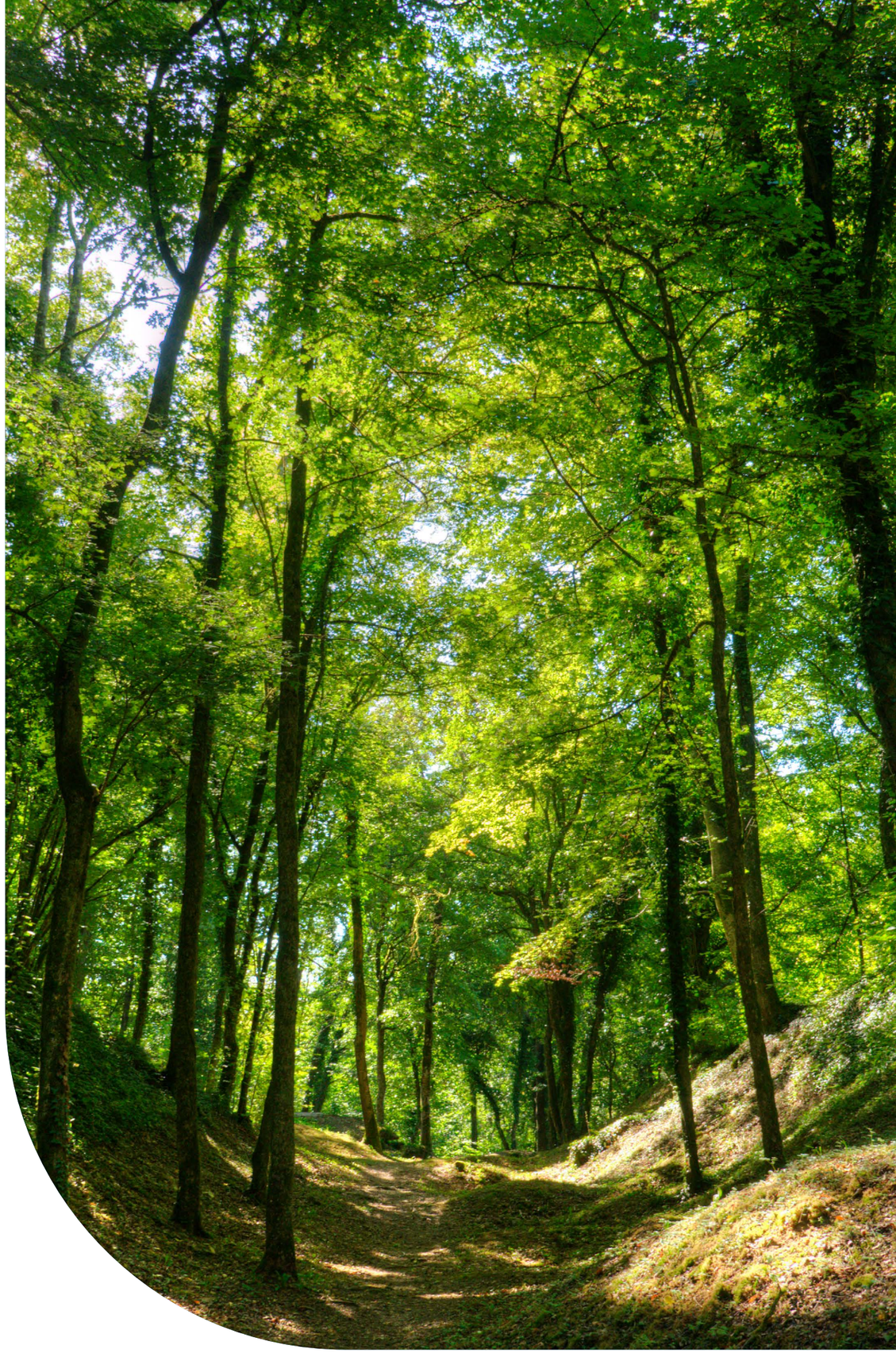
In theorie maken groene OLO's het mogelijk om investeringen toe te spitsen op groene projecten en aldus bij te dragen aan de economische transitie naar een koolstofarme samenleving die veerkrachtiger en milieuvriendelijker is. Daarvoor kan wel een duidelijke differentiatie nodig zijn tussen de rendementen van groene obligaties en andere obligaties (de zogenaamde '*Greenium*') om dit soort beleggingen minder duur te maken. We stellen vast dat deze differentiatie in 2023 (nog) geen feit is op de financiële markten. Het nadeel is dat groene obligaties daardoor instrumenten worden die aanzienlijke investeringen vereisen op het vlak van onderzoek en gegevensanalyse, zonder dat wordt voldaan aan de vereiste differentiatie inzake de financieringskosten om voorrang te geven aan groene projecten.

Vooruitzichten

Elk jaar worden nieuwe uitgiften van groene obligaties gepland, afhankelijk van de investeringen die daarvoor in aanmerking komen. Het Agentschap van de Schuld houdt altijd rekening met de marktvraag bij de selectie van groene OLO's.

Zo wil België op regelmatige basis groene obligaties blijven uitgeven, maar zal het ook de ontwikkelingen wat de *Greenium* betreft, op de voet volgen.

Een uitbreiding van het toepassingsgebied van de groene OLO's behoort steeds tot de mogelijkheden, afhankelijk van de nieuwe groene investeringen die daarvoor in aanmerking kunnen komen.

© Jorge Alves- Adobe Stock

© EyeEm – Freepik

Synthese van de belangrijkste onderwerpen

KLIMAAT

A. Klimaatmitigatie

De doelstellingen en principes van de Overeenkomst van Parijs en de Europese Green Deal zijn de belangrijkste drijfveren voor het opstellen van het federale klimaatbeleid : in 2020 onderschreef de federale regering de Europese klimaatambitie om de uitstoot van broeikasgassen (BKG) tegen 2030 met minstens 55 % te verminderen ten opzichte van 1990 en tegen 2050 klimaatneutraal te zijn.

De federale regering heeft zich ertoe verbonden alle nodige maatregelen te nemen die zijn opgenomen in het Nationaal Energie- en Klimaatplan (NEKP 2021-2030), door hieraan bij te dragen via een reeks beleidslijnen en maatregelen die worden doorgevoerd in verschillende domeinen zoals fiscaliteit en financiën, energie, vervoer en mobiliteit, openbare gebouwen, circulaire economie, adaptatie, internationale financiering enz.

De complexiteit van de discussie over de interne Belgische lastenverdeling is nog aanzienlijk toegenomen door de uitbreiding van de doelstellingen naar andere sectoren en andere inkomstenbronnen (*Mechanisme voor koolstofgrenscorrectie (CBAM - Carbon Border Adjustment Mechanism), verordening inzake de verdeling van de inspanningen (ESR - Effort Sharing Regulation), Sociaal klimaatfonds (SKF)*). Er werd een akkoord bereikt over de verdeling van de ETS-inkomsten in 2021 en 2022 en de bijdrage aan de internationale klimaatfinanciering tot 2024. Er moet dringend een akkoord worden bereikt over de resterende delen (doelstellingen en andere inkomsten) om een veilig investeringsklimaat te creëren, het concurrentievermogen van onze industrie te verbeteren en kwetsbare groepen te beschermen. België heeft een herzien ontwerp van actualisering van het NEKP (2021-2030) te laat, in november 2023, ingediend bij de Europese Commissie. Op basis van de bijdragen van de verschillende entiteiten wordt verwacht dat België met de voorgestelde en geplande maatregelen in 2030 een emissiereductie van 42,6 % zal bereiken in de ESR-sectoren, ten opzichte van 2005. Dit is 4 Mton CO_2-eq. te weinig in 2030 ten opzichte van de reductiedoelstelling die voor België van toepassing is overeenkomstig de Effort Sharing Regulation. Het ontwerp van NEKP 2023 stelt dat België via verdere afspraken in het kader van de lastenverdeling het tekort aan Belgische emissieruimte zal beperken door de nodige maatregelen te treffen en zal compenseren door middel van flexibiliteit. België heeft de definitieve versie van het herziene plan niet tijdig ingediend bij de Europese Commissie, voornamelijk ten gevolge van de verkiezingen die plaatsvonden in juni 2024.

Om het toezicht op de uitvoering van het federale klimaatbeleid en de federale klimaatmaatregelen te versterken, heeft de federale regering een governancesysteem opgezet, ook om de betrokkenheid van de ministers te vergroten, en hen en hun administraties verantwoordelijk te houden. De vooruitgang die in 10 beleidsdomeinen wordt geboekt, wordt jaarlijks geëvalueerd en gemonitord aan de hand van routekaarten. Deze bevatten maatregelen waarvan sommige een directe impact hebben op de broeikasgasemissie, het energieverbruik en het aandeel hernieuwbare energie, terwijl andere een faciliterende functie hebben. Jaarlijks worden er voortgangsrapporten samengesteld en geanalyseerd in een syntheserapport dat openbaar wordt gemaakt. Dit governancesysteem is wettelijk verankerd in de wet van 15 januari 2024.

De belangrijkste federale maatregelen zijn van fiscale aard, zoals de vergroening van de mobiliteit, de verlaging van het belastingvoordeel voor professionele diesel, de gedeeltelijke verschuiving van de accijnzen van elektriciteit naar gas. In de *Environmental Performance Review* (OESO, 2021) wordt echter nog steeds verklaard dat de effectieve belastingtarieven op CO_2-uitstoot laag blijven, vooral in de sectoren inzake niet voor de weg bestemde toepassingen.

In 2023 becijferde het Federaal Planbureau de impact van deze versterkte en nieuwe federale beleidslijnen en maatregelen. Volgens een voorlopige effectbeoordeling zullen de maatregelen in het plan (NEKP) niet volstaan om de federale reductieverbintenis na te komen. Het is essentieel de bestaande federale beleidslijnen en maatregelen te versterken en nieuwe te ontwikkelen, en in te zien dat ook de capaciteit om de beleidsmaatregelen te evalueren en op te volgen moet worden versterkt, door de juiste modellen in te zetten om de reductie van de BKG-uitstoot te bepalen en ervoor te zorgen dat ze beter worden afgestemd op die van de gewesten.

Na onderzoek van het ontwerpplan kon België 1,66 miljard euro ontvangen voor de periode 2026-2032, ter ondersteuning van maatregelen en investeringen om de emissies in het wegvervoer en de bouw te verminderen, door de kosten te verlagen voor kwetsbare huishoudens, micro-ondernemingen en vervoersgebruikers die het ergst worden getroffen door prijsstijgingen in deze sectoren. Ten slotte zal de klimaatstrategie voor de lange termijn de komende jaren moeten worden geactualiseerd.

B. Klimaatadaptatie

De federale bijdrage aan het Nationaal Adaptatieplan (2016-2020) was het eerste document over adaptatie-acties op federaal niveau. Na een evaluatie in 2019 en 2021 werden 28 nieuwe maatregelen in 8 domeinen opgenomen als onderdeel van het hernieuwde engagement van de federale regering voor adaptatie. Deze maatregelen werden gebundeld in een nieuwe reeks federale adaptatiemaatregelen 'Naar een klimaatbestendige samenleving in 2050 - Federale adaptatiemaatregelen 2023-2026'. De vastgestelde maatregelen zullen op een gecoördineerde manier worden uitgevoerd en hebben betrekking op onderzoek, biodiversiteit, (federale) infrastructuur, natuurlijke hulpbronnen, volksgezondheid, risico- en crisisbeheer, internationale samenwerking en transversale maatregelen.

© Ninjason1 - Freepik

Een van de maatregelen van dit nieuwe plan werd vastgesteld na de zwaarste overstromingen in de geschiedenis van België in juli 2021. De Ministerraad besloot een onafhankelijk centrum op te richten, het Centrum voor Risicoanalyse van Klimaatverandering (Cerac), dat in april 2024 officieel van start ging. Dit centrum houdt zich bezig met de analyse van klimaatrisico's voor België en doet aanbevelingen aan beleidsmakers over strategieën voor meer veerkracht en adaptatie.

C. Internationale onderhandelingen en samenwerking op het gebied van klimaat

In het kader van de jaarlijkse Conferentie van de Partijen (COP - Conference of the Parties) bij het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering en de voorbereidende vergaderingen ervan, heeft de federale overheid bijgedragen tot meer overeenstemming in internationale fora en een rol gespeeld in de onderhandelingen om de nodige akkoorden te sluiten in het licht van de IPCC-rapporten. De voorbereidingen zijn intensief en vinden zowel plaats in de coördinatiefora met de verschillende betrokken federale en regionale partners als tijdens de betreffende EU- en internationale bijeenkomsten. Regelmatig vinden er consultatieve contacten plaats met de Belgische stakeholders om tot overeenstemming te komen en van elkaar te leren.

Belangrijke beslissingen waren de oproep om de nationaal vastgestelde bijdragen af te stemmen op het beperken van de temperatuurstijging tot 1,5°C, de oproep om de financiering voor de adaptatie tegen 2025 te verdubbelen (COP26), de oprichting van een fonds voor verlies en schade, de goedkeuring van het kader van de VAE voor wereldwijde klimaatbestendigheid (UAE Framework for Global Climate Resilience) en de afronding van de eerste Global Stocktake (COP28), waaronder verschillende mondiale doelstellingen voor de energietransitie.

In het kader van de internationale klimaatonderhandelingen sloot België zich aan bij verschillende partnerschappen en coalities. De federale overheid ondersteunt projecten voor capaciteitsopbouw in ontwikkelingslanden en heeft een gezamenlijke federale strategie voor klimaatfinanciering ontwikkeld.

De federale overheid neemt ook actief deel aan het uitwerken van Europese standpunten en brengt verschillende essentiële punten van het Belgische standpunt naar voren, zoals het belang van multilateralisme, milieu-integriteit en duurzame ontwikkeling.

D. Informatie en communicatie over klimaatthema's

De website klimaat.be fungeert als de Belgische referentie voor informatie over klimaatverandering, aan de hand van feiten, beleidslijnen en educatieve middelen. De subwebsite klimaat.be/2050 concentreert zich op de transitie van het land naar klimaatneutraliteit en biedt tools voor scenarioanalyses. EnergyWatchers.be geeft praktisch advies om het energieverbruik en de CO_2-uitstoot te verminderen, inclusief tips en een vergelijking van voertuigemissies. Samen met tal van educatieve tools (te vinden op klimaat.be/educatie), tonen deze platformen aan dat klimaatoplossingen zowel praktisch als inspirerend kunnen zijn en het publiek warm kunnen maken voor klimaatthema's.

BIODIVERSITEIT

De door de federale overheid ontwikkelde acties kaderen binnen de Nationale Biodiversiteitsstrategie, die de doelstellingen van het Biodiversiteitsverdrag (CBD - Convention on Biological Diversity) vertaalt naar de vier milieuadministraties in België. Cruciaal binnen de federale acties van deze strategie zijn de sensibilisering van verschillende delen van het publiek en het opzetten van partnerschappen op verschillende niveaus om stakeholders en publieke/private partners te betrekken bij het behoud van de biodiversiteit en het bereiken van de gestelde doelen. Tot slot zal het uitwerken van projecten om de biodiversiteit op verschillende federale sites concreet te verbeteren een voorbeeld vormen voor alle (federale) actoren.

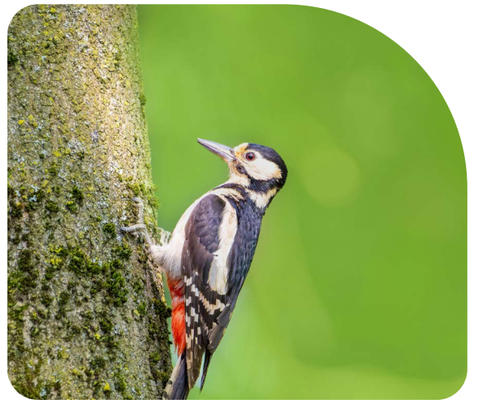
De Nationale Biodiversiteitsstrategie, die in 2024 wordt geactualiseerd, bevatte specifieke doelstellingen die moesten worden bereikt om de achteruitgang van de biodiversiteit tegen 2020 een halt toe te roepen. Ze bevatte ambitieuze en becijferde doelstellingen en strategische beleidsrichtlijnen om de biodiversiteitsactoren in België te laten samenwerken. Om aan de nationale verplichtingen te voldoen, zal er een nationale financieringsstrategie voor biodiversiteit moeten worden ontwikkeld.

© Wirestock – Freepik

A. Genetische rijkdommen en eerlijke en billijke verdeling van voordelen

De wet die de toegang tot genetische rijkdommen regelt, implementeert het Protocol van Nagoya bij het Biodiversiteitsverdrag. De wet legt een notificatieverplichting op voor het commerciële of niet-commerciële gebruik van federale genetische rijkdommen, met uitzonderingen voor vrij toegankelijke publicaties. De voordelen van het gebruik van deze rijkdommen moeten worden benut voor de bescherming van de biodiversiteit. De federale overheid bewaart, beheert en conserveert genetische rijkdommen van onschatbare wetenschappelijke waarde en stelt ze ter beschikking van het publiek en diverse belanghebbenden.

© Siegfried Poepperl) – Unsplash

B. Belgische Biodiversiteitsalliantie

Dit instrument verzamelt de vorderingen die verschillende overheden en niet-gouvernementele partners hebben gemaakt bij het bereiken van specifieke doelen op het gebied van biodiversiteit. In 2022 en 2023 ontwikkelden verschillende partners 17 projecten.

C. Bebiodiversity-strategie

De federale Bebiodiversity-strategie werd gelanceerd in 2017 en heeft tot doel bedrijven te sensibiliseren en te ondersteunen om vrijwillig bij te dragen aan het behoud van de biodiversiteit en ecosysteemdiensten, burgers-consumenten de mogelijkheid te bieden producten en producenten te kiezen die biodiversiteitsvriendelijker zijn, met de hulp van overheidsinstanties. De website Bebiodiversity wordt voortdurend bijgewerkt, ook wat de vormgeving en het bereik via de sociale media betreft.

D. BiodiversiTree

Met deze online tool, die een samenwerking is tussen de federale en gewestelijke overheden, kunnen bedrijven en lokale overheden snel nagaan wat ze concreet voor de biodiversiteit kunnen doen op hun grondgebied en in hun gebouwen, processen of aankoopbeleid.

E. BiodiversiScape

BiodiversiScape werd in 2022 gelanceerd en ondersteunt de ontwikkeling van de biodiversiteit op federale sites. De strategische nota die momenteel samen met de partners wordt opgesteld, zal ervoor zorgen dat het programma in twee complementaire fasen kan worden uitgerold: een pilootfase (2024-2027) om 'voorbeelden te creëren' en een uitbreidingsfase (2028-2031) die als doel zal hebben 'het goede voorbeeld te geven'.

F. Bestuiversplan

De federale overheid was de drijvende kracht achter de Nationale Bestuiversstrategie 2021-2030. Deze is opgebouwd rond drie pijlers: (1) de landbouw bestuivervriendelijk maken; (2) steden, infrastructuur en ruimten bestuivervriendelijk maken; en (3) meer kennis en inzicht krijgen in de toestand van de bestuivers en de oorzaken van hun achteruitgang. Het Federaal Bijenplan 2017-2019 heeft de bijenzorg bevorderd door middel van advies aan de imkers en betere toegang tot geneesmiddelen; heeft onderzoek gestimuleerd naar de oorzaken van bijensterfte; en heeft tot slot gezorgd voor de monitoring van gedomesticeerde en wilde bijen.

© Vincent van Zalinge– Unsplash

G. CITES (Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Faune and Flora - Overeenkomst inzake de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten)

De federale overheid neemt actief deel aan de driejaarlijkse bijeenkomsten van de Conferentie van de Partijen om het uitsterven van bedreigde dieren te monitoren en tegen te gaan. De federale overheid is verantwoordelijk voor de uitgifte van CITES-documenten: Europese certificaten, invoer-, uitvoer- en wederuitvoercertificaten.

Financiële bijdragen helpen interregionale of internationale instrumenten verder risico op uitsterven of de jacht op zeldzame soorten te voorkomen. Er wordt wetenschappelijk advies gegeven om specifieke toestanden in verband met de invoer van beschermde soorten te verduidelijken.

In België zijn er enkele hotspots voor de invoer van CITES-soorten, zoals de haven van Antwerpen. Daarom ligt de nadruk op controle in samenwerking met andere relevante administraties (douane enz.). Er worden regelmatig voorlichtingscampagnes georganiseerd om het publiek te sensibiliseren.

H. Invasieve uitheemse soorten (IUS)

De federale overheid heeft een samenwerkingsovereenkomst opgezet met de gewesten, evenals een protocol met het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) en met de douane, om de risico's met betrekking tot IUS efficiënt te beheren en de grenscontroles te optimaliseren

I. Internationale biodiversiteit en CITES-onderhandelingen

Het Biodiversiteitsverdrag en de bijbehorende protocollen over bioveiligheid en toegang tot en verdeling van voordelen, maar ook de CITES-overeenkomst, zijn wettelijk bindende en daarom belangrijke instrumenten voor de federale overheden om hun acties te sturen. Om de natuur en de soorten beter te beschermen en de achteruitgang van ecosystemen te voorkomen, werkt de federale overheid actief mee aan onderhandelingen en het ondersteunen van initiatieven om internationale allianties op te bouwen. De COP15 (2023) van het Biodiversiteitsverdrag heeft het Globaal Biodiversiteitskader (GBF - Global Biodiversity Framework) aangenomen, waarin een politiek kader wordt uiteengezet met vier doelstellingen en 23 biodiversiteitsdoelen voor alle actoren en het hele VN-systeem.

DUURZAME PRODUCTIE- EN CONSUMPTIEPATRONEN

De experts hebben via de Belgische gecoördineerde standpunten intensief samengewerkt in de bevoegde EU-organen om een coherent en relevant beleid voor te bereiden met zinvolle doelstellingen in een brede waaier van productcategorieën, dat tegelijk bijdraagt aan de eengemaakte markt. Het ging hier met name om ecologisch ontwerp voor duurzame producten; kunststoffen voor eenmalig gebruik; batterijen; verpakking en verpakkingsafval; gemeenschappelijke regels om reparatie van goederen te bevorderen; consumenten voorbereiden op de groene transitie door ze beter te beschermen tegen oneerlijke praktijken en door betere informatieverstrekking.

Wanneer het onderwerp in andere 'takken' wordt besproken, proberen de experts ervoor te zorgen dat het milieu een belangrijkere plaats krijgt in de politieke discussies. Hier werd naar gestreefd in het kader, om een veilige en duurzame voorziening van kritieke grondstoffen te waarborgen; CO_2-uitstoot en brandstofverbruik van zware bedrijfsvoertuigen; detergenten.

Via het federale actieplan voor circulaire economie heeft de federale overheid gemeenschappelijke hefbomen ontwikkeld om beleidsmakers of economische actoren te ondersteunen. Op basis van de behoeften die werden vastgesteld tijdens de COVID-19-pandemie, zijn de federale autoriteiten beleidslijnen beginnen uitwerken om de binnenluchtkwaliteit te verbeteren, met als doel de gezondheidsresultaten te verbeteren.

Wat het EU Ecolabel betreft, is België erin geslaagd het aantal productcategorieën met een EU Ecolabel en het aantal vergunningen te verhogen, waardoor het land op EU-niveau goed scoort; België staat 8e wat het aantal toegekende vergunningen betreft en 10e voor het aantal producten (EIR 2022).

Uit de inspectie van de Belgische productmarkt bleek uiteindelijk echter dat er veel tekortkomingen waren. Zo is bijvoorbeeld de controle op illegaal hout sindsdien zowel op wetenschappelijk als op organisatorisch vlak beter uitgewerkt. Om op de Belgische markt gelijke concurrentievoorwaarden te garanderen en bij te dragen tot een gezonde omgeving, moet de inspectie nog worden uitgebreid. Er is een samenwerking gestart met relevante federale of gewestelijke diensten (bv. douane, havens enz.).

Nog een uitdaging zijn de matige prestaties van België op het vlak van eco-innovatie. De EIR (2022 - *Environmental Implementation Review*) plaatst België op de 16e plaats op het EU-scorebord voor eco-innovatie van 2021, met zelfs een van de laagste scores van alle lidstaten voor de sociaal-economische resultaten van eco-innovatie (bv. uitvoer van producten uit ecosectoren, werkgelegenheid in de circulaire economie), en ons land staat in de EU-27 pas op de 19e plaats voor inkomsten gegenereerd in ecosectoren. Als hinderpalen worden genoemd: (I) moeilijkheden ten gevolge van de intergewestelijke coördinatie; (ii) een gebrek aan vaardigheden op het gebied van eco-innovatie en circulaire economie in kmo's en (iii) beperkte controle over het productontwerp voor de meeste producten die op de markt komen.

De beoordeling van chemische stoffen blijft een uitdagend domein, waaraan België - net als de andere EU-lidstaten - een bijdrage levert door een behoorlijk aantal chemische stoffen of mengsels te beoordelen. Het doel van het EU-beleid inzake chemische stoffen (REACH) blijft een hoog niveau van bescherming van de volksgezondheid en het milieu te garanderen, en tegelijk het concurrentievermogen van de chemische industrie in de EU te versterken. Er wordt gesteld dat het totale gebruik van de meest schadelijke chemische stoffen (vooral kankerverwekkende, mutagene en voor de voortplanting toxische stoffen) blijft toenemen, maar langzamer dan de toename van het totale marktaandeel van chemische stoffen. De EIR (2022) stelde vast dat België nog geen strategie had uitgewerkt voor de uitvoering van REACH. Voorts werd gewezen op het hoge percentage non-conformiteiten in verhouding tot het totale aantal controles.

Algemeen genomen is het essentieel dat het beleid inzake chemische stoffen verder wordt verbeterd, aangezien de vervuiling door deze producten reeds de vijfde planetaire grens heeft overschreden.

De federale plannen om het risico door pesticiden of biociden te verminderen, zijn nuttig om een coherent geheel van maatregelen in te voeren, zo nodig met raadpleging van de belanghebbenden.

Op het niveau van de UNEA (United Nations Environment Assembly - Milieuvergadering van de Verenigde Naties) wijzen verschillende politieke verklaringen vanuit de internationale gemeenschap de weg naar duurzamere productie- en consumptiepatronen, en zij roepen op tot grotere inspanningen voor een goed beheer van chemische stoffen en afval. De federale overheden hebben met hun specifieke expertise over productbeleid en chemische stoffen en samen met hun gewestelijke tegenhangers bijgedragen aan de internationale onderhandelingen. In het kader van zijn verantwoordelijkheid voor een gezond milieu heeft het federale niveau laten zien dat het ook ambitieuze stappen kan zetten om de wereldwijde vervuiling aan te pakken, bijvoorbeeld door de uitvoer van gevaarlijke stoffen naar derde landen te verbieden.

Steeds meer regelgeving is erop gericht de negatieve impact van de waardeketens[47] die door

47. Een waardeketen verwijst naar het geheel van stappen die nodig zijn voor de productie van een goed of dienst, vanaf de winning van de grondstoffen tot de uiteindelijke consumptie, inclusief transformatie, distributie en verkoop.

Europa worden uitbesteed aan derde landen, zowel voor import als export, te verminderen. De nieuwe verordening over ontbossing probeert het gebruik in Europa van producten op basis van biomassa afkomstig van ontbossing in deze landen te beperken. In België beogen twee koninklijke besluiten, het "*exportverbod Prior Informed Consent (PIC)*" en "*export vuile brandstoffen*", ook de schadelijke effecten te beperken van waardeketens die naar derde landen worden verhuisd. Op Europese schaal gaat het om een belangrijk keerpunt, waarvan de uitvoering bijzondere aandacht zal vragen van de lidstaten, met name van België.

VERVOER EN MOBILITEIT

Op het vlak van mobiliteit op de weg hebben de Europese normen ervoor gezorgd dat de CO_2-uitstoot en luchtverontreinigende stoffen werden beperkt. Het (para)fiscale kader voor bedrijfswagens heeft bedrijven aangemoedigd om te investeren in elektrische voertuigen. De toename van de CO_2-uitstoot van de vervoerssector sinds 1990 is grotendeels toe te schrijven aan het wegvervoer, dat verantwoordelijk is voor 98,1 % van de totale directe uitstoot van het vervoer over land (cijfer van 2019). Het bevorderen van een modal shift van de weg naar het spoor, zowel voor passagiers- als vrachtvervoer, is een beleid dat moet worden nagestreefd.

Voor schepen worden CO_2-emissiereducties opgelegd op internationaal niveau (Internationale Maritieme Organisatie) en door de EU, die streeft naar een geleidelijke vermindering van broeikasgassen, met een reductie met 55 % tegen 2030 en klimaatneutraliteit in 2050. De Noordzee is een van de beschermde gebieden voor de uitstoot van stikstof- en zwavelhoudende verontreinigende stoffen door schepen. Voor pleziervaartuigen wil de federale overheid initiatieven ontwikkelen om hun levensduur te verlengen en ervoor te zorgen dat ze aan het einde van hun leven kunnen worden hergebruikt of gerecycled.

Er bestaan verschillende manieren om het luchtvervoer koolstofarmer te maken: door de efficiëntie van de vluchten te verbeteren, door het gebruik van duurzame brandstof, door efficiëntere vliegtuigen op de markt te brengen en een versnelde vernieuwing van de vloot. Mechanismen waarbij de vervuiler betaalt, zoals het systeem voor emissiehandel (van toepassing op vluchten binnen de EU) of differentiatie van de heffingen, kunnen als katalysator fungeren. Naast sensibilisatie van de luchtvaartmaatschappijen, zijn sinds 2023 ook de inspecties, boetes en strafrechtelijke vervolgingen opgevoerd om inbreuken op de emissie- en geluidsnormen te bestrijden.

De meeste maatregelen in het federale actieplan ter promotie van de fiets zijn gestart.

ENERGIE

De energie-etikettering van producten zet producenten ertoe aan te innoveren in de richting van energiezuinigere producten. De criteria zijn uitgebreid naar *ecodesign for sustainable products*, met een kleinere milieu-impact. Uit inspecties blijkt dat het aantal inbreuken hoog blijft.

De doelstellingen voor hernieuwbare energie voor 2030 en de duurzaamheidscriteria voor biobrandstoffen zijn omgezet in Belgisch recht. De bepalingen met betrekking tot de informatie over de CO_2-uitstoot van auto's in het verkooppunt werden niet goed nageleefd.

Windenergie op zee is sterk ontwikkeld.

Sinds 1980 staat de federale overheid ook in voor het veilige beheer van radioactief afval in België.

LEEFMILIEU-GEZONDHEID

Het Derde Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid (2024-2029) is toegespitst op twee belangrijke doelstellingen en maatschappelijke uitdagingen, namelijk veerkracht en aanpassing van de gezondheidszorgsystemen aan de klimaatverandering, en vermindering van de schadelijke effecten van chemische stoffen op de gezondheid van de mens en het leefmilieu.

Het verminderen van de schadelijke effecten van chemische stoffen op de menselijke gezondheid en het leefmilieu, hormoonverstoorders, de binnenluchtkwaliteit, ioniserende straling en blootstelling aan asbest zijn onderwerpen waarbij de gezondheid van de mens gekoppeld is aan milieufactoren. Ze zijn het onderwerp van verschillende internationale en nationale projecten en onderworpen aan passende maatregelen.

Binnen- en buitenluchtkwaliteit die in overeenstemming is met de WHO-normen om ieders gezondheid te garanderen, blijft een belangrijke doelstelling. De Belgische inspanningen op dit gebied zijn nog steeds versnipperd.

België zet op het vlak van communicatie en wetenschappelijk onderzoek naar hormoonverstoorders en PFAS-vervuiling vrijwillige en voorbeeldacties op.

MILIEUBELASTINGEN

België zit op het niveau van het EU-gemiddelde met ongeveer 2 % van het bbp dat bestaat uit milieubelastingen. In haar beoordeling van de Belgische milieuprestaties raadt de OESO aan de milieubelasting te verhogen. In het kader van het Europees Semester en het bijbehorende voorjaarspakket ('spring package'), geeft de Europese Commissie België het advies om in 2024 en 2025 acties te ondernemen om te starten met een geleidelijke afbouw van de subsidies voor fossiele brandstoffen.

© Freepik

© Nikola Majksner– Unsplash

Conclusie

In deze tabel wordt een beoordeling gegeven van de uitvoering van de federale milieubeleidsdomeinen die in de 9 hoofdstukken van dit rapport worden beschreven. De tabel bestaat uit vier kolommen die een beeld geven van de doeltreffendheid van het beleid, de beschikbare gegevens en de huidige staat van het milieu met betrekking tot dit beleid.

1e kolom - Doelstellingen van het federale milieubeleid: Deze kolom geeft een overzicht van de belangrijkste federale milieubeleidslijnen die gepland zijn voor de periode 2019-2023.

2e kolom - Beoordeling van de uitvoering (kleurcode): In deze kolom wordt een kleurcode gebruikt om de beoordeling van de beleidsuitvoering door de federale overheid weer te geven.

- **Groen:** De uitvoering is doeltreffend of op goede weg
- **Blauw:** De uitvoering is gedeeltelijk gebeurd of nog maar pas gestart
- **Rood:** De uitvoering is ontoereikend of problematisch

Aan de hand van de kleurcode is meteen te zien of er vooruitgang wordt geboekt of dat er vertragingen zijn bij de uitvoering van het beleid.

3de kolom - Milieu-informatie en opmerkingen: In deze kolom worden de milieugegevens gepresenteerd, eventueel samen met de doelstellingen die op dit vlak zijn geformuleerd, of met verklarende opmerkingen met betrekking tot het in de 1e kolom geformuleerde beleid. Wanneer er precieze gegevens beschikbaar zijn, worden deze verstrekt om de resultaten van het uitgevoerde beleid te illustreren (bijvoorbeeld de evolutie van de uitstoot van broeikasgassen). Als de gegevens ontoereikend zijn, beschrijven cursief gedrukte opmerkingen de voortgang of de ervaren obstakels.

4e kolom - Beoordeling van de milieutoestand (kleurcode): In de laatste kolom wordt aan de hand van kleurcodes de toestand van het milieu beoordeeld ten aanzien van de gestelde doelen.

- **Groen:** Verbetering of toereikende milieutoestand
- **Oranje:** Matige evolutie en/of het doel wordt mogelijk niet gehaald
- **Rood:** Verslechtering of zorgwekkende situatie
- **Wit:** Niet beoordeeld (gebrek aan gegevens of niet-meetbare impact)

De kleurcode geeft aan of de toestand van het milieu verbetert (groen), matig is (oranje) of verslechtert (rood). Een witte kleurcode geeft aan dat het op basis van de beschikbare informatie niet mogelijk is de milieutoestand in verband met het onderzochte federale beleid te beoordelen, of dat de milieu-impact in dit stadium niet meetbaar is.

Belangrijke opmerking:
De kleurcodes in deze tabel zijn gebaseerd op de beschikbaar gestelde informatie. Hoewel wij ons best hebben gedaan om trends en veranderingen in de milieutoestand nauwkeurig weer te geven, is het mogelijk dat sommige kleurbeoordelingen niet helemaal nauwkeurig zijn of verschillen naargelang de interpretatie van de gegevens. Het was de bedoeling zo objectief mogelijk aan te geven of de milieutoestand in de goede richting evolueerde en/of de trends in de milieugegevens op een verbetering van deze toestand wezen.

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
1 - KLIMAAT EN OZON			
De federale klimaatmaatregelen opstellen en uitvoeren		De geschatte vermindering van de broeikasgasuitstoot in de ESR (*Effort Sharing Regulation*)-sectoren (vervoer, gebouwen, landbouw, afval) tussen nu en 2030 ten opzichte van 2005, in de prognoses voor het scenario dat rekening houdt met de maatregelen in het Nationaal Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (WAM-scenario - *with additional measures*), is -42,6%. Dat is minder dan de beoogde vermindering van 47%.	
Maatregelen implementeren voor adaptatie aan de klimaatverandering		De uitdagingen inzake adaptatie blijven toenemen. 2020 en 2022 waren de warmste en droogste jaren ooit gemeten in België. In 2021 waren er bovendien rampzalige overstromingen. In 2022 vielen er in België 3,73 slachtoffers door natuurrampen per 100.000 inwoners. Om de duurzameontwikkelingsdoelstelling voor 2030 te halen, moet het gemiddelde voor de periode 2020-2030 lager zijn dan 1,97.	
Communiceren over het klimaat		*In 2023 was de communicatie over het klimaat een groot succes, met de website klimaat.be, die meer dan 400.000 bezoekers en bijna 900.000 bekeken pagina's registreerde. Bovendien werden sinds 2017 ruim 28.000 leerlingen gesensibiliseerd voor de klimaattransitie via meer dan 1.400 sessies die werden gegeven door klimaatcoaches. De website klimaat.be staat ook bekend om zijn kwaliteit.*	
Uitstoot vermijden van gassen die de ozonlaag aantasten		In België werden tussen 1990 en 2022 de volgende dalingen waargenomen: - voor F-gassen: -34,4 %, - voor gassen die de ozonlaag aantasten: -93,4 %. Wereldwijd zien we een daling van de uitstoot van schadelijke gassen met 99 % ten opzichte van 1990, met bemoedigende tekenen van een natuurlijk herstel van de ozonlaag.	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
Onderhandelen over klimaat- en milieuakkoorden		*De federale overheid neemt actief deel aan de internationale onderhandelingen.*	
2 – BIODIVERSITEIT			
Toegang geven tot genetische rijkdommen		*Gegevens over de uitvoering van deze wet zijn nog niet beschikbaar, aangezien deze nog maar kortgeleden werd aangenomen.*	
Zorgen voor meer gebieden die de biodiversiteit bevorderen en de Belgische productie en consumptie biodiversiteitsvriendelijker maken met de steun van de Belgian Biodiversity Alliance		Dit project werd in oktober 2022 gestart en bevindt zich nog in de beginfase.	
Bebiodiversity: bedrijven en het grote publiek sensibiliseren en ondersteunen om biodiversiteitsvriendelijk gedrag te bevorderen		Het aantal raadplegingen van de website (35.863 bezoekers in 2022) en via sociale netwerken wijst op de belangstelling voor deze strategie.	
Biodiversitree: communicatie over biodiversiteit		Het aantal bezoekers van de website (bijna 16.000 in 2021) wijst op de interesse van netwerkgebruikers.	
BiodiversiScape: de biodiversiteit van de federale infrastructuren verbeteren.		*Het eerste project werd gelanceerd in november 2023.*	
Ontwikkeling van de nationale strategie inzake bestuivers		Meer dan één derde van de bijen- en vlindersoorten is verdwenen of bedreigd. *Er blijven acties nodig om op lange termijn vooruitgang te boeken bij de bescherming van onze bijen en bestuivers in het algemeen. Daarnaast moeten acties die nog niet zijn voltooid, continu worden opgevolgd.*	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
Toepassing van het CITES-systeem		De evolutie van de populaties van soorten die beschermd worden door CITES varieert sterk naargelang de soortengroepen en de regio's in de wereld, met over het algemeen gemengde trends. *Het aantal vaststellingen en inbeslagnames door de inspectiedienst van CITES schommelt.*	
De introductie en verspreiding van invasieve uitheemse soorten (IUS) voorkomen en onder controle houden		Tussen 2019 en 2023 kwamen er in de wetgeving 39 nieuwe IUS bij die een impact hebben op de biodiversiteit en ook een beduidend schadelijk effect kunnen hebben op de economie en de gezondheid van de mens, wat het huidige totaal op 88 brengt (47 dieren en 41 planten). De evolutie van IUS in België vertoont een zorgwekkende trend van toename en verspreiding van deze soorten.	
3 – DUURZAME PRODUCTIE- EN CONSUMPTIEPATRONEN			
Maatregelen van de circulaire economie toepassen op efficiënt hulpbronnengebruik		België haalt tussen 2019 en 2022 een percentage circulair materiaalgebruik (circular material use rate) van meer dan 20 %, ongeveer het dubbele van het Europese gemiddelde.	
De consumptie van milieuvriendelijke producten en diensten bevorderen via het EU Ecolabel		We zien dat het EU Ecolabel goed wordt erkend. België staat op de 8e plaats wat het aantal toegekende vergunningen betreft en op de 10e plaats voor het aantal producten.	
Motoren van niet voor de weg bestemde mobiele machines controleren		Deze motoren zijn verantwoordelijk voor ongeveer 15 % van de uitstoot van stikstofoxiden (NOx) en 5 % van de uitstoot van deeltjes in de EU. Niet voor de weg bestemde mobiele machines leveren nog steeds een aanzienlijke bijdrage aan de totale uitstoot van deeltjes en NOx. *De eerste tests van het markttoezicht starten in 2024.*	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
Beoordeling van de chemische producten die onder REACH vallen en controleren of de juiste informatie wordt verstrekt via Classification Labelling and Packaging		Het mondiale gebruik van de meest schadelijke chemische producten blijft stijgen.	
Toezicht op de uitvoer en invoer van gevaarlijke chemische stoffen		Sinds 2021 stabiliseert de uitvoer. België blijft in de Europese top 3 van grootste exporteurs van PIC-stoffen (*Prior Informed Consent*).	
Beoordeling en toelating van biociden		De op de markt gebrachte hoeveelheden van groep 1 (ontsmettingsmiddelen) en groep 3 (afweermiddelen of lokaas) zijn toegenomen. Die van groep 2 (creosoot) zijn gedaald.	
Gewasbeschermingsmiddelen beoordelen en hun impact monitoren		Het volume verkochte gewasbeschermingsmiddelen, uitgedrukt in werkzame stof, vertoont een licht dalende trend.	
Gebruikers in staat stellen de milieu-impact van bouwmaterialen te beoordelen		Slechts 8 % van de Totem-elementen (*Tool to Optimise the Total Environmental Impact of Materials*) bevat een milieuproductverklaring (EPD - *Environment Product Declaration*).	
Maatregelen treffen in verband met hout		Meer dan de helft van de inspecties leidde tot boetes of waarschuwingen. *Meermaals bleek dat de wetgeving slecht bekend was of niet werd nageleefd. Zelfs na herhaalde controles zijn sommige bedrijven nog steeds niet in orde.*	
Investeren in duurzame projecten: Belgium Builds Back Circular		*Dankzij BBBC1 en BBBC2 konden 24 projecten worden geselecteerd voor een totaalbudget van 14 miljoen euro. De projecten zullen pas worden uitgevoerd tussen het eerste quadrimester van 2024 en het tweede quadrimester van 2026.*	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
4 - MOBILITEIT EN VERVOER			
De transitie naar minder vervuilende voertuigen ondersteunen		We zien een geleidelijke afname van de CO_2-uitstoot van nieuwe auto's die in België worden verkocht, met een meer uitgesproken daling vanaf 2021. De blootstelling aan fijnstof evolueert in negatieve zin.	
Tegen 2040 het modale aandeel van het passagiersvervoer per spoor verhogen tot 15 % en dat van het vrachtvervoer tot 20 %.		*Voor de passagiers bestaan de maatregelen uit een verbetering van de infrastructuur, frequentere verbindingen, betere toegankelijkheid en vereenvoudigde tarieven. Voor het goederenvervoer zijn de maatregelen gericht op de logistiek, het regelgevend kader, de prestaties en de marktregulering. Deze maatregelen werden goedgekeurd in 2022 en worden nu uitgevoerd.*	
De uitstoot van verontreinigende stoffen door schepen verminderen		*De Noordzee is een beschermd gebied voor SOx- en NOx-emissies:* › *het zwavelgehalte van stookolie voor schepen mag niet hoger zijn dan 0,1 massaprocent,* › *vanaf 2021 mag de stikstofemissie maximaal 3,4 g/kWh bedragen.* *Schepen worden gecontroleerd wanneer ze de haven binnenvaren of per vliegtuig. De federale overheid certificeert Belgische schepen om de NOx-uitstoot te garanderen.*	
Schepen recyclen		*In 2019 en 2020 werden twee schepen onder Belgische vlag gerecycled. Voor de pleziervaart staat dit project nog in de kinderschoenen.*	
Inspectie op geluidsoverlast door vliegtuigen		De inbreuken (die beter worden opgevolgd) op de tijdsloten en geluidsquota daalden met 37,78 % tussen 2023 en 2024.	
Luchtvervoer koolstofvrij maken		*Tijdens de legislatuur 2019-2024 werden structurele beleidsmaatregelen goedgekeurd om het luchtverkeer koolstofvrij te maken. Deze maatregelen worden de komende jaren stapsgewijs doorgevoerd.*	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
Mobiliteit als dienst (MaaS - Mobilty as a Service) ontwikkelen	🟦	*Enquêtes tonen het potentieel van MaaS aan om de reisgewoonten te veranderen.*	
Het Be Cyclist-plan uitvoeren om het fietsgebruik te bevorderen	🟩	*Van de 52 maatregelen in het Be Cyclist-plan worden er 50 reeds of binnenkort uitgevoerd.*	
5 – ENERGIE			
De energie-efficiëntie van producten verhogen	🟩	Er worden energiebesparingen verwacht, maar tijdens de inspecties werden nog veel gevallen van niet-naleving vastgesteld. Voor de periode 2019-2023 vonden er 98 'volledige' controles plaats, namelijk administratieve en technische analyses door een laboratorium. Van deze 98 controles bleken er 83 niet te voldoen aan de wetgeving met betrekking tot de energie-etikettering of ecodesign.	🟧
Het aandeel van hernieuwbare energie (elektriciteit, biobrandstoffen) in het vervoer vergroten	🟩	De broeikasgasemissies die verband houden met de ILUC-factor stegen licht tussen 2019 en 2021, maar stabiliseerden weer tussen 2021 en 2022.	🟧
De juistheid controleren van de informatie over de verontreinigende stoffen die worden uitgestoten door voertuigen	🟩	75 % van de verkooppunten bleek de regels niet na te leven. Vaak was het etiket onvolledig of ontbrak het. Hetzelfde gold voor de affiches. De cijfers zijn vergelijkbaar met die van de vorige campagnes.	🟧
Windenergie ontwikkelen op de Noordzee	🟦	Sinds 2020 is er een totale capaciteit van 2.261 MW aan offshore windenergie operationeel in het Belgische deel van de Noordzee.	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
6 - KERNENERGIE			
Monitoring van de potentiële en reële impact van de nucleaire activiteiten	🟩	De impact van de straling van de vergunde nucleaire installaties en activiteiten op het publiek en het milieu is onder controle.	🟩
Radioactief afval beheren om radioactieve verliezen te beperken	🟩	De radioactieve verliezen zijn relatief stabiel en bedragen ongeveer 1 % van de toegestane verliezen.	🟩
7 – LEEFMILIEU-GEZONDHEID			
De blootstelling aan hormoonverstoorders verminderen	🟦	*Eind 2024 zal er een tussentijdse evaluatie van het NAPED worden uitgevoerd, die aan het einde van het eerste kwartaal van 2025 beschikbaar zou moeten zijn.*	
De impact van vervuilende stoffen op de mens monitoren	🟦	*Het Europese biomonitoringproject PARC is momenteel in uitvoering.*	
De binnenluchtkwaliteit verbeteren	🟦	*In dit stadium is er geen evaluatie beschikbaar.*	
De hoeveelheden ioniserende straling beoordelen waaraan de bevolking wordt blootgesteld	🟩	Als we medische en natuurlijke blootstelling buiten beschouwing laten, ligt de gemiddelde jaarlijkse blootstelling van de bevolking aan ioniserende straling van nucleaire toepassingen lager dan 0,01 mSv (gegevens van 2015).	🟩
Schadevergoeding voor asbestslachtoffers via het Asbestfonds	🟩	Het aantal patiënten wordt opgevolgd en is relatief stabiel (gemiddeld worden er per jaar 271 nieuwe slachtoffers erkend), waarbij nieuwe ziekten worden vergoed. 26 % van de gevallen van mesothelioom is te wijten aan milieublootstelling.	

Federale milieubeleidsdomeinen	Beoordeling van de uitvoering	Milieu-informatie *en/of opmerkingen*	Beoordeling van de milieutoestand
8 - INSPECTIES, CONTROLES EN RECHTERLIJKE BESLISSINGEN			
Controle op gevaarlijke stoffen en preparaten, en biociden		Elk jaar worden er meer dan 2.500 inspecties en controles uitgevoerd, waaruit gemiddeld 10 % processen-verbaal van overtreding voortkomen.	
Controle op milieubelastende stoffen in de voedselketen		De mate van conformiteit van de producten die het FAVV (Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen) bemonstert, is over het algemeen hoog tot zeer hoog. Deze conformiteit mag echter niet als een indicator worden beschouwd voor de milieutoestand in België, onder andere omdat ze alleen betrekking heeft op producten die in de voedselketen zijn terechtgekomen; zo zijn bv. producten geteeld door particulieren hierin niet opgenomen omdat het FAVV daarvoor niet bevoegd is.	
De activiteiten op Antarctica controleren		Het aantal afgegeven vergunningen zegt niets over de doeltreffendheid van het beleid. Meer of minder vergunningen staat niet gelijk met een meer of minder doeltreffend beleid, maar hangt af van het aantal mensen dat om verschillende redenen naar Antarctica wilde.	
Milieuovertredingen registreren en opvolgen		Tussen 2004 en 2023 zagen we een daling van het aantal milieuovertredingen met meer dan 40 %. *De sancties zijn voornamelijk administratief.*	
9 - OPENBAAR BEHEER			
Garanderen van de milieurechten in het kader van het Verdrag van Aarhus		*Toegang tot informatie: De FOD Volksgezondheid ontvangt gemiddeld meer dan 400 vragen per maand. Een minderheid (33 vragen in 2023) heeft specifiek betrekking op Aarhus.* *Inspraak van het publiek in de besluitvorming: tussen 2019 en 2023 werden er 19 plannen voorgelegd voor openbare raadpleging* *Toegang tot het gerecht: van 2019 tot 2022 werden er 59 gerechtelijke beslissingen genomen naar aanleiding van een beroep.*	
Beoordelen van plannen en programma's die aanzienlijke gevolgen kunnen hebben voor het milieu		*Het aantal beoordelingen op federaal niveau bedraagt 7 voor de periode 2019-2023, tegenover 8 voor de periode 2014-2018. De belangrijkste thema's die aan bod kwamen, hadden betrekking op het mariene milieu (het Belgische deel van de Noordzee), het beheer van radioactief afval en energiegerelateerde kwesties.*	
De impact van projecten op de Noordzee beoordelen		*Het aantal afgegeven vergunningen zegt niets over de doeltreffendheid van het beleid, aangezien dit afhangt van het aantal bedrijven of overheden dat een aanvraag wil indienen voor een activiteit op de Noordzee.*	
De milieueffecten van projecten van het relanceplan beoordelen: DNSH		*Dit project bevindt zich nog in de beginfase.*	
Wetenschappelijk onderzoek en het nut hiervan promoten		*Het programma BRAIN-be 2.0 (2018-2023) heeft 24 emblematische wetenschappelijke projecten gefinancierd met betrekking tot het milieu.*	
Beoordeling van de duurzameontwikkelingsdoelstellingen (SDG's - Sustainable Development Goals)		In de balans van 2023 is voor 8 van de 16 milieu-indicatoren een gunstige evolutie te zien	
Zorgen voor eerlijke milieubelastingen		Milieubelastingen maken ongeveer 2% van het bbp uit en liggen over het algemeen vrij laag in vergelijking met andere heffingen (5,1 % van het totaal). De OESO raadt aan de milieubelastingen te verhogen.	

Tussen 2019 en 2023 speelden alle federale administraties een beslissende rol bij de uitvoering van het milieubeleid, wat getuigt van de gezamenlijke wil om een antwoord te bieden op de klimaat- en ecologische uitdagingen. Deze inspanningen hebben de coördinatie tussen de diensten versterkt, voor een betere toepassing van de normen en de goedkeuring van concrete maatregelen gezorgd om de uitstoot van broeikasgassen te verminderen, de biodiversiteit te beschermen, de natuurlijke hulpbronnen te beheren en vervuiling te voorkomen.

Dit federale werk leidde tot de invoering van ambitieuze maatregelen, zoals de regulering van chemische producten, de strikte toepassing van de CITES-normen om bedreigde diersoorten te beschermen, de bevordering van hernieuwbare energiebronnen en minder vervuilende vervoerswijzen, maar ook een sterkere sensibilisering van het publiek en het bedrijfsleven voor de milieu-uitdagingen. De federale regering heeft ook een sleutelrol gespeeld in internationale onderhandelingen over klimaat, biodiversiteit en duurzame productiemethoden (van chemische producten), wat wijst op een voortdurend engagement om mee te werken aan mondiale oplossingen.

Maar ondanks deze aanzienlijke inspanningen en de strikte uitvoering van de geplande maatregelen blijft de toestand van het milieu in België verslechteren. De milieu-indicatoren laten zien dat de fenomenen die te maken hebben met klimaatverandering steeds erger worden, met hittegolven en extreme weersomstandigheden die almaar heviger worden, en een zorgwekkende verschraling van de biodiversiteit, met name door het verdwijnen van bestuivers en de toename van invasieve uitheemse soorten. Bovendien dragen niet-duurzame productie- en consumptiepatronen bij aan de vervuiling, die zowel de menselijke gezondheid als ecosystemen bedreigt.

Deze paradox - een volgehouden en gecoördineerde administratieve inspanning, maar een milieu dat blijft verslechteren - wijst op de complexiteit van de uitdagingen waar we voor staan. Dit toont aan dat we onze inspanningen moeten opdrijven om dit beleid nog doeltreffender te maken en om onze reacties op de huidige milieucrises voortdurend aan te passen. De ecologische transitie vereist niet alleen aanvullende maatregelen, maar ook een groter engagement van alle belanghebbenden, zowel op nationaal als internationaal niveau.

© Michelle Henderson – Unsplash

© Eagle2308– Freepik

Afkortingen

AEA	Annual emission allocations (emissiereductietraject)
AFA	Asbestfonds
BAC	Brussels Airport Company
BBA	Belgian Biodiversity Alliance (Belgische Biodiversiteitsalliantie)
BBBC	Belgium Builds Back Circular
Bbp	Bruto binnenlands product
BELSPO	Programmatorische Federale Overheidsdienst Wetenschapsbeleid
BEUC	Bureau Européen des Unions de Consommateurs (Europees Bureau van consumentenverenigingen)
BKG	Broeikasgassen
BMM	Beheerseenheid van het Mathematisch Model van de Noordzee en het Schelde-estuarium
Bq	Becquerel
BRAIN	Belgian Research Action through Interdisciplinary Networks
CBAM	Carbon Border Adjustment Mechanism (Mechanisme voor koolstofgrenscorrectie)
CCIM	Coördinatiecomité internationaal milieubeleid
CCO	Continuous Climb Operations
CDO	Continuous descent operations
Cerac	Climate Risk Assessment Centre (Centrum voor Risicoanalyse van Klimaatverandering)
CFK's	Chloorfluorkoolstoffen
CH4	Methaan
CII	Carbon Intensity Indicator
CITES	Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Faune and Flora (Conventie over de internationale handel in bedreigde in het wild levende dier- en plantensoorten)
CLP	Classification Labelling and Packaging
CO	Koolstofmonoxide
CO_2	Koolstofdioxide
CO_2-eq.	CO_2-equivalent
Codeco	Overlegcomité
COP	Conference of the Parties (Conferentie van de Partijen)
CPR	Construction Products Regulation (bouwproductenverordening)
CRF	Common Reporting Format
dB	Decibel
DG	Directoraat-Generaal
DGD	Directoraat-generaal Ontwikkelingssamenwerking en humanitaire hulp
DGDPV	Directoraat-Generaal voor Dier, Plant en Voeding
DGLM	Directoraat-Generaal Leefmilieu
DIN	Opgeloste anorganische stikstof
ECHA	European Chemicals Agency (Europees Agentschap voor chemische stoffen)
EEDI	Energy Efficiency Design Index
EEPLIANT	Energy Efficiency Compliant Products
EEX	European Energy Exchange
EEXI	Energy Efficiency Ship Index
EFSA	European Food Safety Authority (Europese autoriteit voor voedselveiligheid)
EIA	Environmental impact assessment (milieueffectbeoordeling)
EMAS	Eco-Management Audit Scheme (milieubeheer- en milieuauditsysteem)
EMSA	European Maritime Safety Agency (Europees Agentschap voor maritieme veiligheid)
EPBD	Energy Performance of Buildings Directive (richtlijn energieprestaties van gebouwen)
EPD	Environment Product Declaration (milieuproductverklaring)
ESPR	Ecodesign for Sustainable Products (ecologisch ontwerp voor duurzame producten)
ESR	Effort Sharing Regulation (verordening inzake verdeling van de inspanningen)
ETS	European Emissions Trading System (Europees systeem voor emissiehandel)
EU	Europese Unie
EU27	Europese Unie (27 lidstaten)
EUTR	European Timber Regulation (Europese houtverordening)
FAGG	Federaal Agentschap voor Geneesmiddelen en Gezondheidsproducten
FANC	Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle
Fapetro	Fonds voor de Analyse van Aardolieproducten
FAVV	Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen
FEDRIS	Federaal agentschap voor beroepsrisico's
FEKP	Federaal Energie- en klimaatplan
FLEGT	Forest Law Enforcement, Governance and Trade (wetshandhaving, governance en handel in de bosbouw)
FMR	Federaal Milieurapport
FOD	Federale Overheidsdienst
FOD BuZa	Federale Overheidsdienst Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking
FOD MV	FOD Mobiliteit en Vervoer
FOD Volksgezondheid	FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu
FOSO	Federale instantie voor Onderzoek naar Scheepvaartongevallen
FPB	Federaal Planbureau
FPDO	Federaal Plan voor Duurzame Ontwikkeling
FRDO	Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling

FRPP	Federaal Reductieprogramma voor Pesticiden
FSC	Forest Stewardship Council (Raad voor verantwoord bosbeheer)
FWI	Federale wetenschappelijke instellingen
G	Giga (miljard)
g	Gram
GW	Gigawatt
GWh	Gigawattuur
GWP	Global Warming Potential (aardopwarmingsvermogen)
HC's	Koolwaterstoffen
HCFK's	Chloorfluorkoolwaterstoffen
HF's	Waterstoffluoride
HFK's	Fluorkoolwaterstoffen
HGR	Hoge Gezondheidsraad
HNS	Hazardous and Noxious Substances (gevaarlijke en schadelijke stoffen)
HRA	High risk area (hoogrisicogebied)
IBPCE	Intra-Belgian Platform for Circular Economy (Intra-Belgisch platform voor circulaire economie)
ICDO	Interdepartementale Commissie voor Duurzame Ontwikkeling
ICL	Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu
ICM	Interministeriële Conferentie voor Mobiliteit
IMO	Internationale Maritieme Organisatie
IPCC	Intergovernmental Panel on Climate Change (Intergouvernementele werkgroep inzake klimaatverandering)
IRE	Nationaal Instituut voor Radio-elementen
IUS	Invasieve uitheemse soorten
JAHARP	Joint Market Surveillance Actions on Harmonised Products (gezamenlijke acties voor markttoezicht op geharmoniseerde producten)
KB	Koninklijk besluit
Kmo's	Kleine en middelgrote ondernemingen
KRMS	Kaderrichtlijn mariene strategie 2008/56/EG
kt	Kiloton
ktoe	Kiloton olie-equivalent
kWh	Kilowattuur
LED	Light Emitting Diode
LS	Lidstaat
LTV	Langetermijnvisie
LULUCF	Land-Use, Land Use Change and Forestry (landgebruik, verandering in landgebruik en bosbouw)
M	Mega (miljoen, 10^6)
MaaS	Mobility as a Service
MARPOL	MARine POLlution
MCPA	2-methyl-4-chloorfenoxyazijnzuur
MRV	Monitoring, Reporting, and Verification
MSFD	Marine Strategy Framework Directive (kaderrichtlijn mariene strategie)
Mt	Miljoen ton
Mton	Megaton
MUMM	Management Unit of the North Sea Mathematical Models and the Scheldt estuary
MW	Megawatt
N2O	Distikstofoxide (lachgas)
NAP	Nationaal adaptatieplan
NAP-AMR	Nationaal actieplan tegen antimicrobiele resistentie
NAPED	National Action Plan on Endocrine Disruptors (Nationaal actieplan voor hormoonverstoorders)
NCQG	New Collective Quantified Goal (Nieuw collectief gekwantificeerd doel)
NDC	Nationally Determined Contributions (Nationaal vastgestelde bijdragen)
NEHAP	National Environment and Health Action Plan (Nationaal Actieplan Leefmilieu-Gezondheid)
NEKP	Nationaal Energie- en klimaatplan
NF3	Stikstoftrifluoride
NGO	Niet-gouvernementele organisatie
NICC	Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie
NIRAS	Nationale Instelling voor Radioactief Afval en verrijkte Splijtstoffen
NKC	Nationale Klimaatcommissie
NMBS	Nationale Maatschappij der Belgische Spoorwegen
NOx	Stikstofoxides
NPHV	Nationaal plan voor herstel en veerkracht
ODS	Ozone-Depleting Substances (stoffen die de ozonlaag aantasten)
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OLO	Obligation linéaire/lineaire obligatie
OSOA	One Substance, One Assessment (één stof, één beoordeling)
PBT/vPvB	Persistent, bioaccumulative & toxic - very persistent & very bioaccumulative
PCB	Polychloorbifenyl
PEFC	Programme for the Endorsement of Forest Certification (programma voor de goedkeuring van boscertificering)
PFAS	Poly- and Per- FluoroAlkyl Substances (per- en polyfluoralkylstoffen)
PFC	Perfluorkoolstof
PIC	Prior informed consent (voorafgaande geïnformeerde toestemming)
PM	Particulate Matter (fijne deeltjes)

PM10	Fijne deeltjes met een aerodynamische diameter van minder dan 10 micrometer
PM2.5	Fijne deeltjes met een aerodynamische diameter van minder dan 2,5 micrometer
POD	Programmatorische Federale Overheidsdienst
POP	Persistent organic pollutant (persistente organische verontreinigende stof)
Ppm	Parts per million (delen per miljoen)
PPP	Plant protection products (gewasbeschermingsmiddelen)
PRPB	Programma voor de Reductie van Pesticiden en Biociden
RAPEX	Rapid Alert System for non-food dangerous products (systeem voor snelle waarschuwingen voor gevaarlijke non-food producten)
RDE	Real Driving Emissions (uitstoot in reële rijomstandigheden)
REACH	Registration (and Restriction), Evaluation, Authorisation of Chemicals (registratie (en beperking), evaluatie, autorisatie van chemische stoffen)
REDD+	Reducing Emissions from Deforestation and forest Degradation (verminderen van uitstoot door ontbossing en bosdegradatie)
REG	Rationeel energiegebruik
RFC	Rail Freight Corridor (goederencorridor)
RIA-AIR	Regelgevingsimpactanalyse
RPB	Biocidenverordening
SCIP	Substances of Concern In articles, as such or in complex objects (zorgwekkende stoffen in artikelen, als zodanig of in complexe objecten (producten))
SCK	Studiecentrum voor kernenergie
SDG's	Sustainable Development Goals (duurzameontwikkelingsdoelstellingen)
SEA	Strategic Environmental Assessment (strategische milieubeoordeling)
SEAC	Comité sociaaleconomische analyse
SEEMP	Ship Energy Efficiency Management Plan
SES	Single European Sky (gemeenschappelijk Europees luchtruim)
SF_6	Zwavelhexafluoride
SKP	Sociaal Klimaatplan
SO_2	Zwaveldioxide
SPW	Service public de Wallonie (Waalse overheidsdienst)
SVHC	Substances of Very High Concern (zeer zorgwekkende stoffen)
T	Ton
TFA	Trifluorazijnzuur
TFDO	Task Force Duurzame Ontwikkeling van het Federaal Planbureau
TJ	Terajoules (10^{12})
Toe	Ton olie-equivalent
Toe	Ton olie-equivalent
Totem	Tool to Optimise the Total Environmental impact of Materials
TWh	Terawattuur
UICL	Uitgebreide Interministeriële Conferentie voor het Leefmilieu
UN	United Nations (Verenigde Naties)
UNCBD	United Nations Convention on Biological Diversity (Verdrag van de Verenigde Naties inzake biologische diversiteit)
UNCCD	United Nations Convention to Combat Desertification (Desertificatieverdrag - Verdrag van de Verenigde Naties om verwoestijning te bestrijden)
UNDP	United Nations Development Programme (ontwikkelingsprogramma van de Verenigde Naties)
UNEP	United Nations Environment Programme (milieuprogramma van de Verenigde Naties)
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (VN-organisatie voor Onderwijs, Wetenschap en Cultuur)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering)
UNFCCC	United Nations Framework Convention on Climate Change (Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake klimaatverandering)
UNSCEAR	United Nations Scientific Committee on the Effects of Atomic Radiation (Wetenschappelijk Comité van de Verenigde Naties voor de effecten van atoomstraling)
UV	Ultraviolet
VBD	Verdrag inzake biologische diversiteit
VLAREM	Vlaams Reglement op de Milieuvergunningen
VMM	Vlaamse Milieumaatschappij
VOS	Vluchtige organische stoffen
WAM	With additional measures (met aanvullende maatregelen)
WEM	With existing measures (met bestaande maatregelen)
WHI	War Heritage Institute
WHO	Wereldgezondheidsorganisatie
WLTP	Worldwilde harmonised Light vehicle Test Procedure (wereldwijde testprocedure voor lichte voertuigen)
WWF	World Wildlife Fund (Wereldnatuurfonds)

© Mlnakryn Ruslan– Adobe Stock

Met dank aan

AZDAD Karima, FOD Volksgezondheid, Veiligheid van de Voedselketen en Leefmilieu, DG Leefmilieu

BAGUIA Hajar, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

BARDARO Eugenia Maria, FOD Economie, Bureau van de Voorzitter

BIERMANS Geert, Federaal Agentschap voor Nucleaire Controle, lid van het Begeleidingscomité

BOSSELAERS Elizabeth, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

BOURDONGE Zoé, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

CABRITA ANDRADE DOS SANTOS Inês, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

CEULEMANS Céline, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

CHERON Sophie, FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, DG Economische Analyses en Internationale Economie

CLAERHOUT Ward, FOD Mobiliteit en Vervoer

CLAES Kristof, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

CLUYTS Ivo, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

COGEN Simon, FOD Economie, DG Economische Analyses en Internationale Economie

COLLIN Claire, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

COOSEMANS Caro, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

COULAUD Sébastien, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

CURABA Mara, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DA SILVA Nancy, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DANTINNE Catheline, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DE BOOSERE Isabel, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DE CLOCK Laurence, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DE LATHAUWER Dieter, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DE MEULENAER Tine, FOD Justitie, DG Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden, lid van het Begeleidingscomité

DE PRETER Peter, Nationale Instelling voor Radioactief Afval en verrijkte Splijtstoffen (NIRAS), lid van het Begeleidingscomité

DE RAEYMAECKER Bart, Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV), lid van het Begeleidingscomité

DE RIDDER Kathelijne, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DE SUTTER Bart, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DECRUYENAERE Frederik, FOD Justitie, DG Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden, lid van het Begeleidingscomité

DEGAILLIER Michel, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DEHAEN Jelle, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DEHON Vincent, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DELBAERE Patricia, TF Duurzame ontwikkeling, Federaal Planbureau, lid van het Wetenschappelijk Comité

DEMILIE Laurent, FOD Mobiliteit en Vervoer, DG Duurzame Mobiliteit en Spoorbeleid

DERUYTTER Laura, FOD Economie, DG Economische Analyses en Internationale Economie

DESCLÉE Madeleine, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DIERICKX Florian, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

DUBAERE Steven, Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie, FOD Economie, KMO, Middenstand en Energie, lid van het Wetenschappelijk Comité

ECHAKAFI Sirine, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

ELAJMI Adam, FEDRIS, Asbestfonds

ELLEGAARD Elisabeth, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

FOUQUAERT Siel, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

FREMOUT Geert, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

GEERAERTS Fanny, FOD Mobiliteit en Vervoer, lid van het Begeleidingscomité

GREGOIRE Isabelle, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

HAULOTTE Samantha, FOD Financiën

HOTCHAMPS Cédric, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

HOYAUX Daphné, FOD Economie, DG Economische Analyses en Internationale Economie

HUET Bérénice, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

HUGELIER Stefanie, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

IDRISSI Hamida, Federaal instituut voor Duurzame Ontwikkeling, lid van het Begeleidingscomité

INGLESE Caroline, FOD Economie, DG Economische inspectie

ISTASSE Maud, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

JANSSENS Hannah, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

JANSSENS William, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

JOUAN Sandrine, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

KEMPENAER Salima, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

KERKHOFS Pierre, Directeur-generaal, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu, lid van het Begeleidingscomité

KEVERS Henri, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

LEFEVER Koen, POD Wetenschapsbeleid (BELSPO), lid van het Begeleidingscomité

LEFEVRE Claire, FOD Economie, DG Economische Analyses en Internationale Economie

LERAT Ezechiel, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

LEROY Nicolas, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

LIETAER Samuel, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

LOOMAN Mark, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

LOUIS Lucrèce, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

LUKOVNIKOVA Marina, FOD Volksgezondheid, DGEM

MAES Fre, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

MALFAIT Elke, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

MEEUS Koen, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

MERTENS Jan, Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling, lid van het Begeleidingscomité

MEUNIER Joëlle, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

MOERMAN Diederik, FOD Economie

NOLS Laure, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

OUAFAE Salmi, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

PONT Jean-Louis, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking

RIHOUX Anne-France, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

ROOSE Patrick, Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen, lid van het Begeleidingscomité

SCHORPION Hannelore, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

SMEETS Joëlle, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

SMEETS Marielle, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

SOENEN Bram, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

THIELEN Fabrice, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

TILLIEUX Mégane, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

TRAVERSA Jean-Baptiste, FOD Financiën

TRYBOU Maarten, FOD Volksgezondheid, DG Dier, Plant en Voeding

TURLOOT Karine, FOD Financiën, lid van het Begeleidingscomité

VAN BOL Vincent, FOD Volksgezondheid, DG Dier, Plant en Voeding

VAN DE VELDE Mieke, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

VAN DEN HOLE Chris, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

VAN GAEVER Saskia, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu, Dienst Marien Milieu, lid van het Begeleidingscomité

VAN LAER Frans, FOD Economie, DG Economische Analyses en Internationale Economie, lid van het Begeleidingscomité

VAN LOO Jelle, FOD Economie, DG Economische inspectie

VAN LOOY Miet, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

VANDERSTEEN Kelly, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

VANSTAPPEN Nils, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

VERHEYEN Koen, FOD Buitenlandse Zaken, Buitenlandse Handel en Ontwikkelingssamenwerking, DG Multilaterale Zaken en mondialisering (DGM), lid van het Begeleidingscomité

WALLENS Sabine, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

WILMART Alain, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

WILMOTTE Karim, FEDRIS, Asbestfonds

WITTOECK Peter, FOD Volksgezondheid, DG Leefmilieu

© Guillaume Henrotte – Unsplash

